ASKERÎ
TARİH BELGELERİ
Dergisi

Ocak 2010 YIL: 59 SAYI: 124

Genelkurmay ATASE ve Dent. Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIMEVİ
2010

ISSN: 1300 - 241
NSN: 7610270481732

YAYIN KURULU BAŞKANI
Korg.Abdullah ATAY

YAYIN KURULU
Kur.Alb.İskender ÖZBAY
Arş.Uzm.Gökçen TOKEŞER
Arş.Uzm.Mehmet KORKMAZ

YAYINA HAZIRLAYANLAR
Dr.Öğ.Alb. Suat AKGÜL
Arş.Uzm.Ayşe SEVEN
Arş.Uzm.Melike GÜRLER
Arş.Uzm.Nuri BAYRAK

DÜZELTİ
İlkay SARIKAYA

KAPAK TASARIMI
Ceyhan KURHAN

SUNUŞ

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi'nin bu sayısında günümüze az sayıda belgenin ulaştığı Sarıkamış Harekâtı'na dair ender kaynaklardan biri olan 30'uncu Tümenin Harp Ceridesi'nin 10 Ocak 1915 - 08 Kasım 1915 tarihleri arasını kapsayan son kısmı yer almaktadır. Böylece Sarıkamış Harekâtı ile ilgili belgelerin olduğu 02 Ağustos 1914 - 08 Kasım 1915 tarihleri arasını kapsayan 30'uncu Tümenin Harp Ceridesi'nin yayımı sona ermektedir.

30'uncu Tümen askerleri cephede sadece düşmanla değil, çok çetin hava koşullarına karşı da mücadele etmiştir. Pek çok asker donarak şehit olmuş, birliklerin mevcutları oldukça azalmıştır. Ceride'nin düşünceler kısmında yer alan "11 Ocak 1915 gecesi Norşin Yaylası'nda kalındı. Bu gece 100'den fazla asker donarak öldü. Burada 30'uncu Tümenin mevcudu yaklaşık olarak; 88'inci Alay 150, 89'uncu Alay 63, 90'ıncı Alay 45 olmak üzere toplam 258 askerdi. Donarak ölenler de bu sayıya dâhildi." ifadesi bu durumu anlatan örneklerden biridir.

Cephede soğuğun yanı sıra yiyecek sıkıntısı da askerleri çok olumsuz etkilemiştir. 30'uncu Tümen Komutanlığının raporlarında bu sıkıntı "Nizamiye alayları dediğimiz birlikler, 40 - 50 mevcutlu takımlardan ibarettir. Bunlar dünkü raporla da arz ettiğim şekilde günlerdir açtır." ve "Askerlere birkaç gün önce çoğunlukla kavrulmuş buğday, un, ekmek ve et verilebilirken iki günden beri bu erzak da bulunamıyor. Askerlerin ve hayvanların tamamı aç denecek derecededir." şeklinde ifade edilmiştir.

Yaşanan tüm bu sıkıntılara rağmen askerlerimiz büyük fedakârlıklar göstermişlerdir. 13 Ocak 1915 tarihli Kolordu emrinde bu durum, şu şekilde ifade edilmiştir: "Kolordu birliklerinin birkaç gündür geri çekilmelerine rağmen görevlerini tamamıyla yerine getirmelerinden dolayı iftihar ediyorum. 32'nci Tümenin, Topyolu Karakolundan Yukarı Hamas yoluyla Çatak'a kadar kötü doğa koşulları ve özellikle de düşman ateşi altında örneği pek nadir görülecek bir kahramanlıkla yaptığı 15 saatlik yürüyüş ile Bardız Yaylası ve Losnik mevzilerinin kaybedilmesiyle yalnız kalan 92'nci Alayın da top ve makineli tüfeklerle düşman saflarını yararak kahramanca tümenine iltihakı yalnız Kolordumuza değil millî tarihimize de şeref verecek olaylardandır. Bu gibi olaylarla kendilerini gösteren silah arkadaşlarımızı, vatanın ve milletin daima vereceği mükâfatlara kavuşturmak birinci görevimdir."

Sarıkamış Harekâtı'na katılan 30'uncu Tümenin Harp Ceridesi'nin yayımlandığı Askerî Tarih Belgeleri Dergisi 122, 123 ve 124'üncü sayıları ile bir döneme daha ışık tutmaktadır.

Abdullah ATAY
Korgeneral
ATASE ve Dent. Başkanı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

İÇİNDEKİLER ……. III

30'UNCU TÜMEN HARP CERİDESİ-3

BİRİNCİ BÖLÜM (10 Ocak 1915 - 8 Kasım 1915)……. 1
Belgelerin Günümüz Türkçesi

İKİNCİ BÖLÜM (28 Kânûn-ı evvel 1330 - 26 Teşrîn-i evvel 1331) 89
Belgelerin Tıpkıbasımları ve Çevrim Yazıları

EKLER ……. 235

BİRİNCİ BÖLÜM

Konuş Yeri: Aşağı Hamas

Tarih: 10 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 10.30

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın hiçbir tarafta önemli bir faaliyeti yoktur.

2. Ordu, mevzilerini şiddetle savunacaktır.

3. 30'uncu Tümen, düşmanın faaliyetini özellikle sol kanadında kıracak, Komutanlığın başarısını engelleyen her türlü unsuru etkisiz hâle getirecektir.

4. 31'inci Tümen, benimle birlikte yolun doğusundaki tepeye çıkan kuvveti toplayarak verecek, topçunun yanında bir subayla iki manga muhafız bırakacaktır. Yolun batısından ilerleyerek karakolun kuzey sırtlarında duran birlikleri takviye edecek ve sol kanadına karşı teyakkuz durumunda bulunacaktır.

5. Yarbay Vasıf'ın komutasında kuvvetli bir müfreze bugün buraya gelecektir.

6. 31'inci Tümenin ihtiyatında, en küçük bir sebep olmaksızın meydana gelecek karışıklık hemen düzeltilecek, birlikler düzen altına alınacaktır. Ancak bu şekilde, işlenen bu büyük suçun cezası hafifler. 31'inci Tümenin yine bir sebep yokken ikinci bir karışıklıkla dağılması, sağlam şekilde yerinde duran 30'uncu Tümen için büyük bir felakete sebep olacağından, sorumluları elbette en ağır şekilde cezalandırılacaklardır. 31'inci Tümen kendisine verilen görevi mutlaka yerine getirecektir.

7. 31'inci Tümen topçuları, Hamas'ın hemen güneyindeki sırtlarda mevzi alacak ve 31'inci Tümenin ilerlemesini sağlayacaklardır.

Sol Kanat Ordusu Komutanı
Yarbay Kirşen

Konuş Yeri: Bardız

Tarih: 10 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 13.35

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Bugün her zamankinden farklı olarak gerek yayladan gerek 92'nci Alay cephesinden seher vakti tüfek ateşi başladı. Düşman 92'nci Alayın sol kanadından ilerledi. Daha önce de arz ettiğim gibi sol kanatta, Losnik köyü

istikametinde muharebe geceden başlamıştı. Düşmanın bugün buraya genel bir taarruz yapmak istediği anlaşılıyor. Bütün ihtiyatımla karşı koymayı düşünüyorum.

2. Bence en fazla sol kanadımız tehlike altındadır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Konuş Yeri: Hamas'ın Doğu Sırtları

Tarih: 10 Ocak 1915

Vukuat:

İstihkâm Bölüğü Komutanlığına

1. İstihkâm Bölüğü, şimdiki topçu mevzisinin bulunduğu mevziyi tutacak ve diğer bir emre kadar savunacaktır.

2. Topçu, Hamas'ın kuzeydoğusundaki sırtlarda ve 89'uncu Alayın gerisinde mevzi alacaktır.

3. Ben topçunun mevzi alacağı yere gidiyorum.

30'uncu Tümen Komutanı
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Düşünceler:

Bardız
10 Ocak 1915

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. 92'nci Alayın sağ kanadının ilerisinde bulunan düşman kuvvetleri, büyük kayıplarla püskürtülmüştür. Ateşle takip edilmektedir. Yaylada şimdilik ciddi bir taarruz yoktur.

2. Şimdi süvari keşif kolundan aldığım raporda, düşmanın, kuzeyden Bardız - Hamas yoluna, Losnik'ten inen yoldan aşağı sarktığı, birliklerimizin de Bardız Deresi'nin sol tarafına, güneye doğru mevzi aldığı bildiriliyor. Bardız'dan Aşağı Hamas'a giden dere yolundan geçilemeyeceği anlaşılmıştır.

3. Yayla kuvvetinden alınan raporda, düşmanın, dört çift at koşulu altı topunun saat 08.30'da Kızılkilise istikametinden soldaki dereye doğru geçtiği, yaylanın sağ kanadının karşısındaki düşmanın mevzisini tahkim ettiği, piyadesinin de birer ikişer ilerlediği bildirilmektedir.

4. Ben bütün ihtiyatımla, şimdi Bardız'dan Aşağı Hamas'a giden dağ yolu üzerinden sol kanadımıza doğru gidiyorum.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Konuş Yeri: Norşin

Tarih: 10 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 19.40

Vukuat:

89'uncu Alay Komutanlığına

92'nci Alayın Norşin'e celbi için yazılan dört nüsha emir, çeşitli yollardan 92'nci Alaya yetiştirilmek üzere, emrinizdeki süvarilerle gönderilecektir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Düşünceler:

Norşin
10 - 11 Ocak 1915

92'nci Alay Komutanlığına

Emir alındığı anda, emrinizdeki bütün piyade, süvari, topçu ve mitralyöz birlikleriyle Norşin'e gelinecektir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Bu emir para karşılığında birkaç köylüyle de gönderilmiş; fakat köylüler ve süvariler Bardız yolu üzerinde bulunan düşman postalarına rastlayarak geri dönmek zorunda kalmışlar, 11 Ocak akşamı bu birliklerin çekilmesi üzerine, emniyetli bir hâlde Çatak'a gelmişlerdir.

Konuş Yeri: Norşin Topçu Mevzisi

Tarih: 11 Ocak 1915

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Emriniz üzerine, şimdiki batarya mevzisinin doğu ve kuzeydoğusunda, ileriye doğru iki alayla mevzi alınmasını; diğer bir alaya da bir bölüğüyle Norşin'in doğusundaki tepeyi ve bir takımıyla kuzeyindeki küçük tepeyi zapt etmesini emrettim.

2. Tavuskerd Taburu, dünkü emirle 31'inci Tümene bağlanmıştır. Bu sabah emrinizi almadan önce, Tabur Komutanı Hüseyin Arslan'la görüştüm. Emrindeki tüm askerlerin dağıldığını, 20 - 30 askerle kaldığını söyledi. Şimdi

bunların nerede olduklarını bilmiyorum. Norşin istikametinde bir süvari göndereceğim. Taburu bulabilirsem onu da ihtiyatımızda bırakacağım.

3. Nizamiye alayları dediğimiz birlikler, 40 - 50 mevcutlu takımlardan ibarettir. Bunlar dünkü raporla da arz ettiğim şekilde günlerdir açtır.

4. Gerek Yukarı Hamas'ın ve Aşağı Hamas'ın doğusunda gerek Norşin'in kuzey taraflarında ve Bardız Deresi'nin sağ sahilinde birçok düşman ateşi tespit edildi. Gece saat 01.00'de Norşin'e gelen 91'inci Alaydan birkaç askerle, Arslan Bey Taburundan bir adam, düşmanın, Aşağı Hamas'a girerek orada bulunan 91'inci Alayın bir kısmını şehit ettiğini, bir kısmını esir aldığını ve sadece kaçabilenlerin kurtulduğunu ifade etmişlerdir.

5. Söz konusu durum ve şartlar altında bu askerle muharebe etmek mümkün değildir. Bence askerler, düşmandan hiç olmazsa bir günlük mesafede toplanmalı, perakendeler iltihak ettirilmeli, varsa depodan asker alınarak kuvvetler biraz arttırılmalı, ordunun diğer birlikleriyle birleşilmeli, kuvvetler uygun cepheleri işgal etmeli ve ondan sonra muharebeye başlanmalıdır.

6. Akşamdan beri birçok perakende askerle, muharebeden kaçanlar Çatak istikametinde gittiler. Bunların orada toplanarak birliklere iltihaklarının sağlanması arz olunur.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Kurmay Binbaşı Şemsettin

15 Aralık 1914 Tarihinden 13 Ocak 1915 Tarihine Kadar 30'uncu Tümen Birliklerinin Konaklarını Gösterir Çizelge

	Durma ve İstirahat
	Yürüyüş Günleri
	Muharebe Günleri

Aralık 1914	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	1 Ocak	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
30'uncu Tümen Karargâhı	Çakmak	Hasankale	Karagöbek	"	Şipek	Ahbisor	İslamkotik	Kaleboğazı	Lisbek	Ahbisor	Ersinek	Beyköy	Karahamza	Divik	Çatak	Divik	Divik	Sarıkamış	Sarıkamış	Sarıkamış	Sarıkamış	Çermik	Bardız	Bardız	Hamas	Bardız Hamas	Bardız	Norşin	Norşin	Çatak	Tümen Karargâhı
88'inci Alay	Çakmak	Çöğender	Gireköse	Bar	"	Ahbisor	İslamkotik	Kaleboğazı	Lisbek	Harapkilise	Ersinek	Emirhan Karcık	Karahamza	Divik	Sarıkamış	Divik	Divik	Divik	Divik	Divik	Divik	Çermik	Bardız	Bardız	Bardız Yayla	Bardız Yayla	Bardız Yayla	Norşin	Norşin	Çatak	88'inci Alay
89'uncu Alay	Çakmak	Mücaldi	Kelevürt	Kızılkilise	"	Mihrekom	Tutmaç	Kaleboğazı	Lisbek	Harapkilise	Ersinek	Beyköy Başköy	Karahamza	Divik	Çatak	Çatak	Çatak	Çatak	Çatak	Sarıkamış	Divik	Çermik		Çilhoroz	Hamas		Hamas Bardız	Norşin	Norşin	Çatak	89'uncu Alay
90'ıncı Alay	Homiği	Sos	Karagöbek	Şipek	"	Ekrek	Sananis	Kaleboğazı	Lisbek	...(?)	Kosor	"	?	Divik	Sarıkamış	Divik	Sarıkamış	Sarıkamış	Sarıkamış	Sarıkamış	Divik	Çermik		Bardız	Hamas		Hamas Bardız	Norşin	Norşin	Çatak	90'ıncı Alay
30'uncu Topcu Alay 1'inci Tabur	Köprüköy	Korucuk	Soğukçermik	Karakilise	Kızılkilise	Osit	İslamkotik	İslamkotik	Kaleboğazı	Kızılkilise	Ahbisor(?)	Ersinek	Ersinek	Başköy	Divik	Divik	...(?)		Başköy	Başköy		Çermik					Bardız	Norşin			Topçu
2'nci Tabur	Çakmak	Mücaldi	Gireköse			Ahbisor			Lisbek					Karahamza	Sarıkamış	Sarıkamış			Sarıkamış	Sarıkamış											
19'uncu Süvari Alay 1'inci Bölük	Koşa	Başviran	Bar	Bar	"	Ahbisor	İslamkotik	Kaleboğazı			Harapkilise	Beyköy	Karahamza																		
10'uncu Tabur 1'inci İstihkâm Bölüğü	Köprüköy	Korucuk	Soğukçermik	Karagöbek	Karagöbek	Osit	Ahbinor	Azort Yayla	Kaleboğazı			Ersinek																			
Sıhhiye Bölüğü 30	Çakmak	Mücaldi	Gireköse	Karagöbek	"	Ekrek	Ahbinor	Azort Yayla	Oltu		Penek																				
Seyyar Hastane 1	Hasankale	Hasankale	Soğukçermik	Kelevürt	Karagöbek	Kayadibi	Ahbisor	Azort Yayla	Oltu		Penek																				
Seyyar Hastane 2	Hasankale	Hasankale	"	"	Karagöbek	Kayadibi	"	Azort Yayla	Oltu		Penek																				

Tarih: 11 Ocak 1915

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Karşımızda bulunan düşman, yaklaşık bir piyade alayı ve sekiz toplu üç dört batarya kuvvetindedir.

2. Yaylada bulunan 90'ıncı Alay, bugün öğleye kadar yerinde kalmış, sonra her taraftan düşmanın ateşine maruz kalınca pek dağınık bir hâlde geriye çekilmiştir. Alayın yanında bulunan iki dağ topu düşmanın eline geçmiş, iki makineli tüfek kurtarılmışsa da sehpa ve bazı kısımları getirilememiştir.

3. 89'uncu Alayın iki bölüğü, Losnik köyüne karşı ileri karakoldayken saat 02.30'da düşmanın taarruzuna uğramış, subaylarının tamamı yaralanmış, askerlerden birçoğu şehit olmuş, karakol dağılmıştır. Alayın diğer kısımları, geceleyin bu ileri karakolun takviyesine gönderilmiş; fakat ileri karakollar daha önce dağılmış olduğundan, Bardız Deresi'nin sol tarafına çekilmiş ve saat 19.00'a kadar savunma yapmıştır. Alaydaki dört toptan birinin namlusu derede kalmış, düşmanın eline geçmiştir.

4. 89'uncu Alayın uğradığı bu felaket üzerine ihtiyatım olan 88'inci Alayı sağ kanada gönderdim. Alay; orada düşmanın ateşine maruz kalmış, sekiz şehitle birkaç yaralı verdikten sonra, bilgim olmadan Alay Komutanı Binbaşı Nurettin Temel'in emriyle Norşin'e kadar çekilmiştir. Norşin'de gördüğüm zaman Binbaşıya çekilmesinin sebebini sordum. Birkaç şehit ve yaralı verdiğinden ve 90'ıncı Alayın perişan hâlde geri çekildiğini gördüğünden, himaye mevzisi almak üzere çekildiğini söylemiştir.

5. 92'nci Alayla, 9'uncu Kolordu Müfrezesinin durumunun çok kötü olduğunu Kolordu Komutanlığına bir iki defa yazdım; fakat çekilmesi için emir alamadım. 92'nci Alay da karşısında bulunan düşman zayıf olduğundan geri çekilemedi. Şimdiye kadar Alaydan bilgi alınmamıştır.

6. Şimdi halktan birileriyle, alaya bir çekilme emri yetiştirilmesine çalışacağım.

7. 90'ıncı Alayın mevcudu 50 askerdir, subayı yoktur. 88'inci Alayla 89'uncu Alayın mevcutları toplamı da 300 askeri geçmez.

8. 30'uncu Topçu Alayından üç, 28'inci Topçu Alayından iki dağ topu varsa da bunların ancak iki üç tanesi kullanılabilir durumdadır.

9. Şimdilik Tümenle Norşin'in ilerisinde ileri karakol tertibatı alınacaktır. Fakat bu kuvvet harp edebilir durumda olmadığından, yarın sabah düşmanın topçu ateşi altında Norşin Yaylası'na kadar çekilmesi mümkün olmayacaktır. Bundan dolayı bu kuvvetin gece yarısı tepeyi aşması gerekir.

10. Askerlere birkaç gün önce çoğunlukla kavrulmuş buğday, un, ekmek ve et verilebilirken iki günden beri bu erzak da bulunamıyor. Askerlerin ve hayvanların tamamı aç denecek derecededir.

11. Elde bulunan topçuları şimdi Fikri Bey'in göstereceği mevziye göndereceğim.

12. Şimdilik Norşin'deyim.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Düşünceler:

11 Ocak 1915

Bugün için Norşin Yaylası'nda kalınması emredildi. Tam mevcutlu bir tümenin cephesi kadar birer cephe verildi. Bugün Norşin Yaylası'nda şiddetli rüzgâr ve soğuk vardı. 30'uncu ve 31'inci Tümenler aynı zamanda Yukarı Hamas'tan gelecek olan 32'nci Tümenin çekilmesini himaye etmekle görevliydiler.

Öğleye doğru Tümen Komutan Vekili Kurmay Binbaşı Şemsettin, 3'üncü Ordu Karargâhına gitmek için Kolordu Komutanlığından emir aldı. Tümenin emir ve komutası, aynı zamanda 31'inci Tümen Komutan Vekili olan Yarbay Tevfik'e devredildi.

32'nci Tümen kalan(?) kuvvetiyle Çatak'a çekildi. Bunun üzerine Çatak'a yakın sırtlara geçmek üzere hareket eden 30'uncu ve 31'inci Tümen birlikleri tekrar yerlerine döndü.

11 Ocak 1915 gecesi Norşin Yaylası'nda kalındı. Bu gece 100'den fazla asker donarak öldü. Burada 30'uncu Tümenin mevcudu yaklaşık olarak: 88'inci Alay 150, 89'uncu Alay 63, 90'ıncı Alay 45 olmak üzere toplam 258 askerdi. Donarak ölenler de bu sayıya dâhildi.

Soğuğun, birlikleri düşmanın en müthiş hücumlarından daha fazla etkileyeceği Çatak köyündeki Kolordu Karargâhına arz edilmiş; fakat karşı karşıya kalınan zorluğun derecesi tam anlamıyla anlatılamamıştı. Ertesi sabah 31'inci ve 30'uncu Tümen Komutanı Yarbay Tevfik'in devamlı yaptığı arzlar neticesinde, artık soğuğa direnilemeyeceği anlaşılarak bir dereceye kadar kuytu bir yer olan Çatak'a yaklaşılmasına izin verildi. Kolordunun komuta heyeti 11 Ocak günü Norşin Yaylası'na bizzat çıkıp hava durumunu görseydi, bu kararı bir gün önce vererek çok sayıda askerin donmasına ve onların emirsiz savuşmalarına meydan vermemiş olabilirdi. Fakat Kolordu Karargâhı yazı işlerinden dolayı köydeki odalarını terk edemiyordu.

Şekerli
13 Ocak 1915

10’uncu Kolordu 30’uncu Tümen

Birlik	Geriye Sevk Edilen				Hastane Haricinde Ölüm				Düşünceler
	Yaralı		Hasta		Harp Meydanında Vurularak Ölen		Çeşitli Şekillerde Ölen		
	Subay	Asker	Subay	Asker	Subay	Asker	Subay	Asker	
88’inci Alay 1’inci Tabur	4	197			5	58			Biri alay yaveridir.
88’inci Alay 2’nci Tabur	8	175				55	3		Kayıp
88’inci Alay 3’üncü Tabur	1	153			2	58			
	13	525			7				
89’uncu Alay 1’inci Tabur	2	129			3	43	9		
89’uncu Alay 2’nci Tabur	3	131			1	71	1		
89’uncu Alay 3’üncü Tabur	4	136			2	74	1		
	9	396			6				
90’ıncı Alay 1’inci Tabur	2	121			3	64	3		
90’ıncı Alay 2’nci Tabur	4	103			1	57	2		
90’ıncı Alay 3’üncü Tabur	4	90				56	1		
	10	314			4				
30’uncu Topçu Alayı	4	21			2	6			
	36	1256			19	540	20		
88’inci Alay	2	40				15			
90’ıncı Alay	1	5							
89’uncu Alay		4				2			
Genel Toplam	39	1305			19	557	20		

30'uncu Tümen Komutanlığına

Harbin başlangıcı olan 22 Aralık 1914'ten 13 Ocak 1915'e kadar, birliklerin, çeşitli muharebelerde verdikleri yaralı ve şehit miktarı, gelen vukuat raporlarından çıkarılıp birleştirilerek takdim edilmiştir.

30'uncu Tümen Baştabibi
İsmail Ali

Bu cetvelde askerlere ait miktarlar çok eksik yazılmış olmalıdır. Bunlar doktor elinden geçip kaydedilebilenlerdir.

Özet:

	Şehit				Yaralı			
	Alay Komutanı	Tabur Komutanı	Müderris Teğmen	Toplam	Alay Komutanı	Tabur Komutanı	Müderris Teğmen	Toplam
88'inci Alay	-	-	7	7	1	1	11	13
89'uncu Alay	-	2	5	7	1	-	8	9
90'ıncı Alay	1	1	2	4	-	-	10	10
30'uncu Topçu Alayı	-	-	2	2	-	1	3	4
Toplam	1	3	16	20	2	2	32	36

Konuş Yeri: Kornes[1]

Tarih: 13 Ocak 1915

Vukuat:

Kürdigan[2]
13 Ocak 1915

Kolordu Emri

1. Ruslar, Aras'tan Kötek'e kadar sınır hattında ve İssisu[3] - Topyolu Karakolu - Çatak - Urut[4] hattındadır. Düşmanın 12 Ocak 1915 günü Akviran[5] ve İd'in kuzeyindeki Yeniköy mevzisine yaptığı taarruzlar başarılı bir şekilde püskürtülmüştür.

[1] Erzurum - Narman ilçesi - Kışlaköy bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Güvenlik.
[2] Erzurum - Narman ilçesi - Kışlaköy bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Pınaryolu.
[3] Kars - Sarıkamış ilçesi - Karaurgan bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Isısu.
[4] Erzurum - Oltu ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Çayüstü.
[5] Kars - Sarıkamış ilçesi - Karaurgan bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Akören.

2. 2'nci Süvari Tümeni Aras - Mecingert, 11'inci Kolordu Mecingert - Kötek hattındadır. 31'inci Tümen Kürdigan'da, ileri birlikleri Çatak köyüyle Kürdigan mezrasında, 30'uncu Tümen Kornes'te, 32'nci Tümen İd'de ve Müstakil Fethi Bey Müfrezesinin bir kısmı Narman Boğazı'ndadır. 19'uncu Nizamiye Süvari Alayı kendisine verilen bir makineli tüfek bölüğüyle Narman Müfrezesini takviye etmek üzere bugün sevk edilmiştir.

3. 10'uncu Kolordunun Norşin mevzisindeki kuvveti, düşmanın bir miktar piyade, süvari, makineli tüfek ve topçusuyla Çatak'a karşı yaptığı yan taarruz üzerine durumunu düzeltmek zorunda kalmış ve büyük bir düzen içinde Kürdigan - Kornes hattını zapt etmiştir.

10'uncu Kolordu yarın 31'inci Tümenle Kürdigan, 30'uncu Tümenle Kornes mevzilerini, 32'nci Tümen ve Narman Müfrezesiyle de Oltu - Narman-Ekrek yolunu savunacaktır. Bu amaçla 30'uncu Tümen, 32'nci Tümen ve Fethi Bey Müfrezesi, kendilerine verilen emre göre hareket edeceklerdir. 31'inci Tümen ise Kürdigan mevzisini Çatak'a karşı savunup hazırlayacaktır. Kolordu İstihkâm Taburu yarın Kornes'le Kamhis[6] arasında tahkimat yapmak üzere emir alacaktır.

4. Erzak ve cephane kollarıyla seyyar hastaneler hakkında ayrıca emir verilecektir.

5. Bir depo taburu, Hasankale üzerinden Mihkar[7] istikametinde gelmektedir. Erzurum civarındaki üç depo taburuna da buraya hareketleri emredilmiştir. Diğer depo taburumuz Bayburt'tan Erzurum'a gelmiş olacaktır. Üç senelik ihtiyat askerleriyle 1894 doğumlu yeni dönem askerlerinin silah altına alınmaları emredilmiştir.

6. Kolordu birliklerinin birkaç gündür geri çekilmelerine rağmen görevlerini tamamıyla yerine getirmelerinden dolayı iftihar ediyorum. 32'nci Tümenin, Topyolu Karakolundan Yukarı Hamas yoluyla Çatak'a kadar kötü doğa koşulları ve özellikle de düşman ateşi altında örneği pek nadir görülecek bir kahramanlıkla yaptığı 15 saatlik yürüyüş ile Bardız Yaylası ve Losnik mevzilerinin kaybedilmesiyle yalnız kalan 92'nci Alayın da top ve makineli tüfeklerle düşman saflarını yararak kahramanca tümenine iltihakı yalnız Kolordumuza değil millî tarihimize de şeref verecek olaylardandır. Bu gibi olaylarla kendilerini gösteren silah arkadaşlarımızı, vatanın ve milletin daima vereceği mükâfatlara kavuşturmak birinci görevimdir. Bu hareket, subaylar tarafından dinî telkinlerle ve mertçe hislerle sevk ve idare edildikleri takdirde askerlerimizden ne kadar büyük işler beklenebileceğini gösteriyor. Çatak - Norşin hattındaki mevzideki çarpışmalar sırasında bazı subayların silahlı birlikleriyle emirsiz savuştuklarını görmekten dolayı çok üzgünüm. Bu subaylar hakkında en şiddetli cezalar uygulanmaktadır. Bu üzücü olay, bu gibi vatan hainlerine, haklarında çok kararlı davranılacağını kesin şekilde ihtara beni mecbur etmiştir.

---

[6] Erzurum - Narman ilçesi - Kışlaköy bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Serinsu.
[7] Erzurum - Narman ilçesi - Kışlaköy bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Taşburun.

7. Kolordu Karargâhı bu gece ve yarın Kürdigan'dadır. (Kürdigan mezrası - Kürdigan - Mihkar - Lafsor[8] - Kigani[9] - İd mevkileri arasında telefon bağlantısı vardır ve bu mevkiler telefon merkezleridir.)

Ek: 32'nci Tümen Komutanından, Fethi Bey Müfrezesiyle, bu müfrezeden Kaleboğazı'na çekilen kuvvetin miktarı ve sahra topları hakkında, gönderilecek subaylar aracılığıyla hemen bilgi alınıp bildirilmesini rica ederim.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Düşünceler:

13 Ocak 1915

Öğle vakti düşmanın bazı birliklerinin Süleymanlı[10] civarından taarruz ettiği haberi geldi. Piyade ateş sesleri, Çatak'ın pek yakınından işitilmeye başlandı. 12 Ocak gecesi düşman en ileride bulunan 88'inci Alaya taarruz etti. Tümen, perişan hâlde ancak Çatak'ta toplanabildi. Tümenin mevcudu; 88'inci Alay 73, 89'uncu Alay 93, 90'ıncı Alay 93, 89'uncu Alay Makineli Tüfek Bölüğü 21 olmak üzere toplam 280'di.

13 Ocak 1915 öğle vakti Kolordu Komutanı, 89'uncu Alay Komutanı Binbaşı Mehmet Ziya'yı Tümen Komutanlığı Vekâletine tayin etti ve Kornes'e hareket ederek burasını elde bulundurmasını, gerektiğinde Kornes - Kamhis Gediğini inatla savunmasını emretti. Tümen yukarıdaki mevcutla saat 15.00'te Çatak'tan harekete geçerek saat 17.00'de Kürdigan'a geldi. Oradan Kornes için iki kılavuz alındı. Yol çok karlı ve buzluydu. Kornes'e gece yarısından sonra ancak saat 03.00'te ulaşılabildi. Sık sık mola verildiği hâlde kolun sonunda bulunan 90'ıncı Alay ve Makineli Tüfek Bölüğüyle irtibat kaybedildi. Bunlar Mihkar'a dönmüşlerdi.(?) Ancak ertesi gün öğle vakti Kornes'e gelebildiler.

Konuş Yeri: Samikale[11]

Tarih: 15 Şubat 1915

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Kolordunun 13 Şubat 1915 tarih ve 1329 sayılı teşkilat emri gereğince 30'uncu Tümenden bir makineli tüfek, 31'inci Tümene verilmiştir. Bu makineli tüfeğin, Üsteğmen Hüsnü'ye teslim edilerek gönderilmesi rica olunur.

31'inci Tümen Komutan Vekili
Yarbay Tevfik

---

[8] Erzurum – Narman ilçesi – Kışlaköy bucak merkezi.
[9] Erzurum – Narman ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Mahmutçavuş.
[10] Erzurum – Oltu ilçesine bağlı köy.
[11] Erzurum – Narman ilçesi – Merkez bucağına bağlı köy.

Düşünceler:

Bu rapor 90'ıncı Alaya havale edildi. Tüfekler, 88'inci Alay ve 89'uncu Alayda olduğundan iadeten geldi. Üç pistonun kırık olduğu, Kolordu Komutanlığına bildirildi.

Konuş Yeri: İd

Tarih: 15 Şubat 1915

Saat ve Dakika: 6.30

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Telefonla muhabereyi öğrenmek ve sonra yine tümenine iade edilmek üzere her alaydan okuryazar iki askerin ayrılarak Kolordu Telgraf Bölüğüne gönderilmesi ve sonucun bildirilmesi rica olunur.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Konuş Yeri: İd

Tarih: 15 - 16 Şubat 1915

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. İd - Şekerli yolu üzerinde, kasaba çıkışına yaklaşık 200 m mesafede, yolun hemen sağındaki harabe değirmenin yanında 10 hayvan leşi bulunduğu, denetlemeye gönderilen subayın raporundan anlaşılmıştır.

2. Hayvan leşleri, önceden emredildiği şekilde toplattırılacak ve üzerleri toprakla kapatılacaktır.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Düşünceler:

Bu emir, 90'ıncı Alaya mensup bir subay tarafından icra ettirildi.

16 Şubat 1915

Konuş Yeri: İd

Tarih: 16 Şubat 1915

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

90'ıncı Alay Depo Taburundan bir görevli refakatinde, künye defterleriyle Sivas'tan gönderilen 216 askerden 36'sının yolda gelirken

hastanelerde bırakıldığı, bir kısmının da firar ettiği, görevlilerin ifadelerinden anlaşılmıştır. Diğer 180 asker hakkında ne işlem yapılacağının emredilmesi arz olunur.

30'uncu Tümen Komutanı
Yarbay Bahaettin

Düşünceler:

Kolordudan iade edilmek üzere gelen askerlerden 60'ar kişi alaylara dağıtıldı.

1. 13 Şubat 1915 tarih ve 1390 sayılı emrin 8'inci maddesi gereğince birliklerin üstsubay ve subay künye defterleri, icap eden teşkilata göre bugün düzenlenmekte olduğundan, 9'uncu madde gereğince yarın takdim edilecektir.

2. Tümen birliklerine bağlı olup hastanede tedavi altında bulunan askerler, hava değişimi için Mintator'daki(?) Kolordu Başhekimliğinden gönderilmiş olduğundan, Mintator'dan bu gibi askerlerin iaşeleri için bir astsubay gönderilmiştir. Yarın da alaylardan bir doktor köye gönderilecektir.

Düşünceler:

17 Şubat 1915'te 10'uncu Kolordu Komutanlığına bilgi verildi.

Düşünceler:

14 Ocak 1915 Genel Kuvvet Çizelgesi

Birlik	Subay	Asker		Silah		Cephane	Kılıç	Muaddel Martin	Hayvan		Düşünceler
		Muharip	Gayrimuharip	Muaddel Mavzer	Makineli Tüfek				Binek	Yük Hayvanı	
						Adet	Adet	Adet	Baş	Baş	
Tümen Erkânı	10	35	25	30	-	960	16	25	26	28	
88'inci Alay	9	93	7	93	-	1395	-	-	6	12	
89'uncu Alay	14	110	13	94	1	26270	-	-	11	20	
90'ıncı Alay	12	78	18	91	-	-	-	-	6	11	
Toplam	45	316	63	308	1	28625	16	25	49	71	

Konuş Yeri: İd

Tarih: 20 - 21 Şubat 1915

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Şu anda 30'uncu Tümene bağlı askerlerden ne kadarı seferberliğin başlangıcından beri mevcut olan askerlerden ve ne kadarı ocak ayı başından itibaren takviye olarak verilen askerlerdendir? Her alaydaki veya bölükteki bahsedilen iki çeşit asker miktarını bildiren bir cetvelin gönderilmesi rica olunur.

Konuş Yeri: İd

Tarih: 20 Şubat 1915

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Bundan sonra kısaltılmış genel kuvvet çizelgeleri üç günde bir, ayrıntılı çizelgeler ise 15 günde bir sabahları, mutlaka 10'uncu Kolordu Komutanlığına bildirilecektir. İlk kısaltılmış çizelge 23 Şubat sabahı, ilk ayrıntılı çizelge de 25 Şubat sabahı gelecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

88’inci Alay

Birlik		Seferberliğin Başından Bu Ana Kadar Taburda Bulunan Asker	Takviye Suretiyle Verilen Asker	Toplam	Düşünceler
1’inci Tabur	1’inci Bölük	15	220	335	Takviye suretiyle 1’inci Tabura 72 asker verilmişse de şu anda 69 asker vardır. 3’ü hastaneye gönderilmiştir.
	2’nci Bölük	17	114	331	
	3’üncü Bölük	10	221	331	
	4’üncü Bölük	12	117	229	
	Toplam				
2’nci Tabur	5’inci Bölük	29	7	336	Takviye suretiyle 2’nci Tabura 73 asker verilmişse de şu anda 30 asker vardır. 43 asker hastaneye gönderilmiştir.
	6’ncı Bölük	30	112	442	
	7’nci Bölük	25	7	332	
	8’inci Bölük	41	4	45	
	Toplam				
3’üncü Tabur	9’uncu Bölük	20	18	38	Takviye suretiyle 3’üncü Tabura 57 asker verilmişse de 2 asker hastaneye gittiğinden 55 asker kalmıştır.
	10’uncu Bölük	19	19	38	
	11’inci Bölük	27	12	39	
	12’nci Bölük	43	6	49	
	Toplam				

Şu an Alayımızda mevcut askerlerden, seferberliğin başından bu ana kadar alayda bulunanlarla takviye suretiyle Alaya verilenlerin sayısına dair talep edilen cetvel, bölük bölük düzenlenerek takdim edilmiştir. 21 Şubat 1915

88’inci Alay Komutan Vekili
Binbaşı Ahmet Rasim

Düşünceler:

Bir gün önce verilen genel mevcut çizelgesiyle bu cetvel arasında eksik görülen 27 askerin sebebi sorulmuştu. Alınan cevapta o gün Aha[12] Hastanesine gönderilen askerlerin dâhil edilmediği bildirilmiştir.

89'uncu Alay

Birlik		Eski Asker	Takviye Asker	Toplam	Düşünceler
1'inci Tabur	1'inci Bölük	26	16	42	
	2'nci Bölük	26	7	33	
	3'üncü Bölük	19	19	38	
	4'üncü Bölük	21	14	35	
	Toplam	92	56		
	5'inci Bölük	7	38	45	
	6'ıncı Bölük	18	22	40	
	7'nci Bölük	11	30	41	
	8'inci Bölük	12	26	38	
	Toplam	48	116		
	9'uncu Bölük	19	17	36	
	10'uncu Bölük	20	22	42	
	11'inci Bölük	18	21	39	
	12'nci Bölük	20	18	38	
	Toplam	77	78		
	Makineli Tüfek	43	5	48	

Emriniz gereğince, birliklerde mevcut eski askerlerle sonradan verilen takviye askerlerin miktarını bildiren cetvel takdim edilmiştir. 21 Şubat 1915

89'uncu Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Rıfat

[12] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Beyler.

Düşünceler:

Dün verilen genel mevcut çizelgesiyle bu cetvel arasında eksik görülen 28 askerin sebebi sorulmuştu. Gelen cevapta, hasta olarak Aha'ya gönderilen askerlerin dâhil edilmediği bildirilmiştir.

90'ıncı Alay

Birlik	Eski Asker	Takviye Askeri	Toplam	Düşünceler
1'inci Bölük	6	31	37	
2'nci Bölük	18	27	45	
3'üncü Bölük	13	28	41	
4'üncü Bölük	18	26	44	
Toplam				
5'inci Bölük	10	27	37	
6'ncı Bölük	10	26	36	
7'nci Bölük	9	26	35	
8'inci Bölük	9	26	35	
Toplam				
9'uncu Bölük	16	25	41	
10'uncu Bölük	14	18	32	
11'inci Bölük	18	19	37	
12'nci Bölük	32	12	44	

Emredilen cetvel hazırlanarak takdim edilmiştir.

90'ıncı Alay Komutan Vekili
Binbaşı Hilmi

Konuş Yeri: Tutmaç

Tarih: 22 Şubat 1915

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

19 Şubat 1915 tarih ve 1499 sayılı günlük emrin 5'inci maddesine cevaptır.

Askerlerin elbise, silah ve cephaneleri alay komutanları tarafından kontrol ettirildiğinden ayrı ayrı raporları alındı. Gözlem ve değerlendirmelerim aşağıda arz olunur.

1. Tüfekler son derece paslı ve karıncalı olduğundan bir gün önce gaz yağıyla temizlenmiştir; fakat ikinci kez ve mükemmel bir şekilde temizlenmesi gerekmektedir. 25 Şubat 1915 Perşembe günü tüfekçi ustaları tarafından tekrar temizlenerek kontrol ve denetlenmeleri talep edilecektir.

2. Elbise, eşya ve özellikle çamaşır, yağmurluk, kilim gibi eksikler, daha önceden istenen cetvelle arz edildiğinden ve bunlar hakkında yeterli bilgi verildiğinden tekrarlanmamıştır. Bitle tifüsün(?) önü alınmak için özellikle çamaşıra ihtiyaç vardır.

3. Bu detaylı kontrol ve denetlemenin olumlu etkileri görülmektedir. Salgın hastalıkların bir dereceye kadar azaldığı, etüv makinesiyle bir miktar çamaşır geldiğinde de Allah'ın yardımıyla tamamen ortadan kalkacağı arz olunur.

30'uncu Tümen Komutanı
Binbaşı Bahaettin

Kornes Karargâhı
14 Ocak 1915
Saat 14.30

Kürdigan'da 10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Bu sabah Kornes'in 4 - 5 km kuzeyinde Pitkir[13] - Sorik[14] istikametlerinde düşmanın birçok süvari keşif kolu görülmüştür. Sorik istikametine sevk edilen süvari keşif kolumuzdan alınan bilgilerden, düşmanın 200 - 300 mevcudundaki bir süvari kuvvetinin Aristi'den[15] Yeniköy'e doğru ilerlediği, o civarda bulunan piyadelerimizin ateş açması üzerine yanlarındaki piyadeyi orada bırakarak bir bölük kadar süvarisiyle Yeniköy'ün güneydoğusuna doğru istikametini değiştirdiği, diğerlerinin Aristi civarında kaldığı anlaşılmıştır. Yeniköy civarında sabahtan beri muharebe devam etmektedir.

2. Pitkir - Kompur[16] - Sorik - Kihtik Tuzlası - Kihtik[17] hattı düşman tarafından işgal edilmiştir.

3. Süvari Alayıyla Yeniköy'deki birliklerimizle irtibat kurmak için Kihtik üzerinden bu sabah göndermek istediğimiz süvarilerimize, Kihtik'te ateş edildiğinden, oradan gidememişlerdir. Kamhis - Kigani üzerinden tekrar süvariler gönderilmiştir. Henüz bilgi alınamamakla beraber, düşmanın Kihtik'te de bir miktar piyade ve süvarisinin olduğu anlaşılmıştır.

---

[13] Erzurum - Oltu ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Ayyıldız.
[14] Erzurum - Oltu ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Çatalsöğüt.
[15] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Koçkaya.
[16] Erzurum - Oltu ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Damarlıtaş.
[17] Erzurum - Narman ilçesi- Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Tuztaşı.

4. Kornes'te bulunan birliklerimiz, şimdiye kadar düşmanın bir taarruzuna maruz kalmadı. Emriniz gereğince Kornes'in kuzeyindeki sırtlardan Kihtik istikametine giden yol, 100 kişiyle zapt edilmiştir. Diğer kuvvetin ve makineli tüfeğin, Kornes'te ihtiyat olarak elde bulundurulduğu arz olunur.

Kolordu emir subayıyla gönderilmiştir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Düşünceler:

Kornes
14 Ocak 1915

Yeniköy'de Birlik Komutanlığına

1. 13 Ocak 1915 gecesi, 250 mevcutla Kornes'e geldik. Görevimiz, Kornes ve Kamhis sırtlarında, Pitkir istikametini düşmana karşı kapamaktır. Burada rastladığımız keşif kolumuzdan aldığımız bilgilere göre güneşin batışından iki saat sonrasına kadar Pitkir'de düşmandan eser görülmemiştir. Dün akşam Yeniköy'le Narman arasında düşmanla piyade muharebesi olmuştur.

2. Düşmana dair başka bilgimiz yoktur.

3. Düşmana dair elde ettiğiniz bilgileri, bu raporu getiren süvariyle bildiriniz.

4. Erzak kolları 100 - 200 kıyye arpa getirmiştir. İhtiyacınız varsa oraya aldırınız.

5. Kolordu Kürdigan'dadır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Bu süvari Kihtik üzerinden gönderilmiş, orada düşmanın ateş açması sebebiyle Yeniköy'e girememiştir.

Konuş Yeri: Kornes

Tarih: 14 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 17.30

Vukuat:

İleri Karakol Emri

1. Bu akşamdan itibaren 89'uncu Alay, 88'inci Alayı değiştirecek, ileri karakollara ait talimat ve tertibatı 88'inci Alay Komutanı Binbaşı Nurettin Temel'den alarak ona göre hareket edecektir.

2. Geceleyin ileri karakollarda, yollar önemli olduğundan, bu yollara müstakil subay postası yerleştirilecektir.

3. Geçenlerde uğranılan felakete uğranılmadan, şafaktan önce bölge mutlaka işgal edilmiş olacaktır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili

Binbaşı Mehmet Ziya

Düşünceler:

14 Ocak 1915

Bugün Pitkir istikametinde düşmanın keşif kollarıyla temas sağlandı.

(+) Kolordu Emri[18]

Konuş Yeri: Kornes

Tarih: 15 Ocak 1915

Vukuat:

Kornes Tümen Karargâhı

15 Ocak 1915

(++) Hareket Emri

1. Düşman, bu gece, İd'in altı kilometre kuzeydoğusunda 32'nci Tümenle muharebe etmiştir.

2. Kolordu Karargâhı, 31'inci Tümen bu sabah Kürdigan'dan hareket edecek, Mihkar - Lafsor - Kigani - İd yolundan ilerleyecektir.

3. 30'uncu Tümen kolbaşıyla saat 08.00'de toplanma yerinden hareket edecek, Kamhis istikametinde yürüyecektir. 31'inci Tümenin kol sonunun geçişinden sonra bu kola katılacaktır. Yürüyüş sırası, büyük kısmı oluşturan 90'ıncı Alay, 88'inci Alay, Makineli Tüfek Bölüğü ve artçı kuvvet olan 89'uncu Alaydır.

4. Artçı, büyük kısım köyün güneyindeki dereyi düze çıktıktan sonra, bunları 500 m'den takip edecektir.

5. 90'ıncı Alay, Kamhis'in iki kilometre kuzeyindeki boyun noktasında bir subay komutasında 20 askerden oluşan bir gözetleme kuvveti bırakacak, Kamhis'in batısındaki yüksek tepede 89'uncu Alayın yerine artçı olarak Tümeni takip edecektir.

[18] Metnin orijinalinde de Kolordu Emri yer almamaktadır.

6. Askerlerin üzerinde mutlaka 150 fişek bulunacaktır. Askerler, büyük ağırlıklarıyla, vakit kaybedilmeden Kamhis - Koçkans[19] - Ekrek üzerinden Todan'a sevk edilecek ve akşama mutlaka Todan'a gitmiş olacaklardır.

7. Burada hangi birliğe mensup olursa olsun hiçbir perakende asker bırakılmayacaktır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Düşünceler:

15 Ocak günü sabaha karşı Kolordudan bir emir subayı geldi. Bir emir getirdi. (+) Emirde, Kolordunun iki koldan Şekerli - İd istikametinde çekilmesi ve 30'uncu Tümenin Kamhis'te 31'inci Tümeni himaye etmesi emrediliyordu. Bunun üzerine Tümen emri verilerek hemen hareket edildi. (++)

Konuş Yeri: Kigani

Tarih: 15 Ocak 1915

Vukuat:

89'uncu Alayın tamamı gelinceye kadar Tümen Kamhis'te bekledi, sonra Kigani'ye geldi. 90'ıncı Alay, Kigani sırtlarında ileri karakolla görevlendirildi.

Kolordu Karargâhı Kigani'ye uğrayarak Tümenin Kigani'de kalmasını emretti. Düşman; Tümeni, süvari keşif kollarıyla takip ve ateşle taciz etti; hatta keşif kolları da Kızılkilise'ye kadar sarktı. 31'inci Tümen ise oradan geçerek İd'e hareket etti.

Kigani
15 Ocak 1915

30'uncu Tümen

İleri Karakol Emri

1. Düşmanın bazı keşif kollarının Kornes'ten Çatak üzerine ilerlediği görülmüştür. Kürdigan'dan geç vakte kadar düşman ilerlememiştir.

2. 31'inci Tümen bugün Kigani - Şekerli üzerinden İd'e gidecektir. 32'nci Tümen Şosa[20] köyü civarındadır.

3. a. 30'uncu Tümen, bu geceyi Kigani'de geçirecektir. 90'ıncı Alay Kamhis'i zapt edecek, 10 kişilik bir subay keşif kolunu Kamhis'in kuzeyindeki boyun noktasına sürecektir. 90'ıncı Alayla Kamhis'te bulunan

[19] Erzurum - Narman ilçesi - Kışlaköy bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Sütpınar.
[20] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Araköy.

Karapapak Süvari Bölüğü, Mihkar'a göndereceği bir subay keşif koluyla Kürdigan istikametini gözetleyecektir.

b. 88'inci Alay, Kigani'nin kuzeybatı istikametindeki tepeye postalar yerleştirecek, bir subay keşif kolu, köyden bir kılavuz alarak Şosa köyü istikametinde, 32'nci Tümenle irtibat sağlayacaktır.

c. 89'uncu Alay Kızılkilise yolunu bir postayla gözetletecektir.

4. Düşman bu gece taarruz ederse 32'nci Tümen bulunduğu mevkileri, 30'uncu Tümen 90'ıncı Alay da Kamhis'in kuzeyindeki boyun noktasını savunacak, Tümenin diğer birlikleri 32'nci Tümene taarruz etmek isteyen düşmanın kanadına düşecek şekilde Şosa köyü istikametine hareket edecektir.

5. Kigani'deki birlikler konaklardan, postalar portatif çadırlardan yararlanacak; köyün muhtarına müracaat edilerek askerlere sıcak yemek yedirilecektir.

6. Askerler toplu hâlde konaklarda tutulacak ve silah başına işareti verildiğinde bugünkü silah çatılarının bulunduğu yerde toplanılacaktır.

7. Tümen Karargâhı, telefon merkezi civarında Şamil Ağa'nın odasındadır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Düşünceler:

Kigani
15 Ocak 1915
Saat 12.30

Artçı 90'ıncı Alay Komutanlığına

1. 31'inci Tümen, henüz Kigani'den geçmemiştir. Kigani yolunu örten tepeler, diğer bir emre kadar korunacaktır.

2. 31'inci Tümen gelene kadar 30'uncu Tümen Kigani'de olacaktır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Kigani
15 - 16 Ocak 1915

Şosa'da Birlik Komutanlığına

1. 30'uncu Tümen bu geceyi Kigani ve Kamhis'te geçirmektedir.

2. Düşmanın bir taarruzu hâlinde Kamhis'teki müfreze Kamhis'in kuzeyindeki boyun noktasını savunacak, diğer birlikleriyle 32'nci Tümene taarruz edecek olan düşmanın kanadına düşmek üzere hareket edecektir.

Yaklaşma yolunu keşfetmek üzere görev belgesiyle keşif subayı gönderilmiştir. Durumunuzun, bu subayla bildirilmesi arz olunur.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

İd
16 Ocak 1915
Saat 15.10

Kolordu Emri

Şerkerli'de 30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Kolordu başlıca kuvvetiyle Yeniköy - İd - Tortum ve Kaleboğazı - Tortum yollarını şiddetle savunacaktır.

2. 31'inci Tümen, düşmanın İd kasabasının dört kilometre kuzeyinde yer alan Samikale mevkisindeki piyadelerini püskürterek bu mevziyi koruyacaktır. Tümen bu amaçla taarruz etmektedir.

3. 30'uncu Tümen, geri kalan bütün kuvvetiyle Şekerli'nin kuzeyindeki mevziyi ve mevzinin Yeniköy - İd yoluna yakın kısmını bu yola karşı şiddetle savunacak; kuvvetli ihtiyatını sol gerisinde, istinadını da sağ gerisinde bulunduracaktır. Kigani'deki kuvvet, düşmanın genel taarruzu hâlinde, Kigani civarında vakit kaybetmeden düzenli bir şekilde mevzinizin sağ kanadına geçirilerek savunmaya katılacaktır. 30'uncu Tümen Şekerli mevzisini tahliye etmek zorunda kalırsa öncelikle uygun bir muhafızla toplarını güvenli şekilde Vekilhas[21] üzerinden Aksor'a[22] sevk ederek mevzi aldıracak ve yine savunmaya yardım edecektir. Toplar Vekilhas'a varıncaya kadar Şekerli kuvveti, kararlı bir şekilde asıl mevzisinde savunmaya devam edecek, sonra kendisi düzenli, kademeli olarak Aksor'a çekilip burada yeniden direnecek, şayet buradan da çekilmek zorunda kalırsa Todan'ı uzun süre savunmak üzere bu köyü zapt edecektir. Bir mevzide uzun süre savunma yapılması sağlanacak, düşmana mümkün olduğunca fazla zaman kaybettirilmesi için top ve makineli tüfeklerle en uzak mesafeden ateş açılacak, piyade erlerinden iyi nişancılara da bu şekilde uzak mesafeden atış yaptırılacak ve cephane tasarruflu kullanılacaktır. Düşmanın bir piyade taburuyla bir bataryası Yeniköy'den İd'e doğru ilerlemektedir. Kolbaşı saat 15.30'da Necipbey kışlağına varmıştır. Bu talimata göre Kigani kuvvetiyle birlikte düşman kuvveti kesinlikle durdurulacak, bu gece ve yarın mutlaka bu mevzide kalınacaktır. Kamhis'teki kuvvetinizi hemen getirtiniz.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

---

[21] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Yoldere. (Belgede Dilhas olarak geçmektedir.)
[22] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Sülüklü.

Düşünceler:

Kigani
16 Ocak 1915
Saat 08.30

İd'de 10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Şimdi bir yüzbaşı ve iki teğmen komutasında 100 kişilik bir kuvvet Necipbey komuna,[23] 32'nci Tümen topçularının yanına hareket ettirilmiştir.

2. 90 mevcudunda olan 88'inci Alay, Kızılkilise - Kamhis - Şosa istikametlerini kapatıp savunmak üzere Kigani'de bırakılmıştır.

3. Geri kalan 89'uncu Alaydan bir makineli tüfek bölüğü ve 90'ıncı Alaydan 75 askerle şimdi Şekerli'ye hareket edilmiştir.

4. Samikale hizasında Yeniköy yolunu kapatmak üzere ayrıca 100 asker gönderilmeyerek 32'nci Tümen topçularının yanına gönderilen 100 kişilik kuvvete oradaki görevini bitirdikten sonra, Samikale sırtlarını tahkim ve zapt etme görevi verilmiştir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Kigani

Tarih: 16 Ocak 1915

Vukuat:

Kigani
16 Ocak 1915

Yürüyüş Emri

1. 11'inci Kolordu Zivin'in batısında başarılı bir şekilde düşmana karşı koymaktadır. 32'nci Tümen, askerlerinin bir kısmının savuşmuş olmasına rağmen kalan bir avuç kahramanıyla dün Yeniköy mevzisini üstün düşman kuvvetlerine karşı kahramanca korumuştur.

2. 31'inci Tümen, yarın Samikale'yi zapt ederek Yeniköy yolunu yandan kapatıp korumak üzere tahkim edecektir.

3. 89'uncu Alay, dün Kigani'den aldığı perakende askerler ve alaydan verilecek diğer bir teğmenle beraber 89'uncu Alay 2'nci Taburdan Yüzbaşı Mustafa Hamdi'nin komutasında, Samikale hizasında Yeniköy yoluna karşı mevzi alıp tahkim etmek ve savunmak üzere Samikale'de 31'nci Tümen Komutanlığına müracaat edecektir. Bu bölük idari olarak 31'inci Tümen Komutanlığının emrindedir.

4. 32'nci Tümen ve Kolorduya bağlı birlikler, İd'de toplanmaktadır.

---

[23] Bir kimseye ait küçük yerleşim yeri, çiftlik. Türkçe Sözlük; TDK Yay., Ankara, 2005, s. 1203.

5. 30'uncu Tümen Şekerli'ye gidecek, Şekerli'nin kuzeyinde Yeniköy yolunu gören, hâkim sırtları zapt edecek ve savunacaktır. Yalnız 88'inci Alay, Kigani'yi elde tutmak üzere Kamhis ve Kızılkilise yollarına hâkim sırtları zapt ederek savunacak, diğer bir emre kadar burada kalacaktır. 90'ıncı Alayın Kigani'nin kuzeybatı sırtlarına çekilmesi emredilmiştir. Alay bu sırtlara ulaşmadan önce 88'inci Alay hemen bu sırtları zapt edecek ve 90'ıncı Alayı köye gönderecektir. Karapapak Süvari Bölüğü 88'inci Alayın emrindedir. Bu Bölük Mihkar'daki keşiflerine devam edecektir.

6. Tümen, 90'ıncı Alayın gelişinin ardından; 89'uncu Alay, Makineli Tüfek Bölüğü ve 90'ıncı Alay (Yüzbaşı Mustafa'nın bölüğü aynı zamanda Samikale istikametinde hareket edecektir.) sırasıyla Şekerli istikametine hareket edecektir.

7. Teğmen Mehmet Memduh'un komutasındaki keşif kolu Kigani - Koçkans - Lafsor üzerinden Mihkar'a doğru keşif yapacak, elde ettiği bilgileri Şekerli'ye gönderecektir.

8. Ben 89'uncu Alayla beraber hareket edeceğim.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Not: Askerlerin üzerindeki cephane, mutlaka 150'ye tamamlanacaktır. Todan'da bir piyade cephane kolu vardır. Cephane eksiğinden, alay ve tabur komutanları sorumludur. Askerlerin üzerindeki cephane sık sık kontrol edilecek, muharebe ağırlıkları mutlaka birliklerin yanında bulunacaktır.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 16 Ocak 1915

Vukuat:

88'inci Alay Komutanlığına

1. Emir alındığında düşmana sezdirilmeden 88'inci Alay ve Karapapak Bölüğü Kigani'den Şekerli'ye getirilecektir. Köyde kesinlikle hiçbir birliğe ait perakende asker bırakılmayacaktır.

2. Şekerli'nin kuzeybatısındaki mevziyi 89'uncu Alay zapt etmiştir. 90'ıncı Alay köyde ihtiyattadır.

3. Alayınız Şekerli - Kigani istikametini kapatacaktır. Büyük kısmınızla Şekerli'nin bu çıkışındaki komlardan yararlanabilirsiniz.

4. Ben Şekerli'de Hamdi Efendi'nin evindeyim.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Düşünceler:

İd
17 - 18 Ocak 1915

Genelge

Sarıkamış ve civarındaki muharebelerde büyük bir kahramanlık gösteren 88'inci ve 90'ıncı Alayların yanı sıra aynı derecede hizmet gösteren alayların sancaklarına da nişan verilecektir. Numaralarıyla, sahip oldukları nişan ve rütbelerin bildirilmesi 3'üncü Ordu Komutanlığından emredilmiştir. Kahramanlık gösteren alayların asıl numaralarıyla, sahip oldukları nişanlar da 24 saat içinde doğruca Kolordu Komutanlığına bildirilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Şekerli
18 Ocak 1915

10'uncu Kolordu Komutanlığına

17 - 18 Ocak 1915 tarihli genelgeye cevaptır.

89'uncu Alay Penek gece hücumunda, 88'inci Alay ve 90'ıncı Alay Sarıkamış civarındaki muharebelerde büyük kahramanlık göstermiştir. Birer nişanla taltifi hak eden bu şerefli Alay sancaklarında başka nişanların bulunmadığı arz olunur.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

17 Ocak 1915 Tarihli Genel Kuvvet Çizelgesi

Birlik	Subay	Asker		Tüfek	Makineli Tüfek	Cephane	Hayvan		Düşünceler
		Muharip	Gayrimuharip			Adet	Binek	Yük Hayvanı	
88'inci Alay	14	90	5	90	-	9600	6	12	
89'uncu Alay	11	98	11	98	-	10.000	6	4	
90'ıncı Alay	12	90	4	90	-	25.261	6	11	
Makineli Tüfek 89	2	27	-	-	1	9600	2	24	
Tümen Toplamı	39	305	20	278	1	43861 (54461)	20	51	

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 16 - 17 Ocak 1915

Şekerli Fırka Karargâhı
16 - 17 Ocak 1915

Tümen Emri

1. Düşmanın bir piyade taburuyla bir bataryası Yeniköy ile İd istikametine ilerleyerek Necipbey Kışlağına varmıştır.

2. Kolordu başlıca kuvvetiyle, Yeniköy - İd - Tortum ve Kaleboğazı - Tortum yollarını savunup koruyacaktır. 31'inci Tümen de İd kasabasının dört kilometre kuzeyinde yer alan Samikale[24] mevkisindeki düşman piyadelerini püskürtüp bu mevkiyi koruyacaktır. Tümen bu amaçla taarruz etmektedir.

3. 30'uncu Tümen bütün kuvvetiyle Şekerli köyünün kuzeybatısındaki sırtların Yeniköy - İd yoluna en yakın olan kısmını, yani 89'uncu Alayın işgal ettiği hattı şiddetle savunacaktır.

a. 88'inci Alay ve 90'ıncı Alay Şekerli'de Tümen ihtiyatıdır. Bir taarruz karşısında 90'ıncı Alay, hemen 89'uncu Alayın bulunduğu hatta ilerleyecektir.

b. 88'inci Alay ayrıca Kigani istikametini, 90'ıncı Alay Lafsor - Koçkans istikametini ileri karakollarla kapatıp güvenliğini sağlayacaktır.

c. 89'uncu Alay bulunduğu hattı var gücüyle savunacaktır.

4. 88'inci Alay Kigani istikametinden bir taarruz gerçekleştiği takdirde, ileri karakollarının bulunduğu hattı zapt edip savunacak ve 89'uncu Alayla sıkı bir irtibat sağlayacaktır.

5. 88'inci Alay ve 90'ıncı Alay toplu hâlde teyakkuz durumunda olarak ileri hattaki birliklerle sıkı irtibat sağlayacak, ileri karakoldaki postalar hariç, bütün mevcutlarıyla saat 06.00'da toplanma yerinde silah başında hazır bulunacaklardır.

6. Ben Şekerli'de Hamdi Efendi'nin evindeyim.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Not: Süvari Teğmen Mehmet Memduh, İd Deresi'nin doğusundaki sırtları Aristi Yaylası'na kadar, Karapapak Süvari Bölüğünden bir subay keşif kolu Şekerli - Kigani - Kamhis ve Şekerli - Kigani - Kızılkilise istikametlerini, diğer bir subay keşif kolu da Şekerli - Koçkans - Lafsor istikametlerini keşfedecek ve gözetleyecektir. Bu keşif kolları şafakla beraber mevkilerinden, gösterilen istikametlere hareket etmiş olacaklardır.

[24] Belgede Samiye olarak geçmektedir.

Düşünceler:

Telefon
Acele

Şekerli
17 Ocak 1915
Saat 17.25

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Bu sabah Şekerli - Koçkans - Lafsor, Şekerli - Kigani - Kamhis ve Kigani - Kızılkilise istikametlerinde süvari subay keşif kolları gönderilmiştir.

2. Bu subay keşif kollarından alınan bilgiler aşağıdadır:

a. Düşmanın iki üç süvari bölüğüyle bir piyade bölüğü kadar kuvveti Lafsor'a gelmiş ve bu kuvvet, keşif kollarıyla Koçkans istikametine ilerlemeye başlamıştır.

b. Bir süvari bölüğü kadar kuvveti Kamhis'te görülmüştür.

c. Kigani'den dere boyuyla yola inmek isteyen bir bölük kadar süvari üzerine, bu sırada yola hâkim sırtlardaki piyademiz tarafından ateş açılmış ve onlar da karşılık vermiştir. Ateş hâlâ devam etmektedir.

d. Bir takım kadar düşman süvarisi de Kigani'den keşif kolumuzu takip ederek Şekerli - Kigani yolu üzerindeki postalarımıza kadar ilerlemiş ve postalarımız tarafından ateşle karşılanmıştır.

3. Alınan bu bilgilerden Koçkans istikametinin önem kazandığı anlaşılmaktadır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

17 Ocak 1915

Genelge

Sıyrık gibi küçük yaraları olanlar ile buna benzer, bir hafta içinde tedavileri mümkün olan hafif yaralıların Erzurum; hatta Erzincan hastanelerine sevk edildikleri görülmüştür. Bu gibi yaralıların gerilere sevki, ordunun genel kuvvetini azaltıp güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Hafif yaralıların gerilere sevk edilmeyerek seyyar hastaneler civarında tedavileri bir kanun hükmüdür. Bu hususa dikkat etmeyerek gönderenlerin hemen bildirilmesi için Lojistik Destek Müfettişliğine de emirler verilmiştir. Bundan sonra sevk edenlerin cezalandırılacakları 3'üncü Ordu Komutanlığından bildirilmiştir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

İd
17 Ocak 1915
Saat 16.10

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Üç subay komutasında, 100 asker kuvvetindeki bir müfreze hemen İd'e gönderilecektir. Karapapak Süvari Bölüğünden altı atlı da bunlara katılacaktır.

2. İki subay komutasında 15 atlıdan oluşan bir nizamiye süvari keşif kolunu Koçkans'a gönderiyorum. Görevi, Koçkans - Lafsor sırtlarında gözetleme yapmaktır. Onunla irtibat kurulacaktır.

3. Cephenize dair bilginiz varsa gönderin.

4. Şekerli'de bulunan piyade, süvari ve makineli tüfek kuvveti bildirilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 17 - 18 Ocak 1915

Vukuat:

İd
17 Ocak 1915

Kolordu Emri

1. 11'inci Kolordu …(?) başarılı bir şekilde korumaktadır.

2. Dün Samikale'ye ilerleyen 31'inci Tümen, gece yarısına kadar büyük cesaretle yaptığı taarruzun sonucunda Samikale'yi zapt etmiş ve düşmanı doğuya doğru çekilmek zorunda bırakmıştır. Düşman bugün karşı taarruzla köye yaklaşmışsa da girememiş, 31'inci Tümen köye hâkim sırtları muhafaza ederek metanetini korumuştur. Süvari Alayının keşiflerine göre bugün akşama kadar Necipbey komuyla Narman Vadisi ve civarındaki düşman keşif kollarından başka bir şey görülememiştir. Kigani'de düşman yoktur.

3'üncü Ordu Komutanı, Kolordunun gösterdiği kararlılıktan dolayı teşekkür etmiştir. Bu teşekkür ve minnettarlığı ayrıca tebliğ etmekle iftihar ediyorum.

3. Ordu ve Kolordu mevcut durumunu koruyacaktır.

4. 30'uncu Tümen Yeniköy - Şekerli (dâhil) ve Şekerli - Kigani yollarına karşı kasabanın emniyetini sağlayacak ve Kigani - İd, Yeniköy - İd yollarının birleşme yerlerindeki dirsek noktasında subay komutasında ileri gözetleme postası bulunduracaktır. Tümen birlikleri mümkün olduğunca toplu hâlde kasabanın doğusunda yerleşecektir.

31'inci Tümen bulunduğu mevzinin Samikale ve Soğurmek[25] istikametlerine karşı emniyetini sağlayacaktır. Beraberindeki bataryanın bir takımını her gece nöbetleşe kasabaya indirip istirahat ettirecektir.

5. İhtiyat topçu iki batarya İd - Todan yolu üzerinde, İd Hastanesinin batısına doğru mevzide ordugâhı tesis edecek, bir batarya Narman'a karşı mevzide bulunacaktır.

32'nci Tümen bu bataryaların doğusunda, yani sağına yakın bir yerde bulunmak üzere, en az iki subay komutasında 50 kişilik muhafız verecektir. Topçu taburunun hafif cephane kolu Todan'da bulunacaktır.

6. Süvari Alayı Koçkans'la Lafsor arasındaki sırtlarda bulunduracağı iki subay komutasında 15 atlıdan oluşan kuvvetle, Lafsor Yaylası ve Lafsor - Koçkans yollarını gözetleyecektir. Alay, bu akşama kadar görevine devam edecek, kasabanın batı çıkışında konaklayacaktır.

7. Kolordu Başhekimliği, ağır hastaların Tortum yoluyla Erzurum'a sevkini sağlayacak, Kolordu nezdinde kalacak olan sıhhiye bölüğünün ve birliklerin sıhhi malzemesini bir an önce tamamlayacaktır.

8. Askerlere mutlaka taze ekmek, sıcak yemek, özellikle de et yedirilecektir. İd kasabasında 26.000 kıyye un vardır. Birlikler ayrıca askerlere dörder günlük un dağıtacaklardır. Ekmekçi askerleri gece gündüz ekmek pişirecektir. Tümenler büyük ağırlıklarını neredeyseler bulduracaklardır.

9. Todan'da bir piyade cephane kolu vardır.

10. Tümenlerden birer emir subayı, her gün sürekli olarak Kolordu Karargâhında bulunacak ve tümenlerine ait emirleri yerlerine ulaştıracaktır.

11. Kolordu Karargâhı İd'dedir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Tarih: 18 Ocak 1915

Vukuat:

Şekerli
18 Ocak 1915

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Az önce alınan günlük emrin özel maddesi gereğince Teğmen Rıza ve Teğmen Naci'nin komutasında 50 kişilik bir müfreze, süvari bölüğü ile birlikte Koçkans istikametine hareket ettirilmiştir. Emirde yerine getirecekleri

[25] Erzurum – Narman ilçesine bağlı köy. Bugünkü adı Dağyolu.

hizmet ve göreve dair açık bir kayıt olmadığından, gerekli emirleri almak üzere Teğmen Rıza yanınıza gönderilmiştir.

2. Alaydan 60 asker de Yüzbaşı Mustafa Hamdi'nin yanında 31'inci Tümene iltihak ettirildiğinden, mevcut kuvvetimiz 45 askeri geçmemektedir. Bunun da 30'u ileri karakolda bulunmaktadır, diğer 15 askerden sekizi erzak getirecek arabalarla İd'e sevk edilmiş, kalan yedi asker perakendeleri toplamak üzere Mehmet Efendi'nin emrine verilmiştir.

3. Teğmen Rıdvan ve Teğmen Şükrü, Yüzbaşı Mustafa Müfrezesiyle gönderildiğinden Alayda Teğmen Ahmet'ten başka subay kalmamıştır.

4. Mecburiyetten dolayı ileri karakola bir başçavuş gönderilmiştir.

5. Alay olarak nitelenen kuvvetin durumu yukarıda arz edildi. Bu kuvvetle yapılacak hizmetin takdirini size bırakıyorum. Verilecek perakende askerlerin mevcut kuvvetlerle muhafazasının mümkün olmadığını da arz ederim.

89'uncu Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Rıfat

Köylere süvari ve piyade asker ve subaylar gönderilerek her gün çeşitli birliklere bağlı bir hayli perakende asker toplanıp birliklere veriliyor; fakat bu askerler eldeki subay ve astsubaylar tarafından henüz tanınamadan bir gecede firar ediyorlardı. Bu askerler arasında iyileri, görev bilincinde ve onurlu olanları bulunsa da başlarında kendi subay ve astsubayları olmadığından yeni birliklerine alışamayarak firar ediyorlar ve bunlardan bir fayda sağlanamıyordu.

Şekerli'nin İki Kilometre Kuzeybatısı
18 Ocak 1915
Saat 07.20

a. Teğmen Osman komutasında üç manga, ilerideki kırmızı tepeye sürülmüştür.

b. İki manga, Kigani yoluna karşı postadır.

c. Teğmen Rıfat komutasındaki posta.

d. Büyük Karakol Komutanı Teğmen Rıfat, üç manga.

e. Taburun büyük kısmı.

f. İd, Yeniköy Vadisi'ni kapatmak ve emniyetini sağlamak amacıyla büyük kısımdan çıkarılan iki posta.

g. Teğmen Abdurrahman komutasında, yolların birleşme noktasına çıkarılan gözetleme postası.

88'inci Alay Komutanlığına

90'ıncı Alaydan teslim alınan bölgeye, krokide gösterildiği şekilde postalar yerleştirilmiştir. Şimdiye kadar düşmana dair bilgi olmadığı ve sadece bir iki keşif kolu gönderildiyse de uzaklaştırıldığı arz olunur.

88'inci Alay 3'üncü Tabur Komutanı
Yüzbaşı Hasan Tahsin

Takdim edilmiştir.

89'uncu Alay Komutan Vekili
Binbaşı Nurettin Temel

Koçkans'ın Kuzey Sırtları
18 Ocak 1915
Saat 07.30

Şekerli'de 30'uncu Tümen Komutanlığına

Düşmanın bir süvari bölüğü, Kamhis köyünün kuzeyinden köye doğru ilerlemektedir.

19'uncu Süvari Alay 4'üncü Bölükten
Üsteğmen Ali

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 18 Ocak 1915

Vukuat:

Şekerli Tümen Karargâhı
18 Ocak 1915
Saat 07.30

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Dün akşam cephemizde devam eden muharebede düşman birkaç kayıp verdikten sonra hiçbir tarafa sarkmadan Kigani istikametinde çekilmiş ve ateşle takip edilmiştir. Bir askerimiz yaralanmıştır. Taarruz eden bu kuvvetin, 150 süvariden oluştuğu anlaşılmıştır.

2. Kigani'ye gelen düşman süvari bölüğüne, bu gece bir baskın yapılmasına dair olan emriniz, sabaha karşı saat 05.30'da alındığından, bu gece yerine getirilemedi. Koçkans - Kızılkilise - Lafsor hattından ilerlediği haber alınan kuvvetin oralarda durdurulmasının ve Kigani istikametinde çekilen düşman bölüğünün orada kaldığının tespit edilmesinin ardından emrinizin yerine getirileceği arz olunur.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 18 Ocak 1915

Vukuat:

Şekerli - Kigani Yolu
18 Ocak 1915
Saat 08.40

90'ıncı Alay Komutanlığına

1. Yapılan gözetleme neticesinde, düşmanın iki piyade bölüğüyle topçu bölüğünden mi makineli tüfek bölüğünden mi olduğu anlaşılamayan sekiz kadar hayvanının, Şekerli Çayı'nı geçerek İd'in kuzeydoğusundaki sırtlara, yani 88'inci Alay cephesinin tahminen üç kilometre solu ilerisindeki sırtlara(∗) doğru ilerlediği,

2. 200 kadar süvarisinin doğudan gelerek Kigani köyüne girdiği, aralarında yüklü hayvanların da bulunduğu,

3. Düşmanın, henüz ateş edecek mesafede hiçbir hedef göstermediği,

4. Solumdaki 88'inci Alay birliklerinin düşman süvari keşif kollarına ateş ettiği arz olunur.

(∗) Bu düşman kuvveti, İd'in ilerisindeki birliklerimizin sağı gerisine düşmektedir ve henüz üzerine ateş açan birliğimiz yoktur.

90'ıncı Alay 12'nci Bölükten
Teğmen Mustafa Refik

30'uncu Tümen Komutanlığına takdim edilmiştir.

90'ıncı Alay Komutan Vekili
Binbaşı Hilmi

Bu rapor aynen Kolordu Komutanlığına yazılmıştır.

Şekerli - Kigani Yolu
18 Ocak 1915
Saat 10.10

90'ıncı Alay Komutanlığına

1. Önceki raporumda, İd üzerine ve sol kanatta 31'inci, 32'nci Tümenlerin sağ gerisine düşmekte olduğunu arz ettiğim kuvvet, bir direnişle karşılaşmadan İd üzerine ilerlemekte ve İd'in dört beş kilometre kuzeyine yaklaşmış bulunmaktadır.

2. Düşman tarafından bölgemize topçu ateşi açılmıştır.

3. Düşman süvari keşif kollarının, üç dört kilometre açıktan bölgemizin solu arkasına sarkarak bölgeyi keşfettiği ve İd'e de aynı mesafeye kadar yaklaştığı arz olunur.

90'ıncı Alay 12'nci Bölükten
Teğmen Mustafa Refik

Bu rapor da aynen Kolordu Komutanlığına yazılmıştır.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 18 Ocak 1915

Vukuat:

Kigani'nin Güneydoğusundaki Tepeler
18 Ocak 1915
Saat 14.40

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın bir süvari bölüğü kadar kuvveti, Kigani'nin batı sırtlarında mevzi almış, piyadelerimize ateş etmektedir.

2. Düşmanın bazı keşif kolları, Kigani'ye giden yolları kestiğinden, uzun süren yaya muharebeden sonra Kigani'nin doğu sırtlarına geçebildim.

3. Bir iki bölük kadar düşman süvarisinin, Lafsor, Kızılkilise köylerinden kısmen Kigani'ye, kısmen de Koçkans'a doğru ilerlediğini gördüm.

4. Koçkans'ta tüfek muharebesi oluyor.

19'uncu Süvari Alay 4'üncü Bölükten
Teğmen Mehmet Memduh

Not: Raporu süvari askeri getirmiştir.

Koçkans'la Lafsor Arasındaki Sırtlar
18 Ocak 1915
Saat 13.10
Gelişi 15.15

Şekerli Telefonu Vasıtasıyla 10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Düşmanın bir piyade yürüyüş kolu Mihkar'ın kuzeyinden Kamhis'e ilerlemektedir. Kolbaşı, şimdi bu iki yerin ortasındadır ve kuvveti bir taburdur.

2. Düşmanın Sıçankale'den geçmediğinin haber alınması üzerine, yine mükâfat karşılığında kılavuz ve piyade keşif kolu gönderilmiştir. At gitmemektedir.

3. Burada düşmanın keşif kollarıyla çarpışma devam ediyor.

19'uncu Süvari Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Ahmet Vefik

Şekerli
18 Ocak 1915

10'uncu Kolordu 30'uncu Tümen

	Subay	Asker
Hastanelere Gönderilen Hasta ve Yaralı	-	8
Harp Meydanında Vurularak Ölen	-	-
Başka Şekillerde Hastane Haricinde Ölen	-	-

1. Şu anda üç alaydan ayak vizitine müracaat eden asker sayısı 52'dir. 14 bağırsak nezlesi, sekiz ayak donması, üç nezle, 10 psikolojik rahatsızlık, dokuz ishal vardır.

2. Çeşitli hastalıklardan dolayı sekiz kişi hastaneye sevk edilmiştir.

3. 30'uncu Topçu Alayı doktorlarından biri kayıp, diğeri yaralı olduğundan vukuat raporu alınamamıştır.

4. 89'uncu Alay 1'inci ve 2'nci Taburlarının doktorları kayıp, 3'üncü Taburun doktoru da hasta olduğundan, 88'inci Alay 2'nci Tabur doktoru bu alayda görevlendirilmiştir.

5. Vukuat raporları alınan birliklerde bulaşıcı hastalık yoktur.

6. 31'inci ve 32'nci Tümenlere bağlı olup perakende olarak köylerde kalan ve akşam Şekerli'ye getirilen hasta ve yaralılarla Şekerli'den toplanan 20 kadar hasta ve yaralının tedavileri yapılmıştır. Bunlardan yürüyemeyecek durumda olanlar, köyden tedarik edilen arabalarla, diğerleri de yürütülerek ve ellerine belge verilerek İd'e sevk edilmişlerdir.

30'uncu Tümen Başhekimi
İsmail Ali

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 18 - 19 Ocak 1915

Vukuat:

İd
18 Ocak 1915
Saat 18.30

Kolordu Emri

1. Bugün öğlene kadar Kolordu cephesinde bir hareket olmamıştır. Saat 15.00'te Yeniköy'ün güneyinde Şosa mevkisinde görülen iki süvari ve

iki piyade bölüğüyle bir batarya, 31'inci Tümen topçusu tarafından ateş altına alınmış, düşman topçusu karşılık vermiştir. Bir piyade taburunun da saat 13.10'da Mihkar'ın kuzeyinde, Kamhis istikametinde yürüdüğü görülmüştür. Kaleboğazı'nda düşmandan eser yoktur.

2. Ordu ve Kolordumuzun bu geceki vaziyetiyle, yarınki hedefi, dünkü Kolordu emrinde bildirildiği gibidir. Bugün 600 mevcutlu bir depo taburu İd'e giderek Kolorduyu takviye etmiştir. Kaleboğazı Müfrezesi Tutmaç'tadır.

3. 19'uncu Süvari Alayının yanındaki müfreze, bu geceyi Koçkans'ta geçirecek, Lafsor - Koçkans ve Kigani - Koçkans (dâhil) yolları arasındaki bölgeyi örtüp gözetleyecek, yarın da durumu korumaya çalışarak keşiflere devam edecektir.

4. Kolordu Karargâhı bu gece İd'dedir.

5. 30'uncu Tümen bu emri, en hızlı vasıtayla Süvari Alayına tebliğ edecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Şekerli
18 - 19 Ocak 1915

Tümen Emri

1'inci, 2'nci ve 3'üncü maddeler, 10'uncu Kolordu Komutanlığı emrinin ilk üç maddesiyle aynıdır.

4. 90'ıncı Alay yarın saat 11.00'de köyden hareket edip, 88'inci Alayı değiştirecektir. 89'uncu Alay kalan kuvvetiyle Koçkans – Kızılkilise istikametinde keşiflerine devam edecek, sol kanadındaki alayla irtibat kuracaktır.

5. İhtiyatta bulunan birlikler, her ihtimale karşı, saat 06.00'da silah başına geçmiş olacaklar ve genel kuvvetlerini, örneğinde olduğu şekilde 30'uncu Tümen Komutanlığına bildireceklerdir.

6. Düşmanın, mevzilerimize yaklaşan süvari keşif kolları üzerine çok uzaktan ateş açıldığı görülmektedir. Bu süvariler, daha yakın mesafelere kadar sokulmalarına izin verildikten sonra açılacak ani bir ateşle etkisiz hâle getirilebilirler.

7. Köyde yeterli miktarda kazma kürek hazırlanması, ihtiyar heyetine bildirilmiştir. 90'ıncı Alay yarın mevziye gitmeden önce bu aletleri alacak ve mevzide tahkimat yapacaktır.

8. Piyadelerimiz, mevzide sürekli ayakta durarak düşmana boy göstermektedirler. Bu husus şiddetle önlenerek, askerlere, kendilerini göstermeden düşmanı iyice gözetlemeleri gerektiği anlatılacaktır.

9. Teğmen Mehmet Memduh'un süvari keşif kolu, dünkü görevine devam edecektir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 18 - 19 Ocak 1915

Vukuat:

İleri Mevzi
18 - 19 Ocak 1915

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın yanaşmaya çalışan keşif kolları ateşle püskürtülmektedir.

2. Solumuzda, yani İd tarafında şiddetli tüfek ve mitralyöz ateşi devam etmektedir.

88'inci Alay Komutanı
Binbaşı Nurettin Temel

Tarih: 18 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 18.30

Vukuat:

Şekerli'nin Kuzeydoğu Sırtları
18 Ocak 1915
Saat 18.30

88'inci Alay Komutanlığına

1. 90'ıncı Alaydan teslim alınan bölge, bir büyük karakol, bir küçük karakol ve üç postadan oluşan bir kuvvetle zapt edilmiş, Kigani - İd, Yeniköy-İd yollarının kesiştiği noktaya Teğmen Abdurrahman komutasında bir gözetleme postası çıkarılmıştır.

2. Düşmanın üç beş atlıdan oluşan bir keşif kolu, Kigani köyünün batısındaki taşlı sırtlarda ve bizim sağ kanat postalarının karşısında yaya olarak postalar üzerine ateş etmiş, postalar tarafından karşılık verilerek susturulmuştur. Kuzey cephemizde, yani İd Vadisi'ne doğru da çeşitli istikametlerde ilerlediği görülen beş altı atlıdan oluşan keşif kolları, ateşle uzaklaştırılmışlardır.

3. Gözetlemeler sonucunda, düşmanın 40 - 50 atlıdan oluşan bir süvari kolunun da dört kilometre uzaklıkta, cephemizin tam kuzeyinde beklediği ve büyük ihtimalle karanlıkta geri gittiği görülmüştür.

4. Başka önemli bir olay ve değişiklik olmadığı arz olunur.

88'inci Alay 3'üncü Tabur Komutanı
Yüzbaşı Hasan Tahsin

Not: Büyük karakol Teğmen Rıfat'ın, küçük karakol Teğmen Osman'ın komutasındadır.

Takdim edilmiştir.

88'inci Alay Komutanı[26]
Binbaşı Nurettin Temel

İkamet Mahalleri: Şekerli

Tarih: 18 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 19.20

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Bu sabah buraya gelen Yüzbaşı Ahmet komutasındaki süvari bölüğüne, Karapapak süvarileriyle iki subay komutasında 50 kişilik piyade müfrezesi verilerek Koçkans'a gönderildi. Koçkans'ın zapt edildiğine dair saat 13.10'da yazılan 18 Ocak 1915 tarihli rapor aynen telefonla takdim edilmişti. Başka rapor alınmamıştır.

2. Kigani istikametine gönderilen süvari subay keşif kolu Kigani'nin güney sırtlarındayken düşmanın, köyün batı sırtlarında mevzi alan bir süvari bölüğü kadar kuvvetinin açtığı ateşe maruz kalmıştır. Bu ateşe, Kigani yolunu kapatmak ve güvenliğini sağlamakla görevli olan alaydan çıkarılan postalarla karşılık verilmiştir.

3. Dün akşam olduğu gibi bu akşam da yaya cenge inen düşman süvarileri, gerek İd yoluna hâkim sırtlardaki mevzimize gerek Kigani - Şekerli yoluna karşı olan cepheye taarruz etmişlerse de ateşle uzaklaştırılmışlardır.

4. Dünkü emriniz gereği, sağ kanatta bulundurulması gereken ihtiyattan 50 kişilik müfreze Koçkans'a gönderildiğinden, elde ihtiyat denebilecek bir kuvvet kalmamıştır.

5. Köyde bulunan 10 sandık cephane birliklere dağıtılmış, 10 kadar çadır da boş hayvanlarla Todan'a gönderilmiştir. İhtiyaca yetecek kadar un getirmek üzere İd'e gönderilen beş öküz arabasıyla buradaki hasta ve yaralılar sevk edilmiştir.

[26] Metinde 89'uncu Alay olarak geçmektedir.

6. Bugün saat 14.00'te Şosa köyünün iki kilometre güneyine ve Şosa boyuna gelerek duran 30 atlıdan oluşan bir düşman süvari kuvveti, karanlık basıncaya kadar orada kalmış, büyük ihtimalle karanlıkta geri çekilmiştir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 08.30

Vukuat:

Şekerli'nin Kuzey Sırtları
19 Ocak 1915

88'inci Alay Komutanlığına

1. Düşmanın iki bölük kuvvetindeki süvari kolunun, yol kolu düzeninde kuzey cephemize ilerleyerek üç dört kilometre mesafede, İd Vadisi'nin kuzey eteklerinde durduğu görülmüştür.

2. Üç beş atlıdan oluşan keşif kollarının, müfrezelerimizin üzerine ilerlediği görülmüş ve ateşle uzaklaştırılmışlardır.

3. Düşmanın bir iki atlıdan oluşan keşif kolları, uzak mesafelerde İd Vadisi'nin üzerindeki tepeciklerde gözetleme yapmaktadırlar.

4. Kuzeyde şiddetli top, tüfek ve mitralyöz sesleri işitilmiştir.

5. Gözetlemelere devam edildiği ve başka bir değişiklik olmadığı arz olunur.

88'inci Alay 3'üncü Tabur Komutanı
Yüzbaşı Hasan Tahsin

Takdim edilmiştir.

88'inci Alay Komutanı
Binbaşı Nurettin Temel

Konu 10'uncu Kolordu Komutanlığına yazılmıştır. 19 Ocak 1915, Saat 21.30

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 09.40

Vukuat:

Şekerli'nin Kuzeyindeki Tepeler
19 Ocak 1915
Saat 09.40

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın iki topu, bizim birliklerin bulunduğu mevzinin üç kilometre kuzeyinde, dere içindedir.

2. Kigani'nin İd Deresi'ne hâkim olan sırtlarındaki istihkâmların içinde bir süvari bölüğü kadar düşman kuvveti mevzi almıştır.

3. Topçu mevzisinin üç kilometre güneyindeki bir derenin içinde iki süvari bölüğü kadar düşman kuvveti vardır. Samikale'ye hâkim olan en yüksek tepe, düşmanın iki bölük kadar piyadesi ve bir miktar süvarisi tarafından işgal edilmiştir.

4. Gözetlemelere devam ediyorum.

19'uncu Süvari Alay 4'üncü Bölükten
Teğmen Mehmet Memduh

Konuş Yeri: Şekerli

Saat ve Dakika: 10.00

Vukuat:

Koçkans - Lafsor Sırtları
19 Ocak 1915
Saat 10.00

Şekerli Telefonu Vasıtasıyla 10'uncu Kolordu Komutanlığına

Şimdi düşmanın bir süvari bölüğü Kamhis'ten Kigani'ye gelmiştir.

19'uncu Süvari Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Ahmet Vefik

88'inci Alay Komutanlığına

1. Düşmanın kısım kısım gerek İd Vadisi'ne gerek postalarımızın karşısına ilerleyen süvari kuvveti gittikçe artmaktadır. Cephemizin ilerisinde yaklaşık bir takım bataryasının olduğu, açılan ateşten anlaşılmıştır.

2. Tabur Komutanı Yüzbaşı Hasan Tahsin yaralanmış ve köye sevk edilmiştir. Onun yerine emir komuta bana verilmiştir; fakat bu konudaki askerî bilgim eksik olduğundan, Tabur Komutanlığı görevinin hemen başka birine verilmesi arz olunur.

88'inci Alay 3'üncü Tabur Komutanı Adına
Yüzbaşı Hamdi

Bu yüzbaşı, askerlik hayatını okullarda öğretmenlikle geçirdiğinden, daima şikâyetlerde bulunmaktadır. Daha sonra tifüsten vefat etmiştir.

Konuş Yeri: Şekerli'nin Kuzey Sırtları

Tarih: 19 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 10.20

Vukuat:

Şekerli
19 Ocak 1915
Saat 10.20

Acele

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Düşmanın iki topu, cephemizin üç kilometre kuzeybatısındaki sırtlarda mevzi alarak köyü ve mevziyi bombalamaya başlamıştır.

2. Topçu mevzisinin iki[27] kilometre güneyindeki derede, iki süvari bölüğü kadar düşman kuvvetinin ve bir miktar piyadesinin olduğu görülmüştür.

3. Samikale köyüne hâkim yüksek tepeye düşmanın iki piyade bölüğünün ve bir miktar süvarisinin çıktığı görülmüştür.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

30'uncu Tümen Komutanlığına

88'inci Alaydan 40 kadar yaralı ve 20 kadar şehit vardır. 100 kişi olan mevcudumuzdan, geri kalan 30 - 40 kişi de iş göremeyecek durumda olduğundan sol kanadımız açıktır. Mümkünse sol kanada diğer birliklerden bir miktar kuvvet gönderilmesi arz olunur. Düşman solumuzdan ilerlemektedir.

88'inci Alay Komutanı
Binbaşı Nurettin Temel

[27] Bir önceki raporda derenin, mevzinin üç kilometre güneyinde yer aldığı yazılıdır.

Düşünceler:

Bir iki sayfa sonra bu konuda daha fazla ayrıntı vardır.

Konuş Yeri: Şekerli'nin Kuzey Sırtları

Saat ve Dakika: 16.15

Vukuat:

Şekerli'nin Kuzey Sırtları
19 Ocak 1915
Saat 16.15

İd'de 10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Düşmanın daha önceki raporlarda arz edilen topçusunun batısındaki iki süvari bölüğü ve arkasındaki bir bölük kadar piyadesi, Narman Deresi boyunca, İd'e sapan yolun hemen kuzeyindeki dereden İd istikametine ilerlemektedir. Bu kuvvet İd için bir tehlike olduğu gibi bizim sol kanadımızı ve gerimizi de tehdit etmekte ve bizi İd, Aksor istikametinden ayırmaktadır.

2. Cephemizdeki şiddetli piyade ve mitralyöz muharebesi devam etmektedir.

3. Düşman, 88'inci Alayın sol kanadının düştüğünü arz ettiğimiz (d) işaretli tepeden açtığı yan ateşiyle birçok şehit ve yaralı verdirerek geri çekilmiş, bunun üzerine ihtiyattaki 89'uncu Alay o kanada sevk edilmiştir. Şimdilik elde ihtiyat adına bir kuvvet mevcut olmayıp çekilenler toplanmaktadır.

4. Bu durumda burada kalmak mümkün olmadığından, başka bir emir verilmediği takdirde, eski emriniz gereği güneşin batışıyla Vekilhas üzerinden Aksor'a gidileceği arz olunur.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli'nin Kuzey Sırtları

Tarih: 19 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 15.15

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. (d) işaretli tepe, süvariyle arz edilen raporda krokiyle gösterilmiştir.

2. Rapor, süvari İd'e gelmeden önce telefonla arz edilmiştir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Not: Düşmanın bir süvari bölüğü, Samikale tarafından inerek daha önce arz edilen topçu mevzisinin yanındaki süvari bölüğüne iltihak etmiştir.

Konuş Yeri: Şekerli'nin Kuzey Sırtları

Saat ve Dakika: 17.15

Vukuat:

Koçkans'ın Kuzey Sırtları
19 Ocak 1915
Saat 02.35

10'uncu Kolordu Komutanlığına

Düşmanın keşif kolları ve küçük piyade birlikleriyle sabaha karşı çarpışma başlamıştır. Düşman yarım saatten beri iki mitralyözüyle ateş etmektedir. Savunmaya devam ediliyor.

19'uncu Süvari Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Ahmet Vefik

Not: Bu raporu getiren süvariler, düşmanın bir süvari bölüğünün daha Kigani'ye geldiğini haber vermişlerdir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli'nin Kuzey Sırtları

Saat ve Dakika: 18.20

Vukuat:

19 - 20 Ocak 1915

30'uncu Tümen Komutanlığına

Teğmen Refik, 90'ıncı Alayın sol kanadında bulunan 88'inci Alay ve 89'uncu Alay müfrezelerinin askerlerinin, birer ikişer mevzilerini terk ederek köye çekildiklerini ve sol kanadımızın boşaldığını bildirmiştir. Buradan kuşatılmamak için bu alaylardan uygun kuvvetle sol kanadın takviye edilmesi önemle arz olunur.

90'ıncı Alay Komutan Vekili
Binbaşı Hilmi

Gerçek şu ki; subay ve astsubay gözetiminden uzak kalan askerlerin tahammülleri azalıp moralleri bozulduğundan, özellikle geceleri mevziden kaçmaktadırlar. Bütün alaylara, bu hususun önlenmesine bir kat daha fazla özen gösterilmesi konusu genelgeyle emredilmiştir.

İd
19 Ocak 1915
Saat 18.20

30'uncu Tümen Komutanlığına

Saat 16.15'te yazılan raporunuzu aldım. Bu sıralarda ben de İd'in kuzeyindeki tepede gözetleme yapıyordum. 88'inci Alayın sol kanadının düşmesi, mevzinizi terk etmenizi gerektirmez. 16 Ocak 1915 tarihli Kolordu emrinde, zorunluluk hâlinde Aksor üzerinden Todan'a çekilinmesi emrediliyordu. Düşman bugünkü mevzisinde gerçekte bütün cepheyi düşürmeyi başaramamıştır; fakat yarın, aynı kuvvetle ya da takviye edilerek yapacağı taarruzda başarılı olduğu ve bütün mevziyi düşürdüğü takdirde Tümen askerlerinin güvenli bir şekilde verilen hedef istikametinde çekilmesi mümkün olamayacaktır. Düşman gayet açık ve düz olan bu sahayı topçu ateşiyle dövmektedir. Yaya cenge inecek süvari ve piyadelerini de İd ve Şekerli arasında düzlüğe yaklaştırmayı başarmıştır. Bu sebeple geri çekilme ancak gece mümkün olabilir. Özellikle gündüz kendi kararımızla çekilme emri verilmeyerek bugün 88'inci Alay askerlerinin yaptığı gibi tümen askerleri de emir almadan, uğradıkları ateş takibiyle geri çekilmek, kaçmak zorunda kalırlarsa eldeki kuvvet de büsbütün elden çıkacak ve bu durumda artık Aksor'da direnmek mümkün olamayacaktır. Bu sebeple Kolorduya, eğer çekilinecekse geceden çekilinmesi gereği arz edildi. Çekilmelerde uğradığımız felaketlerin ve perişanlığımızın yegâne sebeplerinden biri de komutanların çekilme kararını zamanında vermemeleri ve çekilme emri vermeye cesaret edememeleridir. Bu sebeple durum o kadar kötüleşiyor ki komutan çekilme emri vermese de askerler kendiliğinden geri çekiliyor ve artık bir birlik olmaktan çıkarak kısa sürede kendilerinden istifade edilemiyor. Zarar daha büyük oluyor. Size de Teğmen Mithat'la 130 askerlik yardımcı kuvvet gönderilmiştir. Bu gece ve yarın mevzinizi mutlaka muhafaza edeceksiniz. 31'inci Tümen şiddetli muharebeler yapmakla beraber kararlı davranarak yerini korumuştur. Kolordu Karargâhı İd'dedir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Tümen Emri

1. Kolordu emri aynen yukarıya çıkarılmıştır. Saat 17.15'te yazılan 19 Ocak 1915 tarihli emir gereğince hareket edilecek, askerler sıkı bir şekilde el altında tutulacak ve bu hususun temini kesinlikle sağlanacaktır.

2. Gelecek kuvvet cepheyi takviye edecektir.

3. 89'uncu Alayın Koçkans'taki müfrezesinden ve Koçkans - Kızılkilise yolundaki postalarından başka bugün harp hattının sağ kanadında 90'ıncı Alay, onun solunda 89'uncu Alay, Üsteğmen Ahmet'in komutasındaki 50 asker ve onun solunda 88'inci Alay vardır. İd Deresi'nin kuzeyinde Şekerli - İd yolunun üzerinde 89'uncu Alaydan 20 askerlik bir de postamız vardır. Her alay ve her posta kendi mevzisinin müdafaa ve muhafazasından sorumludur.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 17 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 07.50

Vukuat:

İleri Karakol Emri

1. Saat 08.30'da 90'ıncı Alay köyden hareket ederek bütün mevcuduyla 89'uncu Alayı değiştirecektir. Makineli Tüfek Bölüğü yine mevzisinde kalacaktır.

2. 88'inci Alay mevkisini ve gözetlediği istikametleri koruyacaktır.

3. 89'uncu Alay, Şekerli - Koçkans yolu istikametindeki posta mevzisini 90'ıncı Alaydan teslim alacaktır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Düşünceler:

Şekerli
17 - 18 Ocak 1915

Cevap

1. Emriniz gereğince 100 askerin İd'e sevk edilmek üzere hazırlanması tebliğ edilmiştir.

2. Bu kuvvet sevk edildiğinde Şekerli'de kalacak kuvvet, 174 asker ve bir makineli tüfek bölüğüyle Karapapak Bölüğü, 17 nizamiye askeri ve sekiz atlıdan ibaret olacaktır.

3. Emriniz gereğince 15 Ocak 1915'te[28] Kigani'den Necipbey komuna gönderilen bir yüzbaşı, iki teğmen ve 100 asker henüz dönmemiştir.

[28] Burada 15 Ocak 1915 olarak belirtilen tarih, daha önceki raporda 16 Ocak 1915 olarak geçmektedir.

4. Bundan önceki raporda arz edildiği üzere Kigani ve özelikle Koçkans istikametinin öneminin atmasından dolayı bu kez de 100 askerin gönderilmesi durumunda, Şekerli'nin müdafaası zorlaşacaktır. Bu duruma göre emredilen kuvvetin kalıp kalmayacağının hemen bildirilmesi arz olunur.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

İd
17 Ocak 1915
Saat 4.20

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. 15 Ocak 1915'te Necipbey komuna gönderdiğiniz 100 kişilik müfreze, Necipbey komundaki 32'nci Tümen bataryasıyla beraber İd'e gelmiş ve bu müfrezenin askerleri esasen 31'inci ve 32'nci Tümene bağlı olduklarından tümenleri tarafından alınmışlardır.

2. Kigani'ye gelen düşman süvari bölüğüne bu gece parlak bir ateş baskını yapılacaktır. Bir kuvvetli müfreze, mesela iki üç subayla 50 asker Şekerli - Kigani dağ yoluyla, diğer bir müfreze de aynı kuvvetle yine dağdan; fakat Kigani'nin doğusuna ilerler. Sabaha karşı yalnız etkili ateşle köy ateş altına alınır. Bu şekilde düşman süvarisi önden arkadan sıkıştırılmış, etkisiz hâle getirilmiş olur. Bu işi 30'uncu Tümen yapacaktır.

88'inci Alay ve 89'uncu Alay sancaklarına nişan verilecektir. Bunu müjdelerken bu sancakların değerli, cesur yiğitleri de bana istediğim müjdeyi versinler. İcap eden tedbirler bu geceden alınacaktır. Yapacağınız bu hizmet için 100 kişilik müfrezenin getirtilmesinden vazgeçtim. Düşmanın böyle ufak tefek müfrezelerini, kuvvetlerini etkisiz hâle getirerek bu bölgelerde yerleşebiliriz. Bu bir fırsattır, kaçırılmamalıdır.

3. Raporunuzda belirttiğiniz gibi Koçkans önem kazanmaktadır. Yarın bir süvari bölüğünü bu Köye göndereceğim. Şekerli'den geçerken Karapapak süvarileri de iltihak eder. Siz de geçici olarak 50 - 60 kişilik bir piyade kuvveti verirsiniz. Koçkans'ı zapt ve bu sayede kanadınızın güvenliğini sağlamış olursunuz. Allah sizleri, Kolordumuzu, Ordumuzu muzaffer etsin.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Geliş Tarihi 17 Ocak 1915, Saat 17.30

Hava güzel ve güneşli, zemin kurudur.

Koçkans'ın Kuzey Sırtları
17 Ocak 1915
Saat 19.20

89'uncu Alay Komutanlığına

1. Koçkans köyü zapt edilerek Koçkans'ın kuzey ve Kızılkilise'nin güney sırtlarında görülen düşmanın yaklaşık 15 kişilik keşif kolu, üzerlerine ateş açılarak uzaklaştırılmış ve bu sırtlar ele geçirilmiştir.

2. Düşmanın üç süvari bölüğü Kızılkilise köyündedir. Keşif kollarıyla iki saat kadar devam eden ve zayiat verilmeyen muharebe sonucunda, düşman tekrar Kızılkilise'ye uzaklaştırılmıştır.

3. Düşmanın tahminen bir piyade taburunun, Mihkar'dan hareket ederek Kamhis köyüne doğru ilerlediği görülmüştür.

4. Askerlerin cephanesi azaldığından sabaha kadar yetiştirilmesi gerekmektedir.

5. Ayrılan 50 askerden 10'u firar etmiştir.

Mürettep Bölük Komutanı
Üsteğmen Ali Rıza

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 18 Ocak 1915

Vukuat:

Düşmanın bazı keşif kolları, akşam üzeri Narman Deresi istikametinde görüldü.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 Ocak 1915

Vukuat:

Düşman, sabah atlı,(?) yaya cenge inen iki süvari bölüğüyle yani 300 askerle mevzilere taarruza başladı. Düşmanın Narman Vadisi'nde mevzi alan iki topu, 88'inci Alayın sol kanadını ve Şekerli'nin güney sırtlarını ateş altına alıyordu. Daha ilk ateşlerde tabur komutanı olan bir yüzbaşıyla iki teğmen ağır şekilde yaralandı. Bu sırada alayların mevcudu 100 askerden azdı. Sadece ihtiyatta bulunan 89'uncu Alayın mevcudu 110 askerdi. Bunun da 20'si bir çavuş komutasında Şekerli ile İd arasında Narman Vadisi'ne karşı gönderilmişti.

Tümende topçu olmadığı gibi mevcut tek makineli tüfek olan 89'uncu Alay makineli tüfeği de iyi işlemiyordu. 88'inci Alayın makineli tüfeği bu sırada 31'inci Tümenin emrindeydi. Düşmanın bir de makineli tüfeği vardı.

Öğleden sonra düşman, 88'inci Alayın sağ kanadına hücum etti ve küçük bir kuvvetle zapt edilmiş olan kırmızı tepeyi işgal etti. Kırmızı tepenin düşman tarafından işgal edilmesinin ardından 88'inci Alay, mevzisinde duramadı ve askerler geri çekilmeye başladı. İhtiyattaki 89'uncu Alayla, 88'inci Alayın sağ kanadı takviye edildi.

Konuş Yeri: Şekerli

Saat ve Dakika: 14.35

Vukuat:

90'ıncı Alayın Bulunduğu Tepe
19 Ocak 1915
Saat 14.35

88'inci Alay Komutanlığına

90'ıncı Alayın, bütün mevcuduyla, sağınızda mevzi aldığını daha önce bildirmiştim. Sağ kanadınızdaki kırmızı tepenin terk edilmesi ve asıl mevzinizdeki avcıların, yan ateşine maruz kalmaları gerçekten üzücüdür. Kırmızı tepe mutlaka geri alınacak ve asıl mevziniz kesinlikle korunacaktır. 89'uncu Alaydan 50 kişilik bir kuvvet, sizi takviye etmek ve sol kanadınızın emniyetini sağlamak üzere gönderilmiştir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Düşman, 88'inci Alayın sağ kanadından işgal ettiği tepeye, 90'ıncı Alayın karşısında bulunan makineli tüfeği getirtmiş; fakat burada mevzi almayı başaramamıştır. Çünkü 90'ıncı Alay bölgesinde seçilen iyi nişancı askerleriyle 1400 nişangâhla ateş edilerek makineli tüfeğin mevzi almasına izin verilmemiştir.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 Ocak 1915

Vukuat:

Akşama kadar mevzide kalındı. Sabah düşmanın üç süvari bölüğü Narman Vadisi'nden gelerek dere içerisinden Samikale'ye doğru ilerlemiş, saat 15.30 sularında tekrar dereye doğru gelmiş ve krokide gösterildiği şekilde İd'e bakan sırtların gerisinde durmuştur.

Tarih: 19 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 17.25

Vukuat:

90'ıncı Alayın Yanındaki Tepe
19 Ocak 1915
Saat 14.35

Tümen Emri

1. Her alay bulunduğu ateş hattını muhafaza ederek sağ ve sol kanadıyla sıkı irtibat kuracak, karanlık bastıktan sonra ateş hatları ilerisinde çifte nöbetçiler ve gözetleyiciler bırakarak ateş hatlarının biraz gerisinde bulunacaklardır. Gerektiğinde mevzinin hemen işgal edilebilmesi için askerler dağılmayacak ve daima teyakkuz durumunda bulunulacaktır.

2. Bugünkü mevzide gösterilen kararlılık ve metanetten dolayı tüm subay ve askerlere teşekkür edildiğinin tebliğ edilmesini alay komutanlarından rica ederim.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Not: Ben şimdi telefon başına gidiyorum.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 - 20 Ocak 1915

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Subay ve askerlerden çok sayıda şehit ve yaralı olmasından dolayı cephedeki kuvvetin azaldığı, sağ kanatta Teğmen Osman ve Teğmen Rıfat'ın yaralanmalarından dolayı da o tarafta bulunan askerlerin tamamının dağıldığı, bölgeye gönderilen 15 askerle Yüzbaşı Mehmet Ali ve Kemal'in gönderdiği haberden anlaşılmıştır. Bu durumda sağ kanatta yalnız 15 asker, cephede ise 20 - 30 askerden başka kuvvet kalmamıştır. Düşman cepheden yavaş yavaş yaklaşmaktadır. Hazır asker ve subay mevcuduyla burayı savunmanın mümkün olmadığı ve Teğmen Ahmet'in şimdiye kadar gelmediği arz olunur. Emriniz gereği makineli tüfek de köye dönmüştür.

88'inci Alay 3'üncü Tabur Komutanı adına
Yüzbaşı Hamdi

Tarih: 19 - 20 Ocak 1915

Vukuat:

Koçkans

30'uncu Tümen Komutanlığına

Bugün sabahtan akşama kadar düşmanla çarpışılmıştır. Süvarilerin cephanesi bittiğinden, dört sandık cephane gönderilmesi arz olunur.

19'uncu Süvari Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Ahmet Vefik

Cephane gönderilmiştir.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 - 20 Ocak 1915

Vukuat:

19 Ocak gecesini bütün alaylar mevzide geçirdi. Gece, düşman tarafında bazı hareketler olduğu hissedildi; sabah olunca karşımızda bulunan kuvvetlerin tamamının çekildiği görüldü. Gönderilen keşif kolları düşmanın bazı keşif kollarına rastladı. Düşmanın hiç beklenmeyen bu çekilişi, sağ kanadımıza bir hareket yapılacağını düşündürdüğünden, Koçkans istikametine subay keşif kolu gönderildi. Kolordu da 50 atlıdan oluşan Süvari Alayını gönderdi, Tümenden de bu kuvvete 50 piyade ve bir subay katıldı.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Vukuat:

Şekerli
20 Ocak 1915
Saat 09.00

Tümen Emri

1. Düşman cephemizden çekilerek Kigani istikametine gitmiştir.

2. 90'ıncı Alay Kızılkilise - Kigani istikametini subay komutasında gözetleme postalarıyla kapatıp gözetleyecek; kalan kuvveti 89'uncu Alayın ihtiyat mevzisinde toplanacaktır.

89'uncu Alay Koçkans - Kızılkilise istikametindeki küçük karakola subay gönderecektir.

88'inci Alay mevzide kalacak, köyden tedarik edeceği kazma kürekle önce terk edilen kırmızı sivri tepeyi, sonra diğer mevzileri tahkim edecek ve beraberindeki makineli tüfeği ihtiyat mevzisine gönderecektir. 88'inci Alay, gönderilecek köylülerle mevzideki şehitleri defnettirecektir.

3. Süvari subay keşif kolu Kigani - Kızılkilise istikametini keşfedecek, Koçkans Müfrezesiyle göz irtibatı sağlayacaktır.

4. Ben telefon merkezindeyim.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

19 Ocak 1915 muharebesinde Tümene mensup subaylardan üç, askerlerden de 50 kadar yaralı ve şehit vardır.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 - 20 Ocak 1915

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

Muharebe bugün saat 09.30'da topçu ve piyade ateşiyle başladı. Bir süvari bölüğü, İd - Yeniköy yoluna hâkim olan sırtları zapt etmiş olan 88'inci Alay cephesindeki sırtlara doğru dört nala giderek 100 - 150 tüfeğiyle yaya cenge inmiş ve bu sırtlarda muharebeye girmiştir. Kigani - Şekerli yolunu kapatıp muhafaza eden 90'ıncı Alaydan bir subay komutasındaki 25 kişilik müfrezenin karşısında bulunan aynı kuvvetteki düşman avcıları, önceden yapmış oldukları siperleri işgal ederek ateşe başlamışlardır. Kuvvetin azlığı dolayısıyla bu cephenin de takviyesi icap etmiş ve 90'ıncı Alay bütün mevcuduyla 88'inci Alayın sağında mevziye sokulmuştur.

Bu sırada …(?) mevzimizi ve İd Deresi Vadisi'ni ateş altına alan düşmanın iki sahra topu, Samikale'den inen dere ile Narman Deresi'nin kavuştuğu noktanın güneyinde mevzi almıştı. Sonradan mevzi değiştirerek topları 500 metre daha ileri sürmüş ve bu yeni mevziden açtığı ateşle avcılarına yardım ederek 88'inci Alayın sağ kanadının ilerisini teşkil eden yüksekçe, kırmızı bir tepeyi düşürmüştür.

Bu tepeyi işgal eden düşman avcıları, 88'inci Alayın diğer mevzilerini tamamen yan ateşine almışlar ve bu şekilde aslında 100 kadar mevcudu olan Alaya 20 şehit, 30 yaralı verdirerek mevzideki piyadelerin mevzisini terk etmesine sebep olmuşlardır. Bu sırada tabur komutanlığı görevini yürüten Yüzbaşı Tahsin ağırca olmak üzere 88'inci Alay 2'nci Tabur Yaveri Teğmen Rıfat'la 88'inci Alay 1'inci Taburdan Teğmen Osman da yaralanmıştır.

Bir süre sonra ilk önce düşen bu yüksekçe tepeye, düşmanın, Kigani - Şekerli yolu istikametinde ateş eden makineli tüfeklerinden biri yerleştirilmiş, diğeri yerinde bırakılmıştır.

Topçu mevzisinin yakınında dere içinde toplu hâlde bulunan düşmanın bir süvari bölüğüne saat 14.00 - 14.30 sularında Samikale'den Narman Vadisi'ne uzanan sırtlar üzerinden inen diğer bir süvari bölüğü katılmış ve bu iki bölük yarım saat kadar aynı yerde kaldıktan sonra vadi boyunca güneye doğru hareket ederek vadiden İd'e kıvrılan yolun hemen kuzeyindeki dereye çıkıp orada kalmıştır. Bu durumdayken akşam olmuş ve birliklere, bulunulan ateş hattının korunması, daha ileriye çifte nöbetçiler ve gözetleyiciler çıkarılarak ateş hattının hemen gerisinde bulunulması ve askerlerin karanlıktan yararlanarak savuşmalarına meydan verilmemesi emredilmiştir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 19 - 20 Ocak 1915

Vukuat:

İd
20 Ocak 1915
Saat 00.30

Kolordu Emri

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın bugün 31'inci ve 30'uncu Tümenlerin cephelerine yaptığı taarruz, akşama kadar durdurulmuştur.

2. Kolordu yarın bulunduğu mevkide kalacaktır. 30'uncu Tümene iki dağ topu ilhak edilecek; 31'inci Tümen, İd'in kuzeyindeki sırtlarda Şekerli sırtlarını savunacak, Soğurmek köyüyle topçu gözetleme mevzisi ve boyun noktasıyla doğusundaki sırtları kesin şekilde koruyacaktır. 31'inci Tümendeki batarya şimdilik bu Tümenin emrinde olarak mevzisinde bulunacaktır. Genel ihtiyattaki 32'nci Tümen Makineli Tüfek Bölüğünden bir takım da yarın 31'inci Tümeni takviye edecektir.

3. Soğurmek'te bulunan 70 askerlik müfrezeyle boyun noktasında bulunan piyade müfrezesi bu Tümenin emrindedir.

4. 32'nci Tümenle Depo Taburu, bugün zapt ettikleri mevkileri mutlaka koruyacak, diğer kuvvetleri daima silah başında, hemen harekete hazır hâlde bulunacaktır.

5. Topçu, 30'uncu Tümene iki top verdikten sonra diğer toplarıyla hastane civarındaki mevzide kalacak, İd'in doğusundaki boğazı şiddetli ateş altına alabilecek şekilde hazır bulunacaktır. 30'uncu Tümene verilecek toplar

da saat 02.00'de hareket edecek şekilde hazır bulunacaktır. Takım subayı gereken emri, İd'de bulunan Tümen Komutanı Binbaşı Fethi'den alacaktır.

6. Gönüllü süvari müfrezesi, şimdilik İd'in güneydoğu taraflarında boğaza karşı keşifler yapacak, icabında yaya cengiyle boğazı savunacaktır.

7. 19'uncu Süvari Alayı, Koçkans bölgesindeki keşif ve gözetlemelere devam edecek, aynı zamanda 30'uncu Tümenin sağ kanadının emniyetini sağlayacaktır. Süvari Alayı yarın 30'uncu Tümenin emrindedir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 06.15

Vukuat:

Şekerli'nin Kuzeydoğusundaki Dere
20 Ocak 1915
Saat 06.15

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Düşmanın top, tüfek ve mitralyözü atışa henüz başlamıştır.

2. İhtiyat mevzisinde bulunan 68 perakende askere, iki sandık cephane dağıtılarak 88'inci Alaydan Mihran Efendi'ye teslim edilmiş ve sabaha karşı ileri mevziye sevk edilmiştir.

3. Alayımızdan dünkü muharebede iki asker şehit olmuş, dört asker de yaralanmıştır. Cephane eksiği geceden tamamlanmıştır.

4. 57 askerle ihtiyatın bulunduğu deredeyim.

89'uncu Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı İsmail Hakkı

Düşünceler:

20 Ocak 1915 Genel Mevcudu

	Subay	Asker	Gayrimuharip
88'inci Alay	3	100	11
89'uncu Alay	11	158	12
90'ıncı Alay	10	110	25
89'uncu Alay Makineli Tüfek Bölüğü	2	0	22
	26	368	70

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Vukuat:

İd
20 Ocak 1915

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. 30'uncu Tümenin karşısındaki topçunun bu sabah şafakla beraber toplarla hareket ettiği; fakat ne tarafa gittiğinin bilinmediği ve Tümen cephesinde bir iki keşif kolundan başka bir kuvvet bulunmadığı gelen rapordan anlaşılmaktadır. Kolordunun diğer cephelerinde sükûnet vardır.

2. Düşmanın geriye ya da sağda veya solda toplanarak bir kanada doğru etki yapması muhtemel olduğundan, düşmanla teması kaybetmemek, harekâtından daima haberdar olmak üzere tümenler, kuvvetli subay piyade ve süvari keşif kollarıyla düşmanla teması koruyacak, nereye kadar çekildiğini ve esas kuvvetlerinin nerede bulunduğunu keşfedeceklerdir.

3. Keşif bölgeleri:

30'uncu Tümen: Narman Boğazı'nın doğu sahilinden Lafsor ve Mihkar'a kadar.

32'nci Tümen: Narman Boğazı'nın doğu ve batı taraflarında ova kısmı, Şosa'ya kadar.

31'inci Tümen: Şosa'nın güneyi - Yeniköy hattına karşı.

4. Konuyla ilgili ilk raporları mutlaka bugün öğlen bekliyorum.

10'uncu Kolordu Kurmay Heyetinden
Kurmay Binbaşı Şemsettin

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Vukuat:

Tümen Emri

1. Düşman bu sabah Narman Boğazı'ndan çekilmiştir. Kigani ve Lafsor'daki kuvvetlerinin de Kamhis'ten Kornes'e doğru gittiği görülmüştür.

2. Düşmanın hangi istikametlerden ne kadar kuvvetle nerelere çekildiğini anlamak ve teması korumak üzere 31'inci Tümen Narman Vadisi'nin batısından, 32'nci Tümen Narman Vadisi'nin her iki tarafından piyade ve süvari keşif kolları gönderecektir. 30'uncu Tümen de Üsteğmen Abdülvahap komutasındaki süvari keşif kolunu Şekerli - Kigani - Kamhis istikametinde gönderecektir. 90'ıncı Alay, bunun arkasından bir piyade

subay keşif kolu gönderecek; Süvari Alayı, Koçkans - Kızılkilise - Lafsor - Mihkar istikametini piyade ve süvari keşif kollarıyla keşfedecektir.

3. İlk raporlar mümkün olduğu kadar süratle gönderilecektir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 13.45

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

19 Ocak 1915 tarihinde 30'uncu Tümenle muharebe eden düşmanın kuvveti piyade, süvari, topçu ve makineli sınıfları dâhil olmak üzere azami olarak ne kadardı? Mübalağasız(?) olarak hemen bildiriniz.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Şekerli
20 Ocak 1915

İd'de 10'uncu Kolordu Komutanlığına

19 Ocak 1915'te 30'uncu Tümenle muharebe eden düşmanın kuvveti, iki sahra topu, iki makineli tüfek, 40 - 50 kadar piyade ve yaklaşık 250 mevcutlu iki süvari bölüğüdür. Bunlardan başka bizimle muharebeye girmeyen; fakat topların sağ gerisinde duran bir süvari bölüğü vardı. Bunlara sonradan iki bölük daha katıldı. Bu üç süvari bölüğünün, Narman Vadisi'nin batısından vadi boyunca ilerlediği ve Narman'a karşı olan siperleri işgal ederek akşama kadar orada kaldığı arz olunur.

30'uncu Tümen Komutanı
Binbaşı Fethi

Konuş Yeri: Kigani

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 14.30

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Kigani'de tek bir düşman kuvveti kalmamıştır. Köylülerin ifadesine göre sabaha iki saat kala buradan çekilen kuvvet, 300 kadar süvaridir.

2. Bu süvarilerin yanında dört adet mitralyöz olduğu haber alınmıştır.

3. Köylüler, bu kuvvetin Kamhis ve Kızılkilise istikametlerine çekildiğini ifade etmişlerdir. Ben de Kamhis istikametinde keşfe devam ediyorum.

Süvari Subay Keşif Kolundan
Üsteğmen Abdülvahap

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 14.35

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Kigani:

Süvari keşif koluyla saat 14.20'de, her taraf keşfedilerek Kigani köyüne gidildi. Düşmana rastlanmadı. Köyden çıkıldı. Kamhis istikametine hareket ediyorum. Köylülerden alınan bilgilere göre düşman, 300'den fazla süvarisi ve dört mitralyözüyle bu gece saat 01.00'den itibaren geri çekilmektedir. Kamhis istikametindeki Teğmen Mehmet Memduh'un keşif koluyla irtibat kuracağım. O taraftan da ancak keşif koluna ait olabilecek hafif şiddette silah sesleri duyuluyor. Keşif ve araştırmalarıma devam ediyorum. Düşman Kızılkilise ve Kamhis istikametinde çekilmiştir.

90'ıncı Alay 9'uncu Bölükten
Teğmen Ömer Lütfü

Konuş Yeri: Kigani'nin Batı Sırtları

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 15.15

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Samikale'nin üç kilometre doğusunda, İd Deresi'nin kenarındaki alçak kırmızı tepelerin arasında düşmanın bir süvari bölüğü kadar kuvvetinin durduğunu gördüm.

2. 90'ıncı Alaydan Teğmen Ömer Lütfü, 12 kişilik piyade keşif koluyla 88'inci Alay mevzisinin 1500 m ilerisinde, Kigani'nin kuzeyindeki tepeleri işgal edeceği ve gerektiğinde 88'inci Alaydan yardım talep edeceği için oraya bir kuvvet gönderilmesinin emredilmesi arz olunur.

19'uncu Süvari Alay 5'inci Bölükten
Üsteğmen Abdülvahap

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 16.00

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Süvari Alayıyla birlikte Kamhis'i zapt ettik. Teğmen Ömer Lütfü, Süvari Alayını orada bırakarak İd Vadisi'nde bulunan düşman süvarilerini uzaklaştırmak üzere hareket etmişti, ben de onu takviye etmek üzere takip ettim. 88'inci Alaya yardım etmek için Kigani köyünden raporu yazdım.

Süvari Subay Keşif Kolundan
Üsteğmen Abdülvahap

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 17.30

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Süvari ve piyade keşif kollarımız, saat 16.00'da Kamhis'i zapt etmişlerdir.

2. 19'uncu Süvari Alayının da bu köye gelmesi üzerine piyade subay keşif kolumuz, Narman Vadisi'ndeki süvari keşif kollarını uzaklaştırmak üzere bu istikamette hareket etmiştir. Bu keşif koluna, Necipbey komunu zapt etmesi emredilmiştir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

30'uncu Tümen Komutanlığına

30'uncu Tümen, Kigani köyünü 100 kişilik bir piyade müfrezesiyle zapt edecek, biri Kigani'nin kuzey sırtlarından, diğeri Narman Vadisi'nden ilerlemek üzere iki kuvvetli piyade subay keşif kolu sevk edecek ve Necipbey komunu Vadiden giden keşif koluyla zapt edecektir. Rastlanacak ufak tefek keşif kolları kuşatılarak esir edilecek ya da etkisiz hâle getirileceklerdir. Kigani kuvveti, vadiden ilerleyecek keşif kolunu himaye edecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 17.10

Vukuat:

90'ıncı Alay Komutanlığına

1. Alayınız hemen Kigani köyünü zapt edecek ve biri Kigani'nin kuzey sırtlarından, diğeri Narman Vadisi'nden ilerlemek üzere iki kuvvetli piyade subay keşif kolu sevk edecektir.

2. Narman Vadisi'nden giden keşif kolu Necipbey komunu zapt edecek, rastlayacağı ufak tefek keşif kollarını kuşatarak esir alacak ya da etkisiz hâle getirecektir.

3. Kigani kuvveti vadiden ilerleyecek keşif kolunu himaye edecektir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Not: 90'ıncı Alayın küçük karakolu 89'uncu Alay tarafından değiştirilecektir.

Konuş Yeri: İd

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 17.10

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

Şu anda Kolorduyu teşkil eden bir avuç kahraman askerin, bazı ufak tefek üzücü olaylara rağmen genel olarak gösterdikleri kararlılık ve metanetten dolayı müteşekkirim. Bu kahraman askerlerin hepsini birer derece terfi ettirmeyi istemekle birlikte, bunun kararını birlik komutanlarına bırakıyorum. Askerlerinizden, muharebelerde görevini en iyi şekilde yerine getirenleri, terfiye layık olanları ve içlerinde ayrıca muharebe madalyasıyla taltifleri uygun olanları hemen bildiriniz. Çizelgeler bu akşama kadar Kolordu Komutanlığına ulaşmış olacaktır. Çizelgelerde askerlerin künyeleri ayrı ayrı yazılacak ve künyenin üstüne birlikleri tarafından askerlerin terfi yoluyla mı yoksa ayrıca muharebe madalyasıyla mı taltiflerinin uygun olduğu yazılacaktır. Bu çizelgeler alay alay düzenlenecek ve tümen komutanları tarafından topluca gönderilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Vukuat:

İd
20 Ocak 1915

30'uncu Tümen Vasıtasıyla 19'uncu Süvari Alay Komutanlığına

1. Bugün bütün Kolordu cephesinde büyük bir sükûnet vardır. Narman Boğazı'ndaki düşman topçusu bu sabah geri çekildiğinden, düşmanın amacı hâlâ bilinmemektedir. Bugünü tamamen istirahatle geçireceği ya da kuvvetini Kolordunun kanatlarından birinde toplayacağı düşünülmektedir.

2. Daha önce de bildirildiği üzere Lafsor - Koçkans ve Kigani - Koçkans yolları (dâhil) arasındaki bölge örtülüp gözetlenecek, Mihkar istikametine hemen bir subay keşif kolu sevk ettirilerek düşmanın Lafsor - Sıçankale yolu üzerinde bir hareketinin olup olmadığı keşfedilecek ve cephe ilerisinde de faal davranılacaktır. Düşmanın akşama doğru 30'uncu Tümen bölgesine taarruzu hâlinde, Kigani tarafındaki sağ kanada yaklaşılarak bu kanat kuvvetli şekilde himaye edilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Tarih: 20 Ocak 1915

20 Ocak 1915

Piyade Subay Keşif Kolu
Sayı 7

30'uncu Tümen Komutanlığına

Kigani köyüne girdim. Kamhis istikametinde hareket etmek üzereyken İd'in kuzeyinde, İd Deresi'nin batısındaki küçük dereciklerin içinde, ileri karakol hattı sol kanadının yaklaşık üç, üç buçuk kilometre kuzeyine doğru düşmanın bir süvari bölüğü kadar kuvvetini gördüm. Bunun üzerine Kamhis istikametinin keşfini Üsteğmen Abdülvahap'a bıraktım, ben Kigani'nin batısındaki düz, uzun dere ve civarını keşfediyorum. Süvarilerimiz buraları keşfedememişlerdir. Dere içindeki düşman süvarileri ordugâh hâlindedir. Mümkünse ihtiyat kuvvetiyle bulunduğum yamaçlardan, 88'inci Alayın, ileri karakol ihtiyat mevzisinin kuzeydoğusundaki en sol kanadının ilerisindeki yamaçlardan birine, bir küçük karakol kurulması uygun olabilir. Bu konuda ve Kamhis istikametinde hareketim hakkında emirlerinizi bekliyorum.

90'ıncı Alay Piyade Subay Keşif Kolundan
Teğmen Ömer Lütfü

30'uncu Tümen Komutanlığına

30'uncu Tümeni takviye için 109 asker sevk edilmiştir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

88'inci Alay	59	
90'ıncı Alay	50	
	109	(Tertibe girecek miktar)

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 18.00

Vukuat:

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. 20 Ocak 1915 sabahı düşman, 19 Ocak akşamı işgal ettiği mevzileri tamamen tahliye etmiş, sadece çeşitli istikametlerde tek tük keşif kolları bırakmıştır.

2. Düşmanın ne sebeple olduğu anlaşılamayan çekilmesinin amacının, kanatlardan birine, büyük kuvvetlerle bir hareket olması ihtimalinden dolayı gece mevzide bulunan birlik ihtiyatları köyde toplattırılarak mevzilerinde gözetleme postaları bıraktırıldı. 88'inci Alayın dün tahliye etmek zorunda kaldığı tepeler yine 88'inci Alay tarafından tamamen zapt edildi.

3. Koçkans - Lafsor - Mihkar ve Kigani - Kamhis - Kornes istikametinde gönderilen süvari ve piyade keşif kollarından alınan bilgilerin özeti aşağıdadır.

a. Lafsor'da düşman yoktur. Düşmanın Mihkar istikametindeki 40 - 50 kadar atlısı Çatak istikametinde çekilmiştir.

b. Kızılkilise, Kigani ve Kamhis köyleri, düşmanın keşif kollarıyla gerçekleşen çarpışmanın sonucunda zapt edilmiş, bir süvari bölüğü kadar kuvveti Kigani'den Narman istikametinde püskürtülmüştür.

c. Kamhis'ten düşmanın 300 atlı mevcudundaki üç süvari bölüğü ve üç mitralyözünün Kornes istikametinde çekildiği görülmüştür.

4. Akşamüstü gelen emriniz gereği, 100 asker kuvvetinde olan 90'ıncı Alay, yarım saat önce Kigani'yi zapt etmek üzere sevk edilmiştir. Gündüzden Kigani'ye sevk edilen piyade keşif kolu, düşmanın Kigani'den uzaklaştırılan süvari bölüğünü takip ettiğinden dolayı Necipbey komunu zapt için bu keşif

kolu görevlendirilmiş, diğer bir keşif kolu Kigani'nin kuzey sırtlarına gönderilmiştir.

5. Süvari Alayının Mihkar - Sıçankale yolu üzerinde düşman hareketlerini keşfetmesine dair emriniz kendilerine tebliğ edildi. Bu gece bu görevin mutlaka yerine getirilmesi tekrar hatırlatıldı.

6. Koçkans'ta bu gece 15 piyade ve 30 süvariden oluşan bir gönüllü müfreze bulunduğu arz olunur.

30'uncu Tümen Komutanı
Binbaşı Fethi

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 18.20

Vukuat:

Kamhis
20 Ocak 1915
Saat 18.20

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Bugün, düşmanın daha önceki raporda bildirilen bir süvari alayıyla üç mitralyözü, Kamhis - Kornes yoluyla çekilmiştir. Bunlar takip edilerek saat 14.30'da Kamhis zapt edilmiştir.

2. Bu sırada Kigani'ye gönderilen subay keşif kolu da bir süvari bölüğünü püskürtmüş ve iki kişiyi etkisiz hâle getirerek silahlarını almıştır. Bu bölük de Narman Boğazı istikametine çekilmiştir.

3. Lafsor - Mihkar istikametine gönderilen keşif kolundan alınan haberden, buralarda düşman kuvveti olmadığı; ancak 40 - 50 kadar atlının bu sabah bu yoldan çekildiği anlaşılmıştır.

4. Alaya katılan piyade müfrezesi 30 askerdir. Bu müfrezenin daha hareketli bulunması için ayrılan bölük ve perakendelerle mevcudunun arttırılması ve bundan önce verilmiş olan mitralyöz takımının yine verilmesi durumunda, Allah'ın yardımıyla muhterem Komutanımıza daha büyük hizmetlerde bulunur, başarılara kavuşuruz.

19'uncu Süvari Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Ahmet Vefik

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 20.30

Vukuat:

Kigani'nin Üç Kilometre Kuzeybatısı
20 Ocak 1915
Saat 20.30

Sayı 3

30'uncu Tümen Komutanlığına

2 sayılı raporumun cevabını şimdi aldım. Necipbey komunun işgali emrediliyor. Emir gelmeden önce durum gereği o tarafa gitmiş, raporu oradan yazmıştım. Değişik noktalardan maruz kaldığım ateş üzerine, elimdeki 10 piyade askeriyle fazla yaklaşamadım. Ateşe maruz kaldığımı gören 88'inci Alay sol kanadı bana siperci olarak kaldı. Mecburen onlara da durumu bildiren bir rapor yazarak şu anda bulunduğum mevkiye çekildim. Köyün doğu çıkışında Kamhis istikametinde bulunan Üsteğmen Abdülvahap'la irtibat kurdum. Gördüğüm köylülerden, Kamhis'te düşman kalmadığını anladım. 90'ıncı Alay zamanında gelirse, ki henüz bir işaret yoktur, 10 asker daha alarak sabaha doğru emredilen istikamette hareket edeceğim. Ateşine maruz kaldığım düşman kuvveti, yaklaşık 30 süvariden ibarettir. Maalesef haritam yok, araziyi de bilmediğimden hareketim gecikti. Allah'ın yardımıyla yarınki raporumu, erkenden oradan arz ederim. Emirlerinizi beklediğim arz olunur.

90'ıncı Alay Piyade Subay Keşif Kolundan
Teğmen Ömer Lütfü

Rapor bir köylüyle gönderilmiştir.

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 21.10

Vukuat:

Kigani'nin Üç Kilometre Kuzeybatısı
20 Ocak 1915
Saat 21.10

Sayı 3
Mükerrer

30'uncu Tümen Komutanlığına

2 sayılı raporumda arz ettiğim süvari bölüğünün düşman süvarisi olduğu, bir saat önce gönderdiğim keşif kolları üzerine yandan açtıkları

ateşten anlaşılmıştır. Bilgi için arz olunur.

90'ıncı Alay Piyade Subay Keşif Kolundan
Teğmen Ömer Lütfü

Alay şimdi geldi. Raporu getiren adam bulunamadığından gecikmiştir. Saat 21.35

Tarih: 21 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 19.35

Vukuat:

Şekerli

10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. Kigani dün akşam zapt edilmiş ve keşif kolları çıkarılmıştır. Necipbey komuna gönderilen piyade subay keşif kolu, 30 düşman atlısının ateşine maruz kalmış ve gece olmasından dolayı bu komun işgali sabaha kalmıştır. Sol kanadımızın üç kilometre kuzeybatısındaki derede ordugâh kuran süvari bölüğünün keşfi için gönderilen diğer bir keşif kolunun, yan ateşe maruz kalmasından, bunların düşman süvarisi olduğu anlaşılmıştır. Komun işgal edildiğine dair henüz rapor gelmedi. Geldiğinde takdim edilecektir.

2. Askerler üzerindeki cephanenin eksiği muharebe ağırlıklarından tamamlanmaktadır. Ağırlıklardaki eksilen miktarın, cephane kolundan tamamlanması ilgililere emredilmiştir.

3. Dün gece 106 asker gelmiştir.

4. Mihkar - Sıçankale yolunun gece de olsa keşfi Süvari Alayına yazılmış; fakat henüz raporu gelmemiştir.

30'uncu Tümen Komutanı
Binbaşı Fethi

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 08.00

Vukuat:

Sol Kanat
20 Ocak 1915
Saat 08.00

Tabur Komutanlığına

1. Düşmanın ikiye ayrılan 120 süvarisi, 88'inci Alay cephesinden sağa, Kigani köyüne doğru 1400 m'den geçmekteyken üzerine ateş açılmış ve darmadağın şekilde köye kaçmıştır.

2. Yapılan gözetleme sonucunda, düşmanın dün tuttuğu mevzide kesinlikle hayat belirtisi görülmediği; hatta 88'inci Alayın önünde dayanak noktası olan kırmızı tepenin bile terk edildiği anlaşılmıştır.

3. Mevzimizi korumak amacıyla, düşmanın dün sol yanımızı şiddetli ateşiyle sarsan mitralyözünün bulunduğu kırmızı sırtın, 88'inci Alayın cephesinin ilerisinde olmasına rağmen keşfi ve 88'inci Alay tarafından zaptı önemli olduğundan, bu hususa dikkat çekilmesi arz olunur.

90'ıncı Alay 12'nci Bölükten
Teğmen Mustafa Refik

Tümen Komutanlığına takdim edilmiştir.

Yüzbaşı Abdüllatif

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 08.10

Vukuat:

88'inci Alay Komutanlığına

Dün sizi yan ateşine alan sivri kırmızı tepe, düşmanın burayı terk etmesinden yararlanılarak iyi bir subay komutasında üç mangayla hemen zapt edilecek, dün tahliye ettiğiniz mevzi de yine boş olmasından yararlanılarak diğer kuvvetinizle tutulacaktır.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Mehmet Ziya

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 10.55

Vukuat:

Kızılkilise'nin Güney Sırtları
20 Ocak 1915
Saat 09.40

89'uncu Alay Komutanlığına

1. Cephemizde düşman kuvveti kalmamış, üç süvari bölüğünün Kamhis'ten Kornes'e doğru geri çekildiği görülmüştür.

2. Süvarilerimiz, ilerimizde bulunan ufak keşif kollarını uzaklaştırmak üzere Lafsor, Kızılkilise istikametlerini keşfettireceklerdir.

89'uncu Alay 2'nci Taburdan
Üsteğmen Ali Rıza

Takdim edilmiştir.

89'uncu Alay Komutan Vekili
Yüzbaşı Rıfat

Konuş Yeri: Şekerli

Tarih: 20 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 11.45

Vukuat:

Ceridenin, 20 Ocak 1915'ten 28 Ocak 1915'e kadar olan kısmı, karargâh Kornes'te esir olduğunda, karargâhla beraber kaybolmuştur. Bununla beraber bugünlerde önemli bir askerî hareket olmamıştır.

Konuş Yeri: Kornes

Tarih: 25 - 26 Ocak 1915

Vukuat:

Kornes
25 - 26 Ocak 1915

30'uncu Tümen

Tümen Emri

1. Düşman bugün, Kornes'in kuzeyinde direndiği sırtlardan çekilerek hafif avcılarıyla Pitkir'in güney ve güneybatı sırtlarını işgal etmiştir.

2. 32'nci Tümen yarın Şosa - Aristi istikametinde, 31'inci Tümen Yeniköy - Narman istikametinde, Kaleboğazı Müfrezesi de Kaleboğazı ve Kesikköprü istikametinde taarruz edecektir.

3. 30'uncu Tümen bu gece aşağıdaki gibi hareket edecektir:

a. 19'uncu Süvari Alayı, 90'ıncı Alay ve bir top, gece yarısından sonra saat 01.00'de Kornes'ten hareket ederek bugün işgal ettikleri mevziyi sükûnetle geçecekler ve sessizce ilerleyerek düşmanın yalnız gözetleme postaları tarafından işgal etmiş olması kuvvetle muhtemel olan mevziyi, süngüyle zapt edeceklerdir. Süvari Alayıyla Topçu Süvari Alay Komutanı Binbaşı Ahmet tarafından gösterilecek mevzide şafak vaktini bekleyecekler ve gün ağarır ağarmaz harekâta katılacaklardır. Pitkir'e hâkim olan sırtlar

daima elde bulundurulacak, Çatak yoluna, mağara tepesine ve Pitkir'e hâkim olan tepeler korunarak Tümenin sağ kanadı örtülüp güvenliği sağlanacak ve Toprakkale Boğazı kapatılarak düşmanın çekilmesine engel olunacaktır.

b. Orta kol, 88'inci Alaydan 300 kişi ve iki topla bir makineli tüfek, Binbaşı Nurettin Temel'in komutasında Kompur - Sorik istikametinde hareket etmek üzere saat 03.00'te Kornes'in kuzey çıkışında toplanmış olacaktır.

c. Sol kanat kolu, 88'inci Alaydan kalan 100 asker, bir top, bir makineli tüfek ve 20 kişilik süvari müfrezesi, Binbaşı Rasim'in komutasında aynı saatte ve aynı yerde, yolun batısında toplanacak, Kornes - Kihtik istikametinde hareketle Aristi'de mevzi alan düşman birliğinin yan ve gerilerini tehdit edecek ve cepheden ilerleyen 32'nci Tümenin hareketini kolaylaştıracaktır. Geri çekilmesi durumunda şiddetle düşmanı takip edecektir.

d. 89'uncu Alay Kornes'in kuzeybatısındaki taşlı tepenin gerisinde ihtiyatta bulunacak, bu geceden taşlı tepede, Süvari Alayının(?) zapt ettiği sağ kanat tepelerinde ve Pitkir yolunun aştığı boyun noktası istikametinde sürekli olarak birer manga bulunduracak, her ihtimale karşı taarruz birliklerini himaye edecek ve firarileri silahla geri çevirecektir. Sağ ve sol kanat kolları merkez koluyla irtibat kuracaktır. Bu taarruz kolları Narman Vadisi'nin batısına geçmeyeceklerdir.

4. Tümen sargı merkezi Kornes'tedir. Yaralılar Sıhhiye Bölüğü tarafından toplanıp ilk yardımları yapıldıktan sonra posta posta belgeleriyle İd'e gönderileceklerdir. Hiçbir yaralı geriye tek olarak gönderilmeyecektir.

5. Kornes'te bir piyade cephane kolu vardır.

6. Tümen Karargâhı ve Topçu Komutanı merkez koluyla birliktedir.

30'uncu Tümen Komutanı
Yarbay Fethi

Not:

1. Toplar genellikle gizli mevzi alacaklardır.

2. Hafif topçu kademesi, toplara göre bölümlere ayrılacaktır.

3. Şimdi mevzide bulunan postalar bu bölümlere göre değiştirilecektir. Yalnız 88'inci Alaydan bir manga Kornes'in batısında, Kihtik'e giden yol üzerinde, tepede mevzide kalacaktır.

4. Yarın gece ileri karakol hatlarının, Narman Vadisi'nin doğusundaki sırtlarda bulunması muhtemeldir.

Kornes
26 - 27 Ocak 1915

Konak ve İleri Karakol Emri

1. Düşman Narman bölgesinden çekilmiştir.

2. 30'uncu Tümen birlikleri aşağıdaki köylerde geceleyecektir.

a. 88'inci Alay ve 89'uncu Alay, Kompur ve Sorik köylerinde,

b. 90'ıncı Alay ve 19'uncu Süvari Alayı, Pitkir'de,

c. Binbaşı Rasim Müfrezesi, bu gece Kihtik'te, yarın gece başka bir emir verilmediği takdirde Sorik'te.

3. Tümen emri ayrıca gönderilecektir.

4. Birlikler, keşif kollarıyla düşmanla temasta bulunacaklardır. Postaların mevcutlarının azaltılarak askerlerin istirahatlerinin sağlanması uygundur. Toprakkale'nin güneybatısındaki sırtlarda, yani Kompur köyünün kuzeydoğusundaki sırtlarda, düşmanın 70 - 80 kişilik bir piyade kuvvetiyle birkaç atlısı vardır, o tarafa dikkat edilecektir. Bunlara karşı, uzak mesafelere kadar mükemmel şekilde emniyet tertibatı alınacak ve düşman kuvvetli keşif kollarıyla uzaklaştırılacaktır.

30'uncu Tümen Komutanı
Yarbay Fethi

İd
24 Ocak 1915

Esirlere İlişkin Talimat

1. Harpte çoğunlukla hilelere başvurulur. Bunlardan biri, tek bir asker veya birliğin "teslim" diyerek karşısındaki düşman kuvvetini gafil avlamak, böylece tedbirsizce kendisine yaklaşmasına imkân vermek, sonra bir baskın ateşiyle veya hücumla onu yok etmektir. 1915 yılının Ocak ayında 33'üncü Tümen birliklerine bu şekilde teslim olan bir Rus piyade bölüğü, kendisine ikram edilen yemeği yedikten sonra silahla birliklerimize saldırarak birçok subay ve askeri şehit edip ordusuna geri dönmüştür.

2. Muharebe sırasında böyle bir düşman birliği teslim işareti verdiği anda; birliğimiz daima ateşe hazır durumda mevzi alacak ve silahını doğrultarak ilerlemeden yerinde kalacaktır. O birliğin komutanı olmayan bir subay, süngüsünü takmış, tüfekleri dolu bir manga silahlı askerle birlikte ilerleyecektir. Teslim işaretini veren düşman birliğine, manga daha geride beklerken subay yaklaşacaktır. Bu subayın Rusça bilmesi çok önemlidir. Subay, düşman birliğinin subayına, öncelikle konuşarak ya da işaretle silahlarını yere bırakmalarını; ikinci olarak her subay ve askerin ellerini havaya kaldırmasını; üçüncü olarak elleri daima havada olduğu hâlde

silahların bulunduğu mevkiden uzaklaşmalarını söyleyecektir. İşaret veren birlik, elleri havada olduğu hâlde, manganın nezaretinde, ateş etmeye hazır durumdaki birliğimizin bir kanadına sevk edilecek ve bu şekilde, uzakta bekletilecektir. Dördüncü olarak birliklerimizin bir kısmı, subay komutasında ilerleyecek ve silahları toplayıp getirecektir. Beşinci olarak bir kısım kuvvet tarafından, teslim olan subay ve askerlerin üst başları aranacak, üzerlerindeki kama, kılıç ve çakılarla, birer mecidiyeden fazla olan paraları toplanacak ve isimlerine kaydedilecektir. Esir subayların kılıcı, bir subay tarafından teslim alınıp oranın en üst rütbedeki amirine teslim edilecektir.

Her askerden alınmış olan parayı bildiren iki nüshalı bir mazbata hazırlanacak; bu mazbata, orada teşkil edilen bir heyet tarafından imzalanacaktır. Her iki nüsha teslim olan düşman birliğinin en üst rütbeli subayına imzalatılıp onaylattırıldıktan sonra, bir nüshası kendisine verilecek, diğer nüshası paralarla beraber birlik sandığına konacaktır. Talimata göre bu paralardan her ay belirlenen bir miktar sahiplerine verilecektir. Altıncı olarak esirler ve silahlar ayrı ayrı kafilelerle birlik komutanı tarafından geriye sevk ettirilecek, bu konuda çabukluk gösterilecektir. Muharebe meydanı düşmanın bir geri taarruzu ihtimaline karşı hemen temizlenecek ve ele geçirilen silah ve askerler hemen koruma altında geriye gönderileceklerdir. Esir olan birlik için bir kısım kuvvet ayrılacak, asıl kuvvet düşmanı takibe ve muharebeye devam edecektir. Esirlere iyi davranılacak, iaşe ve istirahatleri düzenli olarak sağlanacaktır. Bu Osmanlılığın ve İslamiyet'in şanındandır. Kişiliği ve dini asla hor görülmeyecektir. Yedinci olarak silahını yere bırakmayan, ellerini yukarı kaldırmayan ve en küçük bir şüpheye sebep olan kişi, ikinci ihtara da uymadığı takdirde etkisiz hâle getirilecektir. Teslim almaya giden heyete saldıran birlik, sonuçta esir olmaya mecbur olsa da idam edilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Konuş Yeri: Kornes

Tarih: 27 Ocak 1915 Çarşamba

Vukuat:

Kornes
27 Ocak 1915

30'uncu Tümen

Tümen Emri

1. 10'uncu Kolordu tarafından yapılan taarruzda düşman, asıl kuvvetiyle yani tahminen iki süvari alayı, bir piyade taburu, altı top ve birkaç makineli tüfekle Narman - Oltu istikametine çekilmiş, bazı hafif artçı birlikleri Toprakkale'nin güneybatı sırtlarını işgal etmiştir.

2. Kolordu aşağıdaki bölgeleri örtüp güvenliğini sağlayacaktır.

a. 30'uncu Tümen, Kihtik - Narman yolunun doğusu.

b. 31'inci Tümen, Narman yolu (dâhil) ve yolun batısı.

c. 32'nci Tümen, aradaki kısım.

3. Kolordunun dünkü taarruzdaki amacı, büyük ölçüde bir keşif yapmak olduğundan, tümenler ileri harekâtı durduracaklardır. Tümenimiz Pitkir, Kompur, Sorik, Kornes köylerinde yerleşecek ve birlikler bölgelerinin düşmandan tamamen temizlenmesi için aşağıdaki istikametleri kuvvetli keşif kollarıyla tarayacaklardır.

a. Süvari Alayından kuvvetli iki subay keşif kolu ve 90'ıncı Alaydan verilecek 30 kişilik bir istinat birliğiyle Toprakkale'nin batısındaki sırtlarda bulunan hafif düşman birlikleri, yan ve gerilerinden tesir edilerek uzaklaştırılacaklardır. Süvari Alayı kalan kuvvetiyle Urut - Süleymanlı - Çatak istikametinde hareket ederek oralarda ve özellikle Çatak'ta düşman birliklerinin mevcut olup olmadığını keşfedecektir.

b. 90'ıncı Alay dün işgal ettiği önemli tepeleri postalarla zapt ederek büyük kısmıyla Pitkir'de bulunacaktır.

c. 88'inci Alay tarafından çıkarılacak iki subay keşif kolu Toprakkale'nin batı sırtları istikametinde hareket ederek diğer keşif kollarının harekâtını kolaylaştıracak ve düşmanın hafif(?) birliklerini uzaklaştıracaktır.

d. 89'uncu Alaydan 30 kişilik bir subay keşif koluyla Rasim Bey Müfrezesindeki Naci Efendi süvari kuvveti, Narman istikametinde hareket edecek ve Narman'ı zapt ederek düşmanın bıraktığı eşya ve malları Tümen Karargâhına getirecektir.

e. Rasim Bey Müfrezesi Sorik'e gelmek üzere harekete geçip öncelikle Sorik'in batısındaki sırtları zapt edecek, topçusuyla makineli tüfek bölüğüne mevzi aldırdıktan sonra Sorik'e inecektir. Hareket sırasında Tuzla istikametinde piyade subay keşif kolu çıkararak dün ateşimizin etkisiyle bu istikamete çekilmek zorunda kalan düşmanın bıraktığı nakliye arabalarını ya da diğer malzemeleri toplayıp Tümen Karargâhına gönderecektir. Sorik'teki Sırrı Efendi komutasındaki kuvvet, alayına iltihak edecek ve bu kuvvetin zapt ettiği sırtların emniyetini Rasim Bey Müfrezesi sağlayacaktır.

f. Topçu, muhafızlarıyla birlikte şafaktan önce dün gösterilen mevziyi zapt edecektir. İleri harekette topçuyu, sağ kanat açıklarında muhafızları örtecek ve emniyetlerini sağlayacaktır.

4. Birlikler öğleden üç saat önce harp raporlarını, bölgelerinde ve vadi içerisinde düşmanın bırakmış olması muhtemel olan tüm eşya, silah ve ölülerin apolet numaralarını arayarak tamamını Tümene gönderecekler, gönderilecek genel kuvvet çizelgelerinde şehit ve yaralı sayısıyla cephanenin miktarını bildireceklerdir.

5. Birlikler yarın şafakla beraber harekete hazır bulunacaklar ve keşif kollarının taarruz edecekleri tepelerde meydana gelecek durumlara karşı hareket etmek, tepelerden düşmanı uzaklaştırmak ve bütün Narman Ovası'nı düşmandan temizlemek üzere keşif kollarından alınacak emir için hazır bulunacaklardır.

6. Askerlere mutlaka sıcak yemek yedirilecektir.

7. Bütün raporlar ve gönderilecek eşya, Kornes'te Tümen Karargâhı olan okul binasına gönderilecektir.

30'uncu Tümen Komutanı
Yarbay Fethi

Kompur Olayı

(88'inci Alay harp ceridesinden aynen alınmıştır.)

"Tümen Komutanlığının 26 - 27 Ocak 1915 tarihli emriyle bu gece 88'inci Alay Kompur'da ikamet etti. 27 Ocak sabahı, Alay her ihtimale karşı kendisini savunmak için Kompur mevkisinin tehlikeli olmasından dolayı Kompur'un doğu sırtlarına çekildi. Sırtlardan sürekli olarak düşman gözetleniyordu. Bu gözetlemenin sonucunda, düşmanın Narman ve çevresini tahliye ettiği ve birçok nakliye arabasının yüklü hâlde Narman Vadisi boyunca geriye doğru gittiği anlaşıldı. Tümen Komutanı Yarbay Fethi de 27 Ocakta Kompur'a gelerek çevreyi gözetledi ve Alay Komutanı Binbaşı Nurettin Temel'le mevzileri dolaştı. 26 Ocakta Kornes'in yüksek taşlı tepelerinde topçumuz mevzi almıştı. Bu mevziden sürekli olarak Narman Vadisi'ne ateş ediliyordu. Fakat topların menzili yeterli gelmediğinden mermiler, Kompur'un batısındaki tepelere düşüyordu. Tümen Komutanı, Kompur'a geldiği gün topların 27 Ocak gecesi daha ileriye, Kompur'un doğu sırtlarına alınmasını emretti. Aynı gün Topçu Komutanı, topçu teğmeniyle birlikte, mevzi seçmek üzere Kompur'a geldi. Gece sabaha karşı topları getirmek üzere tekrar gittiler. Saat 20.00 sularında 90'ıncı Alay doktoruyla aynı alaydan bir teğmen geldi. Bu sırada Tümen Komutanlığından 100 askerle topların (Toplar Kornes'teydi, emir gereğince henüz Kompur'a gelmemişti.) hemen Kornes'e ve bir mitralyöz tüfeğiyle 100 askerin de Pitkir'e gönderilmesi için emir geldi. Emir gereğince 200 askerle makineli tüfek hemen yola çıkarıldı. Yolda, Pitkir'e yardıma gitmesi için emir alan 89'uncu Alay Komutanı Binbaşı Rasim'e rastlamışlar. O zaman düşman tarafından bütün yollar tutulmuş. Binbaşı Rasim hemen bir keşif taarruzu yaparak 88'inci Alaya "Düşman, Kompur'la Kornes arasındadır. Çekilme hattı kesilmiştir. 90'ıncı Alay dağılmış ve Tümen esir edilmiştir. Bundan dolayı Sorik'e çekiliniz." şeklinde, geri çekilmesi gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine 88'inci Alay, kalan kuvvetiyle Sorik - Aristi istikametinde çekildi ve 28 Ocakta Şekerli'ye geldi. Aynı gün Şekerli'deki mevziler 32'nci Tümene teslim edilerek gelindi."

Konuş Yeri: İd

Tarih: 29 Ocak 1915

Saat ve Dakika: 10.15

Vukuat:

Sayı 10

30'uncu Tümen Komutanlığına

Bugün 30'uncu Tümen bölgesini teslim almak üzere 32'nci Tümen Şekerli'ye hareket ettirildiğinden bölgenizi ve beraberinizdeki bir topu teslim ettikten sonra Kolordu ihtiyatı olmak üzere akşamdan üç saat önce İd'e hareketiniz ve konakçı müfrezelerinizi daha önce göndermeniz emrolunur.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Tarih: 28 Ocak 1915

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına (Telefon)

30'uncu Tümen bu gece Şekerli'de istirahat edecektir. Emniyet hizmetleri 32'nci Tümen birlikleri tarafından yerine getirilecektir. 30'uncu ve 32'nci Tümenin orada toplanan birliklerinin büyük kısmı, 32'nci Tümen 96'ncı Alay Komutan Vekili Binbaşı Şakir'in komutasındadır. Kolordu emir subayıyla gönderilmiştir. Bu emir gereğince tümeninizin şimdiki mevcuduyla zayiatı ve özellikle topların durumu bildirilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Konuş Yeri: İd

Tarih: 30 Ocak 1915

Vukuat:

Kolordu Emri

1. Kolordu cephesinde genellikle sükûnet vardır. Kornes - Kihtik köylerinde düşman yoktur. Kompur, Sorik ve Aristi köyleri civarında düşmanın hafif keşif kolları görülmüştür. Çatak'ta düşmanın bir süvari bölüğüyle bir piyade bölüğü vardır. Narman Boğazı'na ilerlemek isteyen 20 atlı ve 30 piyade, 32'nci Tümen Şosa Müfrezesinin ve keşif kollarının ateşiyle uzaklaştırılmıştır. Kaleboğazı'ndan Rus arazisi dâhilinde zayıf keşif kolları ve Kesikköprü bölgesinde kuvvetli keşif kolları görülmüştür.

2. Kolordu bulunduğu mevzileri korumaya ve tahkim etmeye devam edecektir. 32'nci Tümen Şekerli'nin kuzey ve kuzeybatı sırtlarını, 31'inci Tümen Samikale ile Vekşisor arazisindeki sırtları ve aynı zamanda İstihkâm Taburuyla birlikte Samikale ile İd arasındaki mevziyi, Kaleboğazı Müfrezesi

Kiğik ve Ardos mevzilerini ciddi şekilde tahkim edecektir. Tahkim işlerine katılmayan birliklere mutlaka iki üç saat yürüyüş talimi yaptırılacaktır. Bu talimler, askerlerin temiz hava almasını ve konaklarının havalanmasını da sağlar. Talim süresince konak yerleri iyice temizlenecektir.

3. Birliklerin ikamet bölgeleriyle mesken ve sular genellikle kirlidir. Bulaşıcı hastalıklar dikkat çekici şekilde artmış, safları seyrekleştirmeye başlamıştır. Bundan dolayı sadece kaynak suları içilecek ve doktorların sıhhi tedbirlerle ilgili tavsiyelerine kesinlikle uyulacaktır.

4. Askerlerin beslenmesi çok önemli bir meseledir. Tümenlerin iaşe komisyonları faaliyetlerini arttıracaklardır.

5. Şosa ve Vekşisor gibi tümenlerin ilerilerinde bulundurdukları müfrezeler iki günde bir, küçük keşif kolları ise 24 saatte bir öğle vakti değiştirilecektir.

6. Kolordu Karargâhı İd kasabasındadır.

Konuş Yeri: İd

Tarih: 30 Ocak 1915

Vukuat:

Kolordu Emri

1. Firari ve perakendelerle arkada kalanları bulup toplamak ve birliklere dâhil etmek üzere Ordu Komutanlığı tarafından her kolorduya birer bölge tahsis edilmiş, 10'uncu Kolorduya da Sıçankale Dağı, Maslahat Yaylası'ndan oluşan Topyolu silsilesi ve Dazlak Yaylalarından geçen hattın kuzeyiyle Boğakale[29] - Nohurtap - İslamkotik hattının doğusundaki bölge verilmiştir. Arama bölgesi Kolordu birlikleri için aşağıdaki kısımlara ayrılmıştır.

32'nci Tümen: Topyolu silsilesi - Sıçankale Dağı - Maslahat ve Dazlak Yaylalarından geçen hatla, Yeniköy - Ekrek, Cansor - Dazlak yolu (dâhil) arasındaki köyler.

30'uncu Tümen: Yol üzerindeki köyler hariç olmak üzere İd - Tortum yoluyla, İd - Vekilhas - Cansor - Dazlak Yaylası (yol hariç) arasındaki köyler.

Kolordu Karargâhı: İd - Tortum yolu üzerinde ve yola en yakın köyler.

31'inci Tümen: Vekşisor, Samikale, Soğurmek köyleri.

Muhtar Bey Müfrezesi: Doğudan İslamkotik (Kahmerem hariç), batıdan İslamkotik (dâhil) - Ahbisor (dâhil) - Kahmerem (hariç).

2. Evlerin teker teker aranarak firarilerin, birbirine yakın köylerin birinden diğerine kaçmasını önlemek önemlidir. Aynı anda birkaç köyün birden aratılması da Ordu Komutanlığından emredilmiştir.

---

[29] Erzurum - Narman ilçesi Merkez bucağına bağlı köy.

3. Yakalanan askerlerden sağlam olanlar hemen koruma altında en yakın lojistik destek nokta komutanlığına, birlik ve karargâha sevk edilerek oradan kolordulara veya tümenlerine ayrılacaklardır. Yürüyemeyecek derecede hasta olan askerler köy ihtiyar heyetine teslim edilerek bulunacak ilk vasıtayla en yakın hastaneye nakledileceklerdir. Emredilen bölgenin dışında görülen birlik ve depoların alay, tabur numarası, asker mevcudu ve eşyanın cinsi kaydedilip her gün telgraf ya da telefonla Kolordu Komutanlığına bildirilecektir.

4. Gerek arama gerek sevk sırasında firara teşebbüs edenlerin dersleri verilecek; toplanan bu perakendelerden birliklerince, silahlarının alınmış olduğu anlaşılanlar hemen Divanıharp'e sevk edilerek idam edilecek; diğerlerine, kendi birliklerinin önünde, dayanma derecelerine göre 20 - 50 değnek vurulacaktır.

5. Aramalara 27 Ocak 1915'ten itibaren subay komutasındaki piyade ve süvari müfrezeleri tam bir düzen ve ciddiyetle başlayacak, her gün hangi köylerin arandığı, …(?) nerelere sevk edildiği ve 4'üncü maddede emredilen cezanın uygulanıp uygulanmadığı da ayrıca bildirilecektir.

6. Her gün arama yapılmadan önce köyde döküntü ve firari olup olmadığı ihtiyar heyetinden sorulacaktır. Aramanın sonucunda yalan söyledikleri ortaya çıkarsa bu defaya mahsus olmak üzere her asker için ev sahipleri yirmişer değnekle ihtiyar heyeti de 20 değnekle cezalandırılacaktır. İkinci aramada her kimin evinde döküntü asker bulunursa evin sahibinin, hemen evinin önünde cezalandırılacağı ve evinin yakılacağı kendisine kesinlikle bildirilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

30'uncu Tümenin 4 Şubat 1915 Tarihindeki Subay Mevcudu

Birliği	Binbaşı	Kıdemli Yüzbaşı	Yüzbaşı	Üsteğmen	Teğmen	Asteğmen	Toplam
Tümen Karargâhı	1			1	1		3
88'inci Alay	1			3	4	1	9
89'uncu Alay		1	5	3	7		16
90'ıncı Alay				2	3		5
Toplam	2	1	5	9	15	1	33

Konuş Yeri: İd

Tarih: 13 Şubat 1915

Vukuat:

İd
13 Şubat 1915

Sayı 1392

Kolordu Emri

1. Kolordu, üç tümenle, bir süvari alayı, bir süvari makineli tüfek bölüğü, bir istihkâm taburu, bir telgraf bölüğü, ikisi hasta nakliye kolu olmak üzere altı seyyar hastane, iki cephane taburu, 16 erzak kolundan oluşan bir nakliye katarı ve bir at depo bölüğünden oluşacaktır. (Kolordunun yeni kuruluşunun bir nüshası Ek'tedir.)

2. Her tümen, üç piyade alayı (Her alay üç taburdan, taburlar dört bölükten, bölükler üçer takımdan oluşacaktır. Bölüklerde bir bölük komutanı, iki takımın komutanı olarak iki teğmen ve bir takım komutanı olarak bir astsubay bulunacaktır.), dört tüfekli bir makineli tüfek bölüğü, birer topçu taburu (30'uncu Tümen bir sahra, bir dağ, 31'inci Tümen bir sahra, iki dağ, 32'nci Tümen bir sahra, iki dağ), birer süvari müfrezesi, birer sıhhiye bölüğü ve birer ekmekçi takımından oluşacaktır. Makineli tüfek bölüklerinin ne şekilde teşkil edileceği ve dağıtılacağı Ek'tedir.

3. a. 2'nci maddedeki teşkilat gereğince 32'nci Tümende artacak olan bir bölük komutanıyla iki takım komutanı teğmen geçici olarak 30'uncu Tümenin emrine verilecektir. İleride fazla subay geldiğinde bu subaylar tümenlerine iade edileceklerdir.

b. Tümenlerin yeni kuruluşunda topçu teşkilatı esas ise de şimdilik kendilerine verilen topları kullanacaklardır. Diğer toplar veya bataryalar geçici olarak Kolordu Topçu Komutanının emrinde, Kolordu topçusu adıyla ihtiyatta kalacaktır.

c. Tümen süvari müfrezeleri, Süvari Alayının teşkilatı tamamlanınca verilecektir.

d. İstihkâm Taburunun seferî teşkilatı tamamlanınca her tümene birer istihkâm müfrezesi verilmesi kararlaştırılmıştır.

4. Süvari Alayı dört bölük ve her bölük üç takımdan oluşacak şekilde teşkil edilecektir. Her bölükte ilk iki takım teğmen ve üçüncü takım işbilir bir astsubay komutasında olacaktır.

5. Topçu Teşkilatı: Ek'teki cetvel gereğince oluşturulacak ve uygulanması Kolordu Topçu Komutanlığına ait olacaktır.

6. İstihkâm Taburu: Dört bölük ve her bölük teğmen komutasında üçer takımdan oluşacak şekilde teşkil edilecektir.

7. Telgraf Bölüğü, seyyar hastaneler, cephane ve erzak kollarıyla at deposu, bundan sonra Kolordu Komutanlığının emrindedir. Harbin durumuna göre gerektiği kadarı geçici olarak tümenlere bağlanacak, bunu gerektiren durum ortadan kalktığında yine Kolorduya iade edilecektir.

8. Birliklerin ellerindeki asker ve hayvan mevcuduna göre, bölüklerin mevcudu şimdilik çok düşük seviyede olacaktır. Bölükler geriden gelmekte olan talimli askerlerle ikmal edilecek, talimli astsubay ve asker miktarı her bölükte birbirine eşit olacak ve böylece bölük, tabur ve alayların harp yeteneği birbirlerine denk hâle gelecektir. Bunun sağlanmasından özellikle tümen, alay ve tabur komutanları sorumludur.

Kolordunun çeşitli sınıflardan oluşan birliklerinde, gerek eğitici sınıfta olmaları gerekse hastalık sebebiyle geçici olarak geride kalan üstsubay ve subaylar, esasen birliklerinin malı olduklarından teşkilata dâhil edileceklerdir.

9. Tümenlerin ve müstakilen Kolorduya bağlı diğer birliklerin bu emir gereğince yeniden teşkil ve tanzim edilmeleri 17 Şubat 1915 akşamına kadar tamamlanacak, akşam raporlarında Kolorduya bilgi verilecek ve buna göre tüm komuta heyetlerinin isimlerini bildiren defter, 18 Şubat 1915'te Kolorduya gönderilecektir.

10. Ağırlıkların (muharebe ve büyük) yeniden teşkil ve tanzimi hakkındaki talimat ayrıca tebliğ edilecektir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Tümene ait bu teşkilat alaylara tamim edilmiştir. 14 Şubat 1915.

30’uncu Tümenin 4 Şubat 1915 Tarihli Genel Kuvvet Çizelgesi

Birlik	Subay		Asker		Toplam Mevcut	Hayvan		Silah	Cephane	Düşünceler
	Gayrimuharip	Muharip	Gayrimuharip	Muharip		Binek	Yük Hayvanı			
Tümen Karargâhı	2	3	43	-	48	4	34	-	-	
88’inci Alay	6	8	105	332	451	12	96	332	71	
89’uncu Alay	3	11	55	335	404	7	43	335	32	
90’ıncı Alay	2	6	26	385	419	3	14	395	27	
Makineli Tüfek	-	2	30	-	32	3	22	1	15	89’uncu Alayda bulunan tüfek dört adet
Toplam	13	30	259	1052	1374	29	209	1 makineli 1062	145	4 Şubat 1915 Tümen Toplamı
Toplam	19	37	338	1001	1409	63	373	4 makineli 1242	286	12 Şubat 1915 Tümen Toplamı

Makineli Tüfek Bölüklerinin Teşkilatı

Tümen Numarası	Alay Numarası	Beraberinde Mevcut Tüfek	Tamir İçin Erzurum'da Bulunan Tüfek	Düşünceler
30	88	3	1(x)	(x) Pistonu kırıktır. Emir gereği 9'uncu Kolorduya verilecektir.
	89	1	3	Beraberinde mevcut 4 tüfekli bir bölük hâlinde teşkil edilecek, Tümenin bölüğü olacaktır.
	90	-	-	Erzurum'da tamirde bulunan üç tüfekten ikisi tamirden sonra 32'nci Tümene, biri 31'inci Tümene verilecektir.
31	91	-	3	(x) Erzurum'da tamirde olan beş tüfekten ikisinin pistonu kırıktır ve tamirleri uzun zaman alacaktır. Tamirden sonra biri 9'uncu Kolorduya verilecek, ikisi Tümene getirilecektir. Diğer üç tüfek ve 30'uncu Tümenden verilecek bir tüfekle bir bölük teşkil edilecektir.
	92	-	2(x)	
	93	-	-	
32	94	2	-	Beraberindeki iki tüfek ve tamirden sonra 30'uncu Tümenden alacağı iki tüfekle Tümenin Makineli Tüfek Bölüğünü teşkil edecektir.
	95	-	-	
	96	-	-	
		6	9	Toplam
			2 cm	9'uncu Kolorduya verilecektir.
			7 cm 1 cm	Pistonu kırıktır.
Toplam	12	6	6	12 tüfekten her biri, dört tüfekli olarak üç tümenin makineli tüfek bölüklerini teşkil edecektir.

Konuş Yeri: İd

Tarih: 10 Şubat 1915

Vukuat:

30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Tümenler şimdiye kadar Kolordu tarafından kendilerine gösterilen iaşe bölgelerindeki köylerden istifade ettikleri için bu köylerde erzak ve zahirenin bitmiş olması muhtemeldir. Bundan dolayı bölgelerin genişletilmesi düşünülmüş ve aşağıdaki düzenleme yapılmıştır.

30'uncu Tümen: Öncekilerden hariç İğnavut, Cansor, Telli, Başkale, Boğakale, Görmeri[30], Çivilikaya[31], Hamidiye.

31'inci Tümen: Öncekilerden hariç Kutumar, Aşağı Liskav, Yukarı Liskav, Pişingöz, Karapınar, Ağasar, Aşağı Hinzorik, Yukarı Hinzorik, Pethar, Bar.

Aha'da bulunan 2'nci Cephane Kolu (8'inci Dağ, 1'inci Piyade) Aşağı Hinzorik, Yukarı Hinzorik, Pethar, Bar'dan istifade edecektir.

32'nci Tümen ve 19'uncu Süvari Alayı, öncekilerden hariç Hohor[32], Eldenik, Koşa, Pırtanos, Dazlak.

İstihkâm Taburu: …(?) bulunduğu için Bildaçor,[33] Aksor, Aşağı Hiçov, Yukarı Hiçov ve Todan'dan istifade edecektir.

Seyyar hastanelerin idaresi, Simserkis'te Kolordu İdaresi tarafından düzenli olarak yürütülecektir.

2. Tümenler ve birlikler kendilerine tahsis edilen bu bölgelerden istifade edecekler ve hiçbir birlik bölgesi dâhilinde olmayan bir yere müdahale etmeyecektir.

3. Köylülerden alınacak erzak ve diğer şeylere karşılık mutlaka belge verilecek, ölçülü ve ihtiyaç dâhilinde taleplerde bulunulacaktır.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

---

[30] Erzurum - Tortum ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Çaylıca.
[31] Erzurum - Tortum ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy.
[32] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Göllü.
[33] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Kamışözü.

30’uncu Tümen Birliklerinin 14 Ocak - 13 Şubat 1915 Tarihleri Arasındaki Konuş Cetveli

	Yürüyüş
	Muharebe Günleri

Birlikler	14 Ocak	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29 Ocak: 13 Şubat	Düşünceler
Tümen Karargâhı	Kornes	Kigani	Şekerli									Kornes	Kornes	Kornes	İd	İd	
88’inci Alay	Kornes	Kigani	Kigani	Şekerli								Kornes	Kompur	Aristi	İd	İd	
89’uncu Alay ve Bir Makineli Tüfek	Kornes	Kigani	Şekerli									Kornes	Sorik Kompur	Aristi	İd	İd	
90’ıncı Alay	Kornes	Kamhis	Şekerli					Kigani				Kornes	Pitkir	Aristi	İd	İd	
Bir Dağ Topçu Takımı							Şekerli	Şekerli				Kornes	Kompur		İd	İd	

28 Ocak 1915'te Kornes'te Tümen Karargâhının esir düşmesi, birliklerin 26 ve 27 Ocaktaki taarruz harekâtının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Tümen Mart ayına kadar İd'de ihtiyatta kalmıştır. Önemli bir olay olmamıştır. 19 Şubat 1915'ten itibaren olan olaylar diğer defterde yazılıdır.

Konuş Yeri: İd

Tarih: 3 Şubat 1915

Vukuat:

Tümen Emri

1. Güneş batmadan önce 89'uncu Alay, 88'inci Alayın ileri karakolunu değiştirecektir.

2. Alaylar mutlaka ağırlıklarından onar adet çadır getireceklerdir.

3. Tümen ağırlığı şu anda Ekrek'e geçmek üzere olduğundan ağırlıklardaki görevlilerin isimleriyle askerlerin miktarı ve bu ağırlıkların nelerden oluştuğu Tümen Komutanlığına bildirilecektir.

4. Alayların atışa başlayıp başlamadığı ve başlamadıysa neden başlamadığı bildirilecektir.

5. Topçu muhafızlığı ve ileri karakol hizmetleri alaylar arasında nöbetleşe değiştirilecektir.

6. Elde bulunan tüfekler mutlaka temizlenecektir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Hilmi

Konuş Yeri: İd

Tarih: 3 Şubat 1915

Vukuat:

Pertivan'da[34] 30'uncu Tümen Komutanlığına

1. Bugünlerde telefon hatları sık sık; hatta bazı kısımlarda 100 ila 300 metre kesiliyor. Bu iş, askerler tarafından yapılıyor olsa bile muhaberemizi ve sonucunda Kolordunun harekâtını zorlaştırmak amacıyla Ruslar tarafından kullanılan casusların varlığını göstermektedir.

2. Şu anda mevcut hatlar, aşağıdaki şekilde sürekli olarak korunacaktır.

a. İd (hariç) - Şekerli - Koçkans 32'nci Tümen tarafından,

[34] Erzurum - Narman ilçesi - Merkez bucağına bağlı köy. Bugünkü adı Gökdağ.

b. İd - Todan - Kutumar - Aşağı Hiçov - Yukarı Hiçov 30'uncu Tümen tarafından,

c. Samikale - Todan - Tutmaç 31'inci Tümen tarafından,

İd, Pertivan mahalleri Vel(?) - Ardos - Tutmaç - Şamhı kısmı Kaleboğazı Müfrezesi tarafından.

4. Bu amaçla, arazinin durumuna göre aradaki mesafe biraz daha uzatılmak şartıyla her kilometrede, bir onbaşı komutasında bir mangalık posta yerleştirilecek, bu postalar düşmanın görüş açısından ve ateşinden uzak; fakat hattı görecek yakın yerlerde ya da zeminlerde bulunabilecektir. İaşeler, her gün düzenli olarak Tümen İdaresinden postalara sevk edilecektir.

Her bir postadan bir asker sağdaki postaya, diğeri soldaki postaya doğru ve yine bir asker de aradaki mesafe kadar giderek hattı koruyacak, kablo yol ortasına gelmişse yolun dışına atarak zarar görmesini engelleyecek, hattın tahribine uğraşanları hemen yakalayarak onbaşısına teslim edecektir. Hattı tahrip etmeye çalışan kişi firar edecek olur ve ikinci dur emrini dinlemezse ateş açılacaktır. Her tümenin, bu postalara bakmak ve görevini yerine getirip getirmediğini anlamak için tayin edeceği bir subay, her gün denetleme yapacaktır.

5. Bu tertibat yarın akşama kadar alınmış ve 10'uncu Kolordu Komutanlığına bildirilmiş olacaktır.

6. 9'uncu Telgraf Bölüğü Samikale - İd - Şekerli - Koçkans; 10'uncu Telgraf Bölüğü İd - Todan - Aşağı ve Yukarı Hiçov - Kutumar hattını sürekli olarak ayrıca postalarla denetleyecektir. Bu denetleme, hat kesilmese bile iki günde bir yapılacaktır.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

Tümen Emri

1. Kolordu emrinde bildirildiği üzere, 88'inci Alay İd (dâhil) - Todan; 89'uncu Alay İd - Yukarı Hiçov; 90'ıncı Alay İd (hariç) - Kutumar telefon hatlarının muhafazasıyla görevlendirilmiştir. Gereken noktalara postalar yerleştirilerek hat mutlaka muhafaza edilecek ve tahribine çalışanlar yakalanacaktır.

2. 89'uncu Alaydan bir subay bu üç hattın kontrol ve denetlenmesiyle görevlendirilecek, tayin edilen subayın ismi Tümene bildirilecektir.

3. Alaylar, hat üzerine çıkardıkları postaların iaşelerini ve zeminlikler yaptırarak da istirahatlerini temin edeceklerdir.

30'uncu Tümen Komutan Vekili
Binbaşı Hilmi

Konuş Yeri: İd

Tarih: 3 Şubat 1915

Vukuat:

Pertivan'da 30'uncu Tümen Komutanlığına

Kolordu bölgesindeki Müslümanlar arasında, Ruslar tarafından parayla kandırılarak casusluk yapan birçok kişi bulunduğu bilinmektedir. Bu durumda memleketin savunmasının oldukça zorlaşacağı tabiidir. Telefon hatlarımızın sık sık 100 ila 300 m kesilmesi de bunu doğrulamaktadır. Bundan dolayı gayet sıkı şekilde tahkikat yapılacak, şu iki üç gün içerisinde kaza ve bölgeniz dâhilinde en küçük bir şüpheye sebep olabilecek hareketlerde bulunan, özellikle köyü bilinmeyen, harekâtımız hakkında daima bilgi edinmeye çalışan ve askerlerimizle sık sık münasebette bulunan kişiler hemen tutuklanıp İd'e getirilecek, bu kişilerin Erzurum vilayetine gönderilmesi yazıyla bildirilecektir. Ağır davranma ve özellikle gereksiz merhamet vatanı uçurumlara sürükleyecektir. İçlerinden bir ikisi masum olabilir. Bu durum, bugünlerde alınmasını emrettiğim şiddetli tedbirlerin uygulanmasına engel değildir.

10'uncu Kolordu Komutanı
Albay Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: Hasankale

Tarih: 3 Şubat 1915

Vukuat:

1'inci Şube
Sayı: 1666

İd'de 10'uncu Kolordu Komutanlığına

1. 9'uncu Kolordunun 29'uncu ve 17'nci Tümenlerinin de Erzurum'da teşekkülüne aynı zamanda hemen başlanacaktır.

2. 9'uncu Kolordu Komutanlığına, sağlığına kavuşunca devralmak üzere 32'nci Tümen Komutanı Albay Abdülkerim getirilmiştir. Kurmay başkanı daha sonra tayin edilecektir. 29'uncu Tümen Komutanlığına, 89'uncu Alayın eski komutanı olup yarbaylığa terfi eden Reşit Bey, Kurmay Başkanlığına Yüzbaşı Hayrettin, 17'nci Tümen Komutanlığına vekaleten 9'uncu Kolordu Topçu Komutanı Yarbay Reşit, Kurmay Başkanlığına da Lojistik Destekten Yüzbaşı Fuat tayin edilmişlerdir.

3. Kolordunun teşkilatını Albay Abdülkerim'e vekaleten Kolordu Komutan Vekili Alaattin Bey, Kurmay Başkanlığını vekaleten Yarbay Ömer Lütfü yürütecektir.

4. Tümenlerin teşkilatında istifade edilecek kaynaklar aşağıdadır:

a. Kolordunun, Erzurum'da kalan subay ve askerleri,

b. Hâlen 10'uncu Kolorduya bağlı bulunan Kolordu bakayasından ibaret müfreze,

c. Hastanelerde bulunan ve iyileşmekte olan subay ve askerler.

d. Yeni depo ve ikmal askerlerinin fazlasından toplanmakta olan bir kısım eğitimli askerler ve diğer kaynaklar.

5. Kolordu birlikleri ve kollarıyla kafileleri zaten dağılıp bozulmuş değildir. Bunlardan kısmen 10'uncu Kolordu, kısmen Lojistik Destek istifade etmekte olduğundan bunlar Kolorduya iade edilecek ve eksikleri tamamlanacaktır. Ancak Lojistik Destektekiler Kolordunun tamamıyla teşekkülünün ardından Ordu emriyle alınacaktır.

6. 29'uncu Tümen ve 17'nci Tümene, şimdilik Erzurum'daki seri ateşli sahra toplarından ikişer bataryalı birer tabur ve birer de makineli tüfek bölüğü verilecek, dağ topları için başka bir emir beklenerek hiçbir teşebbüste bulunulmayacaktır.

7. Tümenlerin teşkilatında, öncelikle her çekirdek birliğin kadrosu teşkil edilecek, sonra bunlar eşit şekilde takviye edilerek mevcutları gerekli oranda arttırılacaktır.

8. Teşkilata başlandığı ve kadroların teşkil edildiği tarihler, Kolordu Komutan Vekilince ayrıca arz edilecektir.

3'üncü Ordu Komutanı
Tuğgeneral Hafız Hakkı

Gelişi 23 Şubat 1915

88'inci Alay Niyazi	89'uncu Alay Mustafa Nazım	90'ıncı Alay Yaveri Mustafa Kâmil

Milator
8 Kasım 1915

89'uncu Alay Komutanlığına

(Kabiliyet ve bilginin arttırılması, askerlerin hedefi görme ve tanıma yeteneği, dikkatle ateş etmesi ve atış sırasında soğukkanlılığını koruyarak atış kurallarına riayet etmesi hususlarına dikkat edilmeli, ayrıca her mangaya ayrı ayrı meseleler verilmeli ve hedefler atış yapacak manganın haberi olmayacak bir yere yerleştirilmelidir. Muharebe Atışlarından.)

1. Birliklerden ihtiyat olarak karargâh civarına gelen bölüklerin talim, terbiye ve atış hususlarında tam bir dikkat ve şevkle çalıştıklarını

memnuniyetle görüyorum. Bu hususta bütün subay arkadaşlarıma teşekkür ederim.

2. Atış hususunda tüzüğün emrettiği kurallara, zaman ve mekânın izin verdiği ölçüde riayet görev olduğu hâlde, bazı bölüklerden gelen günlük atış raporlarında gerek isabet yüzdesi ve görevini yerine getirme yüzdesinin gerekse ortalama hedef isabetinin ne olduğu anlaşılamayacak derecededir. Bütün subaylar özellikle de bölük komutanları aşağıdaki maddeleri öğrenip uygulayacaklardır.

a. Meydan defterlerinde bir günün cari numarası, diğer güne karışmadan, o gün defterin altı şu şekilde kapatılacaktır. Mesela cari numara, atışa katılanların sayısını gösterir.

Atışa Katılan	Sarf Edilen Cephane	Görevini Yapan	Görevini Yapamayan	Yüzde Adet İsabet	Ortalama Hedef İsabeti
Kişi	Adet	Kişi	Kişi	%	%
45	225				

Atışla Görevli Subayın İmzası

b. Yüzde isabetin kaç olduğunu bilmek için sarf edilen cephaneden kaç adedinin boşa gittiği, meydan defterindeki seferlerin sayılarak toplamdan düşülmesi ve isabetlerin tüm cephane toplamına bölünmesiyle bulunur.

c. Görevini yerine getirme yüzdesi ise atışa katılanlardan kaç asker görevini yapmışsa yine aynı şekilde hesaplanır.

d. Ortalama hedef isabetini bulmak için ilave mermiler de dâhil olduğu hâlde sarf edilen cephane miktarı, kazanılan sayı toplamına bölünerek bulunur. Mesela; sarf edilen cephane 135, kazanılan sayı 810 olursa baş hedefe göre ortalama hedef isabeti ne olur?

810/135=6

Buradan, her merminin altıncı daireye isabet ettiği anlaşılır.

e. Muharebe atışları bir amaç güdülerek yapılmıyor. Muharebe atışlarının amacı; manga başıların mangasını sevk ve idare edebilmesi, ateşin, hedefin taksimi, inzibat ve atışlardaki isabet yüzdesiyle, yüzde isabet gören hedefin bulunmasıdır. Bunu bulmak ve bilmek için ekteki şekildeki gibi her manga için bir cetvel hazırlanacak ve isabetler + işaretiyle şekilde gösterilecektir. Her manganın atışının ardından okuryazar biri hedeflere olan isabeti gösterecek ve kurşun yerlerini kapatacaktır. Daha sonra bu cetvellere göre her manganın kaç mermi sarf ettiği, kaç merminin isabet ettiği ve hedeflerin kaçının isabet gördüğü anlaşılır. Mesela mevcudu sekiz olan bir mangada,

her asker 10 mermi atarsa 80 mermi sarf edilmiş olur. Bu durumda şekle göre 80 mermiden kaç merminin isabet ettiği ve bu isabetlerin kaçının hedef üzerinde olduğu görülüyorsa yüzde isabet gören hedef ortaya çıkar.

3. Subay arkadaşlarımın gayretleri sayesinde özellikle tümenimiz askerlerinin atıştaki becerisi ve nişancılığı diğer tümenlere oranla takdire değerdir; fakat bununla yetinilmemelidir. Başarı için daima eksik görmek ve çalışmayı ileri götürmek lazımdır. Bundan dolayı her şeyden önce bir birliğin atıştaki meleke ve mahareti gözetilir. Düşmanı mahvetmek ve moralini bozarak başarılı olmak, her askerin kurşununa güvenmesiyle mümkün olabilir. Güvensiz kurşunlarla donatılmış bir topluluk, hiçbir işe yaramayan bir toprak yığınına benzer. En küçük bir çarpışmayla ya da rüzgârla dağılmaya mahkûmdur.

İşte bu görüş ve değerlendirme üzerine bölük komutanları bölüğünü atış hususunda yetiştirmek için özel müsabakalar düzenleyip mükâfatlar vererek askerlerin şevk ve gayretini arttırmalı, ders atışlarına mahsus defter ve kayıtları düzenli olarak tutmalıdır. Şöyle ki seleften halefe teslim suretiyle devredilecek olan bu defterler, o bölük için bir hatıra olacak hem de subay ve askerlerinin harp kuvvetini gösterecektir.

Bundan sonra atış sonuçlarını gösteren ve Tümene verilen günlük raporlar, yukarıda bahsedilen şartlar çerçevesinde düzenlenecek ve tek tip olacaktır. Bundan dolayı subayların öğrenmesi amacıyla durum bölüklere bildirilecek, bir daha düzensiz ve usule aykırı raporların gönderilmemesi için ilgililer uyarılacaktır.

30'uncu Tümen Komutanı
Yarbay

KOLEKSİYON	KLASÖR NU:	DOSYA NU:	FİHRİST NU:
BDH	5054	H-2	1-106a (107-135a)

İKİNCİ BÖLÜM

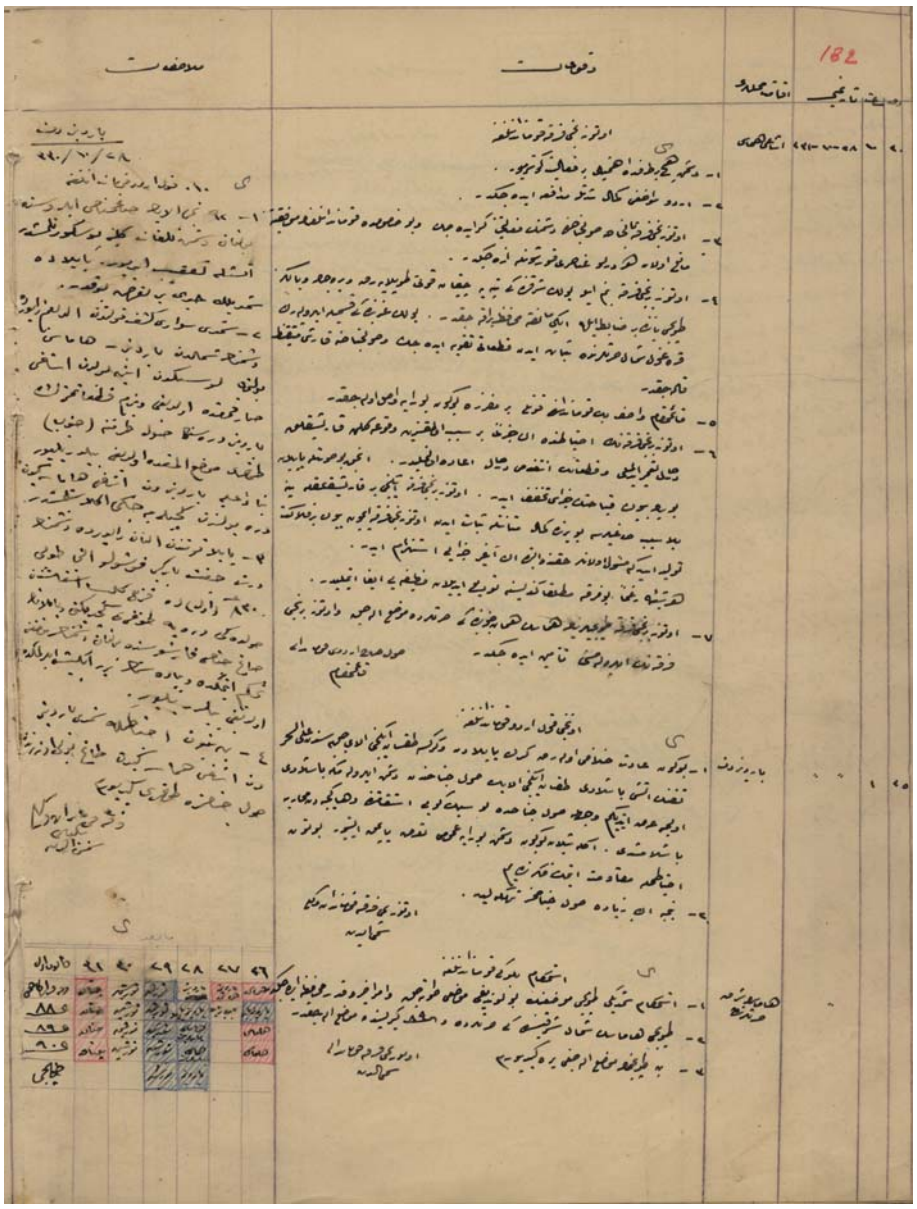

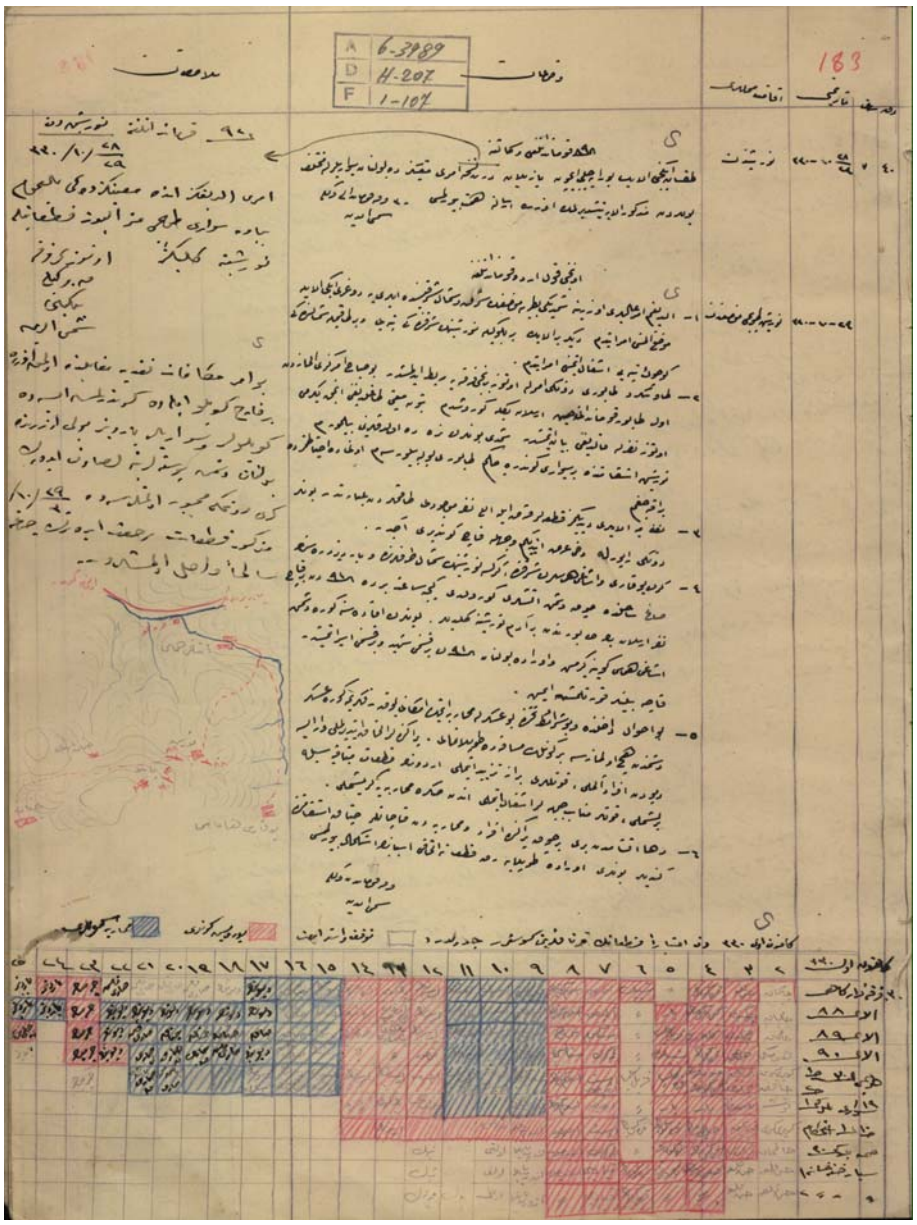

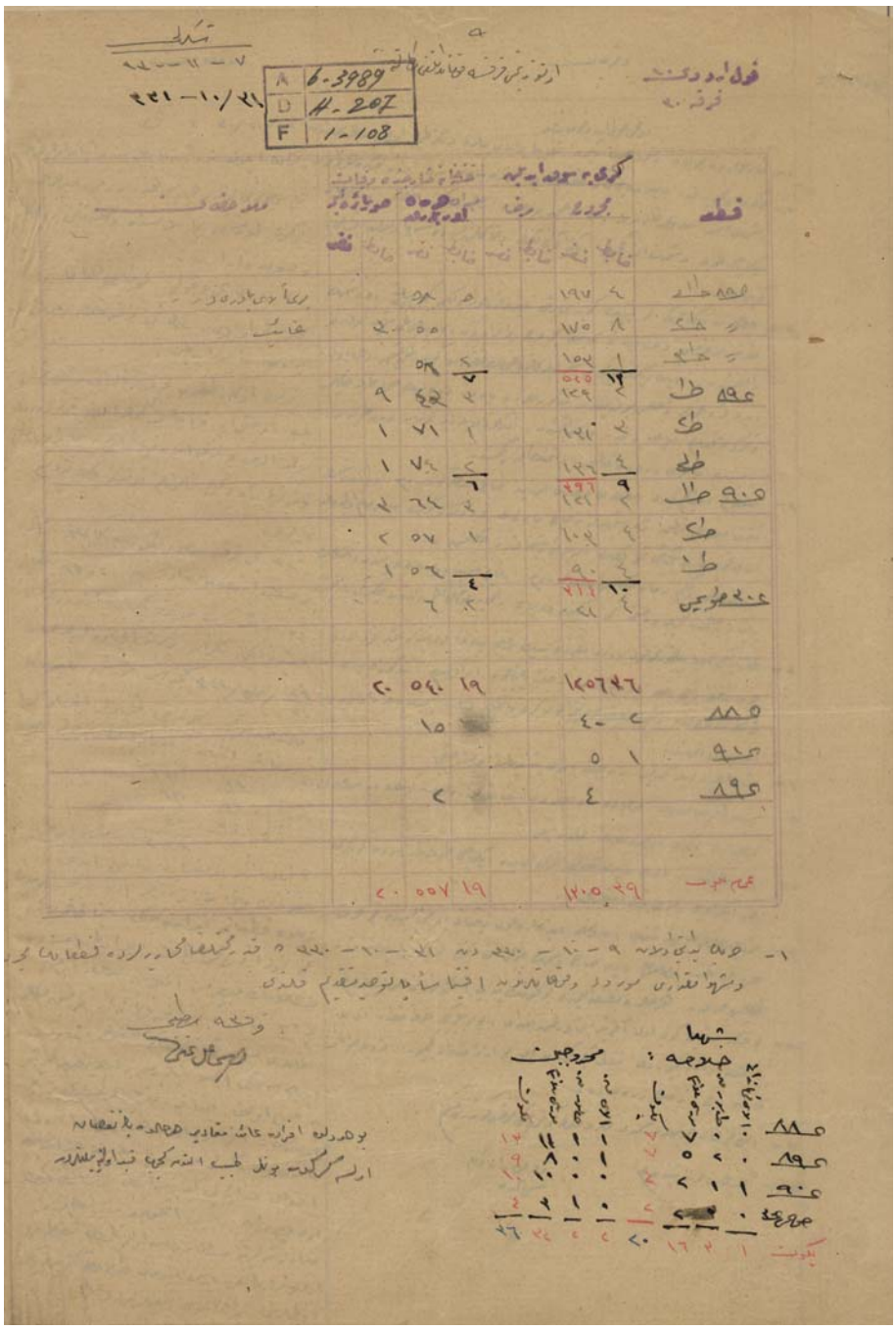

A 6-39989
D 11-202
F 1-109

186

ملاحظات	وقوعات	اداره محدوده	تاریخ	نمره
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

A 6-3989
D H-207
F 1-110

ردیف	تاریخ	وقوعات	ملاحظات
	٢٢-١٢-١٤	ابدف	
	٢٢-١٢-٧		

اوقوز یوز قوقوز قوماشقه

الیوم قوقوزه منسوب ادارهٔ مجهود اثاثات نقدی سفریه‌لری بدایته بر بدل مجهود
اقتضا ایدر. ونقدی کاغذلری ایچارنده اعتبار نقدیه اثاثه‌لری ادارهٔ دیکله اولنه‌
لکن ایلک ده سابقاً ذکر ایتدیکمز اثاثات نقدیه‌نی متضمن جدولک تسیاری مطلوبدر.

اوقوز یوز قوقوز قوماشقه

بعد ما مخلوقهٔ محبوبه ادیکونده بر، مفقود قوه محبوبه ده اوبکونده بر صاحدی
بولنمشلر قوداره‌دوبه تعیین بدیه‌جکدر.

ایچی مخلوقهٔ محبوبه شاطلماوتی } قوه‌جاق
مفقود . اوبکی }
کمه‌جکدر.

قوداره‌دوبه‌جی
یوسف عزیز

ملاحظات

نقطه	مجموع اثاثات نقدیه‌نی حاوی اولان	نقود محبوبه‌نی حاوی اولان	کمبود	ملاحظات
کمه	٦٥	٤٠	٤٥	نقود محبوبه‌نی حاوی طاوه‌نی نقود وطنیه‌لری ده حاوی اولدقلری
کمه	٦٧	٦٤	٤١	الده ظاهر نقد موجود دکلدر. اوچ صفحه خانه‌یه کوندرلمشدر.
کمه	٦٠	٤١	٤١	
کمه	٦٤	٦٧	٤٩	
تیمور				
کمه	٤٩	٧	٤٦	نقود محبوبه‌نی حاوی طاوه‌نی نقود وطنیه‌لری ده حاوی اولدقلری
کمه	٤٠	٤٤	٤٤	اوزره نقد موجود دکلدر. قوه‌دایچ نقد خانه‌یه کوندرلمشدر.
کمه	٤٥	٧	٤٤	
کمه	٤١	٩	٤٥	
تیمور				
کمه	٤٠	١٨	٤٨	نقود محبوبه‌نی حاوی طاوه‌نی الده بولنان نقود وطنیه‌لری ده ایکی
کمه	٤٩	٤٩	٤٨	نقد خانه‌یه کوندرلمشدر. الده نقد قالمشدر.
کمه	٤٧	٤٤	٤٩	
کمه	٤٤	٦	٤٩	
تیمور				

الیوم ده مجدداً اثاثات وجوب سفریه‌لره بدایته بولنانلر. الده بولنان اثاثاتی کوره نقود محبوبه‌نی
الده بولنان اثاثات طلب ایچون جدولی بلاده بلاده تنظیم کوندر. ٨-١٢-٢٢

مصطفی ...

نقطه	ذخیره‌لر	عسکر	عسکر	عسکر	جمعیت
حنطه‌لر	٦	٩	٦	٦	٢٧
اثاثات محلیه	٥	٧	٦	٦	٢٤
اثاثات غیر محلیه	٥	٧	٦	٦	٢٤
اثاثات نقدیه	٠	٠	٦	٦	١٢
اثاثات کاغذیه		٠	١	٦	٧
چیزانه	٠	٦	٦	٦	٢٤
قیچ	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
معمله سنیه	٠	٠	٠	٠	٠
جمله	٦	٦	٦	٦	٢٤
جمله اثاثات	٦	٦	٦	٦	٢٤

ملاحظات

برکه اولدیغی قوه محبوبه‌یه بیچوه بولنیه ٢٧ نقد نقطه
کره ولسیکی محبوسلره ایچه اثاثه جزایه
اوکره اخاخته خانه‌سنه کوندرلمشلر اثاثات نقدیه لطفی
ایدیلمکی مجبوریتدر.

188

ملاحظات	درجات					اوقات تحلیل	سلسله تاریخی

مرتبه ۸۹

ملاحظات	تکمیل	تصحیح اوزان	اسکاله اوقات	تاریخ
	۴۷	۱۶	۴۶	کک
	۴۷	۷	۴۶	کک
	۴۸	۱۹	۴۶	کک
	۴۵	۱۴	۴۱	کک
		۴۶	۴۶	تکمیل
		۴۸	۷	کک
	۴۵	۴۸	۱۸	کک
	۴۰	۴۰	۱۸	کک
	۴۱	۴۰	۱۸	کک
	۴۸	۴۶	۱۴	کک
		۱۱۶	۴۸	تکمیل
	۴۶	۱۷	۱۹	کک
	۴۷	۴۴	۵۰	کک
	۴۹	۴۱	۱۸	کک
	۴۸	۱۸	۵۰	کک
		۷۸	۷۷	تکمیل
	۱۸	۵	۴۴	سکاله نقطه

اولاً بدایه که اسبه توقیف قطعه‌نده مبادره اسکاله‌ارایی اجزا دریجه تقویه اوزاد نقطه‌ارینه‌سنه

نتیجه اوقات جدول تصحیح قوه ۸ - ۱۴ - ۴۴۰

۸۹ قوه‌نده‌وکلی لوریکلی رقمه

مرتبه ۹۰

ملاحظات	تکمیل	تصحیح اوزان	اسکاله اوقات	تاریخ
	۴۷	۴۱	۶	کک
	۴۵	۴۷	۱۸	کک
	۴۱	۴۸	۱۲	کک
	۴۴	۴۶	۱۸	کک
				تکمیل
	۴۷	۴۷	۱۰	کک
	۴۶	۴۶	۱۰	کک
	۴۵	۴۶	۹	کک
	۴۵	۴۶	۹	کک
				تکمیل
	۴۱	۴۰	۱۱	کک
	۴۷	۱۸	۱۴	کک
	۴۷	۱۹	۱۸	کک
	۴۹	۴۷	۴۵	کک

اوچ دریجه جدول بنظم عرض و تصحیح قوه

منه‌جیه‌سنه‌وکلی حاکمی

دوتاگاه وجیه قره‌طوزیه بوجه‌وده بیتمه [۴۸] نقطه نقصه‌ظاهر اینیکه‌جوطه‌ایده . و دوداهیه جوانبه ضعف نایه آغاز کوتیه‌یه اوزاق راضی ایطلیکی کیلیقه‌ده

A 6-3989
D H-207
F 1-111

ملاحظات	وقایعات	اقسام جملهٔ	تاریخ
بکی کوبده قسطنطنیه فرقه نه انتقله فوزه کی ده ۱/۱۱/۲۰	قوه اردو قومانده‌سنده ۶-۱۲-۲۰ تاریخ و ۱۶۹۹ نومرولو امر بیننده ۵ نومرولو ماده‌سی جهاتیله افراد اوت، یهه، اسلحه و جهازی اولی قومانده‌نی طرفنده معاینه ایدیلرکه‌نده آبری آبری ایورلرعائد بر جدول تشکیل و مصارف عمومیه اولمق ۱- نفقه‌جوق درجه‌لاری وقایعه‌ده اولدیغنده بر کونه اولی غائب یاخود ظهور ایتمه ایسه‌ده بیکی و یکی یظهره عودت اجناح صورتیله کیدیلمه ۱۲-۱۲-۲۰ تاریخنه کوره نفقه‌لرینه لزوم کورلدکده اجرا ایدیلورک معاینه‌لر و تفتیشلر طلب ایتمه‌جکدر. ۲- ایسه، آتیا باغاجیلر، باغچه‌لر، بکلم وسائر نفصادی اولوطلب بولنمه جه‌دولت عودت ایتمه اولدیغنی بونده حفظه و مدافعه یالطیغ نفعه اولدیغنی قرار ایتمه ماکه کرکدیلر نفعت اوکی اولمه‌یوب باغاجیلر ۵ اجتماع ولمه‌ده. ۳- کلکه بورده معاینه و تفتیشلر حسب تاثیری کوره ولایتکی و حالیه چاره یولنه نفعت بورده توقف ایتمکی حسب اولنمه‌ده بولنمق ترتیب بر نفعه جیلرک ده‌ده‌نده‌لرنه حفظه کاندیغ اولنجه ایه و عرضه اولنه ۲۰ ده‌ده‌نده مالیه کوردیکانده: ۱. ده. خزانه‌نفعه فوزه فراغ‌نفعت ۱/۱۱/۲۰ ی ۱- برجاج قرخنجه: ۵ کلوزه تمامنده یکیدر - حوریده استفاده‌نده اشکر سنعه و سوای کشف قولدن کوتلمشدر. حوریده استفاده‌سوه ایدیوه سوای کشف قولدن الان صدر نه ثبت ... ده‌ده‌نده بسوای قطعه نکر آیتمه دن بکی کوره طوقه‌ی ایرلدیکی واز حواده ده مولنان یاوه‌نز انسه الی اوزرینه رفاقتده بولنان یاوه‌یی اوزاده یاقدیغه یولنه قدر سوای سیله بکی کرکدن جنوب تفتیشنه لزومی نبیه استفاده ایتمکلک و بنیاد ایتمه حواده والدینی انکه‌مشدر. بکی کره حواده جاهده‌نده کاب دوام ایتمکده‌در. ۲- بیکیکن قوبیر - حوریده طوزه کیدیلمه دشمه لزومنه استفاده ایلمشدر. ۳- سوای اوبیه و بکی کوبده‌کی نفعاتزله ایتلنا سراعوه کیده‌جه اوزرینه ~~[illegible]~~ برجاج کرنیزه انسه و بکز سوای یلنز کیدیلده ده انسه الدفاعی جهتم اوزاده نکیده‌جه‌مشدر. کاغذ - کرنای اوزرینه تکرار کرنیزلری نوزاطوز یعلاج تشالمدی. کیدیلده و حی و تمامنده بعضا یاوه‌کرایلمه اوزرینه ایلمشدر. ۴- نوبتیسی ده پلان قطعاتنی نجه‌یه قدر و نه‌قدر قوتنه بلوغ و جهاز ایلمدی ایرعلمکده و ~~[illegible]~~ قوزنه‌ده‌کی جرنه‌دن کیدیلمه استفاده‌ی کره بلی بلانه کرنیلم استعمال ایلمشدر. مستاقی قوت و تاکتیکی قفنه‌ی قوزنه‌ده اخذ ایلانه‌نده ایلمه‌نده ایلمشدر. قوزنه‌نده ایرخاطبلمه کوتدرلمشدر. نزه جهانده دکی بکی ضیا	تمامی رد	۶-۱۲-۲۰

190

A	6-3989
D	H-207
F	1-112

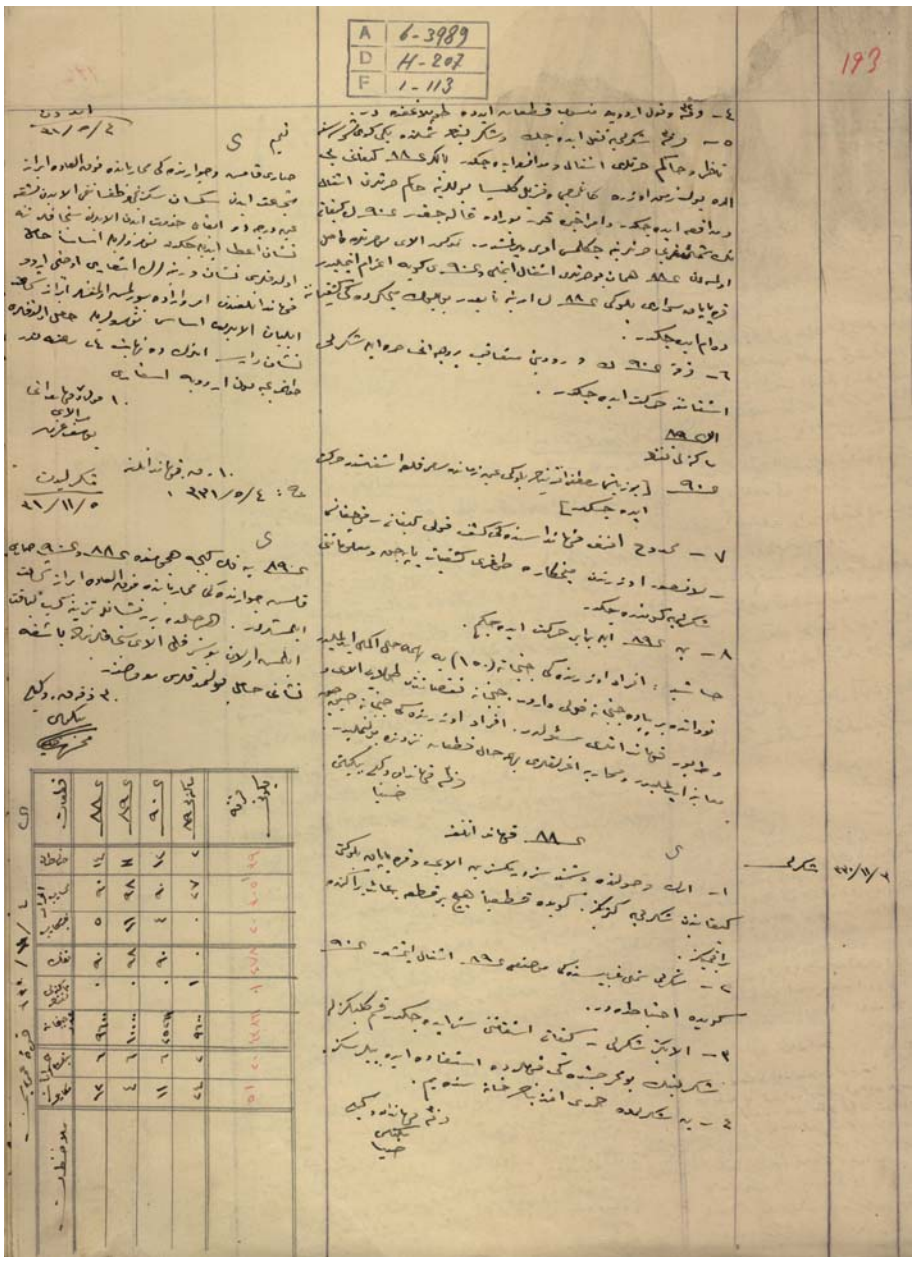

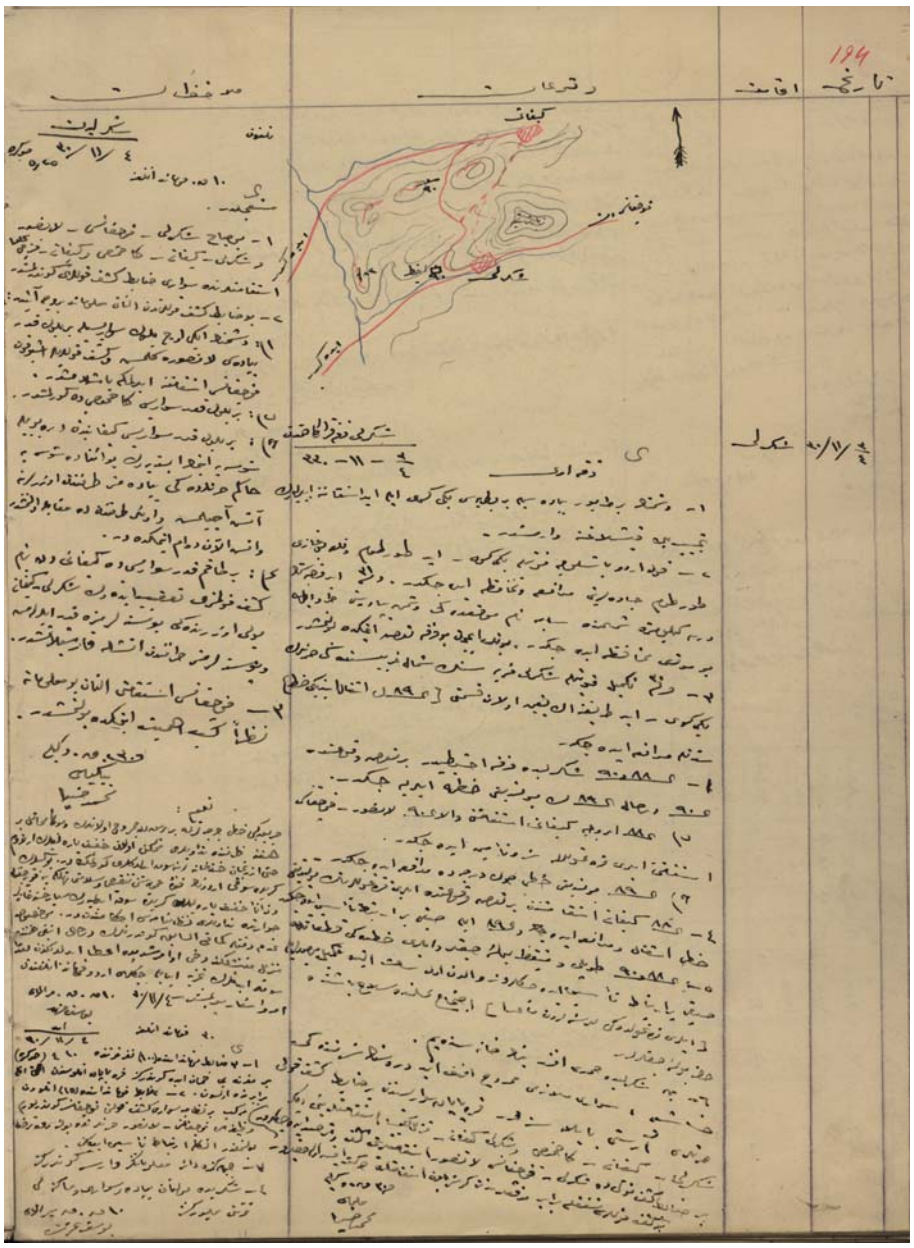

A 6-3989
D H-207
F 1-114

تاریخ	اقامت	وقوعات	محفوظات
٩٠/١١/٤	شکری	ابد ده ٩٩١/١١/٤ خول اردوسی	

ی

١ - اردنیز خول اردو زیله جدل صنایع موفقیتلر محافظه ایتمکده -
٢ - دونکی کون سمی قلعه به ابدلریه قلعه کیجه یارسنه قدر - کلی جانبی
احیا اولدیکی نقطه تمیز سنده سمی قلعه‌ی خط و انتقل و دخی ترف طوغری جهتنه
مجبور ایتمشلر - دشمن بوکونکی حرکت توقیفه احیا ایدیلن کوپه یانلرنده ابیره کوپه کریه‌لر
و ٤١ کوپه حاکم اولان جرندی محافظه و مناسبتی محافظه ایلمشلر - سوای الاینجه
کشفیاته نظاً بوکونه اقتسام قدر نجیب بلدقوی، نازیان و ادیس و جوانده کانه دشمن کشف
و نلاشدن باشقه رسن کوره‌لمسه و کیفیاتی دخی دخالی بولمشلر -
اردو خول ثانه باشی حضرتی خول اردونک ایرانه ایلدیکی بیان فکر ایتمشلر
بو فکر و مشاورلرن علاوه‌ی نفعه تبلیغ ایتمکلر مقتضیدر -
٢ - اردو و بوسایر خول اردو و ضبطی محافظه ایدیلمکده -
٤ - ٤١ کوپه - شکری جاوره (داغی) شکری - کیجه‌ی جاوره‌ی قاتیرقصه‌لر
ناسبه اینن استحصال ایلیه‌جک و کیجه - ابد، یکوکوی - ابد بولوندقی محلرده‌کی
ویرجه نقطه‌سنده حفاظت قیلنانسنده ایدن بعد بوشی بولندیره جقدر - ذوقطعاتی
حکمنه اولدیقدن طولیجه اوراده قوجه‌یلر و قوجه‌یلر دشمنه پرتو جکدر -
دالغه بولدیغی حالده سمی قلعه و صوقوریه‌لر استحصال قابلی اینن
استحصال ایدیلمکده - نزدنده کی لطبه‌لر طرفنی جهتیه مناوبه قوجه‌یه اندرلن
استراحت ایدیلمکده -
٥ - اجنبی طوغری ایکی لطبه ایدی - طوردان بولی اوزرنده وایه خندقنه سنه
غربه خطوسنه مستعده اردوکاه ناسبه ایدیلمه‌جک و لطبه‌لر نارمانه فایتی ایلمه اوزره
مستعده بولندیجه -
لطبه‌لر لاسنه (صاغ) یقینده بولنیه‌اوزره لواغی ایکی خط نرخ ناسنه
الان کشیلک محافظه دوره جکدر - طوبجی طابورنک خفیف جیخانه‌سی خول (جوانده) بولندیقدن
٦ - سوای الاینی (فرجغنتم) ایلا (الانصوی) ایسه‌کل جرندنده بولندیره جق ایکی جانب
نرمانانسنده ١٥ (اندن ریک) ایلا الانصدر - بایلدن و الانصدر - قوجغنلر هدوران
خندقنده بولندیره‌جه والاری بوافشام ٥ قدر - و تلیفسنه وام ایدیلمه‌جک و قوجه‌نلر
قزب تحریجنده قوناقلدیجقدر -
٧ - خول اردو - طبانی اقدخنه‌لری طوطلم و ایلنه ایرده‌سی و فوق ناسبه و خول اردوندنه
قلدیجه اولان قوجه بلوکنده و قطعاتلر مالزمه صحیه‌سی ایلاوه ایکی ایدیلمکده -
٨ - افراد بلاحان تانه ایکی و حیوانه یمک و مالزمه‌ات سیدیلمکده -
ایدی قوجه‌سنده ٢٦٠٠٠ قوه وقوع واردر - قطعات ایچه افراده و روکولن
اوده توزیع ایدیلمکده - و ایچه ایکی افراده کیجه کوندزی ایکی بیتلمکده -
ذوقرقطعه اینجه بیوک اقدخنه‌نزده و ابرلر بولندیره جقدر -

٩ – طوران ده بیاده جبهه قولی واردر.
١٠ – هرکون داشی اولارده قوزارون بر امر خیالی قول اردو قراقاچنده بلزجه وقرقوانه
عائد اولری محلده ایسلاه ایده جکدر.
١١ – قول اردو قراقاچی ایه قوجه سنده در.
١٠ قه. مه. یوزباشی عنه

شکرلیدر
٢٠ / ١١ / ٥

٢٠/١١/٥

٢٠. نقومانداننه

١ – وینکی اردوسنده قفقاسیه توقیفه مدنیم رضاونک انتشار
ایده سنده الان کشیلان بر سوزه سوای بلوکلر رفاقتنه قوجه‌قدر انتقال شده
تحمیل ایلیه‌جکدر. اسره ایتا ایده جکلری خدمت و وظیفه‌یه دائر تدقیقات
اولسیغندن ایحتیاجات لازمه‌یی تحقق ایلدیرلدیکی تقدیرده مرکز الاداره رضاسنه نزدیکلرینه
کوندریلیکدر.
٢ – الان مالی افرادون ٦٠ کشی‌ده بوزیلن مطلق همدیانه رفاقتنده ٢١ نفر
نفریه الفاظه ایله بلدیکلری حالده قوقاز ٤٥ نفری تی وتاغیور بولنده ده
٤٠ نفری ایسه قره قوقده بولنمقده‌در. مشاتی ١٥ عسکردن مرکز اداره
کنده جه ایابه‌لر ایده سوه ارسالدر. فالان بدن نفر ده یکنده قریه‌سنه
اوزره محافظه رفاقتنده دلیلدر.
٣ – بوزیلن مصطفاننه معاونده سیله وه مدنیم رضوان شکری افندیلر اعزام
قلنمشدر اولیغندن الاده مدنیم احمد افندینه ساعا ضابط قالمشدر.
٤ – بوجهتله ایده نه قوله بر سیاوه اعزام قلنمشدر.
٥ – الان نامنده‌کی قوزن حالدوقفقی بلوده ملحه اولنمق. بونکله بابلجه
خدمتلر تقدیرین دویت هلیه‌نیزک ایابه وبرورلیجه باکنده افراق امر
تانظیم فوق هذه ایه اسطان واحفای اولسیغن وصابلم.
١٤ ٥ جوانان وکیلی

قوجه

کوریه سوای دیاده‌دن افراد ضابط کرنده‌لری هرکون مختلف قطعاته منسوب
بولنمقده باکنده افراد طوپلانیر قطعاته ویلیوردی ع ماته بو افرادی جاندارمه
والده کوچه جاندارمه صفوفنه قبول ایتدیرمدن بیچه طوقنده نکرا. فرایلیوردی
اخیر افراد سانسه اسلیه وظیفه شناسه تحمیل ایلدیکی اولدیغی برفسه دخی
کندی جاندارمه کوچه جاندارمه ایله بلنمدن وبانته ایلمسدن سائی کلدیکی
بوندن انجق قطعه‌لرینه ایتدیرمه فرایلیکدن بونده فایده
تورلی میوردی.

شکرلی نده بکی نمالی افندینه
٢٠ / ١١ / ٥
(امضا)

١ – هیچ‌ده ایی قوزناسته ادج مانغه ایدوده کلاقوزنی نیه سوریلمشدر.

A 6-3989
D 4-207
F 1-115

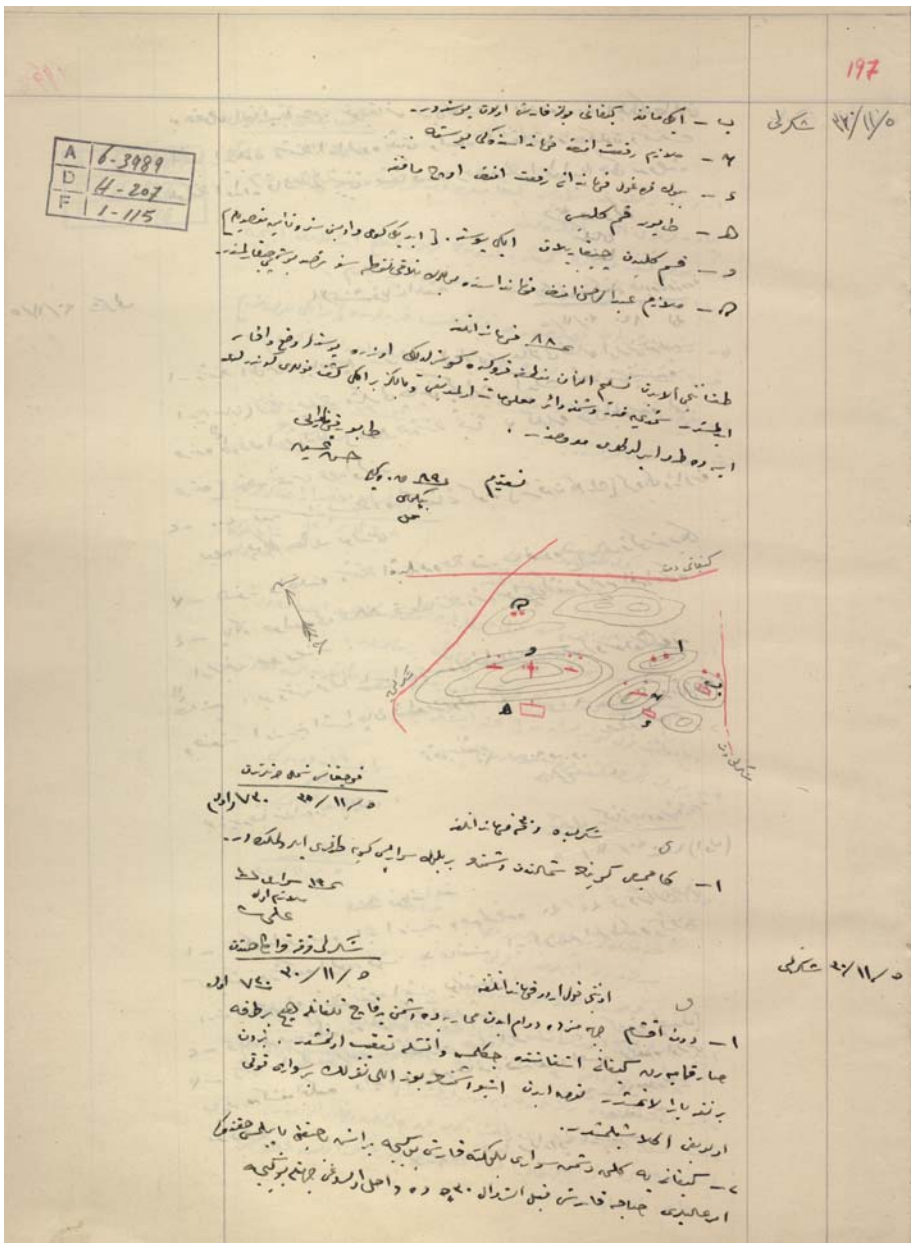

A	6-3989
D	H-207
F	1-116

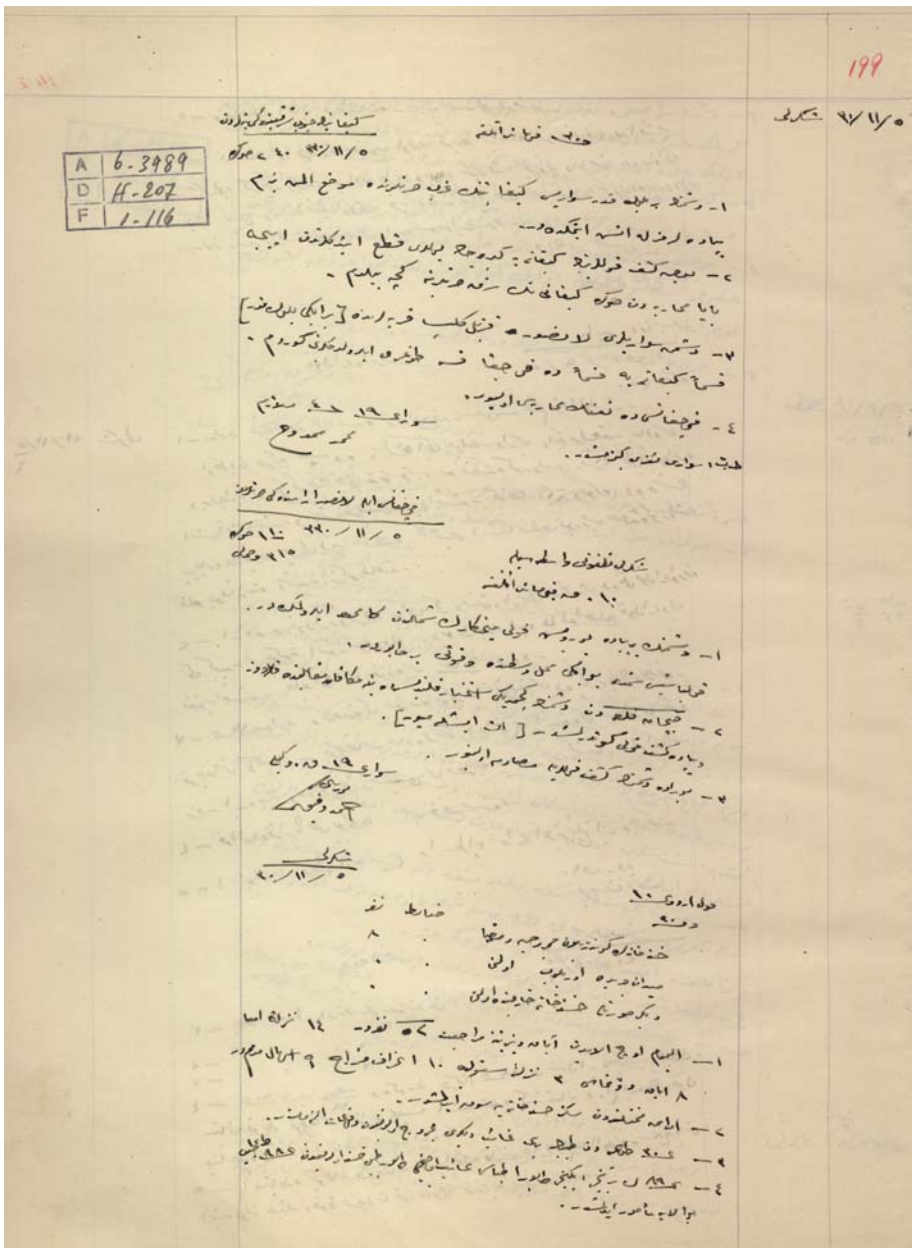

٥ — وقوعاتدن اخاذ قطعاتنه سبب جمله بولنمشدر .

٦ — ٩١ عدد نجی فرقاره منسوب اولوب کوبده یاکنده حورنه فم رعه اقسام
عسکریه کتیریله رکاب بوراون طریق دیلیه بکلری قتل مجروح و مرضانی سواقلر
بوجا محتاج وسائط نقلیه اولمغله قره دنانلر ایله عربه لره دیکرای ده بوروجلر
دیلانه وشته ریلیه اولنمق جهتله ایده سومه ایلشدرو ..

وزیر جلیلی

اسماعیل حقی

ایده دن

قوله ایده دارلغی

٥ / ١١ / ٢٤٠

٦٤٠ عدد

١ — بوکون قوله ایده چاپ سنده زواله قدر سکنت حکم فرما اولمشدر .
اوکلدرنا حرکه ٤ ده دشمنه ایکی بیوک سوایی وایکی طابیه ساوه سی
و بر طابیه سی بکلری جنوبنده صوب سوقصنده کوروله رق طوپ تیسیلانمش
ایشه آتش النمه دشمنه طوپ صداسی ایشتلمه کزلن ٦٠٠ (دوکز) اوه دشمنه
بر پاره طابوره جوکارلر شاقنده کاخوجه انشاننده بوردیه حلوه کوروله رق
قلعه بوقانیشده دشمنه اثر کوریلمامشدر .

٢ — ١ — ده قوله ایده دوزلر بوکچه کی وضعنده بارکلی مقاومتی دوکلی قوله ایده ورنه
کی کیبه . بوکون ایشوز موجودی بر دیوطابوره ایده جالمواحله قوله ایده بی
نفوذ ایلمشدر . قلعه بوقانیده بنزه سی نتایج وده .

٣ — ٤ سوایی دشمنه کی سفرشه بوکچه کی فوجقانس ده کچیرچه ولاوقصور
فوجقانس دکیفانه — فوجقانس حاوره ریکه (راغلی) ایسنده کی نظمنه بشدر
نه — ایده چه وبابه دخی وضعیتی نی نظمیه جلبت جهه دکیفانه دوام ایده جکدر .

٤ — قوله ایده دوزلر طاهی بوکچه ایده فرصه سنده در .

٥ — انجوایدن دکی ال سیح واسطه سوایی ایله بلغ ایده جکدر .

١٠ / ٥ / ٩٥
یوسف عزت

تدقیقات

زنه ایده

٥ / ٦ / ٢٤٠

١ — ٥ / ٥ . ایرنجی بنجی ماده سنده بنی .

٢ —

٣ —

٤ — ٤ ده بابه ١١ ده کوبدن حرکه ٨٨ ی نیدلایه وجکدر ٨٩

سنانی فوتیله فوجقانس وقزیلکلب انشاننده کشفیاته دوام ایده چه دمول
جناحه کی الایه ایناطنا ایده جکدر .

٥ — احتیاطده بولنان فرقه لر هر اخاله قارشی ٦ ج (اولی) ده سلح باشی
ایشه اولنه جقدر وقوه عربه لرینا نوبتی وقتیه بیلدره جکدر .

A 6-3989
D 4-207
F 1-118

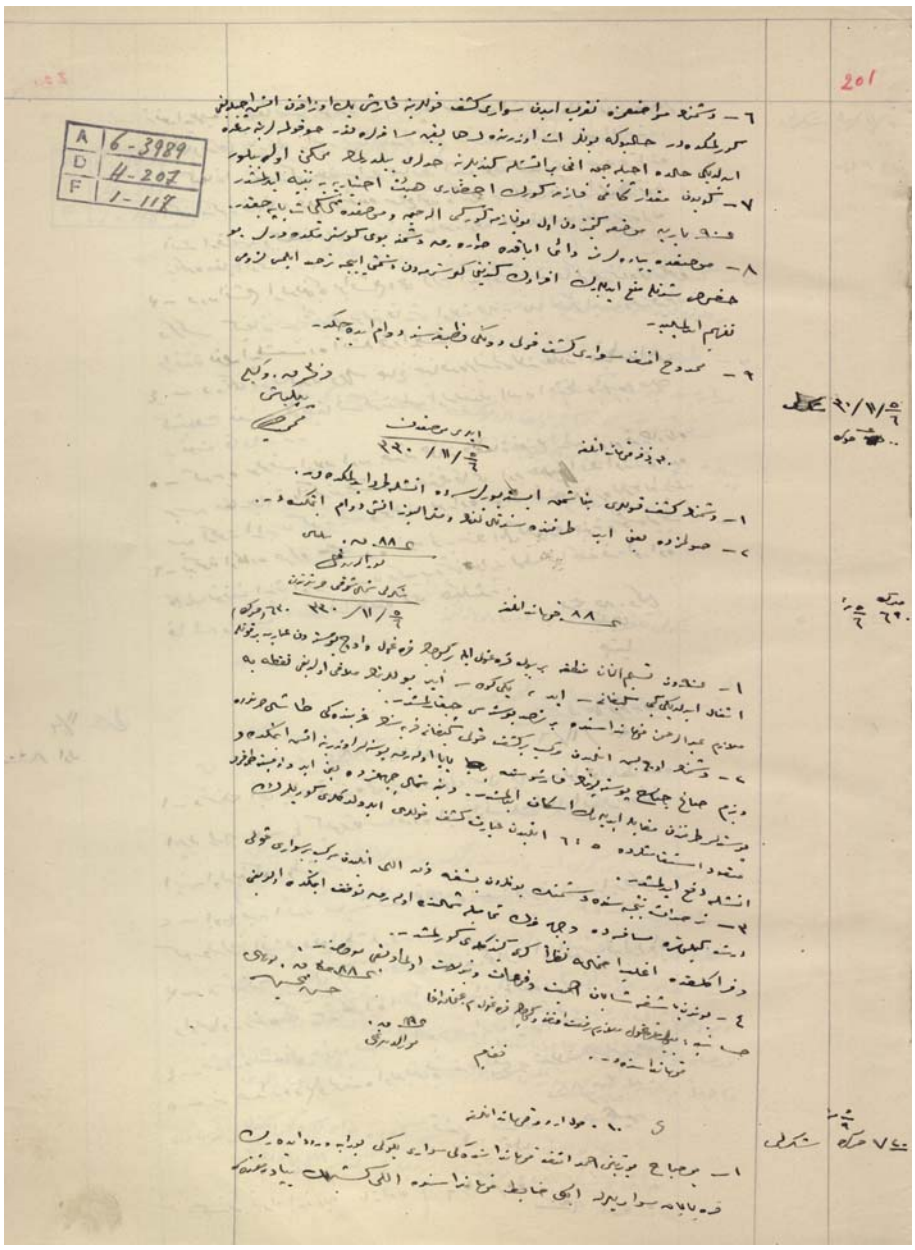

ترخوا ایدیه فرجیانک کوندرلری . فرجیانک انقاد ایتمه‌کلرنده وارلاندن ۱/۷۰
نفر (مرکب) تاریخلی راپور عینا نقلنه قلنمشدی . باشقه‌جه راپور آلنمشدر .
۲ — کیفیات استماعه کوره بلده سوایه جهاتک کشف قولی کیفیاتنک جهتنه مرتلنده
ایکنجی مذکور فرجیانک غوده موتدنده موقع اولان دشمنه یه سلوک قدر سوارلی طاقمندن
انک ایفاسنه و کیفیاتک بولنمسنه و نایبه مأمور اولان الایدن جیفایه‌یه یوسنرلر
برکده مقابله اولنمشدر .
۳ — دوه انشام اولدیغی بیان ایتدکلری ایسه‌سنه حاکم حرندره‌لی مراغه
و کرک کیفیاتی — شمدی بولنه قاچش اولان جهه یه بابا جکر ایسه‌سنه و شمه‌ایلان
طاغندن قوه ایلشمشدر . انشاء الله طرد ایلیه‌جکدر .
۴ — دوتکی ایرمکلیده و ملاح جهاغه‌ده بولنه‌لری لازم کلان اجنبیلرده اهل
کشیلک مفقود . فرجیانک کوندیلمه اولدیغندن الده احتیاط دنه بیه جهت
یوقدر فالمامشدر .
۵ — کوده بولونمسه اولان اوه حرنه حنانه قطعاته توزیع ایلمه و اوده قدر چادرلره
برسه مکاریلر تدارک کوندیلمشدر . احتیاجکاشی اوه جهتیه انغ اونده‌ره ایده
سه ایکونه ایاسی کوندیلمه و بولندیغه بدیاده بولنان خسته و یاره‌لره وداع ایلنمشدر .
۶ — بیکوه اوکاره حرکت ده نسه‌ی ایچون ایکی کیلومتره جهتنه و شمس بریغ
کاپ نوفص ایدن اونونه انقدر دکیه‌ر دشمن سوایی قوف فراکلنه قدر اوراده
قالمه و اغلب احتمل فراکلنده کری چکلمشدر .

وزیر حربیه وکیلی
حسنیا

شکری

۱۱/۶
۸۲۰ اول

شکری نائب مرخوصدر
۲۲۰ / ۱۱/۶

۸۸ نمره‌لی انقد

۱ — دشمنک ایکی بدیک قوتنده‌کی بر سواره قولی شمال جهتنده یول قولنمشدر
ایدیه‌لر ۲ — ٤ کیلومتره سافه‌ده ایده وادیسنک شمالنه انکلرنده توقف
ایتدیلر اولدیغی کوریلمشدر .
۲ — اوچ بیه انقدر قدر کشف قولاری مفقود اولمغله بنا بر دکلری
کوره‌لرک انشام دفع ایلنمشدر .
۳ — دشمنک بر ایکی انقدر قدر کشف قولاری اوزاقده سافه‌لر دنایه
داوسماوزرنده‌کی تپه‌جکلرده اوفاق نرجه‌سنه ایتکده‌درلر .
٤ — شمالده شمالی جولی نقلنک مراعاتی حدلرنی ایتمشدر
٥ — نرجه‌سنه دوام اولنمشدر . اولدیغی بیان قلنمشدر جمیع بر تبدلات اولمدیغی مرخصدر .

۸۸ نمره‌لی
تزیین
حسنیه

تقدیم ۸۸ نمره‌لی
تحلی

بحسنه قول اردویه نائبدر ۲۰/۱۱/۶ سنه ۹۲۰ حرکه‌ده

A	6-3989
D	H-207
F	1-118

٢٠/١١/٦ شکری

٩٤٠ اول

شکری شحنه‌گی بدرون

٢٠ مه. فوج‌نانقه

٢٠/١١/٦

٩٤٠ اول

١ـ دشمنه ایکی طوپ بزم قطعاتنك بولندیغی موقعك اوچ کیلومتره شحنه‌سنه دره‌ایچنه طاریلدیقی کوردوم.

٢ـ کیفیاتنك ایدرمسنه حاکم اولان صندوق اخبارات ایچنده بولوندقدن سوارسی موضح المشدر.

٣ـ طوپچی موضعنك اوچ کیلومتره جنوبنه‌کی بر دره‌ایچنه ایکی دیله‌نمشدر.

سوارسی طوردیغنی کوردوم

سی‌نلمه‌کوینه حاکم اولان اربکك نیه ٩ دشمنه ایکی بولوندقدن پیاده و بیسقلر سوارسی جیهتی اشغال ایتمشدر.

٤ـ رضوانه دوام ایدیلیور.

سوار ١٢ ـ

سوشم

محمد وصی

نکری تلفونی واسطه‌سیله ده‌ا. فوج‌نانقه

فوجباشی یوزباشی عزیزدن

٢٠/١١/٦

١٠ اول

١٠٠

سمنده دشمنه بلوله سوارسی تخمین‌دن کیفیاتی کلمشدر.

سوار ١٢ مه. وکیلی

احمد وصی

٨٨ مه. فوج‌نانقه

١ـ دشمنه بیدیکلری ایه دایسنه دگرک بوسنه‌لری‌نی نیشنه‌ایدلمی سواره‌نوی کیتمکچه نزایه اینکده‌ده چیقمه ایدوسنه تقریباً بطقم بطقم بر اولدیغی انتشنده الملاشیلمشدر.

٢ـ طابور فوج‌نانقه تخمیناً باشلمش قدر بر موده ایه‌ایچه‌ر اره‌وفوج‌نانقه‌ی دیرمه ایشم ایسه‌ده یوبابه‌کی مسلمان عسکریه‌ده زرصان بولمش ارجه مسلمان جاعه‌ایاتشه اولمشله طابور فوج‌نانقه‌نك عاجلا دیکریه نوبح بیرلمسی معروضدر.

٨٨ مه. فوج‌نانقه‌نك

بوزیکی حمدی

بو یوزیکی جانب عسکریه‌سنی بکندره‌ده خواجه‌لکه‌کچه‌ایکندن بنوس‌دن داخا بوسطه‌ی بنده بولنمقده‌در. بیلدیرمه کندیسی اجلی بر اسود دهاتی ایتمشدر.

تاریخ	امانت	وقوعات
۲۰/۱۱/۶	شکرلی شمال جرنده	شکر بدوت ۲۰/۱۱/۶ سنه ۱۰۷۰ الی

ی ۱۰. دول اردو فرمانی انلغه

مسمجله

۱ـ وشنه ایکی طوجی بر مزله اوچ کیلومتره شمال غربسنده کی جرنده موضع الرینه کوچ و سوجقلر برمنا رمانه باشلدیلر.

۲ـ وشنه طوجی سوجقلری ایکی کیلومتره جنوبسنده کی دره ده ایکی بولک قدر سواری بر مقدار پیاده بولشدیلر کوریلدی.

۳ـ سه قلعه کوینه حاکم بولک نیه یه ایکی بولک پیاده و جقدار سواری جیقدیغی کوریلدی.

ف ۲۴ ده. د.
بکری
ضیا

۲. بوزه فرمانی انلغه

ی

الوجه دن فوه قدر بارمالی بکرمقدر. شهید اولوب ذاتاً بوزکشیدن عبارت اولوب کری قالان ارقه دوه کشی ده ایسه کوره بیچه بیچه کلدیکندن حول جانب اجیه بولنور. مکن ایسه حول جانب دیکر قطعاتنه یه مقدار فوتل کوندیلیه سرحد.

۸۸ ده. بکری
فر الدین علی

وشن حول جانب دن ابدلمکده د.

شکرلی شمال جرنده

۲۲۰/۱۱/۶
۴۱۵ چوکه

ی ایدره اوزنی فولاره دوغرو انلغه

۱ـ وشنه اولکه اولدرلره عرضه ایدیلان طوجیسنه غربنده کی ایکی سواری بولکی واقع سنده بر بلیک شده. بیارمی نازیان دره سنی دره بوینجه ایسه صیلان بولک جان شاغنه کی دره دن ایدا استقامتنه ابدلمکده د. بو وقت ایسه ایچون بر تالکه اولدیغی کبی حول جناح دکیزی تهدید ایتمکده و بزی ایسه انصورا شتشدیلر ایدیشده د.

۲ـ بو مزده کی ستالی پیاده و مذابوزی بیس دولم ایتمکده د.

۳ـ سکز نوالوب حولنجه ؟ شوط ایتمکنی وعد ایتمکز (د)

اشارتلی تبدون وشن اجرا ایتدیکی یان اتشیله بر جوقه شهید و مجروح ورمشدر کری چکلمه و بونلر اوزرینه احتیاطده کی ۸۹ اوجنجی سوواری بولکی د.

برایکی جهتده حولکه جوابا بره و حاضر اوضاعات واردر.

A 6-3989
D H-207
F 1-119

[illegible] احتیاط [illegible] بدون موجود اولیوب چکلنلر طرفندن [illegible] د.
٤ - بو وضعیت داخلنده ثبات امکانی قالمامه اولدیغندن باشقه بر طاوه
ایسه بر لیمن تقدیده امکی ارعلیه [illegible] فرد [illegible] ایله [illegible]
اولدیغنی اعتبره کرید جکه موضوعدر. نه [illegible] د. بیکتی
ضیا

[illegible] شکلی شی
چوندوف

قول اردوفرماندانلغنه

١ - [illegible] اساسی تپه سوی ایله تقدیم ایدیلن رایور قوکسنده
سونلمشدر.
٢ - سواحل ایده مواصلتنی اول رایور حسبی تلفونله عصر ایلنسه
نه [illegible] د.
ضیا

جانبه: دشمن بیلدیک سواحل سمی قلعه
جلدنده ایدیلن اولجه عصر ایدیلن طیاره مناسبی
باشنده لی سوایه بوکونه الفاظ ایلمشدر.

[illegible]

اونجی قول اردوفرماندانلغنه ٦/١١/[illegible] اول

قوله ایله دشمن کشفیاتی واوقاعه بیاده قطعاتیله مصادمه ایلمکده د.
بایم سفنبری اکی بنالونیاتنه باشلامشدر. مدافعه ثبات ایدیلور
[illegible] برای نه د.
احمد دشوه

جانبه: بو ایشوک کزه سواحل دشمن بیلدیک سواحل دفاعیاتی
سکز دیکق سوایله سکه د.
نه [illegible] د. بیکتی
ضیا

١١/١/٦ ٢. فرقه قوماندانلغنه

١ - اولجه جول جغنده برلنان [illegible] نوزه لی ازاده بر ایکیز
نوزه ضابطه ایده رک ذره جلد کلمکه حرکتنه بوشالدیلمسندم رفیقه اوقوز
طیننده بیلدیکمه مذکور جغنده چوبلمامک ایچون تدکوالوبلدون
شاحب قوله تقویه ایتدیلمکی تبلیغ موضوعدر.
[illegible]

تاریخ	امانت	وقوعات	محل محافظه

[illegible]

[illegible]

[illegible]

تاریخ		اثاث	ملاحظات
۲۰/۷/۴	۵۰	قتلی	
۲۰/۱۱/۵		شکرلی	
۲۰/۱۱/۶		شکرلی	

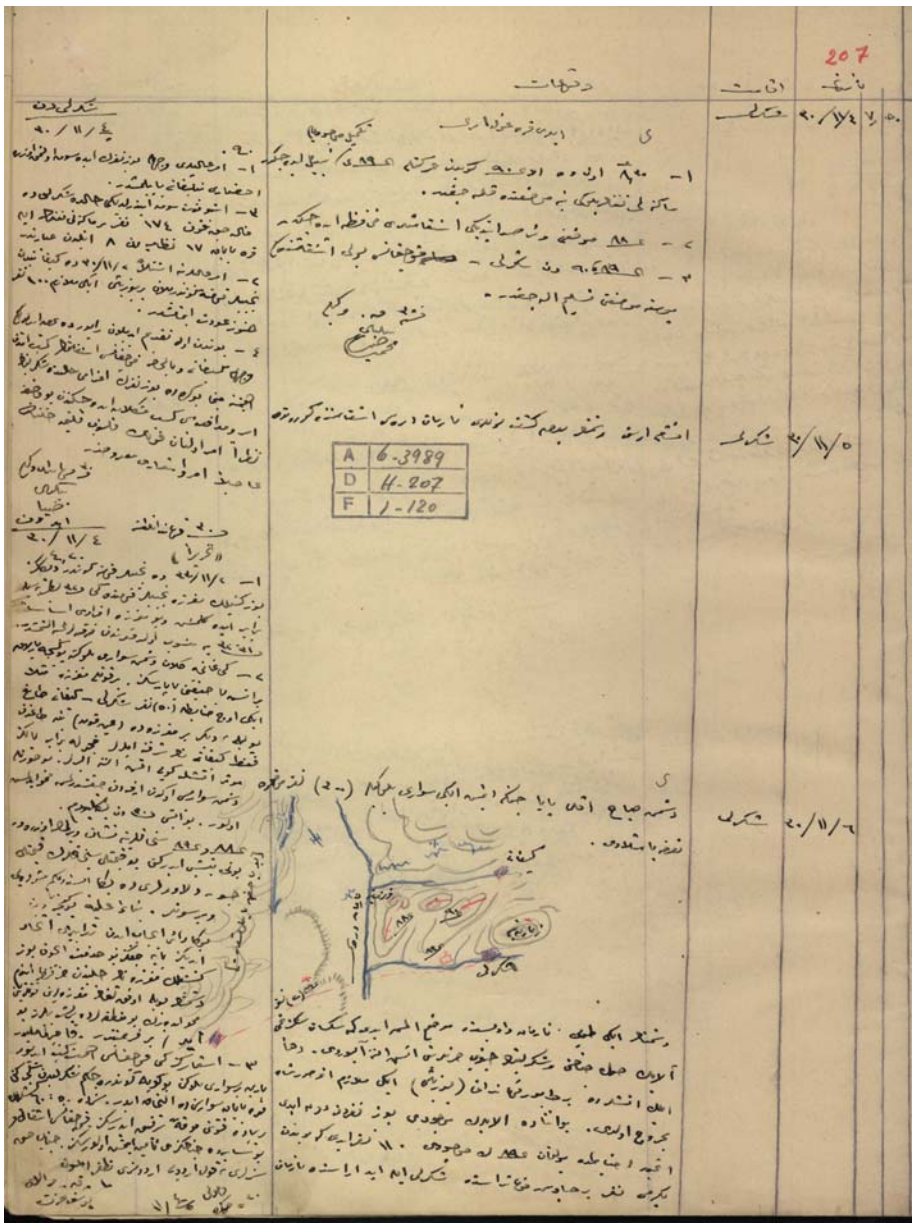

تاریخ	امانت	رقم	ملاحظات
۲۰/۱۱/۶	شکری	[illegible]	[illegible]
	وشکری	[illegible]	[illegible]

A 6-3989
D H-207
F 1-121

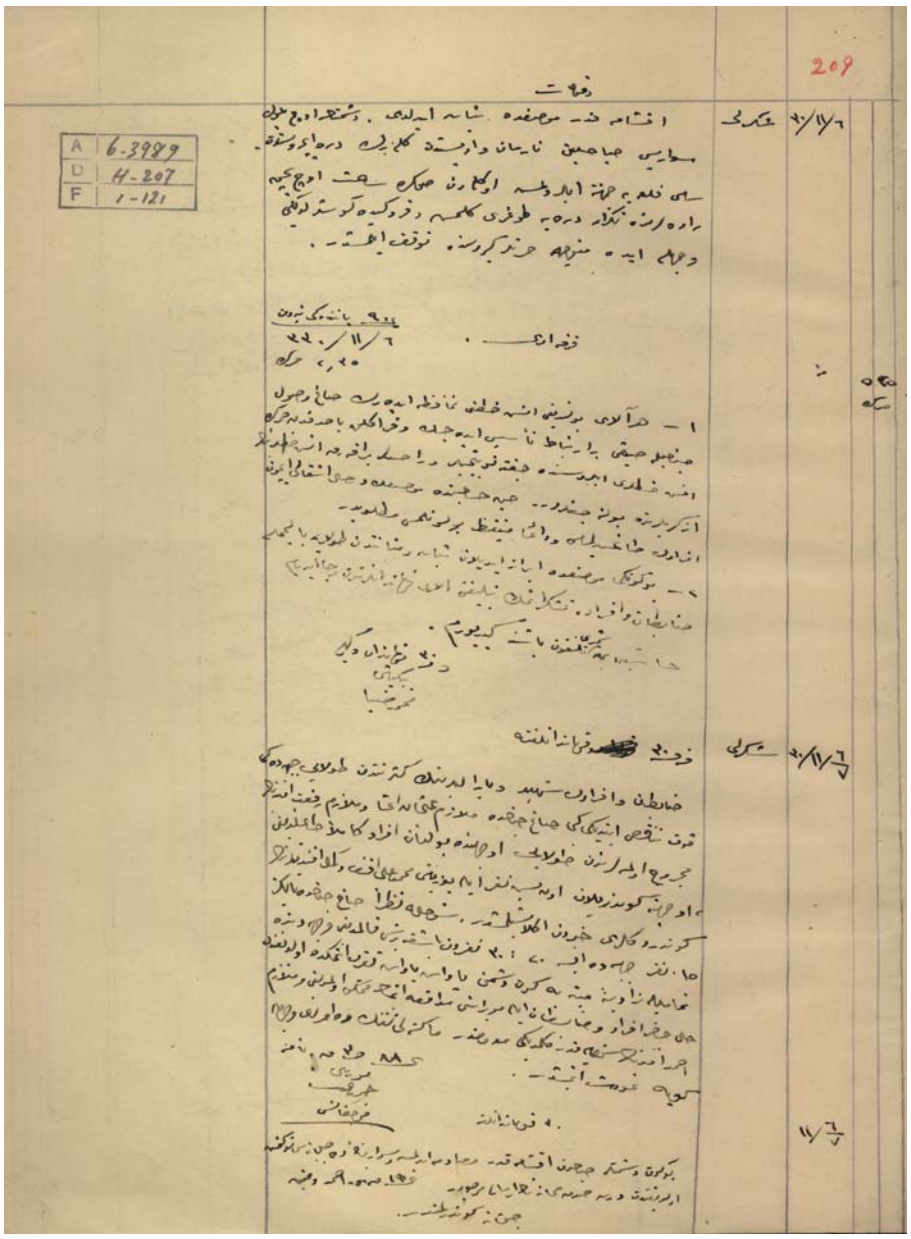

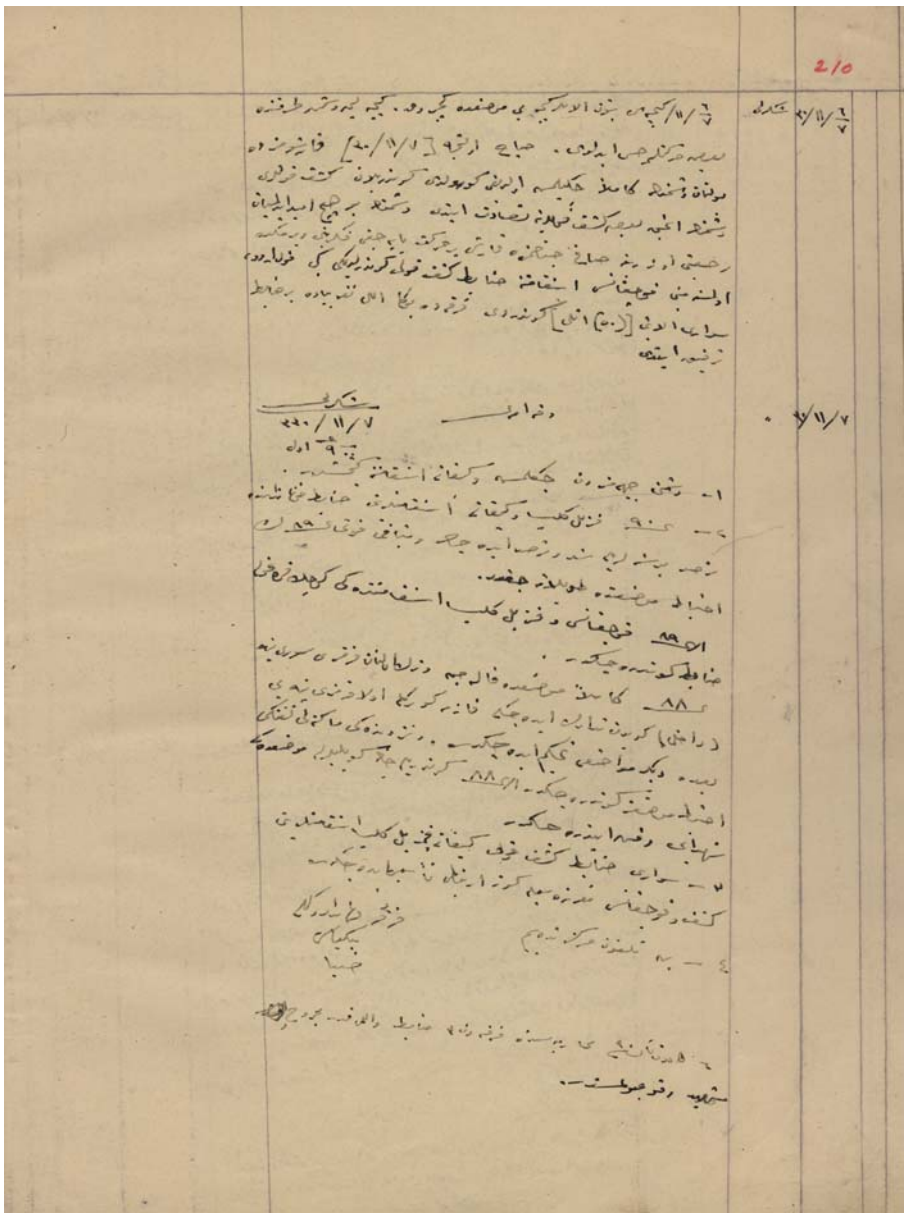

A 6-3989
U H-207
F 1-122

اونجی فرقه اردو قرمانداننده

بوکره اول [illegible] ده طوپچی و پیاده آتشلی محاربه باشلدی.
ایه - بکلکده نوسنه حاکم اولمق حرندی اشغال ایتمکده بولنان عسکر
اوسنه کی حرنلی نه اوبه بیه سنه ورن قطعه پرسوای بلوکی کیروب
بوز بوز الی نفرنکله بابا جنکی ایتمه و مذکور حرنده محاربه برقوشه
کیتمه - عسکری بولنی سنه و محافظه ایتمکده اولان عسکر و دن بر خارط قرمانداننده کی
نکرمیه کشیلمک بر مفرزه فارشو سنده ده حرنده دشمن آچیلدی اسکیده
باجه اوزرنده سیرلی بالاشنالی اشیا باشلدشه وقوعت ایتمکده طوپ وسیله
مذکور چاقه نده ده قوتوبی اجاب ایتمه والاعسکر تکلیفی موجوبنجه کاه کرتیجی
الایله حفظه موضعه ادخال ایتلدی.
بو اثناده کوپلی موضعزی ایه اوردکی جاوبنی ایتمه اثنه المقده بولنان
دشمن ایکی صحرا طوپی سی قلعه دن یاریان دوشمه ایتمه ده نه نتیجه
چیقوبنده موضع المه بولنوردی. بلاخره نتیجه موضع ایده ده طوپلری
نیوزنده دها ایلری سورمه و بو بکلی موضعنده آچیلمش آتشله
اوچیدنه مقاومت ایتدوریه کسان سکز نجی الایله جناح جناحی ایدوبنی
تشکیل ایدن بوکسکده بر فرقه تیه لی سقط ایتدرلر.
مذکور تیه لی اشغال ایدن دشمن آچیلدی کسان سکز نجی الایله دیکر اوچنجی
تامامان اثنه المقده و بر حونه اسانه بوزقه موضعده کی
نکرمیه نده سهیب و انوز نفر مجروح و بر دوره ده مذکور موضعده کی
پیاده نک موضعنی زیاده سنه مواجه اولمشدر. بو اثناده جانبوز جانه نفر
قطعه سنی ایتمالدن بوزیتی نجیه اثنه ایچه الیه اوزره اوچ ده خاط
یایلانمشدر. بو ایکی خاط ده ۱۸ ده ۱۸ ماوزر ملاوه سنافی رفت
اوزره ایه ۸۸ طاون بوزیشاه عقابه اغاو.
بر مدت صوکره بو بوکسکده و ایلک سقوط ایدن تیه یه کیتمه
عسکری بولی استقامتنده اثنه ایتمکده اولان دشمن عاملی تعقیب کوردن
بری برشه طلسه و بری بنه محل مذکوره ایتلدی.
خاطرلی موضع تعقیبنده دوره ایتمکده طولیلو بولنمقده اولان دشمن
بر سوای بلوکنه سفت ایکی ایکی بچه اوزرنده سی قلعه دن
نایان دوشمه اوزرنده حرنلر اوزرنده اثنه و بکلر برسوای بلوکی ایچه
ایشه و بو ایکی بلوکه باریم سفت قلعه مذکوره خانه فرقه کره
واری بوزنجی جنوبه طاری حرکت ایده رک داوبنی آیده فیرلمق
بولدی همان شمالنده کی دره یه جیقیب اوراده قالمشدر.
بو موقعده ایکی شی قوت ایتمه قطعاته اوزرنده اثنه خلقی محافظه ایده رک دها ایلری
بو موضعنده ایکی شی قوت ایتمه قطعاته اوزرنده اثنه خلقی محافظه ایده رک دها ایلری
جفه نیجه و نوجه جیقاریلمه اثنه خلقه حاکم کوسنه بولنارک و ازاوزه نوالمقده

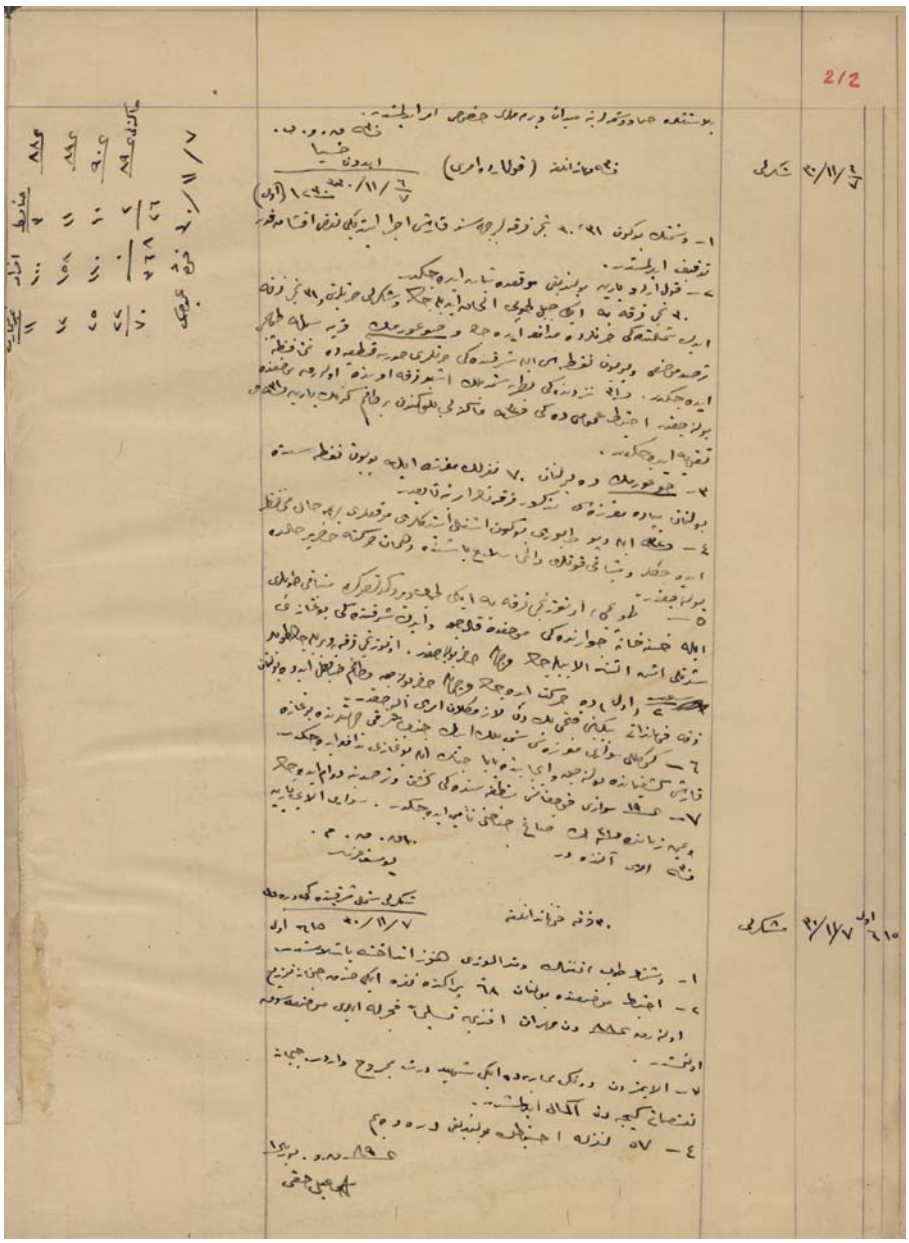

A 6-3989
D 4-207
F 1-123

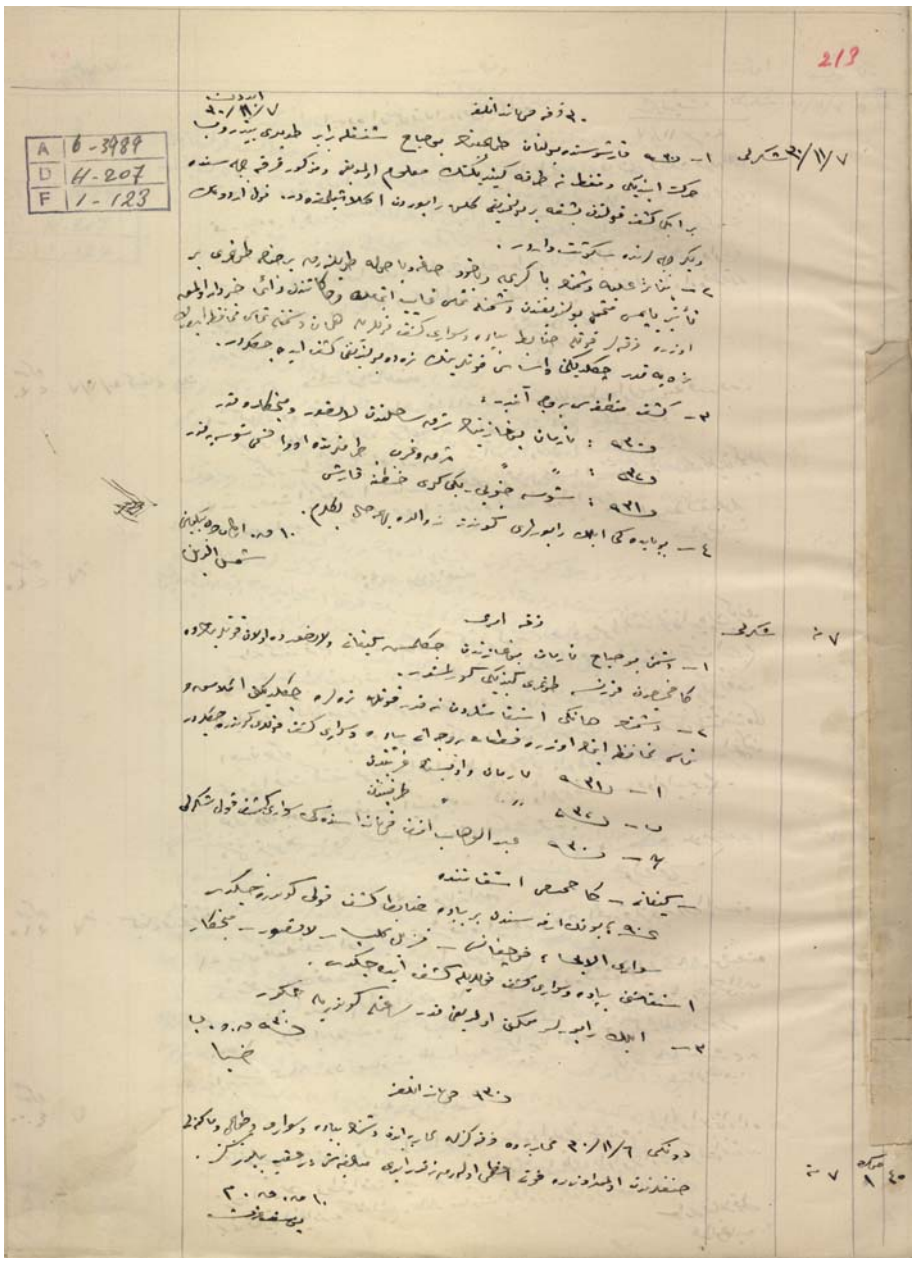

شکر لیف
20/11/7

ابدوه افاجی فرداء وقع نه الفنه

قوفه ایله دون جبه ایرن وشتی فطانه ایکی حمل اولدی ، حاکمی کنده وقوه الله
قد - پیاده ایکی بدوله سواری [تقریباً 50 کشی] در - بریدون باشنه بیم ایلمامایه
کر شمیاه و نقطه طوبلر حمله کرسنده بدوله سواره ایلنه. یونده حرکه دن
ایکی بدوله دها الفه اشتی. بو اوچ بدوله سواری نارینه واوسنه غونده واری
بوجه ایدلدی - ونارینه قاچیق اولان سیراه اشتال ایله غوبه قد - اوراه قالدوره
سوقه -

فتح معاینه
بکیلی
فتحی

فتح قرینه الفنه

حرکه 20/1/7 کیفیاتی دن
< 20

1 - کیفیاتی ده وشتی سوق واحد فالماشدر - سوق الاسلامی اربه 20 قدر در -
بو خوبلدن نمونه در - بو کیجه حمله ایکی سعت اقدم چکلمشدر -
2 - شکور سوایخ بانده دیه عود شاتونه اولدیغی اخبار اولنور -
3 - رحمت ایکدی اشتات کاخمی وغزی کلب اشتاقنده چکلدکلرینی کوردیلر
اناده ایدیلر - بنده کاخمی اشتاقنده کشفه دوام ایدیوم - سراجیلا کشف قوله
عبد الوهاب

حرکه
< 20 7

فتح قرینه الفنه

کیفیاتی :
سواره کشف قوله 20 حرکه ده کیفیاتی کوبنه ، صاغ وصولی کشف نزه ایدیلر کوردیلر
وشتدن پشه زصاغ الیدی. کوبنی جیغلدی کاخمی اشتاقنه حرکت ایدیوم
کوبلرن الدان صلوبانه کوره آشی 20 ی تجاوز سواره ودر مذالوزیا برکیلفت
البسنه حرکه ایدیلر رحمت انکه باشیمدنی سوبلدی. کاخمی اشتاقنده کی
محدوج افرخ کشف قوله سبان اینتال ایدوجکم. اولاندن ده سلوک نمدن - انجه کشف
قوله اولمه بلور - ضعیف - ایشیلیور - کشف والاده بنه دوام ایدیوم .
وشتی قزیل کلب وکاخمی اشتاقنه چکلمشدر -
20 حرکه سلام
عمر لطفی

فتح قرینه الفنه

حرکه 7 کیفیاتی نزه نزه
215

1 - سی قلعه نده اوچ کیلومتره ترقیده ایدره نده الجبه قوزیتبه الرا السنده
وشتی بدوله قدر سواره طوردیغی کوردم بادی کشف قوله 88 موضعنده
2 - 90 مدوزم لطفی اندن 18 شیلک بادی کشف قوله 88 موضعنده
1500 متره ایدرسنده [کیفیاتی] تماشه کی شدار واقعاتی ایچون ایدیلر
ایدیلر 88 دن معاونت طلب ایده جکی ایچون اوراده بر قوه کونه لطفاً امر بوریلسه
ی 19 خ 7 ه
عبد الوهاب

حرکه
7 400

فتح قرینه الفنه

کاخمی اشتال ایندی سلری الدی ده بو جود اولدیغی حلده . سواری الاغتاراه
زن ایدیلر لطفاً امید داوسنه کلمیان سوایلری طرانوجه اوزره حرکت ایتدی.
بونی تعقیب ایدیلر حرکت ایتمیه . 88 معاونت ایچون اوزره کیفیاتی نزه سنه اولدیغی
سواری خلیل قوله
عبد الوهاب

A 6-3989
D H-207
F 1-124

سلاح وذخائر	وثيقة	امانت	تاريخ
	مول اردو قوماندانلغنه		
	۱- سواری وپیاده کشف قولارمز کاخیجی سمتنه چیقه اشغال ایتمشدر.	شکرلو	۲۰/۱۱/۷ ۲۰
	۲- عسکر موقی اولنجه ده نکوز نرده یه طاغلق اوزره پیاده ضابط کشف قولی زابتان واوسنده کی سواری کشف قولارینه چاوابنک اوزره منکز اشغال منده حرکت ایتمسه وکذبسنه نیجه فرقه اشغال امینی امری ویلنسه.		
	ن ۹۰ ه. و. ب		
	ضیا		
	قومه قومانلغنه		
	ودن ۹۰ ورعب کیفیاتی موقتی بیزکشلک پیاده مفرزه سیله اشغال ایدیجه ودری کیفیاتی حال مرتزده ودیکری نارماه واوسنده ابدال مجاوزه ایکی قولی پیاده ضابط کشف قولی اسوبایدوجه تمسه رو قومی واوردی کیره کشف قولیله اشغال اولنه جقدر. زعاوت اولنجه اغامه قوماندانلغنه احطه حورتله ایسه وکو ایدیلمه جکدر. کیفیاتی موقی واوبدن ابدیجه کشف قولی محابه ایلمه جکدر.		
	ن ۹۰ ه. و. ب		
	قومه قومانلغنه		
	۱- اوبکر وحالی کیفیاتی کوزنی اشغال ایدیجه ودری کیفیاتی حال مرتزده ایکی نارماه واوسنده ابدال مجاوزه ایکی قولی پیاده ضابط کشف قولی سیله ایلمه جکدر.		۷ ۱۰
	۲- نارماه واوسنده کیرن کشف قولی احطه حورتله ایسه وکو ایلمه جکدر. اغامه قومه وقوی کشف قولی احطه حورتله ایسه وکو ایلمه جکدر.		
	۳- کیفیاتی قومی واوبدن ابدیجه کشف قولی محابه ایلمه جکدر.		
	ن ۹۰ ه. و. ب		
	ضیا		
	حانه ۹۰ کیهه قوجوزی ۹۰ لوننده		
	نیدلی ایلمه جکدر.		
	قومه قومانلغنه		
	ایلم قول اردوی قشلاق ایدن پاوه ولاوه عسکرنه موجه قفقه وتابع مؤسسه رفقا حقیقه خوریه اغنیالیه کوزنه وکلاوه شاهد ومناسب نظرم کوکلم ایستدیکه بو قهرمان عسکرلر لهجنی بیروجه رفع ایتدیم مع مافیه بوقی ایچون قطعه قومانلغنه ایرتدی رای مطالعه لرنه ترک ایدیورم بناء علیه اقرار کزایچنده محابانده تمنا ایدرم که مطاوعت رفقاوله جمعیتجه ایتا ایتکده بولنانلری وعفو حورکز نجه لوبه وتخمه ارنولر وابعدنده ایریکه جانب مطالعه سیله توطننده مناسب ولنانلره ایسنی وعفو بیورکز. بوکون اغامه قومه بوخبولر قول اردوی کلمه اولم جقدر. جمعولرد واقعه اریایه کیتمه کی بانبا جهه وکیه الوسنه رفقا بوقه ایریکه محابه ایلیم من نقطه نظری مناسب اولیغی قطعه لرنه شرح ایلیم جکدر. بوخبولر الای الاه نظم وقوقه قومانلغنه ایرتجه خیر ازوجه طوتره کونه یاجکدر.	ایدوت	۷ ۱۰
	۱۱ ۹۰ ۲		
	یوسف عزت		

ابردوت

نقله واسطه سیاه ۱۹۰۰ ـ ۰ ـ فن زانفه ۷ / ۱۱ / ۹۰

۱ ـ بوکون عرم فه اردو چاپ شده بیرک برگرت حکومتوار ـ تاریخانی بوغازینوک
دشمنی طبیعه برجاج کرچه جکیلشدی ـ نازلغه دشمنه قدر رسقدیلر شو
دقیقده مرهولدی ـ ماموله کی باتماغا بوکوتی حال استاجنده کچه جکدی ـ بوا
قول ایزده جنباحدنه بربسته فوقی طویلدی جنده ـ

۷ ـ بناء علیه اولجه دوشه بیلدیزیکی اوزره لارضه ـ فرجغانس و
کمغانی ـ فرجغانی بولاری (واخش) ایسنده کی نظفری سنوزنه اولمغله
بیلر کلوان موکاء استقامتنه یه ضارط کتدی قولی سوه ایده رک دشمنک
لارضه ـ جیان قلعه بوی اوزره برحرکت فعالیتی ایرد ارلیغی
کتدی ایدیکز ـ وجه کز ابلدرسنده وه فعال طاوراقکز ـ دشمنی اختیم
طرفنه نقله مطلعنه نزل حالنده ـ کیبغانی جنده کی جغرغه باقدرمه
برجغانی فوقی طورنده جابه ایدیکز

۲۵ ـ ۵ ـ ۹۰
یوسف عزت

۷ / ۱۱ / ۹۰

سارو جلکلنغوار
لیوه

نقله فرمانفه

۷

کیبغانی کوزه کردم ـ کاجمعی استقامتنده حرکت ایتدیرده ایکن ایله
مقابله ده زنجه غربنده کی کوچه دره حکمداعنده دشمن کوروله بلون
بر بلیه قدر سواری کوردم ـ ابدی فرقول خطی جولجنجه لغزیا
۲ : ۵ ـ کیلیجن مقابله طغری برتقاوزیه کاجمعی استقامتنده
بالکز وجاب اندیجه ترکلر بن کی فانی نه غربنده کی دوز اوزرنده
و صاغیدن جوانب کشف ایتدیکم نیم سواری بولدی کشف ایده جلشدی
بو دره ایچنده کی دشمن سواری اردوکاه جلنده در ـ ممکن ایسه اچنده قونیله
بولونیلم صاغیلدون ۸۸ ـ ۵ ـ ۱۰ جولجنجه ـ ابدی فرقول اضطر
موضعنه سوق شدنده کی ـ ایلری صاغیدون بیسنه بر کولی فرقول اقامه
اولنمسی مواقعه اولمه بیلیر به اثرنده نتظم کاجمعی استقامتنده حرکت ایجه
جواب وار ایسه بلدیرم ـ

۲۰ ـ بارکت فوق
منظم
علی اکبر

***

نقله مطابقنفه

دفترک برای نقوبه ۱۰۹ نمره سوه بلدیر ـ ۲۵ ـ ۵ ـ ۹۰ یوسف عزت

۸۸
۵۹
۹۰۵
۰
۱۰۹ نقعت

A 6-3989
D 4-207
F 1-125

٦٠٠ ٧/٨ ٢٠/١١/ شكرلى

١٠٨٠ قومانداننده

١- ٧/١١/٢٠ جمعه دشمن دون اقسام اشغال ايچون اولرقدن مواجهه كاسوتجه
ابدوله باكز مخلف اشغال سنده ندتوك كشف قيلدى نزل ابتدى.
٢- دشمنك نه بيچ مبنى اولدوغى اكلاشيلمه بيان اجبر جهتى جهتدون ربنه قاريشى
قوانى كليه ايله بر حركت بايه بلمه اجمالنه مبنى كيچه موصعده بولنان خطلات اجزاسيله
كونده اجتماع ابتديلرك موصعدنه قصد بوستلرى بافدرلرى. عسكرك دون
نجيه مجبور اولدوغى تيدار بنه نكدرالوى طرفندن كاملا اشغال ايدلدى.
٧- قوجقاس - لازنصو - منكا - دكى خانه - كاقوص - قوزنه كى اشغالنده
كوندريلون سواري وپياده كشفه قوللانلان الناث معلومات ضدجه بروجه آتيدر.
١- لازنصو - ده دشمن بوقدر. منكا - اشغالنده دشمن قوه الى قدر انسه
جنابه اشغالنده چكلمشدر.
ب- ذيل كليسا - كيغانه وكاقوص ذيلرى دشمن كشف قيلديغى قوماندانلرى
مصادره نجه سنده اشغال ايچون دكى خانه دون يلدن قدر سواريل تايان اشغالنده
طوراجقدر.
ج) جاقوجيدن دشمنك اوج بلوك سواري (٢٠٠ انك) واوچ عدد اليوزنك
قوزنه كى اشغالنده چكلكدن نكوريلمشدر.
٤- اخشم اوستى واهل اولان اهاليدن ازيندن لوزنك قوتنده اولان لقانجى
الاى بايم حقنده كيغانه بيچ اشغال ايچون اوزره بولنمشدر. كونتوزدون
كيغانه يه سوق اوليون پياده كشف قولى كيغانه بندن طرف ايرتيون دشمن سراى بولكن
تفتيشه ايتكده بولنمشدر. بنى نجيد قوى اشغاله بوكشف قولى نامور ايلمشدر.
ايريچه دكى كشف قولى كيغانه تك شمندنه كوندريلمشدر.
٥- سواري الاى منكا - صمان قلعه سى اوزرنده دشمن طاقمنك كشف حقنده
كى اهاليدن كندينه بنيغ آتيلدى - دوتيچه بر وقتلرنده بلاجه اوانده
تاكيد ايدلدى.
٦- قوجقاس ده بوليچه اوب به پياده دانتون سواريدن وكب كاملى بر نده
بولندين معروضدر.

قومه. ب
فتحى

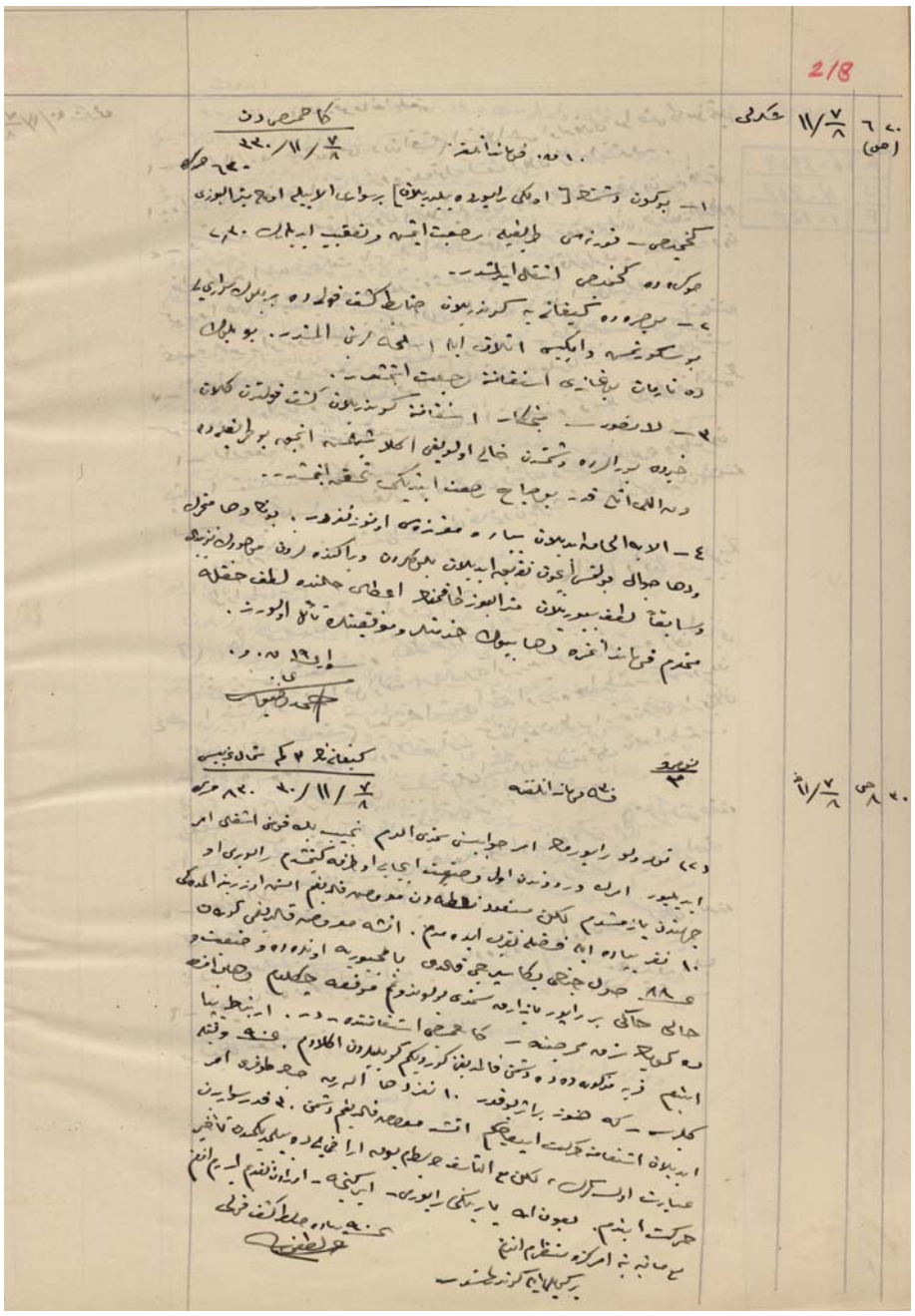

A 6-3989
D H-207
F 1-126

جمه کلوف
٧/٨/١١/٢٢٠ ٩١٠ ح

نمره قرنانه‌نامه

بورد ٢ نمره

(٢) مندرجه‌سی ایسه‌سه وجه‌ایله‌بکم حدایی بلوکلنه وشن سوایی اولدوغی رسمت اول کونده‌دیکم کشف قولاری اوزیه‌باندن اجرا ایتمه اولرقدی انشدن اخلا ایلمشلر. بو صورتله کشف جدیل عنه‌سی اولان کوی کلدی راجوی کتمه‌ام لوازمدنده قالمه‌اشدر. ٢٢٥ حی.

کشف جدیل عنه‌سی
عمر نعمی

تکلیف

٢٠/١١/٨ مرکه ٧ ٢٥

انجمن خواص دوزنامه‌نامه

١ـ کیفیات دون اقسام انسان ایلشدر. وکشف قولاری چیقاریلشدر. نیسیدفوجه سوندیریلون پیاده خارطه کشف قولاری دشمنه اونوتدی. انجیسط نزده ازیه مدوصه قالمه وکیفیات جلوی لوریسیه مذکور نومره اشتغلی بوجه برافتدی. نکور کشف قولاری چیقاریلون وصولجه‌خزال اوج کلدیزه سخی غیبیتوکی دره‌او ایرده‌کاه قوران بسوایی بلوکنه کشف ایچون کوندریلون وکار کشف ذیل دکیلدر. سوایی‌نه‌باب انشنه مدوصه قالمه ورشن سوایه اولرغی اکلاشلمشدر. فوجه اشغال دائر هنوز رابور کلمدی. ورودنه تقدیم ایدیلمه جکدر.

٢ـ افاد اونده‌ندوکی جنی نه نفصانی محاربه‌ایلدیکی اکلایلمکده‌در. مذکور افندیوکی نفصاندیشان مقابل جنی نه قولندنا کلمای اجاب ایتده اسایلشدر.

نعمه وجاندانی
فخری

٣ـ دوریکجه ١٠٦ نه کلشدر.

٤ـ مجیطار جیمه قلعه بولنه کیجه دخی اوپر کشف وایلاذ بایله ایرده هنوز رابوره کلمیکی معروضدر.

A 6-3989
D H-207
F 1-127

هو الله جل جلاله
۲۰/۱۱/۷
۸۳ اول

طهران نوکانه انفذ

۱- وشنك ابکه تنغم (۱۷۰) قدسوارس ۸۸ جبه سنده
جفه [کیفاتی] کونه لوغی ۱۴۰۰ مزه دن کچوکده ابکی اوزرینه
انسه آجیلیق و طاره طاغیه بر هودنه کوره فاجیقوزی.
۲- اجا قدناه نه سیجه سنده وشنه قوتدنی موجنده قطعیا اثر
جبانکور ولدیکی وجهتله ۸۸ اوکنده نوطه استاد اولان قوزی
تیه نه بله زه ایدیکی اکلاشیلیور.
۳- مدعیلرك منافق محافظه ایچون وشنه دوکنکون حوله
باغزی سرتلی انشیله جاریان [دوشنه شالبرزنه مولنتی]
قوزی حرقه ۸۸ جه سی ایلرونده المغد بالکشف مذکور
اولی طرفنده اشغال هم ایلدیکی جهتله بو خصوصه دلالت بیورلسه
۹۰ ب ۱۲ بوزه تمان
مصطفی رضا

نوکانه تنغم
ریس
عبد اللطیف

۸۸ نوکانه انفذ

دوسنده بان انشه آلاوه سوید قوزی تیه یکی وشنه نه انشه المنفذ
بلاستنده ایدی رضا طرف نوانا سنده ادخ مانه ایلمکه اشغال ایلیکه
ودوه تخلیه ایتدیکنه مرخص بیورسه ایلسنده بلاستنده مباشی قوزی
۹۰ ب ۱۰ ب
اوزکز.
رضا

۸۹ نوکانه انفذ
نمره کلیب جنوب قوزی
۲۷/۱۱/۷
۹۱۰ اول

۱- بچه ده وشنه کچه فالمشدر. ادخ حوله سایه
کاخرجنه قوزی لوغی کره چیکدیکی کوردی.
۲- نوایغ ایلرنده بولنان اغوه کشف قولنه طوالنه
اوزره لاغصوص نزیل کلیب اشغال بندی کشف ایتدیکی
۸۹ ده سدیم اول
علی رضا

تنغم ۸۹ ب ۱۰
رفعت

۲۲۰/۱۱/۷ دن ۲۲۰/۱۱/۱۰ مدت ایچون نزاع کلمه قوزی بلاد المنفذ
زمان زاکاجه یاد خلیج اولنمشدر. مع مافیه مذکور ایلمنزلنه دیلم کاه حرکه
اولمشدر.

تاریخ	امانت	وقایع	فرستنده و دفتر
۱۴/۱۱/۹۰	فوری		۱۴/۱۱/۹۰

[illegible]

A 6-3989
D 11-207
F 1-128

وقوعات

۴/۱/۱۴ فروردین

۴ – زن حامله مرکزی فوریت‌زده در. باره بد حیه بوکچه طرف‌دیه
حامله نه نفرک بیسه یکسه ونتداری ایم ایه‌کلدنه یا جکه –
منفذ اکچه جیج بر یاده‌ل کونه ریلاجکه –

۵ – فوریت‌زده بر یاده حیه‌ز قبول ایلمودر.

۶ – زن‌ه‌ر یاهم وطاغلی نانی مرکز قوله رلدر.

خ نسبه ۱. جاپر عرضیه سفر صلح ایرجندیر.
۲. حمزی سرحقه بولمانه بوشدار بو نفس‌نم کوره نسل ایلمکه
باکز ۸۸ دن برمانه فوریت‌زده عزیزنه‌که وکیلنه تبدیه
قبول ایتدیرنده بنده‌ده سرحقه قلم جقدر.

۴ – باریه‌کچه ایدن قوله قطعه فایانه واوسنه ترقده‌که
حزنده بولنس محتملدر.

زه‌ر رانی
باجهام
مفتی

فوریه دوت
۱۴/۱۱/۴۰

قوماندانلیغه

۱ – دشمن نازیدن نطقه ونق رجعت ایتمشدر.
۲ – زن‌ه بر جاپانی کوچه‌ده کچه جکلدر.
۱) ۸۸، ۸۹ قومیدر صوریده کوچلرنده
۲) ۹۰ رسایه ۱۹ بیکرده
۳) بیکینی ایم‌لی منتنه‌سی یوکچه‌ملی کنیکده دیاریکچه
۴) اتشه برار دیاریکی تقدیرده حوریت‌ده.

۳ – زنداری ایدیه‌کوشه یاجکه –
۴ – قوماندانلیغه قرمه‌م رسمنه تی‌سده بولنه جقدر. یوشدار
منفذینه‌ایله‌ریه ازادان اشراحندن نانی موافقت طرلیم
قلعه‌نک قریه جنوبیسنده‌که حرنده بقا قومیه کوتلک نوی تنبیه‌نک
حرنده دشمنک ۷۰ – ۸۰ کیشلیک یاده قوتی برنانی ایدیه‌دار
ادجانب نظر وقنده بولندیغی لازمدر. بیلاره قاتیراست زرنتی
مکوالنه یازیلمه‌سنه اقدام ایلیکز. دوکه نوقلی کتنه قرالدانه
نیعیه ایلیکز

زه‌ر رانی
باجهام
مفتی

فوریه ۲۴/۱/۱۴ پنجشنبه

فوریه ۲۰ / ۱۱ / ۱۴

A	6-3989
D	H-207
F	1-129

تاریخ	امامت	وقعات

A 6-3989
D H-207
F 1-130

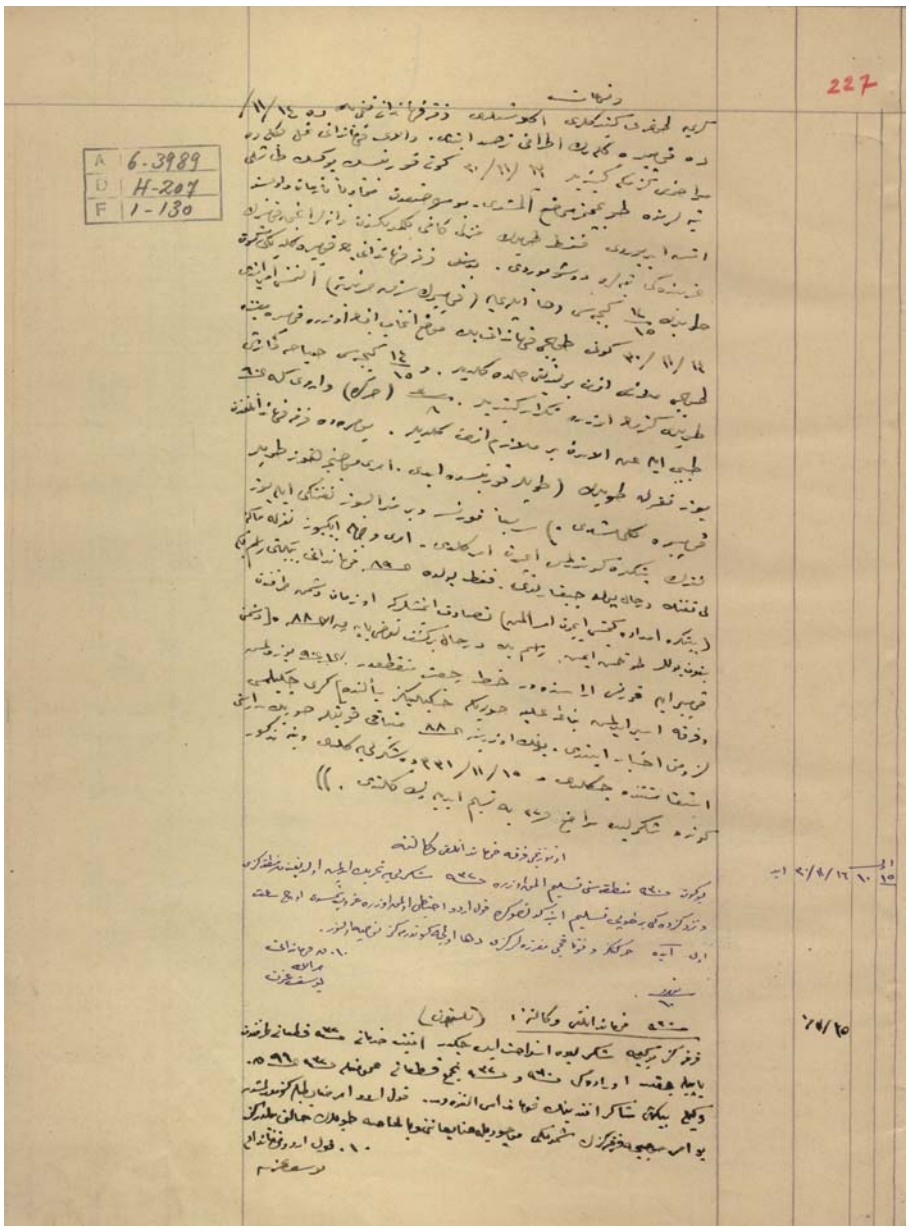

A 6-3989
D 8-207
F 1-131

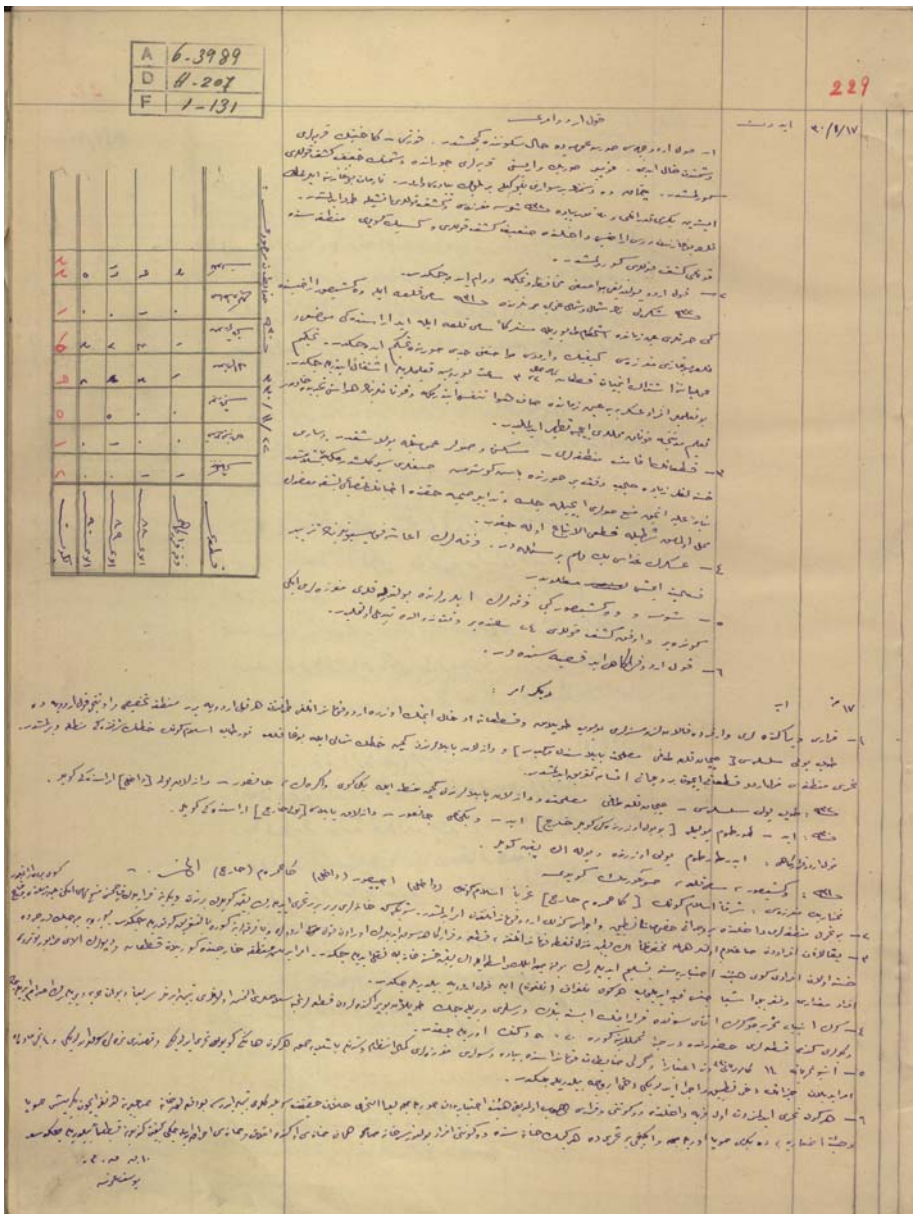

۲۱/۹/۲۱ ایده — قوه اردوسی — اثنین ۲۱/۱/۲۱

۱۴۹۷

۱ — قوه اردو : ۲ فرقه ایله بر سواری آلایی و بر سواری مأکنه‌لی قضه بلوکی و بر آنطام طابورنه و بر تفنگ بلوکی و الق سید خسته خانه [اکبر خسته قبه خولی] و اکلی جبخانه طابورنه بر قطعه قطار [۱۶ ارزامه قولی] و بر باکیر و بیو بلوکنه ترکیب ایده جکدر [قوه اردو نظام حربیه جه بر نفر نفرده]

۲ — بلوکلر : ۲ پیاده الایدن [بدالوی ۲ طابور و طابور ۴ بلوک] بلوکلر ایچون طاغمنه و بلوکلر بر بلوک خیانتنه اکلی طاغم خیانتنه معلومدر و بو طاغم خیانتنه انفنته کوچک خدمتلری [ ] دوره قضه‌کلی بر ماکنه‌لی تفنگ بلوکنه و بر طوپچی بلوکنه [قضه ( )] دوره قضه‌کلی بر ماکنه‌لی تفنگ بلوکنه ، بر اکلی طاغمنه مرکب اولمقدر [ماکنه‌لی بلوکلر حورده تشکیل و تنظیمی معلوم بولنمادیغی موردر]

۳ — ب : ساده ۲ — ده‌کی تشکیلات بوجهله ۲ ده قضه قطرجیلر بر بلوک خیانتنه ایکی طاغم خیانتنه مقدم موقعه قضه اویله دریلمکدر . بلوکده قضه خدمتی کلدیکنده بو حالده خیانتنه اعاده ایدیلمکدر .

۶ : قوه‌لر نظام حربیه جه بر نفره کی طوپچی تشکیلاتی اساسی ایسه ده حال و مقتضا کندیلرینه رفیق الاتن طوپچیلر حالک اولمقدر . دیکر طوپچیلر و بالطه‌لر موقعه قوه اردو طوپچی خیانتنه اتک اری الننده اولوب قوه اردو طوپچیسنه نسبتله اعتبار حالنده‌در .

۵ : فرقه سواری مفرزه‌سی سواری الوینک تشکیلی قطعه ختام بولنجه دریلمکدر .

۶ : آنطام طابورنک تشکیلی سونوی ختام بولنجه اولان فرقه‌یه بر فرقه‌نه بر مفرزه‌سنک رفیق مقدردر .

۴ — سواری الایی و بر بلوک و بر بلوک اوچ طاغمنه مرکب [اوچ بلوکه اللک ایکی طاغم ملازم و اوچنجی طاغم بر نفر کوچک خیانتنه] اولوب تشکیل ایده جکدر .

۵ — طوپچی تشکیلاتی : و بوطه جه‌ده بوجهله اجرا و تطبیق اولنجه‌در . بونک تطبیقی قوه اردو طوپچی خیانتنه انفنته مطلوبدر .

A	6-3989
D	H-207
F	1-132

231

٦ - احکام جاری : درید بلوک و بهر بلوک اوجر خانه ترکیب [هر خانم سلوم خانه اسنده اداره] تشکیل ایده جکدر.

٧ - نفوذ بلوکی ، سید خمه خانه ، جفاز ، ارابه فولاد و بارکیر دوکن نی مابعد فولاد و ارزه درلر . دهر و فنکی و خنصنه و به کوره ایکاج قدر قزقه لره سوقه ربط و الحاق اولنه جقدر . و آو و خنصنه و منصلری خانه نه فولاد ویه اعاده اولنه جقدر.

٨ - قطعات حل حفره کی افراد و حیوان موجوده نظاً بلوکه نه بلک بلک و دون موجوده بولنه جقدر سوده بدرین کرینه کلکده اولان سلم ازوابه اکال ایلیلک اوزره سلم کوچلک خانه لر و سلم ازوابه مقداری اکر بلدکده بر سنه شمدیدن اوزره و اوجوزه بلوک و مأمور الاموله نیت جریه بکدیرنه مداره اداره بولنه جقدر . بونلرک بنی بالخه فرقه الاول و هذه فوطه انلرنه تحت مؤلیتده در.

فولاد ویه نک بالجمله مختلف حنوف قطعاتنده کرک جنت معلومه بکلیه سانه اداره ویه دکل خسه اداره سوقه کوره بولنه افراد خانه لرنه اساساً قطعه لرینک مالی ارقدرنه تشکیلنه دائر ایده جکلدر.

٩ - فرقه لرک و مستقل فولاد ویه لرک اساسات قطعاتنک اسبوعارنامه مجانجه یکیدن تشکیل و تنظیم اولنه راق ، سنه ده اتمامه قدر ختام بولجه دلتسم ایدوارنده فولاد ویه عملیاتنه دریلاجک دیو نظاً تکمیل قوانه اشتغلرنک اسبنی بیه وقتده ٥ سنه ده فولاد ویه کوندریلجکدر.

١٠ - انرنطلر [محابه بولر] یکیدن تشکیل و تنظیم حقنده کی تعلیماته ایریجه درسته تبلیغ ایدنجی فولاد ویه حکمی ایلنه

مرالای

فرقه به عائد بو تشکیلنه الاوه و نیم ایلیسنه م ٢١/١/ بو سنه

فرقه مرکزیه

٩٢٠ د ٧٧ / ١١ / ٢٠

نفوذ	خانه لر	افراد		خیوانات		نفوس		جمله		ملاحظات
		بالغ	صغیر	بالغ	صغیر	بالغ	صغیر			
فرقه ذاتیه	٢	١٢	.	٤	٩٤					
اول ٨٨	٨	١٠٥	٤٢	١٦	٩٦	٤٠١		٧١	٤٢٢	
٢ اول ٨٩	١١	٥٥	٤٤	٧	١٢	٤٠٤		٤٤	٤٤٥	
١ اول ٩٠	٦	٤٦	٤٨	٣	١٤	٤١٩		٤٧	٤٩٥	
ماکنه لی تفنک	٢	٢٠	.	٢	٤٤	٤٢		١٥	١	٨٩ ده مرکانه تفنک و سرعود
یکون	١٩	٧٧	٤٢٨	٦٧	٤٢٢	١٤٠٩	١٠٠١	٢٥٩	١٢٧٤	١١٥ / ١٦٣ اساکلر ٢١/١١/٧٧ فرقه یکون
یکون	١٩	٧٧	٤٢٨	٦٧	٤٢٢	١٤٠٩	١٠٠١	٢٥٩	١٢٧٤	٨٦٦ / ٤٤٤ یا ساکلر ٢١/١١/ فرقه یکون

A 6-3989
D A-207
F 1-133

233

٢٠/٩/٢٨ ايدوسنه

٢٠ مه. وكالتنامه

١ـ سمنا قرقراره خرداده طوندن الينان ايدوغه اعاشه منطقه‌سنه داخلنده‌کی کوملرك
فرقلر شوبله‌در. استفاده ايتمكلرى وهله‌سنده كوملرك كوملرده ازاله وخفاظه‌سنه توقفسيله
اولمه اخفاظه بناءً منطقه‌لرك توسيعه جهتده وتوقفسه وبرجه‌ك تقتضاسنه اجرا اولنمشدر.

٩٢٠ ؛ اريكدون غربى [اغناوت، جابصه، تهلال، باشقلعه،
بخاقلعه كره‌ده‌ره، جوبلى، همديه]

و ٩٦١ • [قونار، ليسكاولر، سينسكر، خوبيكلر، آغ جماء،
جنوب ريكلر، تيماء، باء]

افاده برلنه ايكى جهاته قولى [٨ نزهى، بيك سياده] جنوب ريكلر نيفله
بايرون استفاده ايده‌جكدر.

و ٩٢٢ ، ساء ١٩ اريكدون غربه [خوجور، اده بك، قوشا، يرطانوه]
آخطام ماحيه‌سى ، خصوصاً سنده‌ده برلنجى ايچون بدرجه اعظمه هيچبول،
وتوراتون استفاده ايده‌جكدر.

سابقه‌ده اراك اداره‌سى [سهركسى وكى] مراداده واراده‌لرى طوتنه منطقه نايبه ايدى جكدر

٢ـ قزقلر وخفظه‌سى كزيرى تحت حمايه‌لرى بو منطقه‌لرده استفاده ايده‌جكلر جميع
بو قطعه منطقه‌سى داخلنده ايكسانه ساحه داخلنده ايتمه‌جكدر.

٣ـ كوبلوردن ازهجه ازاله وساشه‌يه مقابله مطلقا ضبط وربط جهتى
دخى اخفاظ واحتياج داخلنده مطالعه‌سى بولنمه‌جقدر.

١٠ مه. مه. مراسمه

يوسف عزت

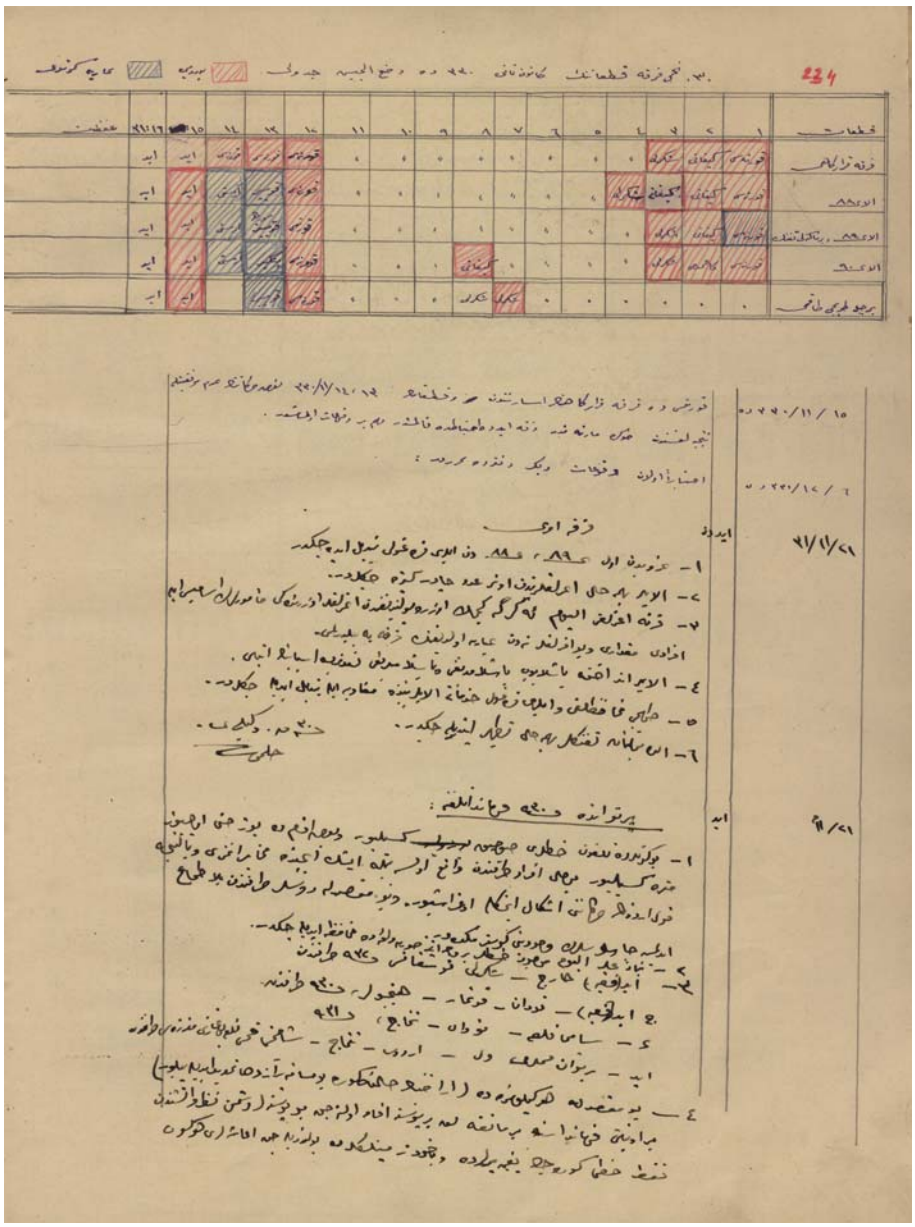

A 6-3989
D 4-207
F 1-134

۲۳/۱۱/۷

حرفه — ۳۴/۱/۷۱

۱/۳۴ — ۱۲۶۶ — اردو ۱۰ قول اردو قهانه امر

۱ — جمعه‌یی قول اردو تک ۵۹ نجی و ۷ نجی فرقه‌لرینده اردو نده نشکیلاتی وجهی وجهله باشلانه‌جقدر.

۲ — مذکور قول اردو قهانه‌نک اداره‌سی جانبنه ایدغه دیرلمه ایچون اوزره ۵۹ قهانه‌لر مرالای عبدالکریم بکه توجه اولنمشدر. اول جهتک بلاجرم بیانه ایدیله‌جکدر.

۵۹ قهانه‌نک ۸۹ قهانه‌سی سابق قومیسیونجه فاتح‌لغه اخراج اولنان رشید بک ایله بوزباشی خلیل‌ایچون انشا

۹۱۷ قهانه‌نک وکالتی ۹ قول اردو طوپچی قهانه‌سی قائممقامی رشید بک ایله اوچ بوزباشی‌نک اخراجلرینه خواد انتظار نعیه ارتکب‌در.

۷ — قول اردو نزد نشکیلاتی عبدالکریم بکه وکالتی قول اردو قهانه‌لری وکیلی علی‌وایچون بکه اوچ جهه یاپیله وکالت قائممقام مرتضی‌بکه اجرا اکلی ایچون جکدر.

۴ — قوه‌لرک نشکیلاتنده اشغال ایله‌جهه صنایع بر جهه آتیه‌در:

ب) حالا اردو نده قولان قول اردو نده بقایا ضابطان و افراد،

ج) جلد ۱۰ قول اردو ده ربط قولان قول اردو بقایا سندن عبارت موزه،

د) جنده خانه‌لرده بولنان سدیر اداره جانبنه ایکی ایلن ضابطان و افراد

ه) افراد جدیده دجو وکلای قرارلی بقایا حالا ربه جهه ایکی ایلن قیم معلم عسکری نیلی انفعده صنایع

۵ — قول اردو قطعاتی و قوه‌لرینه قاعده‌لری: بونلرک اداره اعلاسی ایچون وکلا.. قسماً و نیجه قول اردو و منسا منزل اشغال و استخدام ایتمکده ایلیقلن قول اردو اعاده و قطعاتی ایکی ایدیله‌جکدر. انجه قول ده وکیل قول اردو نک تمامیه نشکلی متعاقب اردو ایله الغو جقدر.

۶ — ۹۲۹ و ۹۱۷ ده سندیکا اعضاسی وکالت سابق امتلی محاکمه بدرنه ایکنجی طلبی بر طایفه اولمق اوزره انتظاراً جمع نشسته‌لر بولنمقده جقدر.

۷ — قوه‌لرک نشکیلاتنده: ایدوصر جزرماتنه قارشی نشکیل ایله‌جهه بعده بوغل سیاناتنه اولنمه‌جهه موجودلی جهلاتنه ابلاغ ایدیله‌جکدر.

۸ — نشکیلاته باشلانیلنجه و نادر ولرک نشکیل ایلنجه‌لر تاریخلری قول اردو قهانه‌لری وکیلی ایچون جمعه ایدیله‌جکدر.

وامار جمعه‌لرک ایچون ارکانلیه‌لری عائدلی

مبزلوا

حافظ احمد

۲۴/۲/۱۰ وردی

نائب — مرتضی — معاون کاتب

A 6-3989
D H-207
F 1-135

دیگری تزیداتی دیگر زمانه دریانه خزینه محلی رفاه و نیودانی تنظیم طوتیلدی . بو صورتله که سفه ضفه نیسم صورتنه و دیاع جلد
بودفعه اوبوجهت بر سیاه خلاق . خابعه واقعاً بنه ده قدر بهجه یه که معیاری بکسم ایدیوره .
مع هذا محابعه انه فقط تیاجی مشق وقریه ویرلاه یومی ایبورلر بوقاره ده ذکر وتعداد ایدیلاه بسیط سرانطه تحریر تنظیم وترتیب
ایدلمی دیکنسه اولمیاور . بناءً علیه خابعه مذهباته کسب اطلاع ایتمک اوزره کیفیت بوکره نیجه دیردهاغی تنظیم واحد
غیر موقوفه ایبورلرک کونه رلمکاریوه نه کفاره اخفه اراده بنیفی مطلوبدر .

حسن وهاب
محصلم

İkamet Mahalleri: Aşağı Hamas

Târih: 28/10/331(0)[1]

Sâat ve Dakika: 10.30

Vukuât:

Otuzuncu Fırka Kumandanlığına

1. Düşman hiçbir tarafda ehemmiyyetli bir fa'âliyyet göstermiyor.

2. Ordu mevâziini kemâl-i şiddetle müdâfaa edecekdir.

3. Otuzuncu Fırka bi-l-hâssa sol cenâhında düşmanın fa'âliyyetini kesr edecek ve bu husûsda Kumandanlığın muvaffakıyyetine mâni' olan her dürlü anâsırı kurşunla ezecekdir.

4. Otuzbirinci Fırka benim ile yolun şarkındaki tepeye çıkan kuvveti toplayarak verecek ve yalnız topcu yanında bir zâbit ile iki manga muhâfız bırakacakdır. Yolun garbındaki kısmıyla ilerleyerek karakol şimâl sırtlarında sebât eden kıtaâtı takviye edecek ve sol cehâhına karşı müteyakkız kalacakdır.

5. Kaim-makam Vâsıf Bey kumandasında kuvvetli bir müfreze bugün buraya vâsıl olacakdır.

6. Otuzbirinci Fırkanın ihtiyâtında en cüz'î bir sebeb olmaksızın vukua gelen karışıklık derhâl ta'mîr edilmeli ve kıtaâtın intizâmı derhâl iâde olunmalıdır. Ancak bu sûretle yapılan bu pek büyük kabâhatin cezâsı tahaffüf eder. Otuzbirinci Fırka ikinci bir karışıklıkla yine bilâ-sebeb dağılırsa bu yerinde kemâl-i metânetle sebât eden Otuzuncu Fırka için büyük bir felâket tevlîd eder ki mes'ûl olanlar hakkında elbetde en ağır cezâyı istilzâm eder.

Her şeye rağmen bu Fırka mutlaka kendisine tevdî' edilen vazîfeyi îfâ etmelidir.

7. Otuzbirinci Fırka topcularının Hamas'ın hemân cenûbundaki sırtlarda mevzi' alacak ve Otuzbirinci Fırkanın ilerlemesini te'mîn edecekdir.

Sol Cenâh Ordusu Kumandanı
Kaim-makam

İkamet Mahalleri: Bardız'dan

Târih: 28/10/330

Sâat ve Dakika: 1.35

Vukuât:

Onuncu Kolordu Kumandanlığına

1. Bugün âdet hilâfı olarak gerek yayladan ve gerekse Doksanikinci Âlây cebhesinden ale-s-seher tüfenk âteşi başladı. Doksanikinci Âlâyın sol

[1] Metinde yanlış olduğu tespit edilen tarihler parantez içinde doğru şekliyle gösterilmiştir.

cenâhından düşman ilerlemeğe başladı. Evvelce arz etdiğim vechle sol cenâhda Losik köyü istikametinde daha geceden muhârebe başlamışdı. Anlaşılan bugün düşman buraya umûmî taarruz yapmak istiyor. Bütün ihtiyâtımla mukavemet etmek fikrindeyim.

2. Bence en ziyâde sol cenâhımız tehlikelidir.

Otuzuncu Fırka Kumandan Vekîli
Şemseddin

İkamet Mahalleri: Hamas'ın Şark Sırtlarından

Târih: 28/10/330

Vukuât:

İstihkâm Bölüğü Kumandanlığına

1. İstihkâm şimdiki topcu mevziinin bulunduğu mevzii tutacak ve emr-i ahîre kadar muhâfaza edecekdir.

2. Topcu Hamas'ın şimâl-i şarkîsindeki sırtlarda ve 89. Âlây gerisinde mevzi' alacakdır.

3. Ben topcunun mevzi' alacağı yere gidiyorum.

Otuzuncu Fırka Kumandanı
Şemseddin

Mülâhazât:

Bardız'dan
28/10/330

10. Kolordu Kumandanlığına

1. 92'nci Âlâyın sağ cenâhı ilerisinde bulunan düşman telefât-ı külliyye püskürtülmüşdür. Âteşle ta'kîb ediyor. Yaylada şimdilik ciddî bir taarruz yokdur.

2. Şimdi süvâri keşif kolundan aldığım raporda düşmanın şimâlden Bardız - Hamas yoluna, Losik'den inen yoldan aşağı sarkmakda olduğu ve bizim kıtaâtımızın Bardız Deresi'nin sol tarafına (cenûb) doğru mevzi' almakda olduğu bildiriliyor. Binâen aleyh Bardız'dan Aşağı Hamas'a giden dere yolundan geçilemeyeceği anlaşılmışdır.

3. Yayla kuvvetinden alınan raporda düşmanın dört çift bâr-gîr koşulu altı topu sâat 8.30 (evvel)de Kızılkilise istikametinden soldaki dereye doğru geçdiğini ve yaylanın sağ cenâhı karşısında bulunan düşmanın mevziini tahkîm etmekde ve piyâdesinin birer ikişer ilerlemekde olduğu bildiriliyor.

4. Ben bütün ihtiyâtımla şimdi Bardız'dan Aşağı Hamas'a giden dağ yolu üzerinden sol cenâhımıza doğru gidiyorum.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Şemseddin

İkamet Mahalleri: Norşin'den

Târih: 28-29/10/330

Sâat ve Dakika: 7.40

Vukuât:

89. Âlây Kumandanlığı Vekâletine

Doksanikinci Âlâyın buraya celbi için yazılan dört nüsha emri maiyyetinizde bulunan süvârilerle muhtelif yollardan mezkûr Âlâya yetişdirilmek üzre irsâline himmet buyurulması.

30. Fırka Kumandanı Vekîli
Şemseddin

Mülâhazât:

Norşin'den
28-29/10/330

92. Âlây Kumandanlığına

Emri aldığınız ânda maiyyetinizdeki bil-umûm piyâde, süvâri, topcu, mitralyöz kıtaâtıyla Norşin'e geliniz.

Otuzuncu Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Şemseddin

Bu emr mükâfât-ı nakdiyye mukabilinde olmak üzre birkaç köylü ile de gönderilmiş ise de köylüler ve süvâriler Bardız yolu üzerinde bulunan düşman postalarına tesâdüf ederek geri dönmeğe mecbûr olmuşlarsa da 29-30/10 mezkûr kıtaât ric'at ederek Çatak'a sâlimen vâsıl olmuşlardır.

İkamet Mahalleri: Norşin Topcu Mevziinden

Târih: 29/10/330

Vukuât:

Onuncu Kolordu Kumandanlığına

1. Aldığım emr-i âlîleri üzerine şimdiki batarya mevziinin şark ve şimâl-i şarkîsinde ileriye doğru iki âlâyla mevzi' almasını emr etdim. Diğer bir

âlâyın bir bölüğüyle Norşin'in şarkındaki tepeyi ve bir takımıyla şimâlindeki küçük tepeyi işgal etmesini emr etdim.

2. Tavuskerd Taburu dünki emrle Otuzbirinci Fırkaya rabt edilmişdir. Bu sabâh emrinizi almazdan evvel Tabur Kumandanı Hüseyin Arslan Bey'le görüşdüm. Bütün maiyyeti dağıldığını ancak yirmi otuz neferle kaldığını beyân etmişdir. Şimdi bunların nerede olduklarını bilmiyorum. Norşin istikametinde bir süvâri göndereceğim. Taburu bulabilirsem onu da ihtiyâtımızda bırakacağım.

3. Nizâmiyye âlâyları dediğimiz kıt'alar kırk ile elli nefer mevcûdlu takımlardan ibâretdir. Bunlar dünki raporla dahi arz etdiğim vechle kaç günd(en) beri açdır.

4. Gerek Yukarı ve Aşağı Hamas'ların şarkında gerekse Norşin'in şimâl taraflarında ve Bardız Deresi'nin sağ sâhilinde çok düşman âteşleri görüldü. Gece sâat birde 91. Âlâydan birkaç nefer, Arslan Bey Taburundan bir adam Norşin'e geldiler. Bunların ifâdesine göre düşman Aşağı Hamas köyüne girmiş ve orada bulunan 91. Âlâyın bir kısmını şehîd ve bir kısmını esîr etmişdir. Kaçabilenler kurtulmuş imiş.

5. Bu ahvâl dâhilinde ve bu şerâit tahtında bu askerle muhârebe etmek imkânı yokdur. Fikrime göre asker düşmandan hiç olmazsa bir günlük mesâfede toplanmalı, perâkendeler iltihâk etdirilmeli, var ise depodan efrâd almalı, kuvvetleri biraz tezyîd etmeli, ordunun kıtaât-ı mütebâkıyyesiyle birleşmeli, kuvvetler münâsib cebheler işgal etmeli, ondan sonra muhârebeye girişmeli.

6. Daha akşamdan beri birçok perâkende efrâd ve muhârebeden kaçanlar Çatak istikametinde gitdiler. Bunları orada toplayarak kıtaâta iltihâkı esbâbının istikmâl buyurulması.

Fırka Kumandan Vekîli
Şemseddin

Kânûn-ı evvel 330'dan i'tibâren kıtaâtın konaklarını gösterir cedveldir.

	Tevakkuf ve istirahat
	Yürüyüş günleri
	Muharebe günleri

Kânûn-ı evvel 330	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	Kânûn-ı evvel
30. Fırka Karargahı	Çakmak	Hasankale	Karagöbek	"	Şipek	Ahbisor	Islamkotik	Kaleboğazı	Losbik	Ahbisor	Arsenik	Beyköy	Karahamza	Divnik	Çatak	Divnik	Divnik	Sankamış	Sankamış	Sankamış	Sankamış	Çermik	Bardız	Bardız	Hamas	Bardız Hamas	Bardız	Norşin	Norşin	Çatak	Fırka Karargâhı
88.Âlây	Çakmak	Çöğendi	Girekösek	Bar	"	Ahbisor	Islamkotik	Kaleboğazı	Losbik	Harabkilise	Arsenik	Emirhan Karcık	Karahamza	Divnik	Sankamış	Divnik	Divnik	Divnik	Divnik	Divnik	Divnik	Çermik	Bardız	Bardız	Bardız Yayla	Bardız Yayla	Bardız Yayla	Norşin	Norşin	Çatak	88. Âlây
89.Âlây	Çakmak	Müceldi	Kelevürt	Kızıkilise	"	Mihrekom	Tutmaç	Kaleboğazı	Losbik	Harabkilise	Arsenik	Beyköy Başköy	Karahamza	Divnik	Çatak	Çatak	Çatak	Çatak	Çatak	Sankamış	Divnik	Çermik		Çıthoros	Hamas		Hamas Bardız	Norşin	Norşin	Çatak	89. Âlây
90. Âlây	Homiği	Sos	Karagöbek	Şipek	"	Ekrek	Sananes	Kaleboğazı	Losbik	...(?)	Kosor	"	?	Divnik	Sankamış	Divnik	Sankamış	Sankamış	Sankamış	Sankamış	Divnik	Çermik		Bardız	Hamas		Hamas Bardız	Norşin	Norşin	Çatak	90. Âlây
Topcu 30. Âlây 1. Tabur	Köprüköy	Korucuk	Soğukçarmik	Karakilise	Kızıkilise	Osit	Islamkotik	Islamkotik	Kaleboğazı	Kızıkilise	Ahbisor(?)	Arsenik	Arsenik	Başköy	Divnik	Divnik	...(?)		Başköy	Başköy		Çermik					Bardız	Norşin			Topcu
2. Tabur	Çakmak	Müceldi	Girekösek			Ahbisor			Losbik					Karahamza	Sankamış	Sankamış			Sankamış	Sankamış											
19. Süvari 1. Bölük	Koşa	Başviran	Bar	Bar	"	Ahbisor	Islamkotik	Kaleboğazı			Harabkilise	Beyköy	Karahamza																		
10. Tabur 1. Bölük İstihkâm	Köprüköy	Korucuk	Soğukçarmik	Karagöbek	Karagöbek	Osit	Ahbisor	Azort Yayla	Kaleboğazı			Arsenik																			
Sıhhiyye Bölüğü 30	Çakmak	Müceldi	Girekösek	Karagöbek	"	Ekrek	Ahbisor	Azort Yayla	Oltu		Penek																				
Seyyâr Hasta-hâne 1	Hasankale	Hasankale	Soğukçarmik	Kelevürt	Karagöbek	Kayadibi	Ahbisor	Azort Yayla	Oltu		Penek																				
Seyyâr Hasta-hâne 2	Hasankale	Hasankale	"	"	Karagöbek	Kayadibi	"	Azort Yayla	Oltu		Penek																				

Târih: 29/10/330

Vukuât:

Onuncu Kolordu Kumandanlığına

1. Karşımızda bulunan düşman cem'an yekûn takrîben bir âlây piyâde ve sekiz toplu üç dört bataryası vardır.

2. Bugün öğleye kadar yaylada bulunan Doksanıncı Âlây yerinde sebât etdi. Ondan sonra her tarafdan düşmanın âteşine ma'rûz kalarak pek dağınık ve perîşân bir hâlde geriye çekilmiş yanında bulunan iki cebel topu düşmanın eline geçmiş iki makineli tüfenk dahi gelmiş ise de sehpa ve ba'zı aksâmı getirilememişdir.

3. 89. Âlâyın iki bölüğü Lospinik köyüne karşı ileri karakolda iken gece sâat 2.30'da düşmanın taarruzuna uğramış ve zâbitânı kâmilen mecrûh ve efrâddan da birçoğu şehîd olarak dağılmışdır. Âlâyın diğer aksâmı geceleyin işbu ileri karakolun takviyesine gönderilmiş iken daha evvel ileri karakollar dağılmış bulunduğundan mezkûr müfreze Bardız Deresi'nin sol tarafına çekilmiş ve bugün akşam sâat 7'ye kadar müdâfaa etmişdir. Mezkûr Âlâyla berâber bulunan dört topdan birisinin namlusu derede kalmış düşmanın eline geçmişdir.

4. 88. Âlây benim ihtiyâtım idi. 89. Âlâyın bu felâketi üzerine sağ cenâha gönderdim. Orada düşmanın âteşine ma'rûz kalmış sekiz şehîdle birkaç yaralı verdikden sonra ma'lûmâtım olmayarak Âlây Kumandanı Binbaşı Temel Bey'in emriyle Norşin'e kadar çekilmişdir.

Norşin'de gördüğüm zamân çekilmesi esbâbını sordum. Birkaç şehîd ve yaralı vermesinden ve 90. Âlâyın perîşân bir hâlde geriye ric'atını gördüğünden dolayı bir himâye mevzii almak üzre çekildiğini beyân etmişdir.

5. Doksanikinci Âlâyla Dokuzuncu Kolordu Müfrezesinin vaz'iyyeti pek fenâ olduğundan bahsle Kolordu Kumandanlığına bir iki def'a yazdım ise de ric'at etmesi için emr alamadım. Mezkûr âlây da karşısında bulunan düşman zaîf olduğu için geriye çekilemedi. Şimdiye kadar o Âlâydan ma'lûmât alınmamışdır.

6. Şimdi ahâlî ile kendisine bir ric'at emri yetişdirilmesine çalışacağım.

7. Şimdi Doksanıncı Âlâyın mevcûdu 50 neferdir. Zâbitânı da yokdur. 88. Âlây ile 89. Âlâyın da mevcûdları yekûnu üç yüz neferi tecâvüz etmez.

8. Otuzuncu Topcu Âlâyından üç ve Yirmisekizinci Topcu Âlâyından iki cebel topu varsa da bunların ancak iki üç dânesi kabil-i isti'mâldir.

9. Şimdilik Fırka ile Norşin'in ilerisinde ileri karakol tertîbâtı alınacak ise de bu kuvvet harbe gayr-ı muktedir bulunduğundan yarın sabâh düşmanın topcu âteşi altında Norşin Yaylası'na kadar çekilmesi muhâldir. Her hâlde nısf-ül-leylde bu kuvvetin tepeyi aşması lüzûmunu hiss ediyorum.

10. Bu asker birkaç gün evvel ekseriyyetle kavrulmuş buğday, bulabildiği cüz'î mikdâr un ve ekmekle ve etle geçiniyordu. Fakat iki günden beri bu erzâk da ele geçmiyor. Efrâd ve hayvânât kâmilen aç denecek derecededir.

11. Elde bulunan topcuları şimdi Fikri Bey'in göstereceği mevzie göndereceğim.

12. Şimdilik Norşin'deyim.

Fırka Kumandanı Vekîli
Şemseddin

Mülâhazât:

29/10/30

Bugün için Norşin Yaylası'nda sebât emr olundu. Tam mevcûdlu fırkalar cebhesi kadar birer cebhe verildi. Bugün Norşin Yaylası'nda dehşetli rüzgâr ve soğuk var idi.

30 ve 31'inci Fırkalar Yukarı Hamas'dan gelecek olan 32'nci Fırkanın ric'atını himâyeye de me'mûr idiler.

Bugün öğleye doğru Fırka Kumandanı Vekîli Şemseddin Bey, Üçüncü Ordu Karârgâhına gitmek için Kolordudan bir emr aldı ve Fırka emr ve kumandası aynı zamânda 31'inci Fırka Kumandan Vekîli Kaim-makam Tevfîk Bey'e tevdî' edildi.

32'nci Fırka mevcûd bakıyyesiyle(?) kâmilen Çatak'a ric'at etdi. Bunun üzerine 30 ve 31. kıtaâtı da Çatak'a karîb sırtlara geçebilmek üzre hareket etmiş iken tekrâr yerlerine iâde edildi.

29-30/10/331(0) gecesi Norşin Yaylası'nda kalındı. Bu gece yüzü mütecâviz efrâd müncemiden vefât etdi. Burada 30'uncu Fırka mevcûdu

		Neferen	
	88. Âlây	150	
Takrîben	89. Âlây	63	
	90. Âlây	45	
		258	nefer idi.

İncimâd edenler bu mikdâra dâhil idi. Soğuğun vehâmeti düşmanın en müdhiş hücûmlarından ziyâde kıtaâtı mahv edeceği Çatak karyesindeki Kolordu Karârgâhına arz edilmiş ise de müşkilâtın derecesi anlatılamadı. Ertesi sabâh 31 ve 30'uncu Fırka Kumandanı Tevfîk Bey'in mütemâdî ma'rûzâtıyla artık soğuğa mukavemet edilemeyeceği anlaşılarak bir dereceye kadar kuytu bir mahal olan Çatak'a takarrüb olunmasına emr ve müsâade olundu. Eğer Kolordu hey'et-i kumandası 29 Kânûn-ı evvel günü Norşin Yaylası'na bi-z-zât çıkıb ahvâl-i havâiyyeyi görse idi bu karârı bir gün evvel vererek bir hayli incimâda, askerin emirsiz savuşmalarına meydân verilmemiş olabilirdi. Fakat Kolordu Karârgâhı yazı işlerinden dolayı köydeki odalarını terk edemiyorlardı.

Şekerli

7/11/330 – 31/10/331(0)

Kolordu 10 / Fırka 30

Otuzuncu Fırka Kumandanlığı Vekâletine

Kıt'a	Geriye Sevk Edilen				Hasta-hâne Hâricinde Vefeyât				Mülâhazât
	Mecrûh		Merzâ		Meydân-ı Harbde Vurularak		Suver-i Sâire ile		
	Zâbit	Nefer	Zâbit	Nefer	Zâbit	Nefer	Zâbit	Nefer	
88. Âlây 1. Tabur	4	197			5	58			Biri âlây yâveridir.
88. Âlây 2. Tabur	8	175				55	3		Gaib
88. Âlây 3. Tabur	1	153			2	58			
	13	525			7				
89. Âlây 1. Tabur	2	129			3	43	9		
89. Âlây 2. Tabur	3	131			1	71	1		
89. Âlây 3. Tabur	4	136			2	74	1		
	9	396			6				
90. Âlây 1. Tabur	2	121			3	64	3		
90. Âlây 2. Tabur	4	103			1	57	2		
90. Âlây 3. Tabur	4	90				56	1		
	10	314			4				
30. Âlây Topcu	4	21			2	6			
	36	1256			19	540	20		
88. Âlây	2	40				15			
90. Âlây	1	5							
89. Âlây		4				2			
Umûm Yekûn	39	1305			19	557	20		

1. Harbin bidâyeti olan 9/10/330'dan 31/10/330'a kadar muhtelif muhârebelerde kıtaâtın mecrû(hîn) ve şühedâ mikdârı mevrûd vukuâtlarından iktibâsen bâ-tevhîd takdîm kılındı.

3(0). Fırka Ser-tabîbi
İsmâil Ali

Bu cedvelde efrâda âid mekadîr her hâlde pek noksân olsa gerekdir. Bunlar tabîb elinden geçib kayd olunabilenlerdir.

Hulâsa:

	Şühedâ				Mecrûhîn			
	Âlây Kumandanı	Tabur Kumandanı	Müderris Mülâzım	Yekûn	Âlây Kumandanı	Tabur Kumandanı	Müderris Mülâzım	Yekûn
88. Âlây	-	-	7	7	1	1	11	13
89. Âlây	-	2	5	7	1	-	8	9
90. Âlây	1	1	2	4	-	-	10	10
Topcu 30. Âlây	-	-	2	2	-	1	3	4
Yekûn	1	3	16	20	2	2	32	36

İkamet Mahalleri: Kornes

Târih: 31/10/31(0)

Vukuât:

Kürdigan
31/10/330

Kolordu Emri

1. Ruslar Aras'dan Kötek'e kadar hudûd hattında ve ondan sonra İsisur - Topyolu Karakolu - Çatak - Urut hattındadır. Düşmanın 30/10/330 günü Akviran ve İd'in şimâlindeki Yeniköy mevziine vuku' bulan taarruzları muvaffakıyyetle tard edilmişdir.

2. İkinci Süvâri Fırkası Aras, Mecingerd'de, 11. K.ordu Mecingerd Kötek hattında olub 10'uncu Kolordunun 31'inci Fırkası Kürdigan, ileri kıtaâtı Çatak karyesiyle Kürdigan mezraasında, 30. Fırka Kornis'de ve 32. Fırka İd'de ve Müstakil Fethî Bey Müfrezesi bir kısmı ile Narman Boğazı'nda olub Nizâmiyye Süvâri 19. Âlây kendisine terfîk edilen bir makineli bölük ile Narman Müfrezesini takviye etmek üzre bugün sevk olunmuşdur.

3. Onuncu Kolordunun Norşin mevziindeki kuvveti düşmanın bir mikdâr piyâde ve süvâri, makineli ve topcusuyla Çatak'a karşı icrâ' etmiş olduğu yan te'sîriyle vaz'iyyetini tashîhe mecbûr olmak ve kemâl-i intizâm ile Kürdigan - Kornes hattını işgal eylemişdir.

Kolordumuz yarın 31. Fırka ile Kürdigan ve Fırka 30 ile Kornes mevâziini ve 32. Fırka (Narman Müfrezesiyle müttehiden) Oltu - Narman - Ekrek câddesini müdâfaa edecekdir. Bu maksadla 30, 32. Fırka ve Fethî Bey Müfrezesi kendilerine verilen ta'lîmâta tevfîkan hareket edeceklerdir ve 31. Fırka ise Kürdigan mevziini Çatak'a karşı müdâfaa ve ihzâr edecekdir. Kolordu İstihkâm Taburu yarın Kornis ile Kahmis arasında ba'zı tahkîmât icrâ' etmek üzre ta'lîmât alacakdır.

4. Erzâk ve ceb-hâne kolları ile seyyâr hasta-hâneler hakkında ayrıca ta'lîmât teblîğ(?) olunacakdır.

5. Bir depo taburunun Hasankale üzerinden Mihkar istikametinde gelmekde olduğu gibi Erzurum civârında mevcûd üç depo taburunun da buraya tahrîkine emr verilmişdir. Diğer depo taburumuz Bayburd'dan Erzurum'a varmış olacakdır. Üç senelik ihtiyât efrâdıyla 310 tevellüdlü kur'a-i cedîde efrâdının silâh altına alınmasına emr verilmişdir.

6. Kolordu kıtaâtının birkaç gündür ric'at harekâtı yapmış olmakla berâber vazîfesini tamâmen yapmış görmekle müftehirim. 32. Fırka Topyolu Karakolundan Yukarı Hamas tarîkiyle Çatak'a kadar fevk-at-tasavvur tabîî müşkilât içine ve bi-l-hâssa düşman âteşi altında emsâli pek nâdir cür'et-i kahramân-âne ile yapdığı on beş sâatlik yürüyüş Bardız Yaylası ve Losnik mevzilerinin sukutuyla pek münferid kalmış olan Doksanikinci Âlâyın toplar ve makineli tüfenklerle düşman saflarını yararak pek kahramân-âne bir hareketle fırkasına iltihâkı yalnız Kolordumuza değil târih-i millîmize şeref verecek müfâharetdendir. Bu gibi vakayi' ile temeyyüz eden silâh arkadaşlarımızı vatanın milletin dâimâ ibzâl edeceği mükâfâtlara nâil etmeğe delâlet etmeği en birinci vezâifden add ederim. Bu hareketden efrâdımızın zâbitân tarafından dindâr-âne ve merd-âne hisler ile sevk ve idâre edildiği takdîrde ne büyük işler görülebileceğini gösteriyor. Buna rağmen Çatak - Norşin arasındaki mevzide yapılan müsâdemeler esnâsında ba'zı zâbitânın müsellah kıt'alarıyla bilâ-emr savuşmuş olduklarını görmekle pek müteellim bulunuyorum. Bu zâbitân hakkında en şedîd cezâları tatbîk etmekdeyim. Bu müessif hâdise bu gibi vatan hâinleri hakkında pek vakar-âne davranacağımı sûret-i kat'iyyede ihtâra beni mecbûr etmişdir.

7. Kolordu Karârgâhı bu gece ve yarın Kürdigan'dadır. (Kürdigan Mezraası - Kürdigan - Mihkar - Lansor - Kigani - İd mevâkii telefonla merbûtdur ve bu mevkiler telefon merkezleridir.)

İlâve: Fethî Bey Müfrezesi hakkında ve bu müfrezeden Kaleboğazı'na çekilmiş olan kuvvetin mikdârı ile sahrâ topları hakkında gönderilecek

zâbitân vâsıtasıyla serîan ma'lûmât istihsâli ile iş'ârını 32. Fırka Kumandanından istirhâm ederim.

K. 10. Kumandanı
Mîr-alây
Yusuf İzzet

Mülâhazât:

31/10/331(0)

Öğle vakti düşmanın ba'zı kıtaâtının Süleymanlı civârından taarruz etdiği haberi geldi. Piyâde âteş sesleri Çatak'ın pek yakınından işidilmeğe başladı. 30/31 gecesi düşman en ileride bulunan Seksensekizinci Âlâya taarruz ederek Fırkanın perîşân bir hâlde ancak Çatak'da toplanması mümkün oldu. Mevcûdları:

88. Âlây	73
89. Âlây	93
90. Âlây	93
89. Âlây Makineli	21
	286(280)

31 minh öğle vakti Kolordu Kumandanı 89. Âlây Kumandanı Binbaşı Ziyâ Bey'i Fırka Kumandanlığı Vekâletine ta'yîn ve Kornes'e hareketle mevki-i mezkûru elde bulundurması ve hîn-i hâcetde Kornes - Kahmis Gediğini musirr-âne müdâfaa eylemesi vazîfesini verdi ve Fırka bâlâdaki mevcûd(l)a öğleden sonra sâat 3'de Çatak'dan hareketle sâat beşde Kürdigan'a geldi. Oradan Kornes için iki kılavuz alındı. Yol pek fenâ karlı ve buzlu idi. Kornes'e nısf-ül-leylden sonra ancak sâat üçde vâsıl olundu. Sık sık tevakkuflar yapıldığı hâlde ve hattâ kol nihâyetinde bulunan Doksanıncı Âlây ve Makineli Tüfenk ile irtibât gaib oldu. Bunlar Mihkar'a dönmüşlerdi.(?) Ancak ertesi sabâh öğle vakti Kornes'e gelebildiler.

İkamet Mahalleri: Samikale

Târih: 2/12/330

Vukuât:

Otuzuncu Fırka Kumandanlığına

Kolordunun 31/11/330 târih ve 1329 numrolu teşkîlât emri mûcibince Fırkanızdan bir makineli tüfenk Otuzbirinci Fırkaya tertîb edilmişdir. Mezkûr

tüfeğin me'mûru olan Mülâzım-ı evvel Hüsnü Efendi'ye teslîmen gönderilmesi mütemennâdır.

31. Fırka Kumandan Vekîli
Kaim-makam
Tevfîk

Mülâhazât:

İşbu rapor 90. Âlâyına havâle edildi. Tüfekler 88. Âlây, 89. Âlâyda olduğundan iâdeten geldi.

Üç pistonun kırık olduğundan Kolorduya ma'lûmât verildi.

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 2/12/330

Sâat ve Dakika: 6.30

Vukuât:

Otuzuncu Fırka Kumandanlığına

Telefonculuğu öğrenmek ve ba'de yine fırkasına iâde olunmak üzre beher âlâydan okur yazar ikişer neferin bi-t-tefrîk Kolordu Telgraf Bölüğüne i'tâsıyla inbâsı.

10. Kolordu Kumandanı
Mîr-alây
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 2-3/12/330

Vukuât:

Otuzuncu Fırka Kumandanlığına

1. İd - Şekerli yolu üzerinde ve kasaba mahrecinden takrîben 200 metre mesâfede ve yolun hemân sağındaki harâbe değirmenin yanında on hayvân lâşesi bulunduğu berây-i teftîş gönderilen zâbitin raporundan anlaşılmışdır.

2. İş'âr-ı sâbık vechle hayvân lâşelerinin toplatdırılarak üzerlerine toprak atdırılması mütemennâdır.

Kolordu Kumandanı
Mîr-alây
Yusuf İzzet

Mülâhazât:

İşbu emr 90. Âlâydan bir zâbit tarafından icrâ' etdirildi. 3/12/330

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 3/12/330

Vukuât:

Kolordu Kumandanlığına

Sivas'dan Doksanıncı Âlây Depo Taburundan bir me'mûr refâkatiyle ve künye defteriyle gönderilmiş olan iki yüz on altı neferden otuz altısı esnâ-yi râhde hasta-hânelerde terk edilmiş ve kısmen firâr eylemiş oldukları me'mûrînin ifâdesinden anlaşılmış olmağla mütebâkî yüz seksen nefer hakkında olunacak muâmelenin emr ve iş'arı husûsuna müsâade buyurulması ma'rûzdur.

Otuzuncu Fırka Kumandanı
Kaim-makam
Bahâeddin

Mülâhazât:

Kolordudan iâdeten vürûd ederek 60'ar nefer âlâylara tevzî' edildi.

31 Kânûn-ı sânî ve 1390 numrolu emr-nâme-i kumandanîlerinin 8'inci mâddesi mûcibince kıtaâtın ümerâ ve zâbitân esâmî defterleri îcâb eden teşkîlâta göre bugün tanzîm edilmekde bulunduğundan 9'uncu mâdde mûcibince yarın takdîm edilecekdir.

2. Hasta-hânede taht-ı tedâvîde bulunan Fırka kıtaâtına mensûb efrâd berây-i tebdîl-i hevâ Mintator'da(?) Kolordu Ser-tabâbetinden gönderilmiş olduğundan karye-i mezkûreden bu ve bu kabîl efrâdın iâşeleri için bir küçük zâbit gönderildiği gibi yarın da âlâylardan doktorun birisinin karye-i mezkûreye gönderilecekdir.

Mülâhazât:

4/12/330'da Kolorduya ma'lûmât verildi.

Mülâhazât:

1/11/330 Kuvve-i Umûmiyyesi

Kıtaât	Zâbitân	Efrâd		Esliha		Ceb-hâne	Kılınc	Muaddel Martin	Hayvânât		Mülâhazât
		Muhârib	Gayr-i Muhârib	Muaddel Mavzer	Makineli Tüfenk	Aded	Aded	Aded	Binek Re's	Mekârî Re's	
Fırka Erkânı	10	35	25	30	-	960	16	25	26	28	
88. Âlây	9	93	7	93	-	1395	-	-	6	12	
89. Âlây	14	110	13	94	1	26270	-	-	11	20	
90. Âlây	12	78	18	91	-	-	-	-	6	11	
Yekûn	45	316	63	308	1	28625	16	25	49	71	

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 7-8/12/330

Vukuât:

Otuzuncu Fırka Kumandanlığına

El-yevm Fırkanıza mensûb olarak mevcûd efrâdın ne kadarı seferberlik bidâyetinden beri mevcûd efrâddandır ve ne kadarı Kânûn-ı sânî ibtidâlarından i'tibâren takviye efrâdı olarak verilmiş olandır. Her âlây/bölükde mâr-üz-zikr iki cins efrâd mikdârını müş'ir bir cedvelin tesyârı matlûbdur.

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 7/12/330

Vukuât:

Otuzuncu Fırka Kumandanlığına

Ba'de-mâ muhtasar kuvve-i umûmiyye üç günde bir, mufassal kuvve-i umûmiyye de on beş günde bir sabâhları be-heme-hâl Kolorduya bildirilecekdir.

İlk muhtasar kuvve-i umûmiyye Şubat'ın onuncu günü sabâhı,

İlk mufassal kuvve-i umûmiyye Şubat'ın on ikinci günü sabâhı gelecekdir.

Kolordu Kumandanı
Yusuf İzzet

88. Âlây

Kıtaât		Seferberlik Bidâyetinden Bu Âna Kadar Taburda Bulunan Efrâd	Takviye Sûretiyle Verilen	Yekûn	Mülâhazât
1. Tabur	1. Bölük	15	20	35	Takviye sûretiyle Birinci Tabura yetmiş iki nefer verilmiş ise de hâl-i hâzırda altmış dokuz nefer mevcûddur. Üçü hasta-hâneye gönderilmişdir.
	2. Bölük	17	14	31	
	3. Bölük	10	21	31	
	4. Bölük	12	17	29	
	Yekûn				
2. Tabur	5. Bölük	29	7	36	Takviye sûretiyle İkinci Tabura yetmiş üç nefer verilmiş ise de hâl-i hâzırda otuz nefer mevcûddur. Kırk üç nefer hasta-hâneye gönderilmişdir.
	6. Bölük	30	12	42	
	7. Bölük	25	7	32	
	8. Bölük	41	4	45	
	Yekûn				
3. Tabur	9. Bölük	20	18	38	Takviye sûretiyle Üçüncü Tabura elli yedi nefer verilmiş ise de iki nefer hasta-hâneye gitdiğinden elli beş nefer kalmışdır.
	10. Bölük	19	19	38	
	11. Bölük	27	12	39	
	12. Bölük	43	6	49	
	Yekûn				

Âlâyımızda mevcûd efrâddan olub seferberlik bidâyetinden bu âna kadar Âlâyda bulunan efrâd ile bu kerre takviye sûretiyle Âlâya verilen efrâdın taleb buyurulan cedveli bölük bölük bi-t-tanzîm takdîm kılındı. 8/12/330

88. Âlây Kumandan Vekîli
Binbaşı
Ahmed Râsim

Mülâhazât:

Bir gün evvel verilen kuvve-i umûmiyye ile işbu cedvel beyninde 27 nefer noksân görüldüğü sorulmuş idi. Alınan cevâbda o gün Aha Hasta-hânesine gönderilen efrâdın dâhil edilmediği cevâbı alınmışdır.

89. Âlây

Kıtaât		Eski Efrâd	Takviye Efrâdı	Yekûn	Mülâhazât
1. Tabur	1. Bölük	26	16	42	
	2. Bölük	26	7	33	
	3. Bölük	19	19	38	
	4. Bölük	21	14	35	
	Yekûn	92	56		
	5. Bölük	7	38	45	
	6. Bölük	18	22	40	
	7. Bölük	11	30	41	
	8. Bölük	12	26	38	
	Yekûn	48	116		
	9. Bölük	19	17	36	
	10. Bölük	20	22	42	
	11. Bölük	18	21	39	
	12. Bölük	20	18	38	
	Yekûn	77	78		
	Makineli Tüfenk	43	5	48	

Ol bâbdaki emrine tevfîkan kıtaâtda mevcûd eski efrâd ile ahîren verilen takviye efrâd mikdârlarını müş'ir tanzîm olunan cedvel takdîm kılındı. 8/12/330.

89. Âlây Kumandan Vekîli
Yüzbaşı
Rıf'at

Mülâhazât:

Dünki gün verilen kuvve-i umûmiyye ile işbu cedvelde beyninde (28) nefer noksân zuhûr etdiği sorulmuş idi. Vürûd eden cevâbda zuafâ nâmıyla Aha'ya gönderilen efrâdın dâhil edilmediği bildirilmişdir.

90. Âlây

Kıtaât	Eski Efrâd	Takviye Edilen Efrâd	Yekûn	Mülâhazât
1. Bölük	6	31	37	
2. Bölük	18	27	45	
3. Bölük	13	28	41	
4. Bölük	18	26	44	
Yekûn				
5. Bölük	10	27	37	
6. Bölük	10	26	36	
7. Bölük	9	26	35	
8. Bölük	9	26	35	
Yekûn				
9. Bölük	16	25	41	
10. Bölük	14	18	32	
11. Bölük	18	19	37	
12. Bölük	32	12	44	

Emr buyurulan cedvel bi-t-tanzîm arz ve takdîm kılınır.

90. Âlây Kumandan Vekîli
Binbaşı
Hilmî

İkamet Mahalleri: Tutmac'dan

Târih: 9/12/330

Vukuât:

Kolordu Kumandanlığına

6/12/330 târih ve 1499 numrolu emr-i yevmînin 5 numrolu mâddesi cevâbıdır.

Efrâdın üst, baş, esliha ve ceb-hânesi âlây kumandanları tarafından muâyene etdirildiğinden ayrı ayrı raporları alındı. Ber-vech-i âtî müşâhedât ve mütâlaât hulâsaten arz olunur.

1. Tüfekler son derece pas ve karıncalı olduğundan bir gün evvel gaz yağıyla tathîr edilmiş ise de ikinci ve mükemmel bir tathîre arz-ı ihtiyâc hiss etdiğinden 12/12/330 Penc-şenbih günü tüfekci ustalarıyla tekrâr icrâ' etdirilerek muâyeneler ve teftîşleri taleb edilecekdir.

2. Elbise, eşyâ, bi-l-hâssa çamaşır, yağmurluk, kilim ve sâire noksânları evvelce taleb buyurulan cedvel ile arz edilmiş olduğundan bunlar hakkında ma'rûzât bi-t-tab' fazla olduğundan sarf-ı nazar edilmiş yalnız kehle ile tifüsün(?) önü alınmak için bi-l-hâssa çamaşıra ihtiyâc vardır.

3. Her hâlde bu derîn muâyene ve teftîşin hüsn-i te'sîri görüldüğü ve salgın bir hâlde bulunan hastalığın bir derece tevakkuf etdiği hiss olunmakda bulunduğundan etüv ile bir mikdâr çamaşırın vürûdunda avn-i Hakk'la kâmilen ref' olunacağı ümîd ve arz olunur.

30. Fırka Kumandanı
Bahâeddin

Kornes Karârgâhından
1/11/30
2.30 (Sonra)

Kürdigan'da: 10. K. Kumandanlığına

1. Bu sabâh Kornes'in 4:5 kilometre şimâlinde Pitkir - Sorik istikametlerinde düşmanın müteaddid süvâri keşif kolları görülmüşdür. Sorik istikametine sevk edilen süvâri keşif kolumuzdan alınan ma'lûmâtdan düşmanın 200:300 mevcûdunda bir süvâri kıt'asının Aresti'den Yeniköy'e doğru ilerlediği ve o civârda bulunan piyâdemiz âteş alması üzerine refâkatinde bulunan piyâdeyi orada bırakarak bir bölük kadar süvârisiyle Yeniköy'ün cenûb-i şarkîsine doğru tebdîl-i istikamet etdiği ve mütebâkîsinin Aresti civârında kaldığı anlaşılmışdır.

Yeniköy civârında sabâhdan beri muhârebe devâm etmekdedir.

2. Pitkir - Kompir - Sorik - Tuzla - Kihdik düşman tarafından işgal edilmişdir.

3. Süvâri Âlâyıyla ve Yeniköy'deki kıtaâtımızla irtibât te'sîsi için Kihdik üzerinden bu sabâh göndermek istediğimiz süvârilerimiz Kihdik'de âteş aldıkları cihetle oradan gidememişlerdir. Kamhis - Kigani üzerinden tekrâr gönderildi. Fakat henüz bir ma'lûmât alınamadı. Kihdik dahi düşmanın bir mikdâr piyâde ve süvârisi(?) olduğu anlaşılmışdır.

4. Kornes'de bulunan kıtaâtımız şimdiye kadar düşman tarafından bir taarruza dûçâr olmadı. Emr-i âlîniz vechle Kornes'in şimâlindeki sırtlardan Kihdik istikametine giden yol yüz kişi ile işgal edilmişdir. Mütebâkî kuvvet ve makineli tüfenk Kornes'de ihtiyât olarak elde bulundurulmakda olduğu ma'rûzdur.

Kolordu emir zâbitiyle gönderilmişdir.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Ziyâ

Mülâhazât:

Kornes'de
1/11/330

Yeniköy'de Kıt'a-i Askeriyye Kumandanlığına

1. Bu gece (31/1) iki yüz elli mevcûdla Kornes'e geldik. Vazîfemiz Kornes ve Kahmis sırtlarında Pitkir istikametini düşmana karşı setr etmekdir. Burada tesâdüf etdiğimiz keşif kolumuzdan aldığımız ma'lûmâtdan gurûbdan iki sâat sonraya kadar Pitkir'de düşmandan eser görülememişdir. Dün akşam Yeniköy'le Narman arasında düşmanla piyâde muhârebesi olmuşdur.

2. Düşmana dâir başkaca ma'lûmâtımız yokdur.

3. Düşmana dâir istihsâl etdiğiniz ma'lûmât ve vaz'iyyetleri bu raporu getiren süvâri ile bildiriniz.

4. Erzâk kolları bir iki yüz kıyye arpa getirmişdir. İhtiyâcınız varsa oraya celb etdiriniz.

5. Kolordu Kürdigan'dadır.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Şemseddin

Bu süvâri Kihdik üzerinden gönderilmiş orada düşmandan âteş aldığından Yeniköy'e girememişdir.

İkamet Mahalleri: Kornis

Târih: 1/11/30

Sâat ve Dakika: 5.30 Sonra

Vukuât:

İleri Karakol Emri

1. Bu akşamdan i'tibâren 89. Âlây, 88. Âlâyı tebdîl edecek ve ileri karakollara âid ta'lîmât ve tertîbâtı 88. Âlây Kumandanı Binbaşı Temel Bey'den alarak ona göre hareket edecekdir.

2. Geceleyin ileri karakollarda yollar hâiz-i ehemmiyyetdir. Bu yollara müstakil zâbit postası konulması ehemmiyyetine binâen şâyân-ı tavsiyedir.

3. Şafakdan evvel (geçenlerde uğranılan felâkete mahal kalmaksızın) mıntıka be-heme-hâl işgal edilmiş bulunmalıdır.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

Mülâhazât:

1/11/331(0)

Bugün Pitkir istikametinde düşmanın keşif kollarıyla temâs hâsıl oldu.

(+) Kolordu Emri[2]

İkamet Mahalleri: Kornis

Târih: 2/11/30

Vukuât:

Kornis Fırka Karârgâhı'ndan
2/11/330

(++) Hareket Emri

1. Düşman bu gece İd'in altı kilometre şimâl-i şarkîsinde 32. Fırka ile muhârebe etmekde bulunmuşdur.

[2] Metnin orijinalinde de Kolordu Emri yer almamaktadır.

2. Kolordu Karârgâhı, 31. Fırka bu sabâh Kürdigan'dan hareket edecek ve Mihkar - Lansor - Kigani - İd câddesi üzerinde ilerleyecekdir.

3. 30. Fırka kolbaşısı ile sâat 8'de ictimâ' mahallinden hareketle Kahmis istikametinde yürüyecekdir ve 31. Fırkanın kol nihâyetinin mürûrundan sonra mezkûr kola iltihâk edecekdir.

Yürüyüş sırası

90. Âlây	Kısm-ı küllî
88. Âlây	Kısm-ı küllî
Makineli Tüfek	Kısm-ı küllî
89. Âlây	Düm-dâr

4. Kısm-ı küllî köyün cenûbundaki dereyi düze çıkdıkdan sonra düm-dâr kısm-ı küllîyi (500) metreden ta'kîb edecekdir.

5. 90. Âlây Kahmis'in iki kilometre şimâlindeki boyun noktasında bir zâbit kumandasında yirmi neferlik bir tarassud kuvveti terk edecek ve Kahmis'in garbındaki yüksek tepede 89. Âlây yerine düm-dâr olarak Fırkayı ta'kîb edecekdir.

6. Efrâdın üzerinde be-heme-hâl 150 fişenk bulunacak ve büyük ağırlıklar bilâ-ifâte-i vakt Kamhis - Koçkans - Ekrek üzerinden Todan'a sevk edilecekdir ve be-heme-hâl akşama Todan'a vâsıl olacaklardır.

7. Burada herhangi kıt'aya mensûb olursa olsun hiçbir perâkende bırakılmayacakdır.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

Mülâhazât:

1-2/11/331(0) sabâha karşı Kolordudan bir emir zâbiti geldi. Bir emr getirdi. (+) Bu emirde Kolordu iki koldan Şekerli ve İd istikametinde ric'at edecek, 30'uncu Fırka Kahmis'de 31'inci Fırkayı himâye edecek. Bunun üzerine aşağıdaki Fırka emri verildi ve hemân hareket olundu. (++)

İkamet Mahalleri: Kigani

Târih: 2/11/30

Vukuât:

Seksendokuzuncu Âlây kâmilen gelinceye kadar Fırka Kahmis'de tevakkuf etdi ve ba'de Kigani'ye geldi ve Doksanıncı Âlâyı Kigani sırtlarında ileri karakola me'mûr etdi.

Kolordu Karârgâhı Kigani'ye uğrayarak Fırkanın Kigani kalmasını emr etdi. Düşman, Fırkayı süvâri keşif kollarıyla ta'kîb ve âteşleriyle ta'cîz etdi ve hattâ Kızılkilise'ye kadar keşif kolları da sarkdı. Maa-mâ-fîh 31'inci Fırka oradan geçerek İd'e hareket etdiler.

Kigani
2/11/331(0)

30. Fırka

İleri Karakol Emri

1. Düşmanın ba'zı keşif kolları Kornes'den Çatak üzerine ilerlediği görülmüşdür. Kürdigan'dan geç vakte kadar düşman ilerlememişdir.

2. 31'inci Fırka bugün Kigani - Şekerli üzerinden İd'e gidecekdir. 32. Fırka Şosa karyesi civârındadır.

3. 30. Fırka bu geceyi Kigani'de geçirecekdir. 90. Âlây Kahmis'i işgal ve bir zâbit keşif kolu (10 kişilik) Kahmis'in şimâlindeki boyun noktasına sürecekdir. 90. Âlây ile berâber Kahmis'de bulunan Karapapak Süvâri Bölüğü Mihkar'a göndereceği bir zâbit keşif koluyla Kürdigan istikametini tarassud edecekdir.

b. 88. Âlây Kigani'nin şimâl-i garbî istikametindeki tepede postalar ikame edecek ve bir zâbit keşif kolu Şosa karyesi istikametinde (köyden bir kılavuz alarak) 32. Fırka ile irtibât te'sîs edecek.

c. 89. Âlây Kızılkilise yolunu bir posta ile tarassud etdirecek.

4. Düşmanın bu gece taarruzu hâlinde 32. Fırka bulunduğu mevâkii ve 30. Fırka 90. Âlây Kahmis'in şimâlindeki boyun noktasını müdâfaa edecek, Fırkanın diğer kıtaâtı 32. Fırkaya taarruz etmek isteyen düşmanın cenâhına düşecek vechle Şosa köyü istikametine hareket edecekdir.

5. Kigani'deki kıtaât konaklardan istifâde edecek, köyün muhtarına müracâatla askere sıcak yemek yedirecek, postalar portatif çadırlardan istifâde edecekdir.

6. Askerin toplu olarak konaklarda bulundurulması ve silâh başına işâretinde bugünki silâh çatılarının bulunduğu mahalde ictimâ' edecekdir.

7. Fırka Karârgâhı telefon merkezi civârında Şâmil Ağa'nın odasındadır.

30. Fırka Kumandanı Vekîli
Mehmed Ziyâ

Mülâhazât:

Kigani'den
2/11/330
Sâat 12.30 (Sonra)

Düm-dâr (90. Âlây) Kumandanlığına

1. 31'inci Fırka henüz Kigani'den geçmemişdir. Kigani yolunu setr eden tepeleri emr-i ahîre kadar muhâfaza ediniz.

2. 31'inci Fırkanın vürûduna kadar Fırka Kigani'dedir.

30. Fırka K. Vekîli
B.
Mehmed Ziyâ

Kigani'den
2-3/11/30

Şosa'da Kıt'a-i Askeriyye Kumandanlığ(ın)a

1. 30. Fırka bu geceyi Kigani ve Kamhis'de geçirmekdedir.

2. Düşmanın bir taarruzu hâlinde Kamhis'deki müfreze Kamhis'in şimâlindeki boyun noktasını müdâfaa edecek ve diğer kıtaâtıyla 32'nci Fırkaya taarruz edecek düşmanın cenâhına düşmek üzre hareket edecekdir. Takarrüb yolunu keşf etmek üzre hâmil-i varaka keşif zâbiti gönderilmişdir. Vaz'iyyetinize âid ma'lûmâtın hâmil-i varaka ile irsâli ma'rûzdur.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

İd
3/11/330
Sâat 3.10 Sonra

Kolordu Emri

Şerkerli'de 30. Fırka Kumandanlığına

1. Kolordu başlıca kuvvetiyle Yeniköy - İd - Tortum ve Kaleboğazı - Tortum câddelerini şiddetle müdâfaa edecekdir.

2. 31. Fırka İd kasabasının 4 kilometre şimâlinde kâin (Samikale) mevkiindeki düşman piyâdesini tard ile bu mevzii muhâfaza edecekdir. Fırka bu maksadla taarruz etmekdedir.

3. 30. Fırka bakıyye-i mevcûdu tekmîl kuvvetiyle Şekerli şimâlindeki mevziin ve Yeniköy - İd tarîkine yakın kısmını mezkûr câddeye karşı kemâl-i şiddetle müdâfaa edecek ve kuvvetli ihtiyâtını solu gerisinde ve istinâdını

sağı gerisinde bulunduracakdır. (Kigani)deki kuvvet düşmanın umûmî taarruzu hâlinde Kigani civârında bî-hûde vakt geçirmeyerek mevzinizin sağ cenâhına kemâl-i intizâmla geçilerek bu mevziin müdâfaasına iştirâk eyleyecekdir. 30. Fırka Şekerli mevziini tahliyeye mecbûr olursa evvelâ toplarını sâlimen (Dilhas) üzerinden (Agsor)a münâsib bir muhâfızla sevk ile mevzi' aldıracak ve âteşiyle yine müdâfaaya yardım etdirecek ve toplar (Dilhas'a) varıncaya kadar Şekerli kuvveti mutlaka esas mevziinde kemâl-i sebât ve inâdla müdâfaada devâm edecek ve ba'de kendisi muntazaman ve gayet ağır bir sûretde kademe ile Agsor'a çekilib tekrâr burada tecdîd-i mukavemet edecek ve şâyed buradan da çekilmeğe sûret-i kat'iyyede mecbûr olursa (Todan)ı be-heme-hâl uzun müddet müdâfaa etmek üzre bu karyeyi işgal eyleyecekdir. Bir mevzide uzun müddet müdâfaanın te'mîni ve düşmana mümkün olduğu kadar ziyâde zamân zâyi' etdirilmesi için topcu ve makineli ile en uzak mesâfeden âteş güşâd etdirilmesi ve piyâde efrâdı miyânında gayet iyi nişâncı olanlara da bu sûretle uzak mesâfeden endaht etdirilmesi ve her hâlde ceb-hânenin tasarrufla idâresi tavsiye olunur. Düşmanın bir tabur piyâdesiyle bir bataryası (Yeniköy)den İd'e doğru ilerlemekdedir. Kolbaşısı 3.30'da Necîbbey kışlağına varmışdır. (Kigani) kuvvetiyle birlikde işbu ta'lîmâta tevfîkan mezkûr düşman kuvvetinin son derece muannid-âne tevkifi ve bu gece ve yarın be-heme-hâl bu mevzide kalınması tavsiye olunur. Kahmis'de karyesindeki kuvvetinizi hemân celb ediniz.

10. K. K. Mîr-alây
Yusuf İzzet

Mülâhazât:

Kigani'den
3/11/30
8.30 Evvel

İd'de 10. K. Kumandanlığ(ın)a

1. Şimdi bir yüzbaşı ve iki mülâzım kumandasında yüz kişilik kuvvet Necîbler komuna 32'nci Fırka topcusu nezdine tahrîk edilmişdir.

2. Doksan mevcûdunda olan Seksensekizinci Âlây Kızılkilise – Kamhis – Şosa karyesi istikametlerini setr ve müdâfaa etmek üzre Kigani'de terk edildi.

3. Mütebâkî 89. Âlâydan bir makineli tüfenkle berâber ve 90. Âlâydan 75 neferle şimdi Şekerli'ye hareket olunduğu.

4. Samikale hizâlarında Yeniköy câddesini setr etmek üzre ayrıca yüz nefer gönderilmeyerek 32'nci Fırka topcusu nezdine gönderilen yüz kişilik kuvvet oradaki vazîfesini bitirdikden sonra mezkûr kale sırtlarını tahkîm ve işgal etmesi vazîfesi verilmişdir.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

İkamet Mahalleri: Kigani

Târih: 3/11/30

Vukuât:

Kigani
3/11/31(0)

Yürüyüş Emri

1. 11. Kolordu Zivin garbında muvaffakıyyetle düşmana mukavemet etmekdedir. 32. Fırka dün Yeniköy mevziini fâik düşmana karşı askerinin bir kısmının savuşmuş olmasına rağmen mütebâkî bir avuç kahramânıyla pek kahramân-âne bir sûretde muhâfaza etmişdir.

2. 31. Fırka yarın Samikale'yi işgal ederek Yeniköy câddesini yandan setr ve muhâfaza etmek üzre tahkîm edecekdir.

3. 89. Âlây dün Kigani'den aldığı perâkende efrâd âlâydan verilecek diğer bir mülâzım ile berâber 89. Âlây 2. Tabur Yüzbaşı Mustafa Hamdi Efendi'nin kumandasında olarak Samikale hizâlarında Yeniköy yoluna karşı bir mevzi' ahz ve tahkîm ve müdâfaa etmek üzre Samikale'de 31. Fırka Kumandanlığına mürâcaat edecekdir. Bu bölük idâreten mezkûr Fırka Kumandanlığının emrine tâbidir.

4. 32. Fırka ve Kolorduya mensûb kıtaât İd'de toplanmakdadır.

5. 30. Fırka Şekerli'ye nakl edecek ve Şekerli'nin şimâlinde Yeniköy şosesine nâzır ve hâkim sırtları işgal ve müdâfaa edecekdir. Yalnız 88. Âlây Kigani'yi elde bulundurmak üzre Kahmis ve Kızılkilise yollarına hâkim sırtları işgal ve müdâfaa edecekdir ve emr-i ahîre kadar burada kalacakdır. 90. Âlâyın Kigani'nin şimâl-i garbî sırtlarına çekilmesi emri verilmişdir. Mezkûr Âlây bu sırtlara vâsıl olmadan 88. Âlây hemân bu sırtları işgal etmeli ve 90. Âlâyı köye i'zâm etmelidir. Karapapak Süvâri Bölüğü 88. Âlâyın emrine tâbidir. Bu Bölük Mihkar'daki keşfiyyâtına devâm edecekdir.

6. Fırka 90. Âlâyın vürûdunu müteakıb ber-vech-i âtî sıra ile Şekerli istikametine hareket edecekdir.

89. Âlây

Makineli Tüfenk

90. Âlây (Yüzbaşı Mustafa Efendi'nin bölüğü aynı zamânda Samikale istikamet(in)de hareket edecekdir.)

7. Memdûh Efendi kumandasındaki keşif kolu Kigani – Koçgans – Lansor üzerinden Mihkar'a doğru keşfiyyât yapacak ve ma'lûmâtını Şekerli'ye gönderecekdir.

8. Ben 89. Âlây ile berâber hareket edeceğim.

Hâşiye: Efrâd üzerindeki ceb-hâne (150)ye be-heme-hâl ikmâl edilmelidir. Todan'da bir piyâde ceb-hâne kolu vardır. Ceb-hâne noksânından dolayı âlây ve tabur kumandanları mes'ûldür. Efrâd üzerindeki ceb-hâne sık sık muâyene edilmelidir ve muhârebe ağırlıkları be-heme-hâl kıtaât nezdinde bulunmalıdır.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 3/11/330

Vukuât:

88. Âlây Kumandanlığına

1. Emrin vusûlünde düşmana sezdirmeksizin Âlâyı ve Karapapak Bölüğünü Kigani'den Şekerli'ye getiriniz. Köyde kat'iyyen hiçbir kıt'aya âid perâkende bırakmayınız.

2. Şekerli şimâl-i garbîsindeki mevzii 89. Âlây işgal etmişdir. 90. Âlây köyde ihtiyâtdadır.

3. Âlâyınız Şekerli - Kigani istikametini setr edecekdir. Kısm-ı küllînizle Şekerli'nin bu mahrecindeki komlarda istifâde edebilirsiniz.

4. Ben Şekerli'de Hamdi Efendi'nin hânesindeyim.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Ziyâ

Mülâhazât:

İd'den
4-5/31(0)

Ta'mîm

Sarıkamış ve civârındaki muhârebâtda fevk-al-âde ibrâz-ı şecâat eden Seksensekizinci ve Doksanıncı Âlâydan başka aynı derecede îfâ-yi hidmet eden âlâyların sancaklarına nişân i'tâ edilecekdir. Numrolarıyla esâsen hâmil oldukları nişân ve rütbelerin iş'ârı Üçüncü Ordu Kumandanlığından emr ve irâde buyurulmuş olmağla ibrâz-ı şecâat eyleyen âlâyların esâs numrolarıyla hâmil oldukları nişân varsa onların da nihâyet 24 sâate kadar doğruca Kolorduya iş'ârı.

10. Kolordu Kumandanı
Mîr-alây
Yusuf İzzet

Şekerli'den
5/11/31(0)

10. K. Kumandanlığ(ın)a

C. 4-5/331(0):

89. Âlây Penek gece hücûmunda, 88. Âlây ve 90. Âlây Sarıkamış civârındaki muhârebâtda fevk-al-âde ibrâz-ı şecâat eylemişlerdir. Her hâlde birer nişânla tezeyyüne kesb-i liyâkat eylemiş olan bu şerefli Âlây sancaklarının başka nişânı hâmil bulunmadıkları ma'rûzdur.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

4/11/330 Kuvve-i Umûmiyyesi

Kıtaât	Zâbitân	Efrâd		Tüfek	Makineli Tüfenk	Ceb-hâne	Hayvânât		Mülâhazât
		Muhârib	Gayr-i Muhârib			Aded	Binek	Mekârî	
88. Âlây	14	90	5	90	-	9600	6	12	
89. Âlây	11	98	11	98	-	10000	6	4	
90. Âlây	12	90	4	90	-	25261	6	11	
Makineli 89	2	27	-	-	1	9600	2	24	
Fırka Yekûnu	39	305	20	278	1	43861	20	51	

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 3-4/11/30

Vukuât:

Şekerli Fırka Karârgâhından
3-4/11/330

Fırka Emri

1. Düşmanın bir tabur piyâdesiyle bir bataryası Yeniköy ile İd istikametine ilerleyerek Necîbbey kışlağına varmışdır.

2. Kolordu başlıca kuvvetiyle Yeniköy - İd - Tortum ve Kaleboğazı - Tortum câddelerini müdâfaa ve muhâfaza edecekdir ve 31. Fırka İd

kasabasının dört kilometre şimâlinde Samiye nâm mevkideki düşman piyâdesini tard ile bu mevkii muhâfaza edecekdir. Bunun için bu Fırka taarruz etmekde bulunmuşdur.

3. 30. Fırka tekmîl kuvvetiyle Şekerli karyesinin şimâl-i garbîsindeki sırtların Yeniköy - İd tarîkine en yakın olan kısmını (89. Âlâyın işgal etdiği hatt) şiddetle müdâfaa edecekdir.

a. 88. Âlây ve 90. Âlây Şekerli'de Fırka ihtiyâtıdır. Bir taarruz vukuunda 90. Âlây derhâl 89. Âlâyın bulunduğu hatta ilerleyecekdir.

b. 88. Âlây ayrıca Kigani istikametini ve 90. Âlây Lansor - Koçgans istikametini ileri karakollarla setr ve te'mîn edecekdir.

c. 89. Âlây bulunduğu hattı son derecede müdâfaa edecekdir.

4. 88. Âlây Kigani istikametinden bir taarruz vukuunda ileri karakollarının bulunduğu hattı işgal ve müdâfaa edecek ve 89. Âlây ile sıkı bir irtibât te'sîs edecekdir.

5. 88. Âlây ve 90. Âlây toplu ve mütayakkız bulunacaklar ve ileri hatdaki kıtaâtla sıkı bir irtibât te'sîs edecekler ve zevâlden evvel sâat altıda tekmîl mevcûdlarıyla (ileri karakoldaki postalardan mâ-adâ) ictimâ' mahallinde silâh başında hâzır bulunacaklardır.

6. Ben Şekerli'de Hamdi Efendi'nin hânesindeyim.

Hâşiye: Süvâri Mülâzımı Memdûh Efendi İd Deresi'nin şarkındaki sırtları Aresti Yaylası'na kadar, Karapapak süvârisinden bir zâbit keşif kolu Şekerli - Kigani - Kahmis ve Şekerli - Kigani - Kızılkilise istikametlerini, diğer bir zâbit keşif kolu da Şekerli - Koçgans - Lansor istikametlerini keşf ve tarassud edeceklerdir. Bu keşif kolları şafakla berâber mevkilerinden gösterilen istikametlere hareket etmiş olacaklardır.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

Mülâhazât:

Telefon
Müsta'celdir.

Şekerli'den
4/11/30
5.25 Sonra

10. K. Kumandanlığına

1. Bu sabâh Şekerli - Koçkans - Lansor ve Şekerli - Kigani - Kahmis ve Kigani - Kızılkilise istikametlerinde süvâri zâbit keşif kolları gönderilmişdir.

2. Bu zâbit keşif kollarından alınan ma'lûmât ber-vech-i âtîdir:

a. Düşmanın iki üç bölük süvârisiyle bir bölük kadar piyâdesi Lansor'a gelmiş ve keşif kollarıyla işbu kuvvet Koçgans istikametine ilerlemeğe başlamışdır.

b. Bir bölük kadar süvârisi Kahmis'de görülmüşdür.

c. Bir bölük kadar süvârisi Kigani'den dere boyuyla şoseye inmek isteyerek bu esnâda şoseye hâkim sırtlardaki piyâdemiz tarafından üzerlerine âteş açılmış ve onlar tarafından da mukabele olunmuşdur ve âteş elân devâm etmekdedir.

d. Bir takım kadar süvârisi de Kigani'den bizim keşif kolumuzu ta'kîb ederek Şekerli - Kigani yolu üzerindeki postalarımıza kadar ilerlemiş ve postalarımız tarafından âteşle karşılanmışdır.

3. Koçgans istikameti alınan bu ma'lûmâta nazaran kesb-i ehemmiyyet etmekde bulunmuşdur.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

Ta'mîm

Sıyrık gibi hattî cerîhalarla bir ramaklık mecrûh olanların ve buna mümâsil bir hafta zarfında tedâvîleri mümkün olan hafîf yaralıların Erzurum hattâ Erzincan Hasta-hânelerine sevk edildikleri görülmekdedir. Bu gibilerin gerilere sevki ordunun kuvve-i umûmiyyesini tenkis ve selâmeti tehlikeye koyacağından ve zaten hafîf yaralıların gerilere sevk edilmeyerek seyyâr hasta-hâneler civârında tedâvîleri nizâm-nâmesi ahkâmındandır. Bu husûsa adem-i dikkatle kemâ-fi-s-sâbık gönderenlerin derhâl inbâsı zımnında Menzil Müfettişliğine dahi evâmir-i şedîde i'tâ edildiğinden ba'de-mâ sevk edenlerin tecziye edilecekleri Ordu Kumandanlığından emr ve iş'âr buy(ru)lmuşdur. 4/11/30

10. K. K.
Mîr-alây
Yusuf İzzet

İd
4/11/30
4.10 (Sonra)

30. (Fırka) Kumandanlığ(ın)a

1. 3 zâbit kumandasında (100) nefer kuvvetinde bir müfrezeyi hemân İd'e gönderiniz. Karapapak atlısından altı atlı berâberinde olsun.

2. 2 zâbit kumandasında (15) atlıdan mürekkeb bir nizâmiyye süvâri keşif kolunu Koçgans'a gönderiyorum. Vazîfesi Koçgans - Lansor sırtlarında bulunarak tarassudda bulunmakdır. Onunla irtibât te'sîs ediniz.

3. Cebhenize dâir ma'lûmâtınız varsa gönderiniz.

4. Şekerli'de bulunan piyâde ve süvâri ve makineli kuvvetini bildiriniz.

10. K. K.
Mîr-alây
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 4-5/11/30

Vukuât:

İd'den
4/11/331(0)

Kolordu Emri

1. Onbirinci Kolordu …(?) muvaffakıyyetle muhâfaza etmekdedir.

2. Dünki gün Samikale'ye ilerleyen 31. Fırka gece yarısına kadar kemâl-i cür'etle icrâ' eylediği taarruz netîcesinde Samikale'yi zabt ve işgal ve düşmanı şarka doğru ric'ata mecbûr etmişdir. Düşman bugün avdet-i taarruziyye icrâ' ederek köye yaklaşmış ise de köye girememiş 31. Fırka köye hâkim olan sırtları muhâfaza ve metâneti muhâfaza eylemişdir. Süvâri Âlâyının keşfiyyâtına nazaran bugün akşama kadar Necîbbey komu, Narman Vâdîsi ve civârında kâin düşman keşif kollarından başka bir şey gör(ü)lememiş ve Kigani düşmandan hâlî bulmuşdur.

Ordu Kumandanı Paşa hazretleri Kolordunun ibrâz eylediği sebâtdan dolayı beyân-ı teşekkür etmişdir. Bu teşekkür ve minnet-dârlığı ilâveten ta'mîmen teblîğ etmekle müftehirim.

3. Ordu ve bu miyânda Kolordu vaz'iyyetini muhâfaza edecekdir.

4. 30. Fırka Yeniköy - Şekerli câddesi (dâhil) ve Şekerli - Kigani câddelerine karşı kasabanın te'mîn-i emniyyetini istihsâl eyleyecek ve Kigani - İd, Yeniköy - İd yollarının mülâki mahallerindeki dirsek noktasında zâbit kumandasında ileri tarassud postası bulunduracakdır. Fırka kıtaâtı mümkün olduğu kadar topluca olarak kasabanın şark kısmında yerleşecekdir.

31. Fırka bulunduğu mevzii Samikale ve Soğurmek istikametlerine karşı emniyyetini istihsâl edecekdir. Nezdindeki bataryanın bir takımını her gece münâvebeten kasabaya indirib istirâhat edecekdir.

5. İhtiyât topcu iki batarya İd - Todan yolu üzerinde ve İd Hasta-hânesinde garbda doğrusuna mevzide ordugâhı te'sîs edecek ve bir batarya Narman'a karşı olmak üzre mevzide bulunacak.

32. Fırka bu bataryaların şark (sağ) yakınında bulunmak üzre lâ-akall iki zâbit kumandasında elli kişilik muhâfız verecekdir. Topcu Taburunun hafîf ceb-hâne kolu (Todan'da) bulunacakdır.

6. Süvâri Âlâyı (Koçgans) ile (Lansor) arasındaki sırtlarda bulunduracağı iki zâbit kumandasında 15 (atlıdan mürekkeb) atlı ile Lansor Yaylası ve Lansor-Koçgans câddelerini taht-ı tarassudda bulunduracak ve âlây bu akşama kadar vazîfesine devâm edecek ve kasabanın garb mahrecinde konaklayacaklardır.

7. Kolordu Ser-tabâbeti ağır hastaları Tortum tarîkiyle Erzurum'a sevkini te'mîn ve Kolordu nezdinde kalacak olan sıhhiyye bölüğünün ve kıtaâtın malzeme-i sıhhiyyesi bir ân evvel ikmâl eyleyecekdir.

8. Efrâd be-heme-hâl taze ekmek ve sıcak yemek ve bi-l-hâssa et yedirilecekdir. İd kasabasında 26.000 kıyye dakik vardır. Kıtaât ayrıca efrâda dörder günlük un tevzî' eyleyecekdir ve ayrıca ekmekci efrâdı gece gündüz ekmek pişirtmelidir. Fırkalar kıt'alarının büyük ağırlıklarını nerede iseler bulduracaklardır.

9. Todan'da bir piyâde ceb-hâne kolu vardır.

10. Her gün dâimî olarak fırkalardan birer emir zâbiti Kolordu Karârgâhında bulunacak ve fırkalarına âid emirleri mahalline irsâl edecekdir.

11. Kolordu Karârgâhı İd kasabasındadır.

10. K. K. Yusuf İzzet

Târih: 5/11/30

Vukuât:

Şekerli'den
5/11/330

30. Fırka Kumandanlığına

1. Deminki emr-i yevmînin fıkra-i mahsûsasına tevfîkan Mülâzım Rızâ ve Nâcî Efendiler idâresinde elli kişilik bir müfreze Süvâri Bölüğü refâkatinde Koçgans istikametine şimdi tahrîk edilmişdir. Emrde îfâ edecekleri hidmet ve vazîfeye dâir bir kayd-ı sarâhat olmadığından îzâhât-ı lâzımeyi telâkki eylemek üzre mûmâ-ileyhümâdan Rızâ Efendi nezd-i âlîlerine gönderilmişdi.

2. Âlây malı efrâddan 60 kişi de Yüzbaşı Mustafa Hamdi Efendi refâkatinde 31'inci Fırkaya iltihâk etdirildiğinden hâl-i hâzır kuvvetimiz 45 neferi tecâvüz etmiyor. Bunun da 30 neferi ileri karakolda bulunmakdadır. Mütebâkî 15 askerden sekizi erzâk getirecek arabalarla İd'e sevk olunmuşdur. Kalan yedi nefer de perâkende toplamak üzre Mehmed Efendi refâkatine verilmişdir.

3. Yüzbaşı Mustafa Efendi Müfrezesiyle de Mülâzım Rıdvan ve Şükrü Efendiler i'zâm kılınmış olduğundan Âlâyda Mülâzım Ahmed Efendi'den mâ-adâ zâbit kalmamışdır.

4. Bu mecbûriyyetle ileri karakola bir ser-çâvûş i'zâm kılınmışdır.

5. Âlây nâmındaki kuvvetin hâl ve vaz'iyyeti bâlâda arz olundu. Bununla yapılacak hidmetin takdîrini rü'yet-i âlîlerine terk ile berâber verdirilecek perâkende efrâdın emr-i muhâfazasına kuvve-i hâzıra ile imkân ve ihtimâl olmadığını arz eylerim.

89. Âlây Kumandan Vekîli
Rıf'at

Köylere süvâri ve piyâdeden efrâd ve zâbit göndererek her gün muhtelif kıtaâta mensûb bir hayli perâkende efrâd toplanıb kıtaâta veriliyordu. Maa-mâ-fîh bu efrâdı zâbitân ve elde küçük zâbitân henüz tanıyamadan bir gece zarfında tekrâr firâr ediyorlardı. İşbu efrâd miyânında iyileri, vazîfe-şinâs, hamiyyetli olanları bulunsa dahi kendi zâbitân ve küçük zâbitânı olmadığından ve başka olmasından yabancı gelerek bunlar dahi işbu yeni kıt'alarına ısınamayarak firâr etdiklerinden bunlar bir fâide görülemiyordu.

Şekerli'nin 2 Km Şimâl-i garbîsinden
5/11/330
7.20 (Evvel)

a. Osmân Ağa kumandasında üç manga ilerideki kırmızı tepeye sürülmüşdür.

b. İki manga Kigani yoluna karşı olan postadır.

c. Mülâzım Rıf'at Efendi kumandasındaki posta.

d. Büyük Karakol Kumandanı Rıf'at Efendi üç manga.

h. Tabur kısm-ı küllîsi

v. Kısm-ı küllîden çıkarılan iki posta. (İd, Yeniköy Vâdîsini setr ve te'mîn maksadıyla)

n. Mülâzım Abdurrahman Efendi kumandasında yolların telâki noktasına tarassud postası çıkarılmışdır.

88. Âlây Kumandanlığ(ın)a

Doksanıncı Âlâydan teslîm alınan mıntıka krokide gösterildiği üzre postalar vaz' ve ikame edilmişdir. Şimdiye kadar düşmana dâir ma'lûmât

olmadığı ve yalnız bir iki keşif kolları gönderildi ise de tard edildikleri ma'rûzdur.

Tabur Kumandanı
Hasan Tahsîn

Takdîm.

89. Âlây K. Vekîli
Binbaşı
Temel

Koçgans Şimâl Sırtlarından
5/11/30 7.30 (Evvel)

Şekerli'de 30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

Kahmis köyünün şimâlinden düşmanın bir bölük süvârisi köye doğru ilerlemekdedir.

19. Âlây Süvâri 4. Bölük
Mülâzım-ı evvel
Ali

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 5/11/30

Vukuât:

Şekerli Fırka Karârgâhından
5/11/30
7.30 (Evvel)

Onuncu Kolordu Kumandanlığına

1. Dün akşam cebhemizde devâm eden muhârebede düşman birkaç telefâtla hiçbir tarafa sarkmayarak Kigani istikametinde çekilmiş ve âteşle ta'kîb olunmuşdur. Bizden bir nefer yaralanmışdır. Taarruz eden işbu düşmanın yüz elli neferlik bir süvâri kuvveti olduğu anlaşılmışdır.

2. Kigani'ye gelen düşman süvâri bölüğüne karşı bu gece bir âteş baskını yapılması hakkındaki emr-i âlîleri sabâha karşı kabl-ez-zevâl 5.30'da vâsıl olduğu cihetle bu gece bu husûs îfâ edilemedi. Koçkans - Kızılkilise - Lansor'dan ilerlemekde olduğu istihbâr edilen düşmanın oralarda tesbîti ve Kigani istikametinde çekilen düşmanın bölüğünün orada kaldığının tesbîti(ni) müteakıb emr-i âlîlerinin icrâ' edileceği ma'rûzdur.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 5/11/30

Vukuât:

Şekerli – Kigani Câddesi Üzerinden
5/11/30
8.40 Evvel

90. Âlây Kumandanlığına

1. Düşmanın iki bölük piyâdesiyle sekiz kadar (topcu mu makineli tüfenk mi olduğu tefrîk edilemeyen) mekârîsinin Şekerli Çayı'nı geçerek İd'in şimâl-i şarkîsinde sırtlara (+) doğru ilerlediği (88. Âlây cebhesinin tahmînen 3 kilometre solu ilerisindeki sırtlara) tarassud netîcesi arz olunur.

2. 200 kadar süvârisinin de Kigani köyüne (şarkdan gelerek) girdiği ve aralarında ba'zı yüklü mekârî bulunduğu,

3. Henüz dâhilinde düşmanın âteş edecek kadar mesâfede hiçbir hedef göstermediği,

4. Yalnız solumdaki 88. Âlây kıtaâtının düşman süvâri keşif kollarına âteş etmekde olduğu ma'rûzdur.

(+) Hâşiye: Bu düşman kuvveti İd ilerisindeki kıtaâtımızın sağı gerisine düşmekdedir ve henüz üzerine âteş açan kıt'amız yokdur.

90. Âlây 12. Bölük
Mülâzım-ı sânî
Mustafa Refîk

Fırkaya takdîm.

90. Âlây K. V.
Hilmî

Bu rapor aynen Kolorduya yazıldı:

Şekerli – Kigani Câddesi Üzerinden
5/11/30
10.10 (Evvel)

90. Âlây Kumandanlığ(ın)a

1. Evvelki raporumda İd üzerine ve sol cenâhda 31, 32'nci Fırkaların sağı gerisine düşmekde olan kuvvet bilâ-mümânaat İd üzerine ilerlemekde ve İd'in dört beş kilometre şimâline takarrüb etmiş bulunmakdadır.

2. Düşman tarafından mıntıkamıza topcu âteşi açılmışdır.

3. Düşman süvâri keşif kolları mıntıkamızın solu arkasına (3:4 kilometre açıkdan) sarkarak keşf etmekde ve İd'e de aynı mesâfeye kadar takarrüb etmiş bulunmakda olduğu ma'rûzdur.

90. Âlây 12. Bölük
Mülâzım-ı sânî
Mustafa Refîk

Bu rapor da aynen Kolorduya yazılmışdır.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 5/11/30

Vukuât:

Kigani'nin Cenûb-i şarkîsindeki Tepelerden
5/11/330
2.40 Sonra

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

1. Düşmanın bir bölük kadar süvârisi Kigani'nin garb sırtlarında mevzi' almış bizim piyâdelerimizle âteş etmekdedir.

2. Ba'zı keşif kollarının Kigani'ye gidecek yolları kat' etdiklerinden epeyce yaya muhârebeden sonra Kigani'nin şark sırtlarına geçebildim.

3. Düşman süvârileri Lansor - Kızılkilise karyelerinde (bir iki bölük kadar) kısmen Kigani'ye kısmen de Koçgans'a doğru ilerlediklerini gördüm.

4. Koçgans'da tüfenk muhârebesi oluyor.

Süvâri 19. Âlây 4. Bölük
Mülâzım
Mehmed Memdûh

Hâşiye: Süvâri neferi getirmişdir.

Koçgans ile Lansor Arasındaki Sırtlardan
5/11/330
1.10 Sonra
Vusûlü 3.15

Şekerli Telefonu Vâsıtasıyla 10. K. Kumandanlığına

1. Düşmanın bir piyâde yürüyüş kolu Mihkar'ın şimâlinden Kamhis'e ilerlemekdedir. Kolbaşısı şimdi bu iki mahall vasatında ve kuvveti bir taburdur.

2. Sıçankale'den düşmanın geçmediği istihbâr kılındıysa da yine mükâfât mukabilinde kılavuz ve piyâde keşif kolu gönderilmişdir. (At işlemiyor.)

3. Burada düşmanın keşif kollarıyla müsâdeme olunuyor.

Süvâri 19. Âlây K. Vekîli
Yüzbaşı
Ahmed Vefîk

Şekerli
5/11/30

10. Kolordu
30. Fırka

	Zâbit	Nefer
Hasta-hânelere Gönderilen Mecrûhîn ve Merzâ	-	8
Meydân-ı Harbde Vurulub Ölen	-	-
Diğer Sûretle Hasta-hâne Hâricinde Ölen	-	-

1. El-yevm üç âlâydan ayak vizitine mürâcaat 52 neferdir. 14 nezle-i em'â, 8 ayak donması, 3 nezle-i müstevliye, 10 inhirâf-ı mizâc, 9 ishâl-i müdemmemdir.

2. Emrâz-ı muhtelifeden sekiz hasta-hâneye sevk edilmişdir.

3. 30. Âlây Topcudan tabîbin biri gaib, diğeri mecrûh olduğundan vukuât alınamamışdır.

4. 89. Âlâyın Birinci, İkinci Tabur etibbâsı gaib, Üçüncü Tabur tabîbi hasta olduğundan 88. Âlây 2. Tabur tabîbi bu Âlâya me'mûr edilmişdir.

5. Vukuâtları alınan kıtaâtda sârî hastalık yokdur.

6. 31, 32'nci Fırkalara mensûb olub köylerde perâkende sûretiyle kalarak akşam Şekerli'ye getirilen ve gerek buradan topladılan yirmi kadar mecrûh ve merzânın müdâvâtları bil-icrâ muhtâc-ı vesâit-i nakliyye olanları karyeden tedârik edilen arabalarla diğerleri de yürüdülerek ve yedlerine vesîka verilmiş olduğu hâlde İd'e sevk edilmişlerdir.

30. Fırka Ser-Tabîbi
İsmâil Ali

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 5-6/11/330

Vukuât:

İd'den
5/11/330
6.30 Sonra

Kolordu Emri

1. Bugün Kolordu cebhesinde zevâle kadar sükûnet hükm-fermâ olmuşdur. Öğleden sonra sâat 3'de düşmanın iki bölük süvârisi ve iki bölük kadar piyâdesi ve bir bataryası Yeniköy'ün cenûbunda Şosa mevkiinde görülmüş, 31. Fırka topcusu tarafından âteş altına alınmış ve düşman topcusu mukabele etmişdir. Kezâlik sâat 1.10 (sonra)da düşmanın bir piyâde taburu Mihkar'ın şimâlinde Kahmis istikametinde yürüyüş hâlinde görülmüşdür. Kaleboğazı'nda düşmandan eser görülmemişdir.

2. Ordu ve Kolordumuzun bu geceki vaz'iyyeti ve yarınki maksadı dünki Kolordu emrindeki gibidir. Bugün altı yüz mevcûdlu bir depo taburu İd'e bi-l-muvâsala Kolorduyu takviye etmişdir. Kaleboğazı Müfrezesi Tutmac'dadır.

3. 19. Âlây Süvâri nezdindeki müfreze bu geceyi Koçgans'da geçirecek ve Lansor - Koçgans ve Kigani - Koçgans câddeleri (dâhil) arasındaki mıntıkayı setr ve tarassud edecek ve yarın dahi vaz'iyyeti muhâfazaya çalışacak ve keşfiyyâta devâm edecekdir.

4. Kolordu Karârgâhı bu gece İd kasabasındadır.

5. İşbu emri 30. Fırka en serî' vasıta ile Süvâri Âlâyına teblîğ edecekdir.

10. K. K.
Yusuf İzzet

Şekerli'den
5-6/11/30

Fırka Emri

1. K. V. emrinin birinci mâddesinin aynı.

2. K. V. emrinin 2. mâddesinin aynı.

3. K. V. emrinin 3. mâddesinin aynı.

4. 90. Âlây yarın sâat 11'de köyden hareketle 88. Âlâyı tebdîl edecekdir. 89. Âlây mütebâkî kuvvetiyle Koçgans ve Kızılkilise istikametinde keşfiyyâtına devâm edecek ve sol cenâhındaki âlâyla irtibât te'sîs edecekdir.

5. İhtiyâtda bulunan kıtaât her bir ihtimâle karşı sabâh sâat 6 (evvel)de silâh başı etmiş bulunacaklar ve kuvve-i umûmiyyelerini numûnesi vechle Fırkaya bildireceklerdir.

6. Düşmanın mevâzimize takarrüb eden süvâri keşif kollarına karşı pek uzakdan âteş açıldığı görülmekdedir. Hâl-bu-ki bunlar at üzerinde daha yakın mesâfelere kadar sokulmalarına müsâade edildiği hâlde açılacak ânî bir âteşle kendilerine hadleri bildirilmek mümkün olabilir.

7. Köyden mikdâr-ı kâfî kazma kürek ihzârı hey'et-i ihtiyâriyyeye tenbîh edilmişdir. 90. Âlây yarın mevzie gitmezden evvel bu kazma küreği alacak ve mevzide tahkîmât yapacakdır.

8. Mevzide piyâdelerimiz dâimâ ayakda durarak düşmana boy göstermekdedirler. Bu husûs şiddetle men' edilerek efrâdın kendini göstermeden düşmanı iyice tarassud eylemesi lüzûmu tefhîm edilmelidir.

9. Memdûh Efendi Süvâri Keşif Kolu dünki vazîfesine devâm edecekdir.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 5-6/11/30

Vukuât:

İleri Mevziden
5-6/11/330

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

1. Düşmanın keşif kolları yanaşmak istiyorlarsa da âteşle tard edilmekdedir.

2. Solumuzda ya'nî İd tarafında şiddetli tüfek ve mitralyöz âteşi devâm etmekdedir.

88. Âlây K.
Binbaşı
Nûreddin Temel

Târih: 5-6/11/330*

Sâat ve Dakika: 6.30 Sonra

Vukuât:

Şekerli Şimâl-i şarkî Sırtlarından
5-6/11/330
6.30 (Sonra)

88. Âlây Kumandanlığ(ın)a

1. 90. Âlâydan teslîm alınan mıntıka bir büyük karakol ile bir küçük karakol ve üç postadan ibâret bir kuvvetle işgal edildiği gibi Kigani - İd,

* Belgede "minh" olarak geçen tarihler açık olarak belirtilmiştir.

Yeniköy - İd yollarının mülâki olduğu noktaya Mülâzım Abdurrahman kumandasında bir tarassud postası çıkarılmışdır.

2. Düşmanın üç beş atlıdan mürekkeb bir keşif kolu Kigani karyesinin garbındaki taşlı sırtlarda ve bizim sağ cenâh postalarının karşısında yaya olarak postalar üzerine âteş etmekde ve postalar tarafından mukabele edilerek iskât edilmişdir ve yine şimâl cebhemizde ya'nî İd Vâdîsi'ne doğru müteaddid istikametlerde 5-6 atlıdan ibâret keşif kolları ilerledikleri görülerek âteşle def' edilmişdir.

3. Tarassudât netîcesinde düşmanın bunlardan başka kırk elli atlıdan mürekkeb bir süvâri kolu dört kilometre mesâfede ve cebhemizin tamâmiyle şimâlinde olarak tevakkuf etmekde olduğu karanlıkda agleb-i ihtimâle nazaran geri gitdikleri görülmüşdür.

4. Bundan başka şâyân-ı ehemmiyyet vukuât ve tebeddülât olmadığı ma'rûzdur.

Hâşiye: Büyük karakol Mülâzım Rıf'at Efendi ve küçük karakol M. Osmân Ağa kumandasındadır.

88. Âlây 3. Tabur K.
Yüzbaşı
Hasan Tahsîn

Takdîm.

89. Âlây K.
Nûreddin Temel

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 5-6/11/330

Sâat ve Dakika: 7.20 Sonra

Vukuât:

10. Kolordu Kumandanlığ(ın)a

1. Bu sabâh Yüzbaşı Ahmed Efendi kumandasındaki süvâri bölüğü buraya vürûd ederek Karapapak süvârilerle iki zâbit kumandasında elli kişilik piyâde müfrezesi terfîk edilib Koçgans'a gönderildi. Koçgans'ı işgal etdiklerine dâir alınan 5/11, 1.10 (sonra) târihli rapor aynen telefonla takdîm kılınmışdı. Başkaca rapor alınmamışdır.

2. Kigani istikametine görülen süvâri zâbit keşif kolu Kigani'nin cenûb sırtlarında iken mezkûr karyenin garb sırtlarında mevzi' alan düşmanın bir bölük kadar süvârisi tarafından âteşe uğramış ve Kigani yolunu setr ve te'mîne me'mûr olan âlâydan çıkarılan postalarla birlikde mukabele olunmuşdur.

3. Dün akşam olduğu gibi bu akşam dahi gerek İd şosesine hâkim sırtlardaki mevzimize ve gerekse Kigani - Şekerli yoluna karşı olan cebheye yaya cenge inmiş düşman süvârileri tarafından taarruz edilmişse de âteşle tard edilmişdir.

4. Dünki emr-i âlîleri vechle sağ cenâhda bulundurulması lâzım gelen ihtiyâtdan elli kişilik müfreze Koçgans'a gönderilmiş olduğundan elde ihtiyât denilebilecek bir kuvvet kalmamışdır.

5. Köyde bulunmuş olan on sandık ceb-hâne kıtaâta tevzî' edilmiş ve on kadar çadır da boş mekârîlerle Todan'a gönderilmişdir. İhtiyâca kâfî un celb etmek üzre İd'e beş öküz arabası gönderilmiş ve bunlarla burada bulunan hasta ve yaralılar sevk edilmişdir.

6. Bugün öğleden sonra sâat 2'de Şosa karyesinin iki kilometre cenûbuna ve Şosa boyuna gelerek tevakkuf eden otuz atlıdan mürekkeb bir düşman süvâri kuvveti karanlığa kadar orada kalmış ve agleb-i ihtimâl karanlıkda geri çekilmişdir.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6/11/(330)

Sâat ve Dakika: 8.30 Evvel

Vukuât:

Şekerli Şimâl Sırtlarından
6/11/330

88. Âlây Kumandanlığına

1. Düşmanın iki bölük kuvvetindeki bir süvâri kolu şimâl cebhemize yol kolu nizâmında ilerleyerek 3 - 4 kilometre mesâfede İd Vâdîsi'nin şimâl eteklerinde tevakkuf etmiş olduğu görülmüşdür.

2. Üç beş atlıdan ibâret keşif kolları müfrezelerimiz üzerine ilerledikleri görülerek âteşle def' edilmişlerdir.

3. Düşmanın bir iki atlıdan ibâret keşif kolları uzak mesâfelerde İd Vâdîsi üzerindeki tepeciklerde icrâ-yi tarassudât etmekdedirler.

4. Şimâlde şiddetli top, tüfenk, mitralyöz sadâları işidilmişdir.

5. Tarassudâta devâm olunmakda olduğu ve başkaca hiçbir tebeddülât olmadığı ma'rûzdur.

88. Âlây 3. Tabur K.
Yüzbaşı
Hasan Tahsîn

Takdîm.

88. Âlây K.
Temel

Bahsle Kolorduya yazıldı. 6/11/30, 9.30 sonrada.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6/11/30

Sâat ve Dakika: 9.40 Evvel

Vukuât:

Şekerli Şimâlindeki Tepelerden
6/11/30
9.40 Evvel

30. F. Kumandanlığına

1. Düşmanın iki topu bizim kıtaâtın bulunduğu mevziin üç kilometre şimâlinde dere içinde olduğunu gördüm.

2. Kigani'nin İd Deresi'ne hâkim olan sırtlardaki istihkâmâtın içinde bir bölük kadar süvârisi mevzi' almışdır.

3. Topcu mevziinin üç kilometre cenûbundaki bir dere içinde iki bölük kadar süvârisi durduğunu gördüm.

Samikale köyüne hâkim olan en yüksek tepeye düşmanın iki bölük kadar piyâde ve bir mikdâr süvârisi çıkıb işgal etmişdir.

4. Tarassudâta devâm ediyorum.

Süvâri 19. Âlây 4. Bölük
Mülâzım
Memdûh

İkamet Mahalleri: Şekerli

Sâat ve Dakika: 10.00

Vukuât:

Koçgans - Lansor Sırtlarından
6/11/330
10.00 Evvel

Şekerli Telefonu Vâsıtasıyla 10. K. Kumandanlığına

Şimdi düşmanın bir bölük süvârisi Kahmis'den Kigani gelmişdir.

Süvâri 19. Âlây K. Vekîli
Ahmed Vefîk

88. Âlây Kumandanlığına

1. Düşmanın pey-der-pey gerek İd Vâdîsi'ne ve gerekse postalarımızın karşısına ilerleyen süvâri kuvveti gitdikce tezâyüd etmekdedir. Cebhemiz ilerisinde takrîben bir takım bataryası olduğu âteşinden anlaşılmışdır.

2. Tabur Kumandanı Tahsîn Efendi yaralanması karyeye sevk edilerek yerine emr ve kumandanı der-uhde etdim ise de bu bâbdaki ma'lûmât-ı askeriyyemin noksân bulunması evvelce meslek îcâbatından olmağla Tabur Kumandanlığı vazîfesini âcilen diğer birine tevdî' buyurulması ma'rûzdur.

88. Âlây 3. Tabur Kumandanı nâmına
Yüzbaşı
Hamdi

Bu yüzbaşı hayât-ı askeriyyesini mekteblerde hocalıkda geçirdiğinden dâimâ bu şikâyetlerde bulunmakdadır. Bil'âhire kendisi ecel-i mev'ûduyla tifüsden vefât etmişdir.

İkamet Mahalleri: Şekerli Şimâl Sırtları

Târih: 6/11/30

Sâat ve Dakika: 10.20 Evvel

Vukuât:

Şekerli'den
6/11/30
10.20 Evvel

Müsta'celdir.

10. Kolordu Kumandanlığına

1. Düşmanın iki topu cebhemizin üç kilometre şimâl-i garbîsindeki sırtlarda mevzi' alarak köyü ve mevziyi bombardımana başlamışdır.

2. Düşmanın topcu mevziinin iki kilometre cenûbundaki derede iki bölük kadar süvârisi, bir mikdâr piyâde bulunduğu görülmüşdür.

3. Samikale köyüne hâkim yüksek tepeye iki bölük piyâde ve bir mikdâr süvârisinin çıkdığı görülmüşdür.

30. Fırka K. V.
Binbaşı
Ziyâ

30. Fırka Kumandanlığına

Âlâyımızdan kırk kadar yaralı, yirmi kadar şehîd olub zaten yüz kişiden ibâret olub geri kalan otuz kırk kişi de iş göremeyecek bir hâle geldiğinden sol cenâhımız açık bulunuyor. Mümkün ise sol cenâha diğer kıtaâtdan bir mikdâr kuvvetin gönderilmesi müsterhamdır.

Düşman solumuzdan ilerlemekdedir.

88. Âlây K.
Binbaşı
Nûreddin Temel

Mülâhazât:

Bir iki sahîfe sonra bu bâbda daha fazla îzâhât vardır.

İkamet Mahalleri: Şekerli Şimâl Sırtlarında

Sâat ve Dakika: 4.15 Sonra

Vukuât:

Şekerli Şimâl Sırtlarından
6/11/330
4.15 Sonra

İd'de Onuncu Kolordu Kumandanlığına

1. Düşmanın evvelki raporlarda arz edilen topcusunun garbındaki iki süvâri bölüğü ve arkasında bir bölük kadar piyâdesi Narman Deresi'nden dere boyunca İd'e sapan yolun hemân şimâlindeki dereden İd istikametine ilerlemekdedir. Bu kuvvet İd için bir tehlike olduğu gibi bizim sol cenâh ve gerimizi tehdîd etmekde ve bizi İd, Agsor istikametinden ayırmakdadır.

2. Cebhemizdeki şiddetli piyâde ve mitralyöz muhârebesi devâm etmekdedir.

3. Seksensekizinci Âlâyın sol cenâhı sukut etdiğini arz etdiğimiz (d) işâretli tepeden düşman icrâ' etdiği yan âteşiyle birçok şehîd ve mecrûh vererek geri çekilmiş ve bunun üzerine ihtiyâtdaki 89. Âlây o cenâha sevk edilmişdir. Şimdilik elde ihtiyât nâmına bir kuvvet mevcûd olmayıb çekilenler toplanmakdadır.

4. Bu vaz'iyyet dâhilinde sebât imkânı kalmamış olduğundan başka bir tarzda emr buyrulmadığı takdîrde eski emr-i âlîleri vechle gurûb-ı şemsle berâber Dilhas üzerinden Agsor'a gidileceği ma'rûzdur.

30. Fırka K. V.
Binbaşı
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli Şimâl Sırtlarından

Târih: 6/11/330

Sâat ve Dakika: 3.15 Sonra

Vukuât:

Kolordu Kumandanlığ(ın)a

1. (d) işâretli tepe süvâri ile takdîm edilen rapor krokisinde gösterilmişdir.

2. Süvârinin İd'e muvâsalatından evvel rapor sûreti telefonla arz edilmişdir.

30. Fırka K. V.
Ziyâ

Hâşiye: Düşmanın bir bölük süvârisi Samikale cihetinden inerek evvelce arz edilen topcu mevzii yanındaki süvâri bölüğüne iltihâk etmişdir.

İkamet Mahalleri: Şekerli Şimâl Sırtlarından

Sâat ve Dakika: 5.15 Sonra

Vukuât:

Koçkans Şimâl Sırtlarından
6/11/30
2.35 Evvel

Onuncu Kolordu Kumandanlığ(ın)a

Fecrle berâber düşmanın keşif kolları ve ufak piyâde kıtaâtıyla müsâdeme edilmekdedir. Yarım sâatden beri iki mitrayözüyle âteşe başlamışdır. Müdâfaada sebât ediliyor.

19. Âlây Süvâri K. V.
Ahmed Vefîk

Hâşiye: Bu raporu getiren süvâriler düşmanın bir bölük süvârisinin daha Kigani getirdiğini söylemekdedir.

30. Fırka K. V.
Binbaşı
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli Şimâl Sırtlarından

Sâat ve Dakika: 6.20 Sonra

Vukuât:

6-7/11/(330)

30. Fırka Kumandanlığına

1. Âlâyın sol cenâhında bulunan 88. Âlây ve 89. Âlây müfrezeleri efrâdı birer ikişer terk-i mevzi' ederek karyeye çekildikleri ki(?) sol cenâhımızın boşaldığı Mülâzım Refîk Efendi tarafından bildirilmekle mezkûr cenâhdan çevrilmemek için mezkûr Âlâylardan münâsib kuvvetle takviye etdirilmesi kemâl-i ehemmiyyetle ma'rûzdur.

90. Âlây. K. V. B.
Hilmî

Fi-l-hakika askerin kuvve-i tahammüliyye ve ma'neviyyeleri tenâkus eylemiş olduğundan zâbitân ve küçük zâbitân nezâretinden uzak kalan efrâd bi-l-hâssa geceleri mevziden savuşmaları ekseriyyetle vukua geldiği cihetle bütün âlâylarca bu husûsun men'ine bir kat daha i'tinâ' kılınması emr ve ta'mîm edildi.

İd'den
6/11/330
6.20 Sonra

30. Fırka Kumandanlığına

Dördü çâryek geçe târihli raporunuzu aldım. Bu sıralarda ben de İd kasabasının şimâlindeki tepede tarassud ediyordum. 88. Âlây sol cenâhının sukutuyla mevzinizin terki îcâb etmez. 3/11/30 târihli Kolordu emrinde mecbûriyyet hâsıl olursa Agsor üzerinden Todan'a ric'at edilmesi emr olunuyordu. Düşman bugünki mevziinde fi-l-hakika bütün cebheyi sukut etdirmeğe muvaffak olamamışdır. Şâyed düşman yarın (7) minhde de aynı kuvvetle veyâ takviye edilmiş olduğu hâlde taarruzda muvaffak olur da tekmîl mevzii sukut etdirirse o hâlde Fırka efrâdının emîn bir sûretde verilen hedef istikametinde ric'atı mümkün olamayacak idi. Çünki düşman gayet açık ve düz olan bu sahâyı topcu âteşiyle döğmekde olduğu gibi yaya cenge inecek süvâri ve piyâdelerini de İd ve Şeker beyninde düzlüğe takarrübe muvaffak olmuşdu. Bu sebeble ric'at ancak gece mümkün olabilirdi. Bâ-husûs gündüz kendi karârımızla ric'at emri verilmeyerek bugün Seksensekizinci Âlâyın efrâdının yapdığı gibi Fırkanın efrâdı da bilâ-emr gördükleri âteş ta'kîbiyle ric'ata firâra mecbûr olursa elde kuvvet de büsbütün elden çıkacak idi. O hâlde belki artık Agsor'da mukavemet mümkün olamayacakdı. Bu sebeble Kolorduya eğer ric'at lâzım geliyorsa geceden ric'at edilmesi lüzûmu arz

edildi. Ric'atlardaki felâketlerimizin ve perîşânîmizin yegâne sebeblerinden biri de kumandanların ric'atı vaktiyle karâr ve emr vermemeleri ve ric'at emri vermeğe cesâret etmemeleridir. Bu sebeble vaz'iyyet o kadar fenâ bir hâle geliyor ki kumandan ric'at emri vermese de efrâd kendilerinden geri çekiliyorlar ve artık bir kıt'a hâlinden çıkarak yakın bir zamânda kendilerinden istifâde mümkün olamıyor. Zarar daha büyük oluyor. Siz de size (130) neferlik kuvve-i imdâdiyye Mülâzım Midhat Efendi ile gönderilmişdir. Bu gece ve yarın mevzinizi be-heme-hâl muhâfaza edeceksiniz. 31. Fırka şiddetli muhârebeler etmekle berâber muvaffakıyyetli sebâtla yerini muhâfaza etmişdir. Kolordu Karârgâhı İd'dedir.

10. K. K. M.
Yusuf İzzet

Fırka Emri

1. Kolordu emri aynen bâlâya çıkarıldı. 6-7/11/30, 5.15 sonra târihli verilen emr mûcibince hareket olunması ve efrâdın sıkı bir sûretde el altında tutulması ve bu husûsun te'mîni sûret-i kat'iyyede matlûbdur.

2. Vürûd edecek kuvvet cebheyi takviye edecekdir.

3. 89. Âlâyın Koçkans'daki müfrezesinden ve Koçkans Kızılkilise yollarındaki postalarından mâ-adâ bugün hatt-ı harbin sağ cenâhında 90. Âlây ve onun solunda 89. Âlây Mülâzım-ı evvel Ahmed Efendi kumandasındaki elli nefer ve onun solunda 88. Âlây vardır. İd Deresi'nin şimâlinde Şekerli - İd yolunun üzerinde 89. Âlâydan yirmi neferlik bir de postamız vardır. Her âlây ve her posta kendi mevziinin müdâfaa ve muhâfazasından mes'ûldür.

30. Fırka K. V. B.
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 4/11/30

Sâat ve Dakika: 7.50

Vukuât:

İleri Karakol Emri

1. Sâat 8.30 evvelde 90. Âlây köyden hareketle 89. Âlâyı tekmîl mevcûduyla tebdîl edecekdir. Makineli Tüfenk Bölüğü yine mevziinde kalacakdır.

2. 88. Âlây mevkiini ve tarassud etdiği istikametleri muhâfaza edecekdir.

3. 89. Âlây, 90. Âlâydan Şekerli – Koçgans yolu istikametindeki posta mevziini teslîm alacakdır.

30. Fırka K. Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

Mülâhazât:

Şekerli'den
4-5/11/30

C.

1. Emr-i âlîleri vechle yüz neferin İd'e sevk olunmak üzre ihzârı teblîgatı yapılmışdır.

3. İşbu kuvvet sevk etdirildiği hâlde Şekerli'de kalacak kuvvet 174 nefer, bir makineli tüfenk ile Karapapak 17 nizâmiyyeden 8 atlıdan ibâretdir.

2. Emr-i âlîlerine imtisâlen 2/11/30'da Kigani'den Necîbler komuna gönderilen bir yüzbaşı, iki mülâzım, 100 nefer henüz avdet etmemişdir.

4. Bundan evvel takdîm edilen raporda arz edildiği vechle Kigani ve bi-l-hâssa Koçgans istikametinin kesb eden ehemmiyyetine mebnî bu kerre de yüz neferin i'zâmı hâlinde Şekerli'nin emr ve müdâfaası kesb-i müşkilât edeceğinden bu vaz'iyyete nazaran emr olunan kuvvetin kalıb kalmayacağının âcilen emr ve iş'ârı ma'rûzdur.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Ziyâ

İd'den
4/11/30
4.20

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

(Tahrîren)

1. 2/11/330'da Necîbler komuna gönderdiğiniz yüz kişilik müfreze Necîbler komundaki 32. Fırka bataryasıyla berâber İd'e gelmiş ve bu müfreze efrâdı esâsen 31, 32. Fırkaya mensûb olduklarından fırkalarınca alınmışdır.

2. Kigani'ye gelen düşman süvâri bölüğüne bu gece parlak bir âteş baskını yaparsınız. Bir kuvvetli müfreze meselâ iki üç zâbitle (50) nefer Şekerli – Kigani dağ yoluyla, diğer bir müfreze de (aynı kuvvet) yine dağdan fakat Kigani'nin şarkına ilerler. Fecrle berâber yalnız müessir âteşle köyü

âteş altına alırlar. Bu sûretle düşman süvârisi önden arkadan sıkışdırılmış, mahv edilmiş olur. Bu işi 30. Fırkadan bekliyorum.

88. Âlây ve 89. Âlây sancaklarına nişân verilmek üzredir. Bunu tebşîr ederken bu kıymetli sancakların kıymetli, cesûr dil-âverleri de bana istediğim müjdeyi versinler. Binâen aleyh bu geceden buna dâir îcâb eden tedâbîri ittihâz ediniz. Yapacağınız bu hidmet için yüz kişilik müfrezenin celbinden sarf-ı nazar etdim. Düşmanın böyle ufak tefek müfrezelerini, kuvvetlerini mahv ederek bu mıntıkalarda yerleşebiliriz. Bu bir fırsatdır, kaçırılmamalıdır.

3. İş'ârınız gibi Koçgans ehemmiyyet kesb ediyor. Yarın bir süvâri bölüğünü bu Köye göndereceğim. Şekerli'den geçerken Karapapak süvârisi de iltihâk eder. Siz de 50:60 kişilik bir piyâde kuvvetini muvakkaten(?) terfîk edersiniz. Koçgans'ı işgal ve bu sâyede cenâhınızı te'mîn etmiş olursunuz. Cenâb-ı Hakk sizleri, Kolorduyu, Ordumuzu muzaffer eylesin.

10. K.
Mîr-alây
Yusuf İzzet

Vusûlü 4-5/11, 5.30 Sonra

Hava güzel, güneşli, zemîn kuru.

Koçgans Şimâl Sırtlarından
4-5/11/30
7.20 (Sonra)

89. Âlây Kumandanlığ(ın)a

1. Koçgans karyesi işgal edilerek Koçgans'ın şimâl ve Kızılkilise'nin cenûb sırtlarında görülen düşmanın on beş kadar keşif kolları üzerine âteş açılarak tard edilmiş ve mezkûr sırtlar elde edilmişdir.

2. Düşmanın üç bölük süvârisi Kızılkilise karyesindedir. Keşif kolları ile iki sâat kadar devâm eden muhârebede bir gûnâ telefât verilmeyerek tekrâr Kızılkilise'ye tard edilmişlerdir.

3. Düşmanın tahmînen bir tabur piyâdesi Mihkar'dan hareketle Kahmis karyesine doğru ilerlediği görülmüşdür.

4. Efrâdın ceb-hânesi cüz'î mikdârda kaldığından sabâha kadar yetişdirilmesi.

5. Tefrîk edilen elli neferden onu firâr etmişdir.

Müretteb Bölük Kumandanı
Mülâzım-ı Evvel
Ali Rızâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 5/11/30

Vukuât:

Akşam üstü düşmanın ba'zı keşif kolları Narman Deresi istikametinde göründü.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6/11/30

Vukuât:

Düşman sabâh atlı(?), yaya cenge inmiş, iki süvâri bölüğüyle (300) nefer mevzilere taarruza başladı.

Düşmanın iki topu Narman Vâdîsi'nde mevzi' almış idi ki Seksensekizinci Âlâyın sol cenâhını ve Şekerli'nin cenûb sırtlarını âteş altına alıyordu. Daha ilk âteşlerde bir tabur kumandanı (Yüzbaşı) iki mülâzım ağır sûretde mecrûh oldu. Bu esnâda âlâyların mevcûdu yüz neferden dûn idi. Ancak ihtiyâtda bulunan 89. Âlâyın mevcûdu 110 nefer idi ki bundan yirmi nefer bir çavuş kumandasında Şekerli ile İd arasında Narman Vâdîsi'ne karşı gönderilmişdi.

Fırkada topcu olmadığı gibi mevcûd bir tek makineli tüfenk (89. Âlây . |.) de iyi işlemiyordu. Seksensekizinci Âlâyın makineli tüfengi bu esnâda 31'inci Fırka emrinde idi. Düşmanın bir de makineli tüfengi var idi.

Öğleyi müteâkıb düşman Seksensekizinci Âlâyın sağ cenâhına hücûm ederek ancak cüz'î bir kuvvetle işgal edilmiş bulunan (kırmızı tepe)yi zabt etdi. Bu tepenin düşman tarafından işgal edilmesini müteâkıb Seksensekizinci Âlây mevziinde sebât edemez oldu ve asker geri çekilmeğe başladı. İhtiyât bulunan 89. Âlây ile Seksensekizinci Âlâyın sağ cenâhı takviye edildi.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Sâat ve Dakika: 2.35

Vukuât:

90. Âlâyın Bulunduğu Tepeden
6/11/330
2.35 Sonra

88. Âlây Kumandanlığına

Sizin sağınızda 90. Âlâyın kâmilen ahz-ı mevzi' etdiğini evvelce bildirmiş idim. Sağ cenâhınızdaki kırmızı tepenin terk edilerek mevzi-i

aslînizdeki avcıların yan âteşine dûçâr olmaları hakikaten şâyân-ı teessüfdür. Mezkûr tepenin her hâlde istirdâdı elzemdir. Mevzi-i aslînizin muhâfazası kat'iyyen lâzımdır. 89. Âlâydan elli kişilik bir kuvvet sizi takviyeye ve sol cenâhınızı te'mîne gönderilmişdir.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

Düşman Seksensekizinci Âlâyın sağ cenâhından zabt etdiği tepeye Doksanıncı Âlây karşısında bulunan makineli tüfengi celb etdi ise de burada mevzi' almağa mevki' olamadı. Çünki Doksanıncı Âlây mıntıkasında intihâb edilen iyi nişâncı neferiyle 1400 nişân-gâhıyla âteş(?) edilerek makineli tüfenge mevzi' almasına müsâade verilmiyordu.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6/11/30

Vukuât:

Akşama kadar mevzide sebât edildi. Düşmanın üç bölük süvârisi sabâhleyin Narman Vâdîsi'nden gelerek dere içerisinden Samikale'ye cihetine ilerlemiş, öğleden sonra sâat üç buçuk râddelerinde tekrâr dereye doğru gelmiş ve krokide gösterildiği vechle İd'e müteveccih sırtlar gerisinde tevakkuf eylemişdir.

Târih: 6/11/30

Sâat ve Dakika: 5.25 Sonra

Vukuât:

90. Âlây Yanındaki Tepeden
6/11/330
2.35 Sonra

Fırka Emri

1. Her âlây bulunduğu âteş hattını muhâfaza ederek sağ ve sol cenâhıyla sıkı bir irtibât te'sîs edecek ve karanlık basdıkdan sonra âteş hatları ilerisinde çifte nöbetciler ve râsıdlar bırakarak âteş hatlarının az gerilerinde bulunacaklardır. Hîn-i hâcetde mevziin derhâl işgali için efrâdın dağılmaması ve dâimâ müteyakkız bulunulması matlûbdur.

2. Bugünki mevzide ibrâz edilen sebât ve metânetden dolayı bil-cümle zâbitân ve efrâda teşekkür etmek teblîğini âlây kumandanlarından ricâ ederim.

Hâşiye: Ben şimdi telefon başına gidiyorum.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Mehmed Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6-7/11/30

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığına

Zâbitân ve efrâdın şehîd ve yaralılarının kesretinden dolayı cebhedeki kuvvet tenâkus etdiği gibi sağ cenâhda Mülâzım Osmân Ağa ve Mülâzım Rıf'at Efendi'nin mecrûh olmalarından dolayı o cihetde bulunan efrâd kâmilen dağıldığı, o cihete gönderilen on beş nefer ile Yüzbaşı Mehmed Ali Efendi ve Kemâl Efendilerinin gönderdikleri haberden anlaşılmışdır. Şu hâle nazaran sağ cenâhda yalnız 15 nefer, cebhede ise 20:30 neferden başka bir şey kalmadığı ve cebheden de tamâmiyle zâviye-i …(?) giren düşman yavaş yavaş takarrüb etmekde olduğundan hâl-i hâzır efrâd ve zâbitân ile burasını müdâfaa etmek mümkün olmadığı ve Mülâzım Ahmed Efendi'nin şimdiye kadar gelmediği ma'rûzdur. Makineli tüfenk de emrleri vechle köye avdet etmişdir.

88. Âlây 3. Tabur K. nâmına
Yüzbaşı
Hamdi

Târih: 6-7/11/(330)

Vukuât:

Koçkans

30. (Fırka) Kumandanlığ(ın)a

Bugün düşmanla sabâhdan akşama kadar müsâdeme edilmiş ve süvârinin de ceb-hânesi tükenmiş olduğundan dört sandık ceb-hânenin irsâli mercûdur.

19. Âlây K. V.
Ahmed Vefîk

Ceb-hâne gönderilmişdir.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6-7/11/30

Vukuât:

6-7/11 gecesi bütün âlâylar geceyi mevzide geçirdi. Geceleyin düşman tarafında ba'zı hareketler hiss edildi. Sabâh olunca (7/11/30)

karşımızda bulunan düşmanın kâmilen çekilmiş olduğu görüldü. Gönderilen keşif kolları düşmanın ancak ba'zı keşif kollarına tesâdüf etdi. Düşmanın bu hiç ümîd edilmeyen ric'atı üzerine sağ cenâhımıza karşı bir hareket yapacağı fikrini vermekde olmasına mebnî Koçgans istikametine zâbit keşif kolu gönderildiği gibi Kolordu Süvâri Âlâyını (50 atlı) gönderdi. Fırka da buna elli nefer piyâde, bir zâbit terfîk etdi.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Vukuât:

Şekerli
7/11/330
Sâat 9.00 Evvel

Fırka Emri

1. Düşman cebhemizden çekilmiş ve Kigani istikametine gitmişdir.

2. 90. Âlây Kızılkilise ve Kigani istikametlerini zâbit kumandasında tarassud postalarıyla setr ve tarassud edecek ve mütebâkî kuvveti 89. Âlâyın ihtiyât mevziinde toplanacakdır.

89. Âlây Koçgans ve Kızılkilise istikametindeki küçük karakola zâbit gönderecekdir.

88. Âlây kâmilen mevzide kalacak ve terk olunan kırmızı sivri tepe (dâhil) köyden tedârik edeceği kazma kürekle evvelâ kırmızı tepeyi, ba'de diğer mevâzii tahkîm edecekdir ve nezdindeki makineli tüfengi ihtiyât mevziine gönderecekdir. 88. Âlây gönderilecek köylülerle mevzideki şühedâyı defn etdirecekdir.

3. Süvâri zâbit keşif kolu Kigani - Kızılkilise istikametlerini keşf ve Koçkans Müfrezesiyle göz irtibâtı te'sîs edecekdir.

4. Ben telefon merkezindeyim.

30. Fırka Kumandan Vekîli
Binbaşı
Ziyâ

6 Kânûn-ı sânî 30 muhârebesinde Fırkadan 3 zâbit ve elli kadar mecrûh ve şehîd vuku' bulmuşdur.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6-7/11/30

Vukuât:

Onuncu Kolordu Kumandanlığına

Bugün sâat 9.30 evvelde topcu ve piyâde âteşiyle muhârebe başladı. İd - Yeniköy şosesine hâkim olan sırtları işgal etmekde bulunan 88. Âlây cebhesindeki sırtların zâviye-i …(?) dört nalla bir süvâri bölüğü giderek yüz yüz elli tüfengiyle yaya cenge inmiş ve mezkûr sırtlarda muhârebeye girişmişdir. Kigani - Şekerli yolunu setr ve muhâfaza etmekde olan 90. Âlâydan bir zâbit kumandasındaki yirmi beş kişilik bir müfreze karşısında da aynı kuvvetde düşman avcıları eskiden yapmış oldukları siperleri bil-işgal âteşe başlamışlar ve kuvvetin azlığı dolayısıyla mezkûr cebhenin de takviyesi îcâb etmiş ve 90. Âlây tekmîl mevcûduyla Seksensekizinci Âlâyın sağında mevzie idhâl edilmişdir.

Bu esnâda …(?) mevzimizi İd Deresi Vâdîsi'ni âteş altına almakda bulunan düşmanın iki sahrâ topu Samikale'den Narman Deresi'ne inen derenin munsabı cenûbunda mevzi' almış bulunuyordu. Bil'âhire tebdîl-i mevzi' ederek topları beş yüz metre daha ileri sürmüş ve bu yeni mevziinden açdığı âteşle avcılarına muâvenet ederek Seksensekizinci Âlâyın sağ cenâhını ilerisini teşkîl eden yüksekce bir kırmızı tepeyi sukut etdirmişdir.

Mezkûr tepeyi işgal eden düşman avcıları Seksensekizinci Âlâyın diğer mevâziini tamâmen yan âteşine almışlar ve bu sûretle esâsen yüz kadar mevcûdu olan Âlâya yirmi nefer şehîd ve otuz nefer mecrûh verdirerek mezkûr mevzideki piyâdenin mevziini terk etmesini mûcib olmuşlardır. Bu esnâda tabur kumandanlığı vazîfesini îfâ eden Yüzbaşı Tahsîn Efendi ağırca olmak üzre üç de zâbit yaralanmışdır. Bu iki zâbit de 88. Âlây 2. Tabur Yâveri Mülâzım-ı sânî Rıf'at Efendi ile 88. Âlây 1. Taburdan Mülâzım-ı sânî Osmân Ağa'dır.

Bir müddet sonra bu yüksekce ve ilk sukut eden tepeye Kigani - Şekerli yolu istikametinde âteş etmekde olan düşmanın makineli tüfenklerinden biri yerleşdirilmiş ve biri yine mahall-i mezkûrda bırakılmışdır.

Topcu mevzii yakınında dere içinde toplu bulunmakda olan düşmanın bir süvâri bölüğüne sâat iki iki buçuk (sonra) râddelerinde Samikale'den Narman Vâdîsi'ne uzanan sırtlar üzerinden inen diğer bir süvâri bölüğü iltihâk etmiş ve bu iki bölük yarım sâat kadar mahall-i mezkûrda kaldıkdan sonra vâdî boyunca cenûba doğru hareket ederek vâdîden İd'e kıvrılan yolun hemân şimâlindeki dereye çıkıb orada kalmışlardır. Bu vaz'iyyetde iken şems-i gurûb etmiş ve kıtaâta oldukları âteş hattını muhâfaza ederek ve daha ileride çifte nöbetciler ve müterassıdlar çıkarıb âteş hattının hemân gerisinde bulunmaları ve efrâdın karanlıkdan bil-istifâde savuşmalarına meydân vermemeleri husûsu emr edilmişdir.

30. Fırka K. V. B.
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 6-7/11/30

Vukuât:

İd'den
6-7/11/330
12.30 (Evvel)

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a (Kolordu Emri)

1. Düşmanın bugün 31, 30'uncu Fırkalar cebhesine karşı icrâ' etdiği taarruzu akşama kadar tevkif edilmişdir.

2. Kolordu yarın bulunduğu mevkide sebât edecekdir.

30'uncu Fırkaya iki cebel topu ilhâk edilecek ve Şekerli sırtlarını 31'inci Fırka İd'in şimâlindeki sırtlarda müdâfaa edecek ve Soğurmek karyesiyle topcu tarassud mevzii ve boyun noktası ile şarkındaki sırtları sûret-i kat'iyyede muhâfaza edecekdir. 31. Fırka nezdindeki batarya şimdilik işbu Fırka emrinde olarak mevziinde bulunacakdır. İhtiyât-ı umûmîdeki 32. Fırka Makineli Bölüğünden bir takım kezâlik yarın 31. Fırkayı takviye edecekdir.

3. Soğurmek'de bulunan 70 neferlik müfreze ile boyun noktasında bulunan piyâde müfrezesi mezkûr Fırkanın emrine tâbidir.

4. 32. Fırka ile Depo Taburu bugün işgal etdikleri mevkileri be-heme-hâl muhâfaza edecekler ve mütebâkî kuvvetleri dâimâ silâh başında ve hemân harekete hâzır hâlde bulunacakdır.

5. Topcu, Otuzuncu Fırkaya iki top verdikden sonra mütebâkî topları ile hasta-hâne civârındaki mevzide kalacak ve İd'in şarkındaki boğazı şiddetli âteş altına alabilecek vechle hâzır bulunacakdır. Otuzuncu Fırkaya verilecek toplar sâat 2 (evvel)de hareket edecek vechle hâzır bulunacak ve takım zâbiti İd'de bulunan Fırka Kumandanı Binbaşı Fethî Bey'den lâzım gelen emri alacakdır.

6. Gönüllü süvâri müfrezesi şimdilik İd'in cenûb-i şarkî cihetlerinde boğaza karşı keşfiyyâtda bulunacak ve îcâbında yaya cenk ile boğazı müdâfaa edecekdir.

7. 19. Âlây Süvâri Koçgans mıntıkasındaki keşf ve tarassuduna devâm edecek ve aynı zamânda 30. Fırkanın sağ cenâhını te'mîn edecekdir. Süvâri Âlâyı yarın 30. Fırka emri altındadır.

10. K. K. M.
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 6.15 Evvel

Vukuât:

Şekerli Şimâl-i Şarkındaki Dereden
7/11/30
6.15 Evvel

30. Fırka Kumandanlığına

1. Düşmanın top, tüfenk ve mitralyözü henüz endâhta başlamışdır.

2. İhtiyât mevziinde bulunan 68 perâkende nefere iki sandık ceb-hâne tevzî' olunarak 88. Âlâydan Mihran Efendi'ye teslîmen fecrle ileri mevzie sevk olunmuşdur.

3. Âlâyımızdan dünki muhârebede iki şehîd, dört mecrûh vardır. Ceb-hâne noksânı geceden ikmâl edilmişdir.

4. 57 neferle ihtiyâtın bulunduğu deredeyim.

89. Âlây K. V. Yüzbaşı
İsmâil Hakkı

Mülâhazât:

	Zâbit	Efrâd	Gayr-i muhârib
88. Âlây	3	100	11
89. Âlây	11	158	12
90. Âlây	10	110	25
Makineli 89.Âlây	2	0	22
	26	368	70

7/11/30 kuvve-i umûmiyyesi

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Vukuât:

İd'den
7/11/30

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

1. 30. Fırka karşısında bulunan topcunun bu sabâh şafakla berâber topları bindirib hareket etdiği ve fakat ne tarafa gitdiğinin ma'lûm olmadığı ve

mezkûr Fırka cebhesinde bir iki keşif kolundan başka bir bulunmadığı gelen rapordan anlaşılmakdadır. Kolordunun diğer cebhelerinde sükûnet vardır.

2. Binâen aleyh düşmanın ya geriye ve-yâhûd sağa veyâ sola toplanarak bir cenâha doğru bir te'sîr yapması muhtemel bulunduğundan düşmanla temâsı gaib etmemek ve harekâtından dâimâ haber-dâr olmak üzre fırkalar kuvvetli zâbit piyâde ve süvâri keşif kollarıyla hemân düşmanla temâsı muhâfaza ederek nereye kadar çekildiğini ve esâs kuvvetlerinin nerede bulunduğunu keşf edeceklerdir.

3. Keşf mıntıkası ber-vech-i âtîdir:

30. Fırka: Narman Boğazı'nın şark sâhilinden Lansor ve Mihkar'a kadar.

32. Fırka: Narman Boğazı'nın şark ve garb taraflarında ova kısmı Şosa'ya kadar.

31. Fırka: Şosa cenûbu - Yeniköy hattına karşı

4. Bu bâbdaki ilk raporları gündüz zevâlde be-heme-hâl beklerim.

10. K. Erkân-ı Harb Binbaşı
Şemseddin

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Vukuât:

Fırka Emri

1. Düşman bu sabâh Narman Boğazı'ndan çekilmiş Kigani ve Lansor'da olan kuvvetlerinin de Kahmis'den Kornes'e doğru gitdiği görülmüşdür.

2. Düşmanın hangi istikametlerden ne kadar kuvvetle nerelere çekildiğini anlamak ve temâsı muhâfaza etmek üzre kıtaâta ber-vech-i âtî piyâde ve süvâri keşif kolları göndereceklerdir.

a. 31. Fırka: Narman Vâdîsi'nin garbından.

b. 32. Fırka: Narman Vâdîsi'nin tarafeyninden.

c. 30. Fırka: Abdülvahâb Efendi kumandasındaki süvâri keşif kolu Şekerli - Kigani - Kahmis istikametinde.

90. Âlây; bunun arkasından bir piyâde zâbit keşif kolu gönderecekdir.

Süvâri Âlâyı; Koçgans - Kızılkilise - Lansor - Mihkar istikametini piyâde ve süvâri keşif kollarıyla keşf edecekdir.

3. İlk raporlar mümkün olduğu kadar sür'atle gönderilecekdir.

30. Fırka K. V. B.
Ziyâ

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 1.45 Sonra

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

Dünki 6/11/30 muhârebede Fırkanızla muhârebe eden düşmanın piyâde ve süvâri ve topcu ve makineli sınıflarından olmak üzre kuvveti a'zamî olarak ne kadar idi. Mübâlâgasız(?) der-akab bildiriniz.

10. K. K. M.
Yusuf İzzet

Şekerli'den
7/11/30

İd'de Onuncu Kolordu Kumandanlığına

Fırka ile dün harb eden düşman kıtaâtı iki sahrâ topu, 2 makineli tüfenk, kırk elli kadar piyâde, iki bölük süvâri (takrîben 250 kişi)dir. Bunlardan başka bizim ile muhârebeye girişmeyen ve fakat topların sağı gerisinde bir bölük süvârisi var idi. Bunlara sonradan iki bölük daha iltihâk etdi. Bu üç bölük süvâri Narman Vâdîsi'nin garbından vâdî boyunca ilerledi ve Narman'a karşı olan siperleri işgal ile gurûba kadar orada kaldıkları ma'rûzdur.

30. Fırka Kumandanı
Binbaşı
Fethî

İkamet Mahalleri: Kigani'den

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 2.30 Sonra

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığına

1. Kigani'de düşmandan şahs-ı vâhid kalmamışdır. Mevcûdları süvâri olub 300 kadardır. Bu köylülerin tahdîsidir. Bu gece sabâha iki sâat akdem çekilmişdir.

2. Mezkûr süvârinin yanında dört aded mitralyöz olduğu ihbâr olunuyor.

3. Ric'at etdikleri istikamet Kahmis ve Kızılkilise istikametlerine çekildiklerini köylüler ifâde eyliyor. Ben de Kahmis istikametinde keşfe devâm ediyorum.

Süvâri Zâbit Keşif Kolu
Abdülvahâb

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 2.35 Sonra

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığına

Kigani:

Süvâri keşif koluyla 2.20 sonrada Kigani köyüne, sağ ve solu keşf, taharrî edilerek gidildi. Düşmandan bir şeye tesâdüf edilmedi. Köyden çıkıldı. Kahmis istikametine hareket ediyorum. Köylülerden alınan ma'lûmâta göre düşman 300'ü mütecâviz süvâri ve dört mitralyözüyle bu gece nısf-ül-leylden sonra sâat 1'den beri ric'at etmeğe başladığı söylendi. Kahmis istikametindeki Memdûh Efendi keşif koluyla peydâ-yı irtibât edeceğim. O tarafdan da silâh sesleri -ancak keşif kolu olabilir hafîf- işidiliyor. Keşf ve ileri tecessüsüme devâm ediyorum. Düşman Kızılkilise ve Kahmis istikametinde çekilmişdir.

90. Âlây 9. Bölük Mülâzım
Ömer Lütfî

İkamet Mahalleri: Kigani Garb Sırtlarından

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 3.15 Sonra

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

1. Samikale'nin üç kilometre şarkında İd Deresi'nin alçak kırmızı tepelerin arasında düşmanın bir bölük kadar süvârisinin durduğunu gördüm.

2. 90. Âlây Mülâzım Lütfî Efendi 12 kişilik piyâde keşif koluyla 88. Âlây mevziinde 1500 metre ilerisinde (Kigani'nin) şimâlindeki tepeleri işgal edecek ve îcâb ederse 88. Âlâydan muâvenet taleb edeceği için oraya bir kuvvet gönderilmesinin emr buyurulması.

S. 19. Âlây 5. Bölük M. E.
Abdülvahâb

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 4.00 Sonra

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığına

Kahmis'i işgal etdik Süvâri Âlâyı da mevcûd olduğu hâlde. Süvâri Âlâyını orada terk ederek Lütfî Efendi İd Vâdîsi'nde bulunan süvârileri tard

etmek üzre hareket etmişdi. Bunu takviye etmek üzre hareket etdim. 88. Âlây muâvenet etmek üzre Kigani karyesinden raporu yazdım.

Süvâri Zâbit Kolu
Abdülvahâb

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 5.30 Sonra

Vukuât:

Kolordu Kumandanlığına

1. Süvâri ve piyâde keşif kollarımız Kahmis'i sâat 4 sonra işgal etmişdir.

2. 19. Âlây Süvâri Âlâyının da mezkûr karyeye muvâsalatı üzerine piyâde zâbit keşif kolumuz Narman Vâdîsi'ndeki süvâri keşif kollarını tard etmek üzre mezkûr istikametde hareket etmiş ve kendisine Necîbbey komunu işgal etmesi emri verilmişdir.

3(0). Fırka K. V. B.
Ziyâ

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

30. Fırka der-akab Kigani mevkiini yüz kişilik bir piyâde müfrezesiyle işgal edecek ve biri Kigani'nin şimâl sırtlarında ve diğeri Narman Vâdîsi'nden ilerlemek üzre iki kuvvetli piyâde zâbit keşif kolu sevk edecek Necîbbey komu Vâdîden giden keşif koluyla işgal olunacakdır. Tesâdüf olunacak ufak tefek keşif kolları ihâta sûretiyle esîr ve mahv edilecekdir. Kigani kuvveti Vâdîden ilerleyecek keşif kolunu himâye eyleyecekdir.

10. K. K.
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 5.10

Vukuât:

90. Âlây Kumandanlığ(ın)a

1. Âlâyınız derhâl Kigani köyünü işgal edecek ve biri Kigani'nin şimâl sırtlarından diğeri Narman Vâdîsi'nden ilerlemek üzre iki kuvvetli piyâde zâbit keşif kolu sevk eyleyecekdir.

2. Narman Vâdîsi'nden giden keşif kolu Necîbbey komunu işgal eyleyecek ve tesâdüf edeceği ufak tefek düşman keşif kollarını ihâta sûretiyle esîr veyâ mahv eyleyecekdir.

3. Kigani kuvveti Vâdîden ilerleyecek keşif kolunu himâye etmelidir.

30. Fırka K. V. B.
Ziyâ

Hâşiye: 90. Âlây küçük karakolu 89. Âlây tarafından tebdîl edilecekdir.

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 5.10 Sonra

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

El-yevm Kolorduyu teşkîl eden bir avuç dil-âver-i askerînin ba'zı ufak tefek vakayi-i müessifeye rağmen hey'et-i umûmiyye i'tibâriyle gösterdikleri sebât ve metânetden müteşekkirim. Gönlüm ârzû ediyor ki bu kahramân askerlerin hepsini birer derece terfî' etdireyim. Maa-mâ-fîh bunu kıt'a kumandanlarının re'y-i mütâlaalarına terk ediyorum. Binâen aleyh efrâdınız içinde muhârebâtda temeyyüz etdikleri kemâl-i mutâvaat ve inkıyâdla hidmetini hüsn-i îfâ etmekde bulunanları der-akab sorunuz. Terfîe lâyık ve müstahakk olanların ve içlerinde ayrıca muhârebe madâlyasıyla taltîfleri münâsib bulunanların esâmîsini der-akab bildiriniz. Bugün akşama kadar bu cedveller Kolorduya gelmiş olacaklardır. Cedvellerde efrâdın ayrı ayrı künyesi yazılacak ve künye bâlâsına terfîen yoksa ayrıca muhârebe madâlyasıyla mı taltîfleri münâsib olduğu kıt'alarınca şerh edilecekdir. Bu cedveller âlây âlây tanzîm ve fırka kumandanlarınca cem' olunarak topdan gönderilecekdir.

10. K. K. M.
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Vukuât:

İd'den
7/11/30

30. Fırka Vâsıtasıyla 19. Âlây S. Kumandanlığ(ın)a

1. Bugün umûm Kolordu cebhesinde büyük bir sükûnet hükm-fermâdır. Narman Boğazı'ndaki düşman topcusu bu sabâh geriye çekilmişdir. Binâen aleyh düşmanın fikr ve maksadı şu dakikada mechûldür.

Me'mûldür ki ya tamâmen bugünü hâl-i istirâhatde geçirecekdir veyâ Kolordunun cenâhlarından birisinde kuvvetini toplayacakdır.

2. Binâen aleyh evvelce de size bildirildiği üzre Lansor - Koçgans ve Kigani - Koçgans yolları (dâhil) arasındaki mıntıkayı setr ve tarassud etmekle berâber hemân Mihkar istikametine bir zâbit keşif kolu sevk et(di)rerek düşmanın Lansor - Sıçankale yolu üzerinde bir hareketi, fa'âliyyeti olub olmadığını keşf etdiriniz ve cebheniz ilerisinde de faâl davranınız. Düşmanın akşama doğru 30. Fırka mıntıkasına taarruzu hâlinde Kigani cihetindeki sağ cenâhına yaklaşarak bu cenâhı kuvvet(l)i sûretde himâye ediniz.

K. K. M.
Yusuf İzzet

Târih: 7/11/30

7/11/330

Piyâde Zâbit Keşif Kolu
Numro
7

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

Kigani köyüne girdim. Kahmis istikametinde hareket etmek üzre iken İd'in şimâlinde ve derenin garbındaki küçük derecikler içinde düşmanın görülebilen bir bölük kadar süvârisini gördüm. İleri karakol hattı sol cenâhının takrîben 3:3,5 kilometre şimâline doğru bunun üzerine Kahmis istikametini keşfi yalnız Vahâb Efendi'ye terkle ben Kigani'nin garbındaki düz, uzun dere ve sağrılar civârını keşf etmekdeyim. Bizim süvâri buraları keşf edememişdir. Bu dere içindeki düşman süvârisi ordugâh hâlindedir. Mümkün ise ihtiyât kuvvetiyle bulunduğum sağrılardan 88. Âlâyın en sol cenâhı -ileri karakol ihtiyât mevziinin şimâl-i şarkındaki- ileri sağrılardan birisine bir küçük karakol ikame olunması muvâfık olabilir. Ben emrinize muntazırım. Kahmis istikametinde hareketim için cevâb ve emr bekliyorum.

90. Âlây Piyâde Keşif Kolu
Mülâzım
Ömer Lütfî

30. Fırka Kumandanlığına

Fırkanıza berây-i takviye 109 nefer sevk edilmişdir.

K. K. M.
Yusuf izzet

88. Âlây	59	Taksîmât
90. Âlây	50	
	109	

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7-8/11/30

Sâat ve Dakika: 6.00

Vukuât:

10. K. Kumandanlığına

1. 7/11/30 sabâhı düşman dün akşam işgal eylemiş oldukları mevâzii kâmilen tahliye ederek yalnız muhtelif istikametlerde tek tük keşif kolları terk etmişlerdir.

2. Düşmanın ne sebebe mebnî olduğu anlaşılamayan işbu ric'atı cenâhlardan birine karşı kuvâ-yı külliyye ile bir hareket yapabilmesi ihtimâline mebnî gece mevzide bulunan kıtaât ihtiyâtlarıyla köyde ictimâ' etdirilerek mevzilerinde tarassud postaları bırakdırıldı. 88. Âlâyın dün tahliyeye mecbûr olduğu tepeler yine mezkûr Âlây tarafından kâmilen işgal edildi.

3. Koçgans - Lansor - Mihkar ve Kigani - Kahmis - Kornes istikametinde gönderilen süvâri ve piyâde keşif kollarından alınan ma'lûmât hulâsası ber-vech-i âtîdir.

a. Lansor'da düşman yokdur. Mihkar istikametinde düşmanın kırk elli kadar atlısı tek Çatak istikametinde çekilmişdir.

b. Kızılkilise - Kigani ve Kahmis karyeleri düşmanın keşif kollarıyla vuku' bulan müsâdeme netîcesinde işgal edilmiş ve Kigani'den bir bölük kadar süvârisi Narman istikametinde tard edilmişdir.

c. Kahmis'den düşmanın üç bölük süvâri (300 atlı) ve üç mitralyözünün Kornes istikametinde çekildikleri görülmüşdür.

4. Akşamüstü vâsıl olan emr-i âlîleri üzerine yüz nefer kuvvetinde olan Doksanıncı Âlây yarım sâat mukaddem Kigani'yi işgal etmek üzre sevk edilmişdir. Gündüzden Kigani'ye sevk edilen piyâde keşif kolu Kigani'den tard edilen düşman süvâri bölüğünü ta'kîb etmekde bulunmasına mebnî Necîbler komunu işgale bu keşif kolu me'mûr edilmişdir. Ayrıca diğer bir keşif kolu Kigani'nin şimâl sırtlarına gönderilmişdir.

5. Süvâri Âlâyının Mihkar - Sıçankale yolu üzerinde düşman harekâtının keşfi hakkındaki emr-i âlîleri kendilerine teblîğ edildi ve bu gece bu vazîfenin be-heme-hâl îfâsı te'kîd edildi.

6. Koçkans'da bu gece on beş piyâde ve otuz süvâriden mürekkeb gönüllü bir müfreze bulunduğu ma'rûzdur.

30. Fırka K. B.
Fethî

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7-8/11/330

Sâat ve Dakika: 6.20 (Sonra)

Vukuât:

Kahmis'den
7-8/11/330
6.20 Sonra

10. K. Kumandanlığına

1. Bugün düşmanın (evvelki raporda bildirilen) bir süvâri âlâyıyla üç mitralyözü Kahmis - Kornes tarîkiyle ric'at etmiş ve ta'kîb edilerek 2.30 sonrada Kahmis işgal edilmişdir.

2. Bu sırada Kigani'ye gönderilen zâbit keşif kolu da bir bölük süvâriyi püskürtmüş ve ikisi itlâf ile eslihalarını almışdır. Bu bölük de Narman Boğazı istikametine ric'at etmişdir.

3. Lansor - Mihkar istikametine gönderilen keşif kolundan gelen haberde buralar da düşmandan hâlî olduğu anlaşılmış ancak bu tarîkle de kırk elli atlı kadar bu sabâh ric'at etdiği tahakkuk etmişdir.

4. Âlâya ilhâk edilen piyâde müfrezesi otuz neferdir. Bunun daha müteharrik ve daha cevvâl bulunması için tefrîk edilen bölüklerden ve perâkendelerden mevcûdun tezyîdi ve sâbıkan lûtf buyurulan mitralyöz takımının i'tâsı hâlinde lûtf-i Hakk'la muhterem kumandanımıza daha büyük hidmetler ve muvaffakıyyetlere nâil oluruz.

Süvâri 19. Âlây K. V.
Y.
Ahmed Vefîk

Târih: 7-8/11/330

Sâat ve Dakika: 8.30 (Sonra)

Vukuât:

Kigani'nin 3 Km Şimâl-i Garbîsi
7-8/11/30
8.30 Sonra

Numro
3

30. Fırka Kumandanlığına

(2) numrolu raporumun emr-i cevâbîsini şimdi aldım. Necîbbey komunu işgal emr ediliyor. Emrin vürûdundan evvel vaz'iyyet îcâbı o tarafa gitmişdim. Raporu o cihetden yazmışdım. Lâkin müteaddid noktadan ma'rûz

kaldığım âteş üzerine elimdeki 10 nefer piyâde ile fazla takarrüb edemedim. Âteşe ma'rûz kaldığımı gören 88. Âlây sol cenâhı bana siperci kaldı. Bil-mecbûriyye onlara da vaz'iyyet ve hâli hâkî bir rapor yazarak şimdi bulunduğum mevkie çekildim. Vahâb Efendi de köyün şark mahrecinde Kahmis istikametindedir. İrtibât peydâ etdim. Karye-i mezkûrede de düşman kalmadığını gördüğüm köylülerden anladım. 90. Âlây vaktiyle gelirse, ki henüz bir eser yokdur. 10 nefer daha alarak sabâha doğru emr edilen istikamete hareket edeceğim. Âteşe ma'rûz kaldığım düşman 30 kadar süvâriden ibâret olsa gerek, lâkin maa-t-teessüf harîtam yok. Arâzîyi de bilmediğimden te'hîr-i hareket etdim. Bi-avni-llah yarınki raporumu - erkence - oradan takdîm ederim efendim. Maa-mâ-fîh yine emrinize muntazırım efendim.

90. Âlây Piyâde Zâbit Keşif Kolu
Ömer Lütfî

Bir köylü ile gönderilmişdir.

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7-8/11/30

Sâat ve Dakika: 9.10

Vukuât:

Aynı(?) Mahalden
7-8/11/330
9.10 (Sonra)

Numro
3
Mükerrer

30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

(2) numrolu raporumda arz etdiğim süvâri bölüğünün düşman süvârisi olduğu bir sâat evvel gönderdiğim keşif kolları üzerine yandan icrâ' etmiş oldukları âteşden anlaşılmışdır. Berây-i ma'lûmât ma'rûzdur.

Keşif Zâbiti 90. Âlây
Ömer Lütfî

Âlây şimdi geldi. Raporu getiren adam bulunamadığından teehhür etmişdir. 9.35 (Sonra)

Târih: 8/11/30

Sâat ve Dakika: 7.35 Sonra

Vukuât:

Şekerli'den

Onuncu Kolordu Kumandanlığına

1. Kigani dün akşam işgal edilmişdir ve keşif kolları çıkarılmışdır. Necîbler komuna gönderilen piyâde zâbit keşif kolu düşmanın otuz kadar atlısı tarafından âteşe ma'rûz kalmış ve gecenin hulûlü dolayısıyla mezkûr komun işgalini bu sabâha bırakmışdır. Mezkûr keşif kolundan çıkarılan ve sol cenâhımızın üç kilometre şimâl-i garbîsindeki derede ordugâh kuran bir süvâri bölüğünün keşfi için gönderilen diğer bir keşif kolu mezkûr süvârinin yan âteşine ma'rûz kalmış ve düşman süvârisi olduğu anlaşılmışdır. Komun işgaline dâir henüz rapor gelmedi. Vürûdunda takdîm edilecekdir.

2. Efrâd üzerindeki ceb-hânenin noksânı muhârebe ağırlıklarından ikmâl edilmekdedir. Mezkûr ağırlıklardaki noksânlaşan mikdârın ceb-hâne kolundan ikmâli îcâb edenlere emr edilmişdir.

3. Dün gece 106 nefer gelmişdir.

4. Mihkar, Sıçankale yolunun gece dahi olsa keşfi Süvâri Âlâyına yazılmış ise de henüz raporu gelmediği ma'rûzdur.

30. Fırka Kumandanı
B.
Fethî

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 8.00 Evvel

Vukuât:

Sol Cenâhdan
7/11/30
8.00 Evvel

Tabur Kumandanlığına

1. Düşmanın ikiye münkasım (120) kadar süvârisi 88. Âlây cebhesinden sağa (Kigani) köyüne doğru 1400 metreden geçmekde iken üzerine âteş açıldığı ve darmadağınık bir sûretde köye kaçdıkları.

2. İcrâ' kılınan tarassud netîcesinde düşmanın dünki tutduğu mevzide kat'iyyen eser-i hayât görülmediği ve hattâ 88. Âlây önünde nokta-i istinâd olan kırmızı tepenin bile terk edildiği anlaşılıyor.

3. Mevzimizin metânetini muhâfaza için düşmanın dünki gün sol yanımızı şiddetli âteşiyle sarsan (ve düşmanın mitralyözünün bulunduğu) kırmızı sırtın 88. Âlây cebhesi ilerisinde olmakla bil-keşf mezkûr Âlây tarafından işgali ehemm olduğu cihetle bu husûsa delâlet buyurulması.

90. Âlây 12. Bölük Mülâzım-ı Sânî
Mustafa Refîk

Fırka Kumandanlığ(ın)a takdîm

Yüzbaşı
Abdüllatîf

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/30

Sâat ve Dakika: 8.10 Evvel

Vukuât:

88. Âlây Kumandanlığ(ın)a

Dün sizi yan âteşine alan sivri kırmızı tepeyi düşmanın terk etmiş olmasından bil-istifâde iyi bir zâbit kumandasında üç manga ile hemân işgal ediniz ve dün tahliye etdiğiniz mevzii yine boş olmasından bil-istifâde mütebâkî kuvvetinizle tutunuz.

30. Fırka K. V. B.
Ziyâ

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/330

Sâat ve Dakika: 10.55

Vukuât:

Kızılkilise Cenûb Sırtlarından
7/11/31(0)
9.40 Evvel

89. Âlây Kumandanlığına

1. Cebhemizde düşmandan kimse kalmamışdır. Üç bölük süvârisi Kahmis'den Kornes'e doğru geri çekildiği görüldü.

2. Süvârimiz ilerimizde bulunan ufak keşif kollarını tard etmek üzre Lansor, Kızılkilise istikametlerini keşf etdireceklerdir.

89. Âlây 2. Tabur Mülâzım-ı evvel
Ali Rızâ

Takdîm.

89. Âlây K. V.
Rıf'at

İkamet Mahalleri: Şekerli

Târih: 7/11/330

Sâat ve Dakika: 11.45 Evvel

Vukuât:

7/11/330'dan 15/11/330(a) kadar olan karârgâhın Kornes(de) esîr olduğu zamân karârgâhla berâber zâyi' olmuşdur. Maa-mâ-fîh mezkûr eyyâm zarfında mühim harekât-ı askeriyye olmamışdır.

İkamet Mahalleri: Kornis

Târih: 12-13/11/30

Vukuât:

Kornes'den
12-13/11/30

30. Fırka

Fırka Emri

1. Düşman bugün mukavemet etmekde olduğu Kornis'in şimâlindeki sırtlardan çekilerek hafîf avcılarıyla Pitkir'in cenûb ve cenûb-i garbî sırtlarını işgal etmişdir.

2. 32. Fırka yarın Şosa - Aresti istikametinde ve 31. Fırka Yeniköy - Narman istikametinde taarruz edeceklerdir. Kaleboğazı Müfrezesi, Kaleboğazı ve Kesikköprü istikametinde taarruz edeceklerdir.

3. 30. Fırka bu gece ber-vech-i âtî sûretde hareket edecekdir:

a. Süvâri 19. Âlây ve 90. Âlây ile bir top nısf-ül-leylden sonra sâat 1'de Kornis'den hareketle bugün işgal etmekde oldukları mevzii kemâl-i sükûnetle geçecekler ve gürültüsüzce ilerleyerek düşmanın yalnız tarassud postaları tarafından işgal olunmuş bulunması kaviyyen muhtemel olan mevzii süngü ile zabt edeceklerdir. Süvâri Âlâyıyla Topcu Süvâri Âlây Kumandanı Ahmed Bey tarafından gösterilecek mevzide şafak zamânı intizâr edeceklerdir ve ortalık ağarır ağarmaz harekâta iştirâk edeceklerdir. Pitkir'e hâkim olan sırtlar dâimî sûretde elde bulundurulacak, Çatak yoluna ve mağara tepesine ve Pitkir'e hâkim olan tepeleri muhâfaza ile Fırkanın sağ cenâhını setr ve te'mîn edecek ve Toprakkale Boğazı'nı sedd ederek düşmanın ric'atına mümanaât edecekdir.

b. Vasat kol 88. Âlây 300 kişi ile iki top, bir makineli tüfenk Binbaşı Temel Bey kumandasında olarak Kompir - Sorik istikametinde hareket etmek üzre sâat 3'de Kornis'in şimâl mahrecinde ictimâ' etmiş bulunacakdır.

c. Sol cenâh kolu 88. Âlâydan mütebâkî 100 nefer ve bir top, bir makineli tüfenk, 20 kişilik süvâri müfrezesi Binbaşı Râsim Bey kumandasında olarak aynı sâatde ve aynı mahalde ve yolun garbında ictimâ' edecekler ve Kornis - Kihtik istikametinde hareketle Aristi'de mevzi' alan düşman kıt'asının yan ve gerilerini tehdîd edecekdir ve cebheden ilerleyen 32. Fırkanın hareketini teshîl edecekdir. Düşmanın ric'atı hâlinde şiddetle ta'kîb edecekdir.

d. 89. Âlây Kornis'in şimâl-i garbîsindeki taşlı tepe gerisinde ihtiyâtda bulunacak ve Âlây bu geceden taşlı tepe ve süvâri …(?) işgal etdiği sağ cenâh tepelerinde ve Pitkir yolunun aşdığı boyun noktası istikametinde birer manga dâimî olarak bulunduracak ve her ihtimâle karşı taarruz kıtaâtını himâye ve firârîleri kurşunla geriye çevirecekdir. Sağ ve sol cenâh kolları merkez koluyla irtibât te'sîs edeceklerdir ve bu taarruz kolları Narman Vâdîsi'nin garbına geçmeyeceklerdir.

4. Fırka sargı merkezi Kornis'dedir. Yaralılar Sıhhiyye Bölüğünce toplanarak sarıldıkdan sonra posta posta vesîkaları ile İd'e gönderilecekdir. Münferiden geriye hiçbir yaralı gönderilmeyecekdir.

5. Kornis'de bir piyâde ceb-hane kolu mevcûddur.

6. Fırka Karârgâhı ve Topcu Kumandanı merkez koluyla berâberdir.

Hâşiye:

1. Toplar umûmiyyetle mestûr mevzi' alacaklardır.

2. Hafîf topcu kademesi toplara nazaran taksîm olunacakdır.

3. Şimdi mevzide bulunan postalar bu taksîmâta göre tebdîl edilecekdir. Yalnız 88. Âlâydan bir manga Kornis'in garbındaki ve Kihtik'e giden yol üzerinde tepede mevzide kalacaklardır.

4. Yarın gece ileri karakol hatları Narman Vâdîsi'nin şarkındaki sırtlarda bulunması muhtemeldir.

30. Fırka Kumandanı
Kaim-makam
Fethî

Kornis'den
13-14/11/30

Konak ve İleri Karakol Emri

1. Düşman Narman mıntıkasından ric'at etmişdir.

2. 30. Fırka ber-vech-i âtî köylerde geceleyeceklerdir.

a. 88, 89. Âlây Kompir ve Sorik köylerinde,

b. 90. Âlây ve Süvâri 19. Âlây Pitkir'de,

c. Binbaşı Râsim Bey Müfrezesi bu gecelik Kihtik'de ve yarın gece başka bir emr verilmediği takdîrde Sorik'de.

3. Fırka emri ayrıca gönderilecekdir.

4. Kıtaât keşif kollarıyla düşmanla temâsda bulunacaklardır. Postalar mikdârının azaltılarak efrâdın istirahâtlerinin te'mîni muvâfıkdır. Toprakkale'nin garb-i cenûbisindeki sırtlarda ya'nî Kompir köyünün şimâl-i şarkîsindeki sırtlarda düşmanın 70 - 80 kişilik bir piyâde kuvvetiyle birkaç atlısı vardır. O cihetin nazar-ı dikkatde bulundurulması lâzımdır. Bunlara karşı emniyyet tertîbâtı mükemmelen ve uzak mesâfelere kadar ittihâz ediniz ve düşmanı kuvvetli keşif kollarıyla da teb'îd ediniz.

30. Fırka Kumandanı
Kaim-makam
Fethî

İd
11/11/330

Üserâ Hakkında Ta'lîmât

1. Harbde ekseriyyetle hud'alara mürâcaat edilir. Bunlardan birisi bir ferd veyâ kıt'anın "teslîm" diyerek mukabilindeki düşman kuvvetini gafil-âne ve tedbîrsizce kendisine takarrrübüne imkân vermek ve ba'de bir baskın âteşi ile veyâ hücûm ile der-akab mahv etmekdir. Kânûn-ı evvel 330 ayında 33. Fırka kıtaâtına bu yolda teslîm olan bir Rus piyâde bölüğü râhatca kendisine ikrâm edilen yemeği yedikden sonra der-akab silâhıyla kıtaâtımıza hücûm ederek birçok zâbitân ve efrâdı şehîd edib ordusuna avdet etmişdir.

2. Binâen aleyh muhârebe esnâsında böyle bir düşman kıt'ası "teslîmiyyet işâret ve haberini" verdiği anda: Kıtaât-ı askeriyyemiz dâimâ âteşe müheyyâ bir hâlde mevzi' almış ve tüfengini tevcîh etmiş olarak bulunur ve ilerlemez, yerinde kalır, kıt'adan bir zâbit (asla kıt'a kumandanı değil) bir manga müsellah (süngüsünü takmış ve tüfenkler dolu) asker ilerler ve teslîmiyyet işaretini veren düşman kıt'asına (manga bir az geride tevakkufla zâbit daha ziyâde takarrüb eder.) (Bu zâbitin Rusca bilmesi pek mühimdir.) ve düşman kıt'ası zâbitine: Ya lisânla veyâ işâretle evvelâ

silâhların yere terk edilmesini; sâniyen: yere terk edildikden sonra zâbit ve her neferin, herkesin kollarını havaya kaldırmasını; sâlisen bu da oldukdan sonra kolları dâimâ yukarı kalkmış olduğu hâlde silâhların bulunduğu mevkiden uzaklaşılmasını teklîf eden ve işârete dûçâr olan kıt'ayı elleri dâimâ yukarı kalmış olduğu hâlde âteş etmeğe müheyyâ kıt'amızın bir cenâhına manganın taht-ı nezâretinde sevk olunur ve dâimâ bu vaz'iyyetde olarak uzakda tevkif edilir. Râbian kıtaâtımızdan bir kısım kuvvet zâbit kumandasında olarak ilerler, silâhları toplar getirir. Hâmisen ayrıca bir kısm kuvvet ma'rifetiyle teslîm olan zâbitân ve efrâdın üst başlarını muâyene eder. Nezdlerindeki kama, kılınc ve çakıları kâmilen toplar ve efrâd üzerinde birer mecîdiyeden fazla kalan parayı da toplar ve isimlerine işâret eder. (Esîr zâbitânın kılıncını bir zâbit teslîm alır ve oranın en büyük rütbedeki âmirine teslîm olunur.)

Her neferden alınmış olan parayı müş'ir nüshateyn bir mazbata yapılır (Bu mazbatayı orada teşkîl edilen bir hey'et imzâ' eder.) ve her iki nüsha teslîm olan düşman kıt'asının en büyük rütbeli zâbitine imzâ' ve tasdîk etdirilir. Bir nüshası kendisine iâde edilir, diğer nüshası paralarla berâber kıt'a sandığına konur. Ta'lîmâtına tevfîkan bu paralardan her ayda muayyen mikdâr sâhiblerine i'tâ olunur. Sâdisen üserâ ve silâhlar ayrı ayrı kafilelerle geriye -kıt'a kumandanı tarafından- sevk etdirilir. Bu bâbda sür'at gösterilmeli. Muhârebe meydânı düşmanın bir avdet-i taarruziyyesi ihtimâline karşı der-akab tathîr ve elde edilen silâh ve eşhâs der-akab geriye mahfûzen gönderilmiş olmalıdır. Esîr olan kıt'a için ancak bir kısım kuvvet ifrâz edilir. Kuvve-i asliyye yine düşmanı ta'kîbe ve muhârebeye devâm eder. Üserâya hüsn-i muâmele edilmesi, muntazaman iâşe ve istirâhat etdirilmesi kat'iyyen matlûbdur. Bu Osmânlılığın ve İslamiyyet'in şânındandır. Şahsı ve dîni asla tahkir edilmez. Sâbian silâhını yere atmayan ve elini yukarı kaldırmayan ve cüz'î şübhe etdiren ikinci ihtâra da tebaiyyet etmediği takdîrde der-akab itlâf edilir. Teslîm almağa giden hey'ete sû-i kasd eden kıt'a netîcede esîr olmağa mecbûr olsa da kâmilen i'dâm olunur.

10. K. Kumandanı
Mîr-alây
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: Kornis

Târih: 14/11/30 Penc-şenbih

Vukuât:

Kornis'den
14/11/30

30. Fırka

Fırka Emri

1. Kolorduca yapılan taarruzda düşmanın kuvâ-yi asliyyesi (tahmînen iki süvâri âlâyı, bir tabur piyâde ve altı top ile birkaç makineli tüfenk) ile

Narman - Oltu istikametine çekilmiş ve ba'zı hafîf düm-dâr kıtaâtı Toprakkale'nin garb-i cenûbî sırtlarını işgal etmişdir.

2. Kolordu ber-vech-i âtî mıntıkaları setr ve te'mîn edecekdir.

a. 30. Fırka Kihtik - Narman câddesinin şark kısmı.

b. 31. Fırka Narman câddesi (dâhil) ve câddenin garb kısmı.

c. 32. Fırka aradaki kısım.

3. Dünki taarruzdan Kolordunun maksadı büyük mikyâsda bir keşf yapmak olduğundan fırkalar ileri harekâtı tevkif edecekler ve fırkamız Pitkir - Kompir - Sorik - Kornis köylerinde yerleşecek ve fakat kıtaât mıntıkalarının düşmandan kâmilen tathîri için ber-vech-i âtî istikametleri kuvvetli keşif kollarıyla tarayacaklardır.

a. Süvâri Âlâyından kuvvetli iki zâbit keşif kolu ve 90. Âlâydan terfîk edilecek 30 kişilik bir istinâd kıt'asıyla Toprakkale garbındaki sırtlarda bulunan hafîf düşman kıtaâtının yan ve gerilerinden bi-t-te'sîr tard edecekdir. Süvâri Âlâyı mütebâkî kuvvetiyle Urut - Süleymanlı - Çatak istikametinde hareketle oralarda ve bi-l-hâssa Çatak'da düşman kıtaâtının mevcûd olub olmadığını keşf edecekdir.

b. 90. Âlây dün işgal eylediği mühim tepeleri postalarla bil-işgal kısm-ı küllîsiyle Pitkir'de bulunduracakdır.

c. 88. Âlây tarafından çıkarılacak iki zâbit keşif kolu Toprakkale'nin garb sırtları istikametinde hareketle diğer keşif kollarının harekâtını teshîl ve düşmanın hafîf(?) kıtaâtını tard edeceklerdir.

d. 89. Âlâydan 30 kişilik bir zâbit keşif kolu Râsim Bey Müfrezesindeki Nâcî Efendi süvâri kuvveti Narman istikametinde hareket edecekler ve Narman'ı bil-işgal düşmanın terk etdiği eşyâ ve emvâli Fırka Karârgâhına getireceklerdir.

e. Râsim Bey Müfrezesi Sorik'e gelmek üzre hareketle evvelâ Sorik'in garbındaki sırtları işgal ile mezkûr da topcusuyla makineli tüfenge mevzi' aldırdıkdan sonra Sorik'e inecekdir. Esnâ-yi hareketde Tuzla istikametinde piyâde zâbit keşif kolu çıkararak dün âteşimizin te'sîri altında mezkûr istikamete çekilmeğe mecbûr olan nakliyye arabalarından veyâ sâir mevâddan terk edilmiş olan şeyleri toplayıb Fırka Karârgâhına gönderecekdir. Sorik'deki Sırrı Efendi kumandasındaki kuvvet âlâyına iltihâk edecek ve bu kuvvetin işgal etdiği sırtları Râsim Bey Müfrezesi te'mîn edecekdir.

v. Topcu, muhâfızları ile birlikde şafakdan evvel dün gösterilen mevzii işgal edecekdir. İleri hareketde muhâfızları topcuyu sağ cenâh açıklarında setr ve te'mîn etmelidir.

4. Kıtaât öğleden üç sâat evvel harb raporlarını ve mıntıkalarında ve vâdî içerisinde düşmanın bırakmış olması muhtemel olan bil-cümle eşyâ ve

esliha ve maktûllerin apolet numrolarını bi-t-taharrî cümlesini Fırkaya gönderecekler ve gönderilecek kuvve-i umûmiyyelerde şehîd, mecrûh mikdârıyla ceb-hânenin mikdârını bildireceklerdir.

5. Yarın kıtaât şafakla berâber harekete âmâde bulunacaklar ve keşif kollarının taarruz edecekleri tepelerde vukua gelecek ahvâle karşı hareket eylemek ve mezkûr tepelerden düşmanı tard ve teb'îd etmek ve bütün Narman Ovası'nı düşmandan tathîr eylemek üzre keşif kollarından alınacak emre intizâren hâzır bulunacaklardır.

6. Efrâd iâşesi mutlaka sıcak yemeklerle te'mîn edilmelidir.

7. Bil-umûm raporlar ve gönderilecek eşyâ Kornis'de Fırka Karârgâhı olan mekteb binâsına gönderilmelidir.

30. Fırka Kumandanı
Kaim-makam
Fethî

Kompir Hâdisesi

(88. Âlây harb cerîdesinden aynen iktibâs olunmuşdur.)

"Fırkanın 13-14 emriyle bu gece 88. Âlây Kompir'de ikamet etdi. 14/11/30'da sabâhleyin Âlây her bir ihtimâle karşı kendisini müdâfaa etmek için (Kompir mevkiinin tehlikeli bulunmasından) Kompir'in şark sırtlarına (hâkim) çekildi. Sırtlardan düşman mütemâdiyen tarassud olunuyordu. Bu tarassud netîcesiyle düşmanın Narman ve havâlîsini tahliye etdiği ve birçok nakliyye arabalarının yüklü olduğu hâlde Narman Vâdîsi boyunca geriye doğru gitdikleri anlaşıldı. Fırka Kumandanı Fethî Bey de 14/11'de Kompir'e gelerek etrâfı tarassud etdi ve Âlây Kumandanı Temel Bey'le de mevâzii gezmeğe gitdiler. 13/11/30 günü Kornis'in yüksek taşlı tepelerinde topcumuz mevzi' almışdı. Bu mevziden mütemâdiyen Narman Vâdîsi'ne âteş ediyordu. Fakat topların menzili kâfî gelmediğinden dâneler ancak Kompir'in garbındaki tepelere düşüyordu. Fırka Kumandanı Bey Kompir'e geldiği gün topların 14-15 gecesi daha ileriye (Kompir'in şark sırtlarına) alınmasını emr etdi. 14/11/30 günü Topcu Kumandanı Bey mevzi' intihâb etmek üzre Kompir'e maiyyetinde topcu mülâzımı efendi bulunduğu hâlde geldiler ve 14-15 gecesi sabâha karşı topları getirmek üzre tekrâr gitdiler. Sâat 8 (sonra) vardı ki 90. Âlây tabîbi ile aynı Âlâydan bir mülâzım efendi geldiler. Bu sırada Fırka Kumandanlığından yüz neferle topların (Toplar Kornis'de idi. Emri mûcibince henüz toplar Kompir'e gelmemişdi.) serîan Kornes'e ve bir mitralyöz tüfengi ile yüz neferin Pitkir'e gönderilmesi için emr geldi. Emri vechle iki yüz neferle makineli tüfenk derhâl yola çıkarıldı. Fakat yolda 89. Âlây Kumandanı Binbaşı Râsim Bey'e (Pitkir'e imdâda gitmesi için emr almış.) tesâdüf etmişler ki o zamân düşman tarafından bütün yollar tutulmuş imiş. Râsim Bey derhâl bir keşif taarruzu yaparak 88. Âlâya (Düşman Kompir ile Kornes arasındadır. Hatt-ı ric'at münkatıdır. 90. Âlây bozulmuş ve Fırka

esîr edilmiş. Binâen aleyh Sorik'e çekiliniz meâlinde) geri çekilmesi lüzûmunu ihbâr etdi. Bunun üzerine 88. Âlây mütebâkî kuvvetiyle Sorik - Aresti istikametinde çekildi ve 15/11/331(0)'de Şekerli'ye geldi ve yine mezkûr günde Şekerli'de mevâzi' 32. Fırkaya teslîm edilerek gelindi."

İkamet Mahalleri: İd

Târih: 16/11/30

Sâat ve Dakika: 10.15 evvel

Vukuât:

Otuzuncu Fırka Kumandanlığı Vekâletine

Bugün 30. Fırka mıntıkasını teslîm almak üzre 32. Fırka Şekerli'ye tahrîk edilmiş olduğundan mıntıkanızı ve nezdinizdeki bir topu teslîm etdikden sonra Kolordu ihtiyâtı olmak üzre gurûb-ı şemsden üç sâat evvel İd'e hareketiniz ve konakcı müfrezelerinizi daha evvelce göndermeniz tavsiye olunur.

10. K. Kumandanı
Mîr-alây
Yusuf İzzet

Numro 10

Târih: 15/11/330

Vukuât:

30. Fırka Kumandanlığı Vekâletine (Telefon)

Fırkanız bu gece Şekerli'de istirâhat edecekdir. Emniyyet hidemâtı 32. Fırka kıtaâtı tarafından yapılacakdır. Oradaki 30. Fırka ve 32. Fırka tecemmu' kıtaâtı umûmiyyetle 32. Fırka 96. Âlây K. Vekîli Binbaşı Şâkir Efendi'nin kumandası altındadır. Kolordu emir zâbitiyle gönderilmişdir. Bu emr mûcibince fırkanızın şimdiki mevcûduyla zâyiâtını ve bi-l-hâssa topların hâlini bildiriniz.

10. Kolordu Kumandanı
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 17/11/30

Vukuât:

Kolordu Emri

1. Kolordu cebhesi sûret-i umûmiyyede hâl-i sükûnetde geçmişdir. Kornes - Kahtik karyeleri düşmandan hâlî idi. Kompir, Sorik ve Aristi karyeleri civârında düşmanın hafîf keşif kolları görülmüşdür. Çatak'da

düşmanın bir süvâri bölüğüyle bir bölük piyâdesi vardır. Narman Boğazı'na ilerlemek isteyen yirmi kadar atlı ve 30 kadar piyâde, 32. Fırka Şosa Müfrezesi ve keşif kolları âteşiyle tard edilmişdir. Kaleboğazı'ndan Rus arâzîsi dâhilinde zaîf keşif kolları ve Kesikköprü mıntıkasında kuvvetli keşif kolları görülmüşdür.

2. Kolordu bulunduğu mevâzii muhâfaza ve tahkîme devâm edecekdir.

32. Fırka Şekerli'nin şimâl ve şimâl-i garbî sırtlarında, 31. Fırka Samikale ile Vekşisor arâzîsindeki sırtları aynı zamânda İstihkâm Taburuyla müştereken Samikale ile İd arasındaki mevzii ve Kaleboğazı Müfrezesi Kiğik ve Ardos mevâziini ciddî sûretde tahkîm edecekdir. Tahkîm ameliyyâtına iştirâk etmeyen kıtaât be-heme-hâl 2, 3 sâat yürüyüş ta'lîmleriyle iştigal etdirilecekdir. Bu ta'lîmler efrâd-ı askeriyyeye aynı zamânda saf hava teneffüs etdirmeğe ve konaklarının havâsını tecdîde hâdimdir. Ta'lîm müddetince konak mahalleri iyice tathîr edilmelidir.

3. Kıtaâtın ikamet mıntıkaları, mesken ve sular umûmiyyetle bulaşıkdır ve sârî hastalıklar ziyâde câlib-i dikkat bir sûretde baş göstermiş, safları seyrekleşdirmeğe başlamışdır. Binâen aleyh ancak menba' suları içilecek ve tedâbîr-i sıhhiyye hakkında etibbânın nasâyihi başka maksadlara mahall olmamak şartıyla kat'î-ül-ittibâ' olacakdır.

4. Askerin gıdası pek mühim bir mes'eledir. Fırkaların iâşe komisyonlarının tezyîd-i fa'âliyyet etmesi matlûbdur.

5. Şosa ve Vekşisor gibi fırkaların ilerilerinde bulundurdukları müfrezeleri iki günde bir ve ufak keşif kolları 24 sâatde bir vakt-i zevâlde tebdîl olunmalıdır.

6. Kolordu Karârgâhı İd kasabasındadır.

İkamet Mahalleri: İd

Târih: 17/11/330

Vukuât:

Diğer Emr

1. Firârî ve perâkendeleri ve arkada kalan lüzûmsuzları bulub toplamak ve kıtaâta idhâl etmek üzre Ordu Kumandanlığı tarafından her kolorduya birer mıntıka tahsîs ve Onuncu Kolorduya da Topyolu silsilesi (Sıçankale Dağı, Maslahat Yaylası'ndan mürekkebdir.) ve Dazlak Yaylaları'ndan geçen hattın şimâli ile Boğakale, Nortab, İslamkötek hattının şarkındaki mıntıka verilmişdir. Taharrî mıntıkası Kolordu kıtaâtı için ber-vech-i âtî aksâma tefrîk edilmişdir.

32. Fırka: Topyolu silsilesi - Sıçankale Dağı - Maslahat ve Dazlak Yaylaları'ndan geçen hatt ile Yeniköy ve Ekrek, Cansor - Dazlak yolu (dâhil) arasındaki köyler.

30. Fırka: İd - Tortum yoluyla (bu yol üzerindeki köyler hâric) İd - Vekilhas - Cansor - Dazlak Yaylası (yolu hâric) arasındaki köyler.

Kolordu Karârgâhı: İd - Tortum yolu üzerinde ve yola en yakın köyler.

31. Fırka: Vekşisor, Samikale, Soğurmek köyleri.

Muhtar Bey Müfrezesi: Şarken İslamkötek (Kahmerem hâric) garben İslamkötek (dâhil) - Ahbisor (dâhil) - Kahmerem (hâric) ilh.

2. Bu taharrî mıntıkaları dâhilinde ber-vech-i âtî husûsâtın tatbîk ve icrâsı kezâlik Ordu Kumandanlığından emr edilmişdir. Şöyle ki hâneleri birer birer taharrî edilerek yakın köylerin birinden diğerine firârîlerin kaçmasını men' mühim iken aynı zamânda birkaç köy birden aratılmalıdır.

3. Yakalanan efrâddan sağlam olanlar hemân mahfûzen en yakın menzil nokta kumandanlığına, kıt'a ve karârgâha sevk edilerek oradan kolordulara veyâ fırkalarına göre bi-t-tefrîk gönderilecekdir. Yürüyemeyecek derecede hasta olan efrâdı köy hey'et-i ihtiyâriyyesine teslîm edilerek bulunacak ilk vâsıta ile en yakın hasta-hâneye nakl edilecekdir. Emr edilen mıntıka hâricinde görülen kıtaât ve depoların âlây, tabur numrosu, efrâd mikdârı ve takrîbî(?) eşyâ cinsi kayd edilib her gün telgraf (telefon) ile Kolorduya bildirilecekdir.

4. Gerek esnâ-yi taharrîde ve gerek esnâ-yi sevkde firâr etmek isteyenlerin dersleri verilecek toplanan bu perâkendelerden kıt'alarınca silâhları alınmış olanları tebeyyün edenler serîan Dîvân-ı Harbe verilerek i'dâm edilecek diğerleri kendi kıt'aları huzûrunda derece-i tahammüllerine göre 20:50 değnek vurulacakdır.

5. İşbu taharriyyâta 14 Kânûn-i sânî 330'dan i'tibâren değerli zâbitân kumandasında piyâde ve süvâri müfrezeleri kemâl-i intizâm ve şiddetle başlayacak her gün hangi köylerin taharrî edildiği ve ...(?) nerelere sevk edildiği ve 4'üncü mâddede emr edilen cezânın dahi tatbîk ve icrâ' edildiği dahi ayrıca bildirilecekdir.

6. Her gün taharrî edilmezden evvel karye dâhilinde döküntü ve firârî olub olmadığı hey'et-i ihtiyâriyyeden sorulacak ba'de-t-taharrî hilâf-ı hakikat söyledikleri tebeyyün ederse bu def'alık hâne sâhiblerine her nefer için yirmişer sopa ve hey'et-i ihtiyâriyyeye de yirmi sopa vurulacak ve ikinci bir taharrîde her kimin hânesinde döküntü efrâd bulunursa hâne sâhibi hemân hânesi önünde itlâf ve hânesi ihrâk edileceği keyfiyyeti kendilerine kat'iyyen bildirilecekdir.

10. K. K. M.
Yusuf İzzet

22/11/330 30.Fırka Zâbitân Mevcûdu

Kıt'ası	Binbaşı	Kıdemli Yüzbaşı	Yüzbaşı	Mülâzım-ı Evvel	Mülâzım-ı Sânî	Zâbit Vekîli	Yekûn
Fırka Karârgâhı	1			1	1		3
88. Âlây	1			3	4	1	9
89. Âlây		1	5	3	7		16
90. Âlây				2	3		5
Yekûn	2	1	5	9	15	1	33

İkamet Mahalleri: İd

Târih: 31/11/31(0)

Vukuât:

İd'den
31/11/31(0)

1392

Kolordu Emri

1. Kolordu, 3 fırka ile bir süvâri âlâyı ve bir süvâri makineli tüfenk bölüğü ve bir istihkâm taburu ve bir telgraf bölüğü ve altı seyyâr hasta-hâne (ikisi hasta nakliyye kolu) ve iki ceb-hâne taburu ve bir nakliyye katarı (16 erzâk kolu) ve bir bâr-gîr depo bölüğünden terekküb edecekdir. (Kolordu nizâm-ı harb-i cedîdinin bir nüshası melfûfdur.)

2. Beher fırka, 3 piyâde âlâyından (beher âlây 3 tabur ve taburlar 4 bölük, bölükler üçer takımdan ve bölükler bir bölük kumandanı, iki takım kumandanı mülâzımdan ve bir takım kumandanlığında bir küçük zâbitden) ve dört tüfenkli bir makineli tüfenk bölüğünden ve birer topcu taburundan [30. Fırka (1 sahrâ, 1 cebel), 31. Fırka (1 sahrâ, 2 cebel), 32. Fırka (1 sahrâ, 2 cebel)] ve birer süvâri müfrezesinden ve birer sıhhiyye bölüğünden, birer ekmekci takımından mürekkeb olacakdır. (Makinelilerin sûret-i teşkîl ve tevzîi melfûf pusulada muharrerdir.)

3. b. Mâdde 2'deki teşkîlât mûcibince 32. Fırkada fazla kalacak bir bölük kumandanı ile iki takım kumandanı mülâzım muvakkaten 30. Fırka emrine verilecekdir. İleride fazla zâbit geldiğinde bu zâbitler fırkalarına iâde edilecekdir.

c. Fırkaların nizâm-ı harb-i cedîdindeki topcu teşkîlâtı esâs ise de hâl-i hâzırda kendilerine terfîk olunan toplara mâlik olacaklardır. Diğer toplar veyâ bataryalar muvakkaten Kolordu Topcu Kumandanının emri altında olarak Kolordu topcusu nâmıyla ihtiyâtda kalacakdır.

d. Fırka süvâri müfrezeleri süvâri âlâyının teşkîl-i kat'îsi hitâm bulunca verilecekdir.

e. İstihkâm Taburunun teşkîl-i seferîsi hitâm bulunca beher fırkaya birer fırkaya birer istihkâm müfrezesinin terfîki mukarrerdir.

4. Süvâri Âlâyı dört bölük ve beher bölük üç takımdan mürekkeb (her bölükde ilk iki takım mülâzım ve üçüncü takım bir muktedir küçük zâbit kumandasında) olarak teşekkül edecekdir.

5. Topcu Teşkîlâtı: Merbût cedvel mûcibince icrâ' ve tatbîk olunacakdır. Bunun tatbîki Kolordu Topcu Kumandanlığından matlûbdur.

6. İstihkâm Taburu: Dört bölük ve beher bölük üçer takımdan mürekkeb (her takım mülâzım kumandasında olarak) teşekkül edecekdir.

7. Telgraf Bölüğü, seyyâr hasta-hâneler, ceb-hâne ve erzâk kolları ve bâr-gîr deposu fi-mâba'd Kolordu emrindedirler ve her vakitki vaz'iyyet-i harbiyyeye göre îcâbı kadarı fırkalara muvakkaten rabt ve ilhâk olunacaklardır ve o vaz'iyyet ve maksadın hitâmında yine Kolorduya iâde olunacaklardır.

8. Kıtaâtın hâl-i hâzırdaki efrâd ve hayvân mevcûduna nazaran bölükler şimdilik pek dûn mevcûdda bulunacaklarsa da pey-der-pey geriden gelmekde olan muallem efrâd ile ikmâl edilmek üzre muallem küçük zâbit ve muallem efrâdın mikdârı her bölükde bir nisbet-i mütesâviye üzerine ve o sûretle bölük ve tabur âlâyların kıymet-i harbiyyesi yek-dîgerine muâdil olarak bulundurulacakdır. Bunun te'mîni bi-l-hâssa fırka, âlây ve tabur kumandanlarının taht-ı mes'ûliyyetindedir.

Kolordunun bil-umûm muhtelif sunûf kıtaâtında gerek hey'et-i muallime miyânında olarak ve gerek hasta olarak muvakkaten geride bulunan ümerâ ve zâbitânı esâsen kıt'alarının malı olduklarından teşkîlâta dâhil edileceklerdir.

9. Fırkaların ve müstakillen Kolorduya merbût sâir kıtaâtın işbu emr-nâme mûcibince yeniden teşkîl ve tanzîm olunmaları 4 Şubat 330'da akşama kadar hitâm bulacak ve akşam raporlarında Kolorduya ma'lûmât verilecek ve buna nazaran tekmîl kumanda hey'etlerinin esâmîsini mübeyyen defter 5 Şubat 1330'da Kolorduya gönderilecekdir.

10. Ağırlıkların (muhârebe ve büyük) yeniden teşkîl ve tanzîmi hakkındaki ta'lîmât ayrıca der-dest-i teblîğdir.

Onuncu Kolordu Kumandanı
Mîr-alây
Yusuf İzzet

Fırkaya âid bu teşkîlât Âlâylara ta'mîm edilmişdir. 1/12/33

30. Fırka 22/11/30 Kuvve-i Umûmiyyesi

Kıtaât	Zâbit		Efrâd		Yekûn İnsan	Hayvânât		Esliha	Ceb-hâne	Mülâhazât
	Gayr-i muhârib	Muhârib	Gayr-i Muhârib	Muhârib		Binek	Mekârî			
Fırka Karârgâhı	2	3	43	-	48	4	34	-	-	
88. Âlây	6	8	105	332	451	12	96	332	71	
89. Âlây	3	11	55	335	404	7	43	335	32	
90. Âlây	2	6	26	385	419	3	14	395	27	
Makineli Tüfenk	-	2	30	-	32	3	22	1	15	89. Âlâyda bulunan tüfek dört aded
Yekûn	13	30	259	1052	1374	29	209	1 makineli 1062	145	22/11/31(0) Fırka yekûnu
Yekûn	19	37	338	1001	1409	63	373	4 makineli 1242	286	30/11/31(0) Fırka yekûnu

Makineli Tüfenk Bölüklerinin Sûret-i Teşkîli

Fırka Numrosu	Âlây Numrosu	Nezdinde Mevcûd Tüfenk	Berây-i Ta'mîr Erzurum'da	Mülâhazât
30	88	3	1(x)	(x) Pistonu kırıkdır. Dokuzuncu Kolorduya verilecekdir (Ber-mûceb-i emr)
	89	1	3	Nezdinde mevcûd 4 tüfenkli bir bölük hâlinde teşkîl. Fırkanın bölüğü olacak.
	90	-	-	Erzurum'da ta'mîrde bulunan üç tüfenkden ikisi ba'de-t-ta'mîr 32. Fırkaya ve biri 31. Fırkaya verilecekdir.
31	91	-	3	(x) Erzurum'da ta'mîrde olan beş tüfenkden ikisinin pistonu kırık ve ta'mîri uzun zamâna mütevakkıfdır. Ba'de-t-ta'mîr biri Dokuzuncu Kolorduya verilecek ve ikisi Fırkaya celb edilecekdir. Diğer üç tüfenkle ve 30. Fırkadan verilecek bir tüfenkle bir bölük teşkîl edilecekdir.
	92	-	2(x)	
	93	-	-	
32	94	2	-	Nezdindeki iki tüfenkle ba'de-t-ta'mîr 30. Fırkadan alacağı iki tüfenkle Fırkanın Makineli Bölüğünü teşkîl edecekdir.
	95	-	-	
	96	-	-	
		6	9	Yekûn.
			2 sa.	Dokuzuncu Kolorduya verilecek.
			7 sa. 1 sa.	Pistonu kırık.
Yekûn 12		6	6	12 tüfenkden beheri dört tüfenkli 3 fırkanın makineli tüfenk bölüklerini teşkîl edecekdir.

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 28/11/30

Vukuât:

30. F. Vekâletine

1. Mukaddemâ fırkalara Kolordu tarafından irâe edilen iâşe mıntıkaları dâhilindeki köylerden fırkalar şimdiye kadar istifâde etdikleri cihetle mezkûr köylerin erzâk ve zahâirinin tükenmiş olması ihtimâline binâen mıntıkaların tevsîi ciheti düşünülmüş ve ber-vech-i âtî taksîmât icrâ' kılınmışdır.

30. Fırka: Evvelkilerden gayri (İğnavut, Cansor, Telli, Başkale, Boğakale, Gerdemiri, Çivili, Hamidiye)

31. Fırka: Evvelkilerden gayri (Kutar, Liskavlar, Pişingöz, Karapınar, Ağsar, Hinzorikler, Pethar, Bar.)

Aha'da bulunan İkinci Ceb-hâne Kolu (8'inci Cebel, Birinci Piyâde) Hinzorikler, Pethar, Bar'dan istifâde edecekdir.

32. Fırka ve Süvâri 19. Âlây; evvelkilerden gayri (Hohor, Eldenik, Koşa, Pırtanos, Dazlak)

İstihkâm Taburu: …(?) süflâ'da bulunduğu için Beldeçor, Agsor, Hiçolar ve Todan'dan istifâde edecekdir.

Seyyâr hasta-hânelerin idâresi (Simserkis'de) Kolordu İdâresi tarafından muntazaman te'mîn edilecekdir.

2. Fırkalar ve kıtaât kendilerine tahsîs olunan bu mıntıkalardan istifâde edecekler ve hiçbir kıt'a mıntıkası dâhilinde olmayan müdâhale etmeyecekdir.

3. Köylülerden alınacak erzâk ve sâireye mukabil mutlaka mazbata verilecek ve her hâlde insâf ve ihtiyâc dâhilinde mutâlebâtda bulunulacakdır.

10. K. K. Mîr-alây
Yusuf İzzet

30’uncu Fırka Kıtaâtının Kânûn-ı sânî 330’da Vaz’-ül ceyş Cedveli

	Yürüyüş
	Muhârebe Günleri

Kıtaât	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16:31	Mülâhazât
Fırka Karârgâhı	Kornes	Kigani	Şekerli									Kornes	Kornes	Kornes	İd	İd	
88. Alay	Kornes	Kigani	Kigani	Şekerli								Kornes	Kompir	Aresti	İd	İd	
89. Alay ve Bir Makineli Tüfenk	Kornes	Kigani	Şekerli									Kornes	Sorik Kompir	Aresti	İd	İd	
90. Alay	Kornes	Kahmis	Şekerli					Kigani				Kornes	Pitkir	Aresti	İd	İd	
Bir Cebel Topcu Takımı							Şekerli	Şekerli				Kornes	Kompir		İd	İd	

15/11/330'da Kornes'de Fırka Karârgâhının esâretinden ve kıtaâtın 13,14/11/330 taarruz harekâtının adem-i muvaffakıyyetle netîcelenmesinden sonra Marta kadar Fırka İd'de ihtiyâtda kalmışdır. Mühim bir vukuât olmamışdır. 6/12/330'dan i'tibâren olan vukuât diğer defterde muharrerdir:

İkamet Mahalleri: İd'den

Târih: 21/11/31(0)

Vukuât:

Fırka Emri

1. Gurûbdan evvel 89. Âlây, 88. Âlâydan ileri karakolu tebdîl edecekdir.

2. Âlâylar be-heme-hâl ağırlıklarından onar aded çadır getireceklerdir.

3. Fırka ağırlığı el-yevm Ekrek'e geçmek üzre bulunduğundan ağırlıklar üzerindeki me'mûrların esâmîsi ile efrâdı mikdârı ve bu ağırlıklar neden ibâret olduğunun Fırkaya bildirilmesi.

4. Âlâylar endahta başlayıb başlamadığını ve başlamadığı takdîrde esbâbının inbâsı.

5. Topcu muhâfızlığı ve ileri karakol hidemâtı âlâylar beyninde münâvebe ile tebdîl edileceklerdir.

6. Elde bulunan tüfenkler be-heme-hâl tathîr edilecekdir.

30. Fırka K. Vekîli
Hilmî

İkamet Mahalleri: İd

Târih: 21/11/330

Vukuât:

Pertivan'da 30. Fırka Kumandanlığına:

1. Bugünlerde telefon hatları sık sık kesiliyor ve ba'zı aksâm da yüz hattâ üç yüz metre kesiliyor. Bu hâl efrâd tarafından vâki' olsa bile işin içinde muhâberâtımızı ve bi-n-netîce Kolordunun harekâtını işkâl etmekle uğraşıyor ve bu maksadla Ruslar tarafından bil-ıtmâ' edilmiş câsûsların vücûdunu göstermekdedir.

2. Binâen aleyh el-yevm mevcûd hatlar ber-vech-i âtî sûret-i dâimede muhâfaza edilecekdir.

3. İd (Kasaba) hâric - Şekerli - Koşgans 32. Fırka tarafından

c. İd (Kasaba) - Todan - Kutmar - Hiçolar 30. Fırka tarafından

d. Samikale - Todan - Tutmac 31. Fırka

İd - Pertivan mahalleri Vel(?) - Ardos - Tutmac - Şamhı kısmı Kaleboğazı Müfrezesi tarafından

4. Bu maksadla her kilometrede (Arâzînin hâline göre bu mesâfe biraz daha temdîd edilebilir.) bir onbaşı kumandasına bir mangalık bir posta ikame olunacak, bu postalar düşman nazar ve âteşinden fakat hattı görecek yakın yerlerde ve-yâhûd zemînliklerde bulunabilecek, iâşeleri her gün Fırka İdâresinden muntazaman postalara erzâkın sevki sûretiyle ibrâz-ı suhûlet olunacakdır.

Her bir postadan bir nefer sağdaki posta, diğer bir nefer soldaki postaya doğru ve yine bir nefer mesâfe kadar giderek hattı muhâfaza edecek, kablo yol ortasına gelmiş ise yol hâricine atılarak harâb olmakdan muhâfaza edecek, hattın tahrîbine uğraşanları der-akab yakalayarak onbaşısına teslîm edecek. Hattı tahrîbe uğraşan firâr edecek olursa ikinci dur emrini dinlemezse kurşunla telef edecekdir. Her fırka bu postalara bakmak ve îfâ-yi vazîfe edip etmediğini anlamak üzre bir zâbit ta'yîn edecek ve bu zâbit her gün teftîş edecekdir.

5. İşbu tertîbât yarın akşama kadar ittihâz edilmiş ve Kolorduya bildirilmiş olacakdır.

6. Dokuzuncu Telgraf Bölüğü Samikale - İd - Şekerli - Koçgans; 10'uncu Telgraf Bölüğü İd - Todan - Hiçolar - Kutmar hattını sûret-i dâimede ayrıca postalarla teftîş etdirecekdir. Bu teftîş hatt ta'tîle uğramasa bile iki günde bir yapılacakdır.

10. K. K. Mîr-alây
Yusuf İzzet

Fırka Emri

1. 88. Âlây İd (dâhil) Todan; 89. Âlây İd - Hiço-yı ulyâ; 90. Âlây İd (hâric) Kutmar telefon hatlarını Kolordu emrinde bildirildiği vechle muhâfazasına me'mûr edilmişdir. Lâzım gelen noktalar postalar ikamesiyle hatt be-heme-hâl muhâfaza edilecek ve tahrîbine ictisâr edenler yakalanacakdır.

2. 89. Âlâydan bir zâbit bu üç hattın teftîş ve muâyenesine me'mûr edilecek ve ta'yîn edilen zâbitin ismi Fırkaya bildirilecekdir.

3. Âlâylar hatt üzerine çıkarmış oldukları postaların iâşelerini ve zemînlikler yapdırarak istirâhatlerini te'mîn etmiş bulunacaklardır.

30. Fırka K. V. B.
Hilmî

İkamet Mahalleri: İd

Târih: 21/11/330

Vukuât:

Pertivan'da 30. Fırka Kumandanlığ(ın)a

Kolordu mıntıkasında İslâmlar miyânında Ruslar tarafından para ile ıtmâ' edilmiş ve Ruslara câsûsluk etmekde bulunmuş birçok eşhâs bulunduğu pek ziyâde mahsûsdur. Bu hâlde memleketin müdâfaası pek ziyâde müteassir olacağı tabîîdir. Hattâ sık sık telefon hatlarımızın 100 ve 300 metre kat' edilegelmekde bulunması ile bunu te'yîd ediyor. Binâen aleyh gayet sıkı sûretde tahkikat icrâ ediniz ve şu iki üç gün içerisinde kazâ ve mıntıkanız dâhilinde en ufak bir şübheyi hâiz olabilecek ve bi-l-hâssa karyesi gayr-i ma'lûm ve dâimâ harekâtımızı tecessüs eder ve efrâdımızla sık sık münâsebetde bulunur eşhâsın serîan tevkif ve bunları İd kasabasına celb ile bâ-tahrîrât Erzurum vilâyetine gönderilmesinin inbâsı ve bu bâbda göstereceğiniz fa'âliyyet …(?) şâyân-ı teşekkür olacaksa, tekâsül ve bi-l-hâssa maksadsız merhametin vatanı uçurumlara sevk edeceğine kani' olunuz. Olabilir ki bir ikisinin bilâ-emr ma'sûmiyyeti tebeyyün edebilir. Bu hâl bugünlerde ittihâzı teklîfim olan tedâbîr-i şedîde îfâsına mâni' değildir.

10. K. K. Mîr-alây
Yusuf İzzet

İkamet Mahalleri: Hasankale

Târih: 21/11/330

Vukuât:

1. Şu'be
1666

İd'de 10. Kolordu Kumandanlığ(ın)a

1. Dokuzuncu Kolordunun 29'uncu ve 17'nci Fırkalarının da Erzurum'da teşekkülâtına derhâl ve aynı zamânda başlanacakdır.

2. Mezkûr Kolordu Kumandanlığı iâde-i âfiyet edince der-uhde eylemek üzre 32. Fırka Kumandanı Mîr-alây Abdülkerîm Bey'e tevcîh olunmuşdur. Erkân-ı Harbiyyesi bil'âhire ta'yîn edilecekdir.

29. Fırka Kumandanlığ(ın)a 89. Âlây kumandan-ı sâbıkı olub terfîan kaim-makamlığa inhâ' olunan Reşîd Bey, Erkân-ı Harbiyyesine Yüzbaşı Hayreddin Efendi,

17. Fırka Kumandanlığ(ın)a vekâleten 9. Kolordu Topcu Kumandanı Kaim-makam Reşîd Bey ve Erkân-ı Harbiyyesine Menzilden Yüzbaşı Fuâd Efendiler ta'yîn olunmuşlardır.

3. Kolordunun teşkîlâtını Abdülkerîm Bey'e vekâleten Kolordu Kumandan Vekîli Alâaddin Bey'le, Erkân-ı Harbiyye Riyâsetine vekâleten Kaim-makam Ömer Lütfî Bey icrâ' ve ikmâl edeceklerdir.

4. Fırkaların teşkîlâtında istifâde olunacak menâbi' ber-vech-i âtîdir:

b. Hâlen Erzurum'da bulunan Kolordunun bakayâ zâbitân ve efrâdı,

c. Hâlen 10. Kolorduya merbût bulunan Kolordu bakayâsından ibâret müfreze,

d. Hasta-hânelerde bulunub pey-der-pey iâde-i âfiyet etmekde olan zâbitân ve efrâd.

h. Efrâd-ı cedîde depo ve ikmâl efrâdı bakayâ olarak cem' edilmekde olan bir kısım muallem asker ve kabil-i istifâde menâbi-i sâire.

5. Kolordu kıtaâtı ve kollarıyla kafileleri: Bunlar zâten dağılıb inhilâl etmiş değildir. Kısmen Onuncu Kolordu ve kısmen Menzil istifâde ve istihdâm etmekde olduğundan Kolorduya iâde ve noksânları ikmâl edilecekdir. Ancak Menzildekiler Kolordunun tamâmiyle teşekkülünü müteâkıb Ordu emriyle alınacakdır.

6. 29. Fırka ve 17. Fırka şimdilik Erzurum'daki serî' âteşli sahrâ toplarından ikişer bataryalı birer tabur ve birer de makineli bölüğü verilecek cebel topları için emr-i ahîre intizâren hiçbir teşebbüsde bulunulmayacakdır.

7. Fırkaların teşkîlâtında: Evvelâ her cüz-i tâmın kadrosu teşkîl olunacak ba'de bunlar siyyânen takviye olunarak mevcûdları hadd-i lâzımına iblâğ edilecekdir.

8. Teşkîlâta başlandığı ve kadroların teşkîl olunduğu târihleri Kolordu Kumandan Vekîli ayrıca arz edecekdir.

Dâmâd-ı Hazret-i Şehr-yârî
Üçüncü Ordû-yi Hümâyûn Kumandanı
Mîr-livâ
Hâfız Hakkı

Vürûdu 10/12/330

88. Âlây Niyâzî	89. Âlây Mustafa Nâzım	90. Âlây Yâveri Mustafa Kâmil

Milator'dan
26/8/331

89. Âlây Kumandanlığına

(Kabiliyyet ve ma'lûmâtının tezyîdi ve efrâdın ise hedefi görmek tanımak husûsundaki melekesini ve kemâl-i ihtimâm ile âteş açması ve esnâ-yi endahtda i'tidâli muhâfaza ile kavâid-i endahta riâyet etmesi nokta-i nazarı gözedilmek(de) olduğundan bu husûsda dikkat edilmekle berâber her mangaya ayrı ayrı mes'eleler verilmeli ve hedefler endaht edecek manganın haberi olmayacak bir mahale rekz edilmelidir. Muhârebe Endahtlarından.)

1. Kıtaâtdan ihtiyât olarak karârgâh civârına gelen bölüklerin ta'lîm ve terbiye ve endaht husûsunda kemâl-i ihtimâm ve şevk ile çalışdıklarını maa-l-mesârr görüyorum. Bu husûsda bil-umûm zâbitân arkadaşlarıma beyân-ı teşekkür ederim.

2. Endaht husûsunda nizâm-nâmenin emr etdiği kavâide zamân ve mekânın müsâadesi nisbetinde riâyet cümle-i vezâifden olduğu hâlde ba'zı bölüklerden vürûd eden yevmî endaht raporlarında gerek yüzde isâbet ve yüzde îfâ-yi vazîfe ve gerekse dâire-i isâbet vasatîsi hemân ne olduğu anlaşılamayacak derecedir. Binâen aleyh âtîdeki mevâdı bütün zâbitân, bi-l-hâssa bölük kumandanlarının bilib tatbîk etmelerini taleb ederim.

a. Meydân defterlerinde bir günün cârî numrosu diğer güne karışmayarak o gün defterin zîri şu sûretle bağlanmalıdır. Meselâ (cârî numro ne olursa endahta iştirâk eden demekdir.)

Endahta İştirâk Eden	Sarf Edilen Ceb-hâne	Îfâ-yi Vazîfe Eden	Edemeyen	Yüzde Aded İsâbet	Dâire-i İsâbet Vasatîsi
Neferen	Aded	Neferen	Neferen	%	%
45	225				

Endahta Me'mûr Zâbitin
İmzâsı

b. Yüzde isâbetin kaç olduğunu bilmek için sarf edilen ceb-hâneden kaç adedi boşa gitmiş ise meydân defterindeki seferler ta'dâd edilerek yekûndan tenzîl ve isâbetlerin umûm ceb-hâne yekûnuna taksîmiyle çıkar.

c. Yüzde îfâ-yi vazîfe ise endahta iştirâk eden yekûndan kaç nefer vazîfe yapmış ise yine kaide-i tenâsüble tahakkuk etdirilmelidir.

d. Dâire-i isâbet vasatîsini bulmak için ilâve mermileri de dâhil olduğu hâlde sarf edilen ceb-hâne mikdârıyla kazanılan kâffe-i numro yekûnuna taksîm ile çıkar. Meselâ:

Sarf edilen ceb-hâne 135, kazanılan numro 810 olduğuna nazaran dâire-i isâbet vasatîsi ne olur (Dâireli baş hedefine göre)

810 135

810 6,0

000 İşte anlaşılıyor ki beher mermi altıncı dâireye isâbet ediyor.

h. Muhârebe endahtları hiçbir maksadı ta'kîben icrâ' edilmiyor. Muhârebe endahtından maksad bu manga başıların mangasını sevk, idâre ve âteşin, hedefin taksîmi, inzibât ve idâre-i âteşdeki yalnız yüzde aded isâbetle yüzde isâbet gören hedef aranılır.(?) Bunu bulmak ve bilmek için merbût şekilde beher manga için bir cedvel tertîb edilmeli ve isâbetler + işaretiyle şekilde gösterilmelidir. (Her manganın ehdahtını müteâkıb bir okur yazar hedeflere olan isâbeti göstermeli ve kurşun mahallerini kapamalıdır.) Bil'âhire bu cedvellere nazaran beher manga kaç mermi sarf etmiş ve bundan kaç mermi isâbet etdiği ve hedeflerin kaçı isâbet gördüğü görülür. Meselâ manganın mevcûdu 8 nefer olup beher nefer on mermi endaht ederse 80 mermi sarf edilmiş olur. Şu hâlde şekle nazaran 80 mermiden kaç mermi isâbet etmiş ve bu isâbetler kaç hedef üzerinde olduğu görülürse % isâbet, % isâbet gören hedef meydâna çıkar.

3. Zâbitân arkadaşlarımın himmet ve gayreti sâyesinde bi-l-hâssa fırkamız efrâdının endahtdaki derece-i mahâret ve nişancılığı diğer fırkalara nisbeten şâyân-ı takdîrdir. Fakat bununla iktifâ etmeyelim. Tekmîl için dâimâ noksân görmek muktezî, mesâîyi ileri götürmek elzemdir. Binâen aleyh her şeyden evvel bir kıt'anın endahtdaki meleke ve mahâreti gözetilir. Düşmanı kahr etmek ve ma'neviyyâtını sarsmak dolayısıyla muvaffak olmak ancak her neferin kurşununa i'timâdıyla kabil-i tavsîfdir. İ'timâdsız kurşunlarla mücehhez bir kitle hiçbir işe yaramayan toprak yığınına benzer. En ufak bir sadme ve-yâhûd rüzgârla dağılmağa mahkûmdur.

İşte bu mütâlaa ve mülâhaza üzerine bölük kumandanları bölüğünü endaht husûsunda yetişdirmek için husûsî müsâbakalar ve mükâfâtlar tertîbiyle askerin şevk ve gayretini tezyîd etmeli ve aynı zamânda ders endahtlarına mahsûs defâtir ve kuyûdâtı muntazam tutmalıdır. Şu sûretle ki selefden halefe teslîm sûretiyle devr edecek bu defterler o bölüğün bir risâle-i hâtırâtı. Zâbitân ve efrâdının da kudret-i harbiyyedeki mi'yârını tecessüm etdirsin.

Maa-hazâ fi-mâba'd endaht netâyicini müş'ir fırkaya verilen yevmî raporlar yukarıda zikr ve ta'dâd edilen basît şerâit tahtında tanzîm ve tertîb edilmeli yek-nesâk olmalıdır. Binâen aleyh zâbitân mündericâtına kesb-i ıttılâ' etmek üzre keyfiyyetin bölüklere ta'mîmi ve bir daha gayr-i muntazam

ve usûle gayr-i muvâfık raporların gönderilmemesi için lâzım gelenlere ihtârâtın teblîği matlûbdur.

30. Fırka Kumandanı
Kaim-makam

KOLEKSİYON	KLASÖR NU:	DOSYA NU:	FİHRİST NU:
BDH	5054	H-2	1-106a (107-135a)

EKLER

EK-1

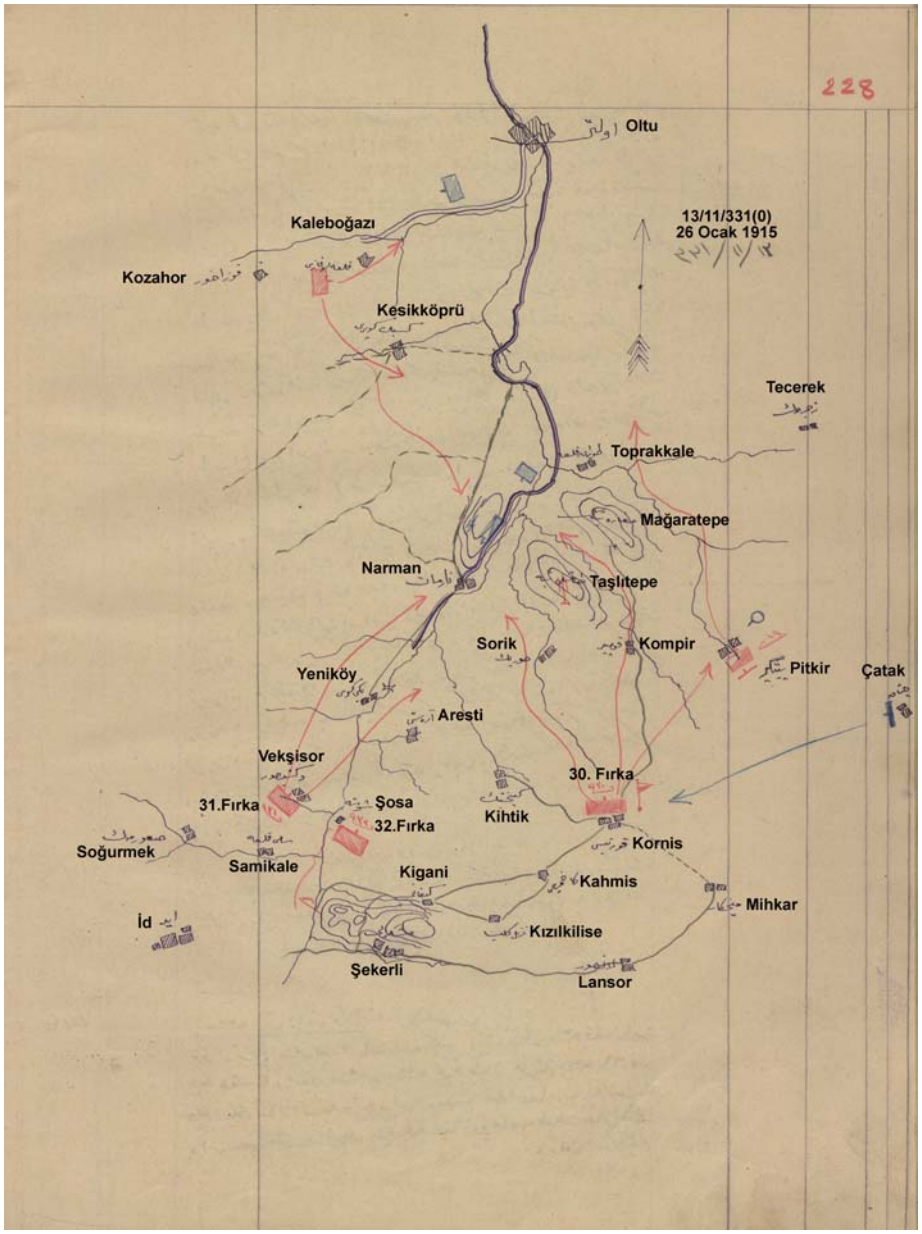
228
Oltu
13/11/331(0)
26 Ocak 1915
Kaleboğazı
Kozahor
Kesikköprü
Tecerek
Toprakkale
Mağaratepe
Narman
Taşlıtepe
Sorik
Kompir
Pitkir
Çatak
Yeniköy
Aresti
Vekşisor
30. Fırka
31.Fırka
Şosa
32.Fırka
Kihtik
Kornis
Soğurmek
Samikale
Kigani
Kahmis
Mihkar
İd
Kızılkilise
Şekerli
Lansor

EK-2

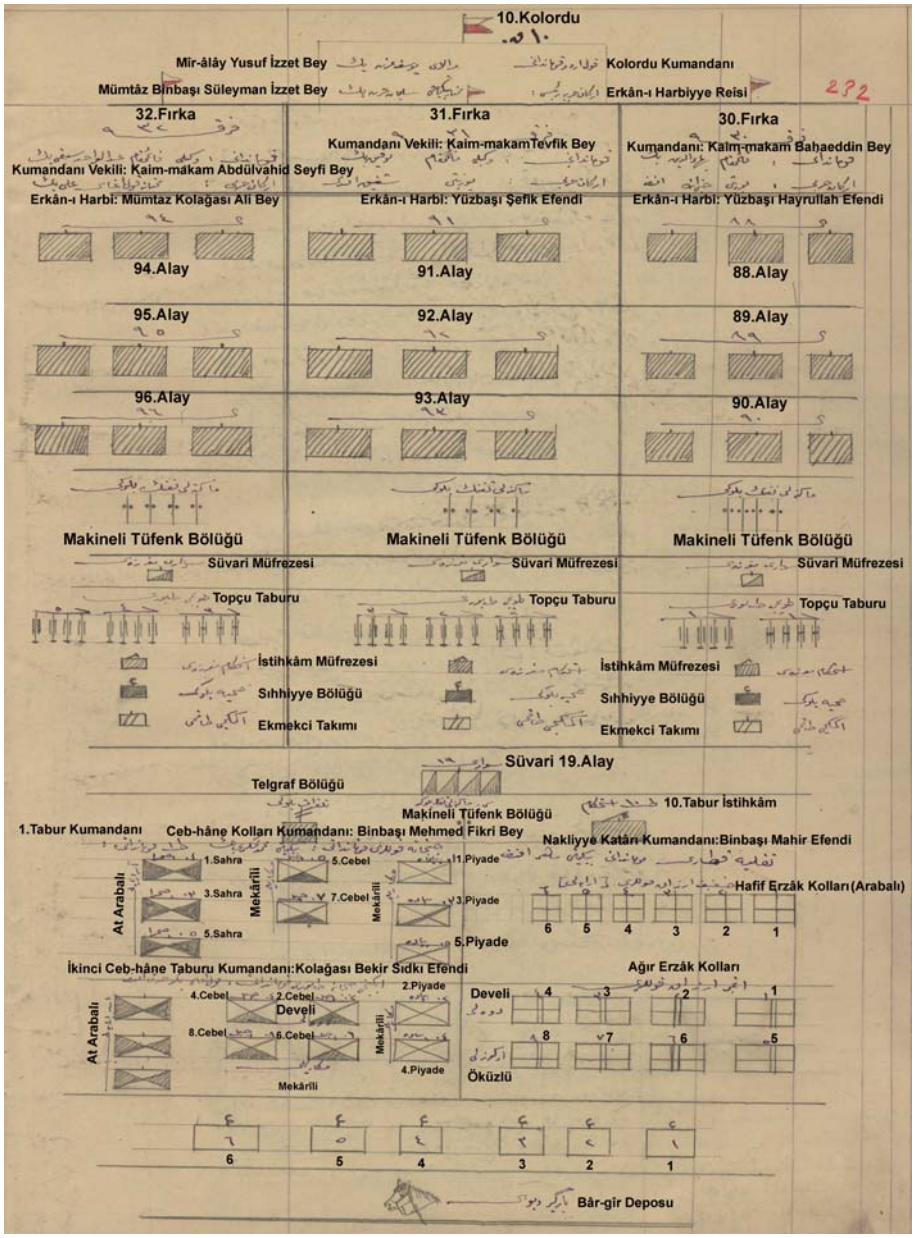
10.Kolordu
Mir-âlây Yusuf İzzet Bey
Kolordu Kumandanı
Mümtâz Binbaşı Süleyman İzzet Bey
Erkân-ı Harbiyye Reisi
232
32.Fırka
31.Fırka
30.Fırka
Kumandanı Vekili: Kaim-makam Abdülvahid Seyfi Bey
Kumandanı Vekili: Kaim-makam Tevfik Bey
Kumandanı: Kaim-makam Bahaeddin Bey
Erkân-ı Harbi: Mümtaz Kolağası Ali Bey
Erkân-ı Harbi: Yüzbaşı Şefik Efendi
Erkân-ı Harbi: Yüzbaşı Hayrullah Efendi
94.Alay
91.Alay
88.Alay
95.Alay
92.Alay
89.Alay
96.Alay
93.Alay
90.Alay
Makineli Tüfenk Bölüğü
Makineli Tüfenk Bölüğü
Makineli Tüfenk Bölüğü
Süvari Müfrezesi
Süvari Müfrezesi
Süvari Müfrezesi
Topçu Taburu
Topçu Taburu
Topçu Taburu
İstihkâm Müfrezesi
İstihkâm Müfrezesi
Sıhhiyye Bölüğü
Sıhhiyye Bölüğü
Ekmekci Takımı
Ekmekci Takımı
Süvari 19.Alay
Telgraf Bölüğü
Makineli Tüfenk Bölüğü
10.Tabur İstihkâm
1.Tabur Kumandanı
Ceb-hâne Kolları Kumandanı: Binbaşı Mehmed Fikri Bey
Nakliyye Katârı Kumandanı:Binbaşı Mahir Efendi
1.Sahra
5.Cebel
1.Piyade
3.Sahra
7.Cebel
3.Piyade
5.Sahra
5.Piyade
At Arabalı
Mekârili
Hafif Erzâk Kolları (Arabalı)
6 5 4 3 2 1
İkinci Ceb-hâne Taburu Kumandanı:Kolağası Bekir Sıdkı Efendi
Ağır Erzâk Kolları
4.Cebel
2.Cebel
2.Piyade
Develi
8.Cebel
6.Cebel
4.Piyade
Öküzlü
Mekârili
4 3 2 1
8 7 6 5
6 5 4 3 2 1
Bâr-gir Deposu